

www.mruni.eu

Petras Ancelis

FUNKCIJŲ SUDERINAMUMAS

VEIKSMINGAME IR SĄŽININGAME
BAUDŽIAMAJAME PERSEKIOJIME

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Petras Ancelis

FUNKCIJŲ SUDERINAMUMAS
VEIKSMINGAME IR SAŽININGAME
BAUDŽIAMAJAME PERSEKIOJIME

Mokslo studija

Vilnius
2012

UDK 343.1
An-09

Recenzavo:

prof. dr. Rima Ažubalytė, Mykolo Romerio universitetas

prof. dr. Edita Gruodytė, Vytauto Didžiojo universitetas

Rolandas Šlepetyš, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Specialiųjų užduočių valdybos Nusikalstamų veikų tyrimo skyriaus vyriausiasis tyrėjas

ZbigneŖ Jankovski, advokatas

Autoriaus indėlis:

prof. dr. Petras Ancelis – 340 p. (17,74 autoriniai lankai)

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Kriminalistikos ir baudžiamojo proceso katedros 2011 m. spalio 13 d. posėdyje (protokolas Nr. 1KBPK-19) pritarta leidybai.

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto tarybos 2011 m. lapkričio 10 d. posėdyje (protokolas Nr. 2VS-3) pritarta leidybai.

Mykolo Romerio universiteto mokslinių-mokomųjų leidinių aprobavimo spaudai komisijos 2011 m. lapkričio 22 d. posėdyje (protokolas Nr. 2L-21) pritarta leidybai.

Visos knygos leidybos teisės saugomos. Ši knyga arba kuri nors jos dalis negali būti dauginama, taisoma arba kitu būdu platinama be leidėjo sutikimo.

TURINYS

IŽANGA	4
I DALIS.	
VEIKSMINGO IR SĄŽININGO BAUDŽIAMOJO PERSEKIOJIMO PRIELAIDOS	9
1 skirsnis	
Baudžiamojo persekiojimo poreikis ir jo teisinio reglamentavimo užtikrinimo problemos	9
2 skirsnis	
Proceso dalyvių funkcijų suderinamumas	25
2.1. Procesinių funkcijų bendroji charakteristika	25
2.2. Ikiteisminio tyrimo ir kaltinimo funkcijų turinys bei tarpusavio sąveika	32
2.3. Teismo (ikiteisminio tyrimo teisėjo) vaidmuo ikiteisminiame procese	48
2.4. Valstybės pareigūnų funkcijų modeliavimas ikiteisminiame etape	53
3 skirsnis	
Įrodymai ir įrodinėjimas sąžiningame ir veiksmingame baudžiamajame persekiojime	58
3.1. Įrodinėjimo samprata ir tikslas	58
3.2. Įrodinėjimo proceso užtikrinimas	67
3.3. Įrodinėjimo lygmuo skirtingose baudžiamojo persekiojimo formose	74
II DALIS	
BAUDŽIAMOJO KODEKSO (BAUDŽIAMOJO PERSEKIOJIMO KODEKSO) MODELIO PROJEKTAS	82
Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas	82
ŠALTINIAI	326
SANTRAUKA (vokiečių k.)	330

IŽANGA

Teisinė valstybė kaip visuomenės poreikius aptarnaujantis darinys privalo tinkamai apibrėžti gyventojų ir jos socialinių vertybių saugios aplinkos užtikrinimo būdus, taigi ir atsakomybę už nusikalstamų veikų padarymą bei jos taikymo mechanizmą. Visi šie uždaviniai pasiekiami atitinkamai sukuriant sisteminius teisinius mechanizmus, kurie įgauna įstatymų pavidalą, o juose įtvirtinama atitinkamo teisės akto paskirtis (funkcija), objektas ir atitinkamų pareigūnų teisės ir pareigos. Dabartiniu metu baudžiamąjį persekiojimą Lietuvoje reglamentuoja pamatiniai kodifikuoti teisės aktai: Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000 m., toliau BK) ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (2002 m., toliau BPK). Tam tikrų teisės normų, susijusių su baudžiamuoju persekiojimu, ypač ikiteisminio tyrimo pradėjimu, esama ir kai kurių statutinių tarnybų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose, pvz., Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatyme, Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatyme (toliau OVĮ) ir kai kuriuose kituose teisės aktuose. Atkreiptinas dėmesys, kad abiejų nurodytų kodeksų paskirtis (funkcijos) pasižymi juos vienijančiu svarbiausiu pradū: ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų. Abu kodeksai prasideda bendrybėmis (bendraja dalimi ar bendrosiomis nuostatomis), kuriose atsispindi panašūs reikalavimai dėl įstatymų galiojimo, aplinkybėmis, kurios šalina baudžiamąją atsakomybę ar nuo jos atleidžia, tarptautinį bendradarbiavimą baudžiamajame persekiojime. Kita vertus, Baudžiamojo kodekso bendrojoje dalyje nurodytų bausmių ir atsakomybės ypatumai yra susiję su BPK kitose dalyse nurodytais reikalavimais. Išskirtinę vietą BK turi tik specialiojoje dalyje išdėstytos nusikalstamos veikos ir už jų padarymą numatytos bausmės. Tačiau ši dalis nėra didelė ir tesudaro per du šimtus straipsnių. BPK struktūroje yra beveik penki šimtai straipsnių, iš kurių vėlgi apie šimtas siejasi su BK bendrosiose nuostatose dėstomais reikalavimais. Manytina, kad dabartinio BK bendrosios dalies V–XIV skyriuose išdėstytos nuostatos galėtų būti perkeltos į procesinę dalį, o abiejų kodeksų likusios bendrybės turėtų būti sujungtos. Tai sietina ir su kodeksų paskirtimi, galiojimu,

principais, ekstradicija, Europos arešto ir kitais orderiais, tarptautiniu bendradarbiavimu ir kt. Kita vertus, BPK būdingi teisinio reguliavimo sričiai atskiri klausimai dabar nėra jame išsamiai atspindėti ir kažkodėl atsidūrė BK struktūroje. Štai BPK 212 straipsnyje yra reglamentuojami ikiteisminio tyrimo nutraukimo atvejai, kurių procesinės sąlygos iš esmės nurodomos BK, pvz., įtariamojo ir nukentėjusiojo susitaikymas, jeigu įtariamasis prisipažino padaręs nusikalstamą veiką ir savu noru atlygino ar pašalino fiziniam ar juridiniam asmeniui padarytą žalą arba susitarė dėl šios žalos atlyginimo ar pašalinimo, susitaikė su nukentėjusiu asmeniu arba juridinio asmens ar valstybės institucijos atstovu, ir jeigu yra pagrindo manyti, kad jis nedarys naujų nusikalstamų veikų (BK 38 str. I dalis). Šio straipsnio ir kitos dalys taip pat yra procesinio pobūdžio, kaip ir visas atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutas, įtvirtintas BK VI skyriuje.

Baudžiamuosius teisinius santykius sukuria nusikalstamos veikos padarymas (jos padariniai) ir tai, mūsų nuomone, neturi būti dalijama tarp kelių kodeksų ir kitų įstatymų. Todėl, siekiant didesnio aiškumo, suderinamumo, nuoseklumo, jau vien dėl nurodytų bendrybių, reikėtų pabandyti suderinti baudžiamuosiuose kodeksuose bei kituose įstatymuose įtvirtintas atskiras normas ir jas konsoliduoti į vientisą visumą. Autoriaus nuomone, tam tikrą negatyvią įtaką baudžiamojo persekiojimo sėkmei, bausmės neišvengiamumui padarė prieš keletą šimtmečių įvykęs baudžiamosios materialinės ir procesinės teisės atsiskyrimas, kartu pripažįstant, kad pastarasis skaidymasis anuomet turėjo ir nemažai teigiamybių. Kartu negalime nepastebėti, kad teisės skaidymasis vyko nevienodai, ne visur ir ne tokiomis pačiomis kryptimis, o įvairių teisės šakų diferenciacijos procesai tebevyksta iki šiol, pvz., iš Civilinių ar administracinių teisenų, ir atvirkščiai, nuolat vyksta migraciniai procesai – paskolinti pinigai, priemonės ir kt. nuostatos atkeliavo į BK; eismo įvykių pasekmės – iš Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau ATPK) į BK ir pan. Kita vertus, dėl teisės šakų skaidymosi teisininkai, ypač teoretikai, pasidalijo į dvi stovyklas: vadinamuosius „baudžiauninkus“ – baudžiamosios teisės specialistus ir „procesualistus“ – baudžiamojo proceso teisės žinovus, kurie (ir anksčiau, ir dabar) savo tyrimuose, pozicijose vis labiau tolsta vieni nuo kitų, gilina, grynina būtent pačių atstovaujamas doktrinos šakas, retai pabrėždami šių sąsajumą ir įtaką viena kitai. Greičiausiai tai ir nulėmė nu-

rodytų teisės šakų (prisiminkime Merfio dėsnius) vis didesnį „apaugimą“ savais principais, bendrybėmis, pagrindais ir kitais institutais.

Temos aktualumas ir darbo tikslas. Darbe atskleidžiamas ir nagrinėjamas esamas nenuoseklumas reglamentuojant baudžiamąjį persekiojimą, atotrūkis tarp materialinės ir procesinės teisės taip pat ir nurodytų teisės šakų doktrinos. Knygoje pagrindžiamos prielaidos, kurių pagrindu turi būti imtasi veiksmų konsoliduojant baudžiamojo persekiojimo teisinį reglamentavimą, vienijant atskiruose kodeksuose ir kituose įstatymuose įtvirtintas nuostatas ir šalinant tarpusavio neatitikimus ar netgi prieštaravimus. Naujas kodeksas, įstatymas ar sąvadas galėtų turėti *Baudžiamojo kodekso* pavadinimą arba vadintis *Nusikalstamų veikų, jų atskleidimo ir nagrinėjimo kodeksu*, *Nusikalstamų veikų, jų atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo kodeksu*, arba *Baudžiamojo persekiojimo kodeksu*. Šiame Kodekse turėtų būti išdėstyti esamų kodeksų ir kitų įstatymų subendrinti uždaviniai, įstatymo galiojimas ir taikymas asmenų atžvilgiu, baudžiamosios atsakomybės pagrindai, principai, tarptautinis bendradarbiavimas ir kt. Žinoma, modeliuojant baudžiamąjį persekiojimą turi būti pasinaudota ir kitų valstybių pasiteisinusia patirtimi. Autorius nesiima detaliau nagrinėti konkrečių nusikalstamų veikų, teisminių stadijų reglamentavimo, nes tai nėra jo atidesnio domėjimosi sritis.

Mokslinis darbo naujumas. Autorius bene pirmą kartą Lietuvoje sistemingai nagrinėja baudžiamosios politikos teisinio reguliavimo prielaidas ir ypač jų įtvirtinimą reglamentuojančiuose baudžiamojo persekiojimo teisės aktuose. Baudžiamosios politikos klausimais studijų Lietuvoje būta ir pastaruoju laikotarpiu¹, tačiau jose neatsispindi visuminis teisinio reglamentavimo požiūris, o daugiau yra nagrinėjami veikų kriminalizavimo-dekriminalizavimo, tarptautinės patirties, bausmių už nusikalstamas veikas skyrimo teisinėje praktikoje diferencijavimo ir kiti klausimai. Daugelis šioje studijoje nagrinėjamų baudžiamojo persekiojimo teisinio reguliavimo aspektų plačiai išnagrinėti J. Pradelio veikale², kuriame atskleidžiamas lyginamosios baudžiamosios teisės santykis su tarptautine teise, europine

¹ Švedas, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius, 2006; Abramavičius, A.; Mickevičius, D.; Švedas, G. *Europos Sąjungos teisės aktu įgyvendinimas. Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius, TIC, 2005.

² Pradel, J. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius, Eugrimas, 2001.

baudžiamąja teise ir pabrėžiami kiti daugiaplaniai baudžiamosios politikos klausimai. Atkreiptinas dėmesys, kad pamatiniai baudžiamosios politikos Lietuvos teisinėje sistemoje dokumentai – Teisinės sistemos reformos (1993 m.) metmenys ir nauja jų redakcija (1998 m.) realiai buvo įgyvendinti nenuosekliai ir su nemažomis išlygomis, todėl didesnio poveikio baudžiamojo persekiojimo srityje nepadarė³. Autorius pabrėžia, kad ir pastaruoju metu politikai ir vyriausybės įstaigos, skelbdami savo programas, vėlgi nepastebi baudžiamojo persekiojimo teisinio reguliavimo visumos, esamo padrikumo (marginalumo), todėl savo veikloje dažnokai sureikšmina vieno ar kito instituto reformavimą, nepabrėždami visų įstatymų ir kitų teisės suderinamumo reikalavimų, o tai nesukuria geresnių prielaidų esamoms problemoms spręsti, pvz., sugriežtinus sankcijas ar bausmes dėl tam tikrų veikų, tikimasi greitai pasiekti geresnių rezultatų kovojant su nusikalstamumu, nors taip iš tikrųjų dažniausiai neįvyksta. Autorius pastebi, kad Lietuvos Respublikos 16-osios Vyriausybės programoje nagrinėjama problematika yra labai svarbus užmojis siekti mažinti teisės aktų kiekį, konsoliduoti kai kurių sričių teisės aktus, todėl dabartiniame etape siūlo sutelkti teisininkus ir kitus specialistus, kurie, pasinaudodami esamomis elektronikos bei kitomis priemonėmis, peržiūrėtų, susistemintų įvairius teisinius aktus, tam tikrus institutus, struktūrizuotų normas ir kt. Antroje darbo dalyje autorius pats kuria naują baudžiamojo persekiojimo modelį ir sujungia dviejų kodeksų bei kitų įstatymų nuostatas į subalansuotą ir vientisą Baudžiamojo kodekso projektą.

Tyrimo metodai. Šiame darbe dažniausiai yra taikomi teleologinio teisės aiškinimo, lyginamosios teisėtyros, dokumentų ir statistikos duomenų analizės, abstrakcijos, kritinis ir kiti mokslinio tyrimo metodai.

Autorius nuoširdžiai dėkoja gerbiamiems recenzentams prof. Rimai Ažubalytei, prof. Editai Gruodytei, vyriausiajam tyrėjui Rolandui Šlepečiiui ir advokatui Zbigneviui Jankovskiui, kurių patarimai, pastabos bei siūlymai itin padėjo tobulinti šią studiją.

³ Ancelis, P.; Grigolovičienė, D. Baudžiamojo persekiojimo raida atkūrus Lietuvos nepriklausomybę iki teisinės sistemos reformos metmenų (naujos redakcijos) patvirtinimo. *Jurisprudencija*. 2004, 61 (53): 95–109; Ancelis, P.; Grigolovičienė, D. Ikiteisminis tyrimas po naujos redakcijos teisinės sistemos reformos metmenų patvirtinimo. *Jurisprudencija*. 2004, 63 (55): 46–61.

Autorius mano, kad šis darbas turėtų pagaliau išjudinti teisininkus iš pastebimo tam tikro sąstingio, sukelti daug diskusijų, kritikos ir įvairių vertinimų dar ir platesniame kontekste, o tai šiame etape būtų labai prasminga ir naudinga, nes, nepaisant to, kad pastaraisiais metais sistemingai buvo daroma daugybė galiojančių BK, BPK, OVĮ ir kitų teisės aktų papildymų ir pataisų, situacija baudžiamajame persekiojime nesikeičia ir negerėja, o praktinė baudžiamojo persekiojimo veikla nėra nei veiksminga, nei sąžininga.

Autorius tikisi, kad ši studija turėtų būti naudinga ne tik nagrinėjantiems teisę studentams, bet ir teisėkūros procese dalyvaujantiems asmenims bei kitiems teisininkams.

I DALIS

VEIKSMINGO IR SĄŽININGO BAUDŽIAMOJO PERSEKIOJIMO PRIELAIDOS

1 SKIRSNIS

Baudžiamojo persekiojimo poreikis ir jo teisinio reglamentavimo užtikrinimo problemos

Kiekvienoje visuomenėje yra žmonių, kurie pažeidžia elgesio bendruomenės taisykles, todėl, skirtingai nuo neišsivysčiusių bendruomenių darinių, kuriuose konfliktai tarp paskirų žmonių paprastai buvo sprendžiami keršto ar kitais prievartiniais metodais, civilizuotesnėje valstybėje ji pati imasi priemonių, padedančių užtikrinti asmenų ir jų aplinkos saugumą, priimdama atitinkamus teisės aktus. Ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje yra pabrėžiamas siekis atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės⁴. O teisinė valstybė, kaip visuomenės poreikius aptarnaujantis darinys, privalo tinkamai apibrėžti gyventojų ir jos socialinių vertybių saugios aplinkos užtikrinimo būdus, taigi ir atsakomybę už nusikalstamų veikų padarymą bei jos taikymo mechanizmą. Visi šie uždaviniai pasiekiami atitinkamai sumodeliuojant sisteminius teisinius mechanizmus, kurie įgauna įstatymų pavidalą ir juose yra įtvirtinama atitinkamo teisės akto paskirtis (funkcijos), objektas ir atitinkamų pareigūnų įgaliojimai.

Funkcija (lot. *functio* „atlikimas, veikla“) paprastai komentuojama, kaip pareiga, veiklos sritis; paskirtis⁵. BK paskirtyje (1 str.) nurodoma, kad baudžiamasis kodeksas yra vientisas baudžiamasis įstatymas, kurio paskirtis – baudžiamosios teisės priemonėmis *ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų*. Antroje straipsnio dalyje yra nurodoma, kad kodeksas:

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. Preambulė. Vilnius, 2008.

⁵ Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius: Alma littera, 2004, p. 266.

- 1) apibrėžia, kokios veikos yra nusikaltimai, baudžiamieji nusižengimai, ir jas uždraudžia;
- 2) nustato bausmes, baudžiamojo ir auklėjamojo poveikio priemonės už šiame kodekse numatytas veikas bei priverčiamąsias medicinos priemonės, taigi šie straipsnio punktai koncentruotai atskleidžia baudžiamojo kodekso turinį.

Tuo tarpu BPK paskirtis yra ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (BPK 1 str.).

Taigi abiejų kodeksų paskirtis turi juos vienijančią svarbiausią tikslą: ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus nuo nusikalstamų veikų.

Toliau reikia panagrinėti, ar nurodytų kodeksų turinyje neaptiksime ir daugiau juos vienijančių elementų ir, jeigu taip, tai kokių.

Abu kodeksai prasideda bendrybėmis (bendraja dalimi ar bendrosiomis nuostatomis), kuriose atspindi panašūs reikalavimai dėl įstatymų galiojimo, aplinkybių, šalinančių baudžiamąją atsakomybę ar nuo jos atleidžiančių, dėl tarptautinio bendradarbiavimo baudžiamajame persekiojime. Kita vertus, baudžiamojo kodekso bendrojoje dalyje nurodomos bausmės, atsakomybės ypatumai yra susiję su BPK kitose dalyse nurodytais reikalavimais. Išskirtinę vietą turi tik BK specialiojoje dalyje apibrėžiamos nusikalstamos veikos ir numatomos už jų padarymą bausmės. Tačiau ši dalis nėra didelė ir tesudaro per du šimtus straipsnių. BPK struktūroje yra beveik penki šimtai straipsnių, iš kurių vėlgi apie šimtas siejasi su BK bendrosiose nuostatose dėstomais reikalavimais.

Dabar panagrinėkime, ar netgi išskirtinai BK reguliavimo tradiciniuose dalykuose –straipsniuose, apibrėžiančiuose nusikalstamas veikas, nėra nuostatų, kurios priskirtinos prie BPK reguliavimo srities. Palygindami imkimės dažniausios nusikalstamos veikos – vagystės (BK 178 str.):

1. Tas, kas pagrobė svetimą turtą, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.
2. Tas, kas atvirai pagrobė svetimą turtą arba pagrobė svetimą turtą įsi-brovęs į patalpą, saugyklą ar saugomą teritoriją, arba viešoje vietoje

- pagrobė svetimą turtą iš asmens drabužių, rankinės ar kitokio nešulio (kišenvagystė) arba automobilį, baudžiamas bauda arba areštu, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki šešerių metų.
3. Tas, kas pagrobė didelės vertės svetimą turtą arba didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčias vertybes arba pagrobė svetimą turtą dalyvaudamas organizuotoje grupėje, baudžiamas laisvės atėmimu iki aštuonerių metų.
  4. Tas, kas pagrobė nedidelės vertės svetimą turtą, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu.
  5. *Už šio straipsnio 1 ir 4 dalyse numatytas veikas asmuo atsako tik tuo atveju, kai yra nukentėjusio asmens skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas, ar prokuroro reikalavimas.*

Akivaizdu, kad pacituoto BK straipsnio penktoji dalis yra BPK reguliavimo srities dalykas. Dabar įsitikinkime, ar apie tai nėra nurodymo mūsų galiojančiame BPK. Išties tai yra atkartojama ir BPK 167 straipsnyje, *reglamentuojančiame ikiteisminio tyrimo pradžią tik pagal nukentėjusiojo skundą ar jo teisėto atstovo pareiškimą, ar prokuroro reikalavimą*. Šio straipsnio pirmoje dalyje nurodoma, kad dėl nusikalstamų veikų, numatytų Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 145 straipsnyje, 149 straipsnio 1 dalyje, 150 straipsnio 1 dalyje, 151 straipsnio 1 dalyje, 178 *straipsnio 1 ir 4 dalyse*, 179 straipsnio 1 ir 3 dalyse, 182 straipsnio 1 ir 3 dalyse, 183 straipsnio 1 ir 3 dalyse, 184 straipsnio 1 ir 3 dalyse, 186 straipsnyje, 294 straipsnio 1 dalyje, ikiteisminis tyrimas pradedamas tik tuo atveju, kai yra nukentėjusiojo skundas ar jo teisėto atstovo pareiškimas. Šiais atvejais procesas vyksta bendra tvarka. Analogiškai pasikartojimai abiejuose kodeksuose yra ir dėl visų kitų nurodytų nusikalstamų veikų.

Antra vertus, būdingi BPK teisinio reguliavimo sričiai kai kurie klausimai dabar nėra išsamiai atspindėti BPK ir kažkodėl atsidūrė BK struktūroje. Štai BPK 212 straipsnyje yra reglamentuojami ikiteisminio tyrimo nutraukimo atvejai, kurių iš esmės procesinės sąlygos nurodomos BK, pvz., įtariamojo ir nukentėjusiojo susitaikymas, jeigu įtariamasis:

- 1) prisipažino padaręs nusikalstamą veiką ir
- 2) savu noru atlygino ar pašalino fiziniam ar juridiniam asmeniui padarytą žalą arba susitarė dėl šios žalos atlyginimo ar pašalinimo, ir

- 3) susitaikė su nukentėjusiu asmeniu arba juridinio asmens ar valstybės institucijos atstovu, ir
- 4) yra pagrindo manyti, kad jis nedarys naujų nusikalstamų veikų (BK 38 str. I dalis). Šio straipsnio ir kitos dalys taip pat yra procesinio pobūdžio, kaip ir apskritai įtvirtintas BK VI skyriuje atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės institutas.

Pastarąjį dešimtmetį BPK taip pat buvo papildytas keletu naujų normų, reglamentuojančių tarptautinį bendradarbiavimą baudžiamojo persekiojimo srityje (BPK 17 1, 17 2, 71 1, 77 1, 77 2 ir kt.), tačiau kartu tais pačiais klausimais buvo papildomas ir galiojantis BK, pvz., 9, 9 1 str., nors ir šie straipsniai yra daugiau procesinio pobūdžio.

Kita vertus, dabartinio BK atleidimo nuo baudsmės ar atsakomybės institutai irgi ne visuomet tinkamai suderinti su BPK. Gali būti diskutuojama, ar jie tikrai priskirtini BK reguliavimo sričiai Atrodo, amnestijos ir malonės klausimai vėlgi turėtų būti ne BK o BPK struktūroje. Be to, daug aplinkybių yra nustatoma ar nenustatoma tik pradėjus procesinį tyrimą, ir baudžiamosios politikos prasme BK deklaruojamos veikos kaip nusikalstamos taip ir turi būti traktuojamos. Deja, atskirų institutų, pvz., atleidimo nuo baudsmės ar atsakomybės fiksavimas BK bendrybėse sukuria prielaidą manyti, kad atsakomybės gali būti ir išvengta. Prabėgus daugeliui metų nuo įvykusio materialinės ir procesinės teisės atsiskyrimo, ko nebuvo Lietuvos Statutuose, turbūt būtų galima pradėti diskusiją apie nurodytų teisės aktų konsolidavimą (vienijimą). Baudžiamuosius teisinius santykius sukuria nusikalstamos veikos padarymas (jos pasekmės), ir tai neturi būti dalijama tarp dviejų kodeksų bei kitų įstatymų (ypač Operatyvinės veiklos įstatymo), nematant visumos, principų, sistemos. Todėl, siekiant didesnio aiškumo, suderinamumo, nuoseklumo, jau vien dėl nurodytų bendrybių, reikėtų derinti abu kodeksus ir kitus įstatymus, iš esmės reglamentuojančius baudžiamojo persekiojimo prielaidas (viešo ir neviešo pobūdžio veiksmus, informacijos rinkimą ir kt.) į vieną visumą. Beje, mūsų BK bendroji dalis procesiniais klausimais pasipildė daugiausia pastaraisiais dešimtmečiais. Analizuodami tarpukario Lietuvoje galiojusį Baudžiamąjį statutą⁶ ar Vokietijos valstybės baudžiamąjį įsta-

⁶ *Baudžiamasis statutas su papildymais*. II leidinys. Kaunas, 1931.

tymą⁷, galime įsitikinti, kad jų bendrybėse aptartos tik bausmių rūšys, pasikėsinimas, bendrininkavimas, daugetas ir atsakomybė švelninančios ar sunkinančios aplinkybės.

Profesoriaus V. Mikelėno nuomone, „...proceso teisė, palyginti su materialine teise, yra lyg ir tarnybinė. Nesant materialinės teisės, nebūtų ir proceso teisės, nes nebūtų ginamo objekto. Tačiau tai nereiškia, kad proceso teisė nėra savarankiška. Savo ruožtu, nesant proceso teisės, materialinė teisė būtų tik deklaruojama, nes tokiu atveju nebūtų užtikrinamas jos įgyvendinimas.“⁸ Kai kalbame apie baudžiamąjį procesą, jį suvokiame kaip teisėsauginį, nes jame įtvirtintais metodais ginamos pažeista asmens teisė. Anot profesoriaus A. Vaišvilos, kiekviena teisės norma reikšminga tiek, kiek ji įgyvendinama⁹. Kita vertus, nukentėję asmenys paprastai nėra pajėgūs (ir neturi teisės) patys apginti pažeistą teisę ir įvykdyti teisingumą, nes būtinas ikiteisminis tyrimas, visų pirma atitinkamų pareigūnų veiksmai ir sprendimai jį pradėti. Šiame kontekste kartais susiduriame ir su baudžiamojo proceso teisėje įtvirtinta negatyvia įtaka užtikrinant nusikalstama veika pažeistos teisės sureguliuimą, pvz., įtvirtintos procedūros, ribojančios ikiteisminio tyrimo pradėjimą. Antra vertus, priimami sprendimai ypač ikiteisminiame etape, gali būti perdėm subjektyvūs, grindžiami atliktais (o kartais neatliktais, ne iki galo ar paviršutiniškai atliktais) veiksmiais, galimu tendencingumu, žinybinio intereso nuostatomis, pareigūno kompetencijos stoka ir pan. Autoriaus nuomone, tam tikrą įtaką baudžiamojo persekiojimo sėkmei, bausmės neišvengiamumui turėjo prieš porą šimtmečių dėl vadinamųjų Napoleono reformų įtakos įvykęs baudžiamosios materialinės ir procesinės teisės atsiskyrimas. Kartu negalime nepastebėti, kad teisės skaidymasis vyko nevienodai, ne visur ir ne tokiomis pačiomis kryptimis¹⁰, o įvairių teisės šakų diferenciacijos procesai tebevyksta iki šiol, pvz., iš Civilinių ar administracinių teisenų ir atvirkščiai nuolat vyksta migraciniai procesai (paskolinti pinigai, mokėjimo priemonės ir kt. nuostatos atkeliavo į BK, eisimo įvykių pasekmės – iš ATPK į BK ir kt.¹¹).

⁷ Vokietijos valstybės baudžiamojo įstatymo knyga. Išvertė ir dalykų rodyklę sudarė L.Nezabitauskis. Kaunas, 1935.

⁸ Mikelėnas, V. *Civilinis procesas*. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 1996, p. 20.

⁹ Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000, p. 299.

¹⁰ Pradel, J. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius, Eugrimas, 2001, p. 74–86.

¹¹ Ten pat, p. 88–90.

Be to, manytina, kad skaidantis teisės šakoms, teisės praktikai, o ypač teoretikai ėmė dalytis į dvi stovyklas: vadinamųjų „baudžiauninkų“ ir „procesualistų“, kurie (ir anksčiau, ir dabar, ypač posovietinėje erdvėje) vis labiau tolsta vieni nuo kitų, gilina, grynina būtent savo atstovaujamas teisės ar jos doktrinos šakas, retai pabrėždami šių sąsajumą ir įtaką viena kitai. Keletas tokių nuomonių jau buvo pateiktos. Greičiausiai tai ir nulėmė nurodytų teisės šakų (prisiminkime Merfio dėsnius) vis didesnę „apau-gimą“ savais principais, bendrybėmis, pagrindais bei kitais jau pastebėtais institutais ir pan. Štai dar vienas nagrinėjamame kontekste svarbus pa-stebėjimas: jeigu BK atitinkamame straipsnyje nurodoma nukentėjusiam asmeniui padaryta žala, vadovaujantis BPK tai visiškai nereiškia, kad šis iš karto, kai kreipsis į teisėsaugos įstaigą dėl patirtos žalos, nukentėjusiuoju bus ir vertinamas. Mažų mažiausia pirmiausia turės būti išspręstas klausimas ar pradėtinasis ikiteisminis tyrimas, dar turės būti atlikta nemažai itin formalizuotų veiksmų, galiausiai pareigūnas turės išspręsti klausimą dėl asmens (pareiškėjo) pripažinimo nukentėjusiuoju ir priimti specialų nutarimą. Kaip teisės šakų atsiribojimo ir skaidymosi rezultatas tradici-nėje grynai procesinėje srityje atsiranda dar ir kitokių teisenų, procesų, pvz., operatyvinės veiklos ir jos įrankio Operatyvinės veiklos įstatymo¹². Šio įstatymo 3 str. 2 d. nustato, kad operatyvinės veiklos objektai yra ren-giamos, daromos ar padarytos nusikalstamos veikos, jas rengiantys, da-rantys ar padarę asmenys, šių asmenų aktyvūs veiksmai neutralizuojant operatyvinę veiklą arba įterpiant nusikalstamų struktūrų narius į teisėsau-gos, krašto apsaugos ar kitas valstybės valdžios institucijas, kitų valstybių specialiųjų tarnybų veiklą bei kiti su valstybės saugumu susiję asmenys ar įvykiai. Šie veiksmai atliekami tuomet, kai kitais būdais neįmanoma ar sudėtinga apginti asmens, visuomenės ir valstybės interesus. Tačiau ar iš tikrųjų greta baudžiamųjų įstatymų, kurių funkcija (paskirtis) beveik analogiška nurodomai OVĮ paskirčiai, turėtų ir toliau išlikti tų pačių ty-rimo veiksmų dubliavimas, kai jau nuo 2003 m. gegužės 1 d. galiojan-čiame BPK daugelis vadinamųjų operatyvinių veiksmų – jau pateikiami kaip procesinės prievartos priemonės, pvz., techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka (OVĮ 3 str. 9 d.); BPK nurodomi kaip Elektroni-nių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir

¹² <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=400023>.

kaupimas (BPK 154 straipsnis); Pašto siuntų slapta kontrolė (OVĮ 10 str. 1 d. straipsnis); BPK nurodomi kaip Pašto siuntų poėmis (148 straipsnis); Operatyvinis sekimas (OVĮ 3 str.17 d.) BPK nurodomas kaip Slaptas sekimas (160 straipsnis); Nusikalstamos veikos imitacijos modelis (OVĮ 12 str.) BPK nurodomas kaip savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai (158–159 straipsniai). Atidžiau panagrinėjus išvardytų normų turinį, akivaizdžiai matoma duomenų (įrodymų) aptikimo, patikrinimo ir įtvirtinimo paskirtis. Šių veiksmų panaudojimas baudžiamajame procese siejamas su kiek kitokiu nei OVĮ procesiniu režimu, nors jis skiriasi nedaug ir pragmatiškais sumetimais galėtų būti suvienodintas. Po BPK įsigaliojimo 2003 m. kaip žinome praktinėje veikloje tuoj pat iškilo operatyvinių ir procesinių veiksmų suderinamumo problemų. Pvz., tapo neabeišku, ar pradėjus ikiteisminį tyrimą gali būti tęsiami veiksmai, kurie buvo pradėti operatyvinės veiklos įstatymo apibrėžta tvarka, ar operatyviniai veiksmai gali vykti drauge su BPK įtvirtintais neviešo pobūdžio veiksmais ir kt. Reikia pabrėžti, kad ir anksčiau dažniausiai nepavykdavo nei teoriniu lygiu, nei teisiškai reglamentuojant nuosekliai susieti operatyvinės ir procesinės veiklos. Manytina, kad operatyvinė veikla ar dabar rengiamuose teisės aktų projektuose įvardijama kaip kriminalinė žvalgybinė, tiesiog žvalgybinė veikla yra specifinė tiek, kiek taikomi specifiniai informacijos rinkimo metodai. Perkėlus daugelį operatyvinės veiklos būdų į BPK, projektuojami įstatymai iš esmės tampa nebereikalingi. Plačiau išdiskutavus šią problemą ir nustačius poreikį, protingiausia būtų ir kelis likusius OVĮ iš esmės tyrimo veiksmus įtvirtinti Kodekse, taip nusikalstamų veikų užkardymo bei atskleidimo teisinio reglamentavimo procesas taptų tik skaidresnis.

Kaip jau minėta, turime ir atskirų institucinių įstatymų, kuriuose taip pat nemažai įtvirtinta nemažai procesinių veiksmų. Štai Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatyme (2000-10-17 Nr.VIII-2048)¹³ policijai nustatyti šie uždaviniai: 1) žmogaus teisių ir laisvių apsauga; 2) viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimas; 3) neatidėliotinos pagalbos teikimas asmenims, kai ji būtina dėl jų fizinio ar psichinio bejėgiškumo, taip pat asmenims, nukentėjusiems nuo nusikalstamų veikų, kitų teisės

¹³ Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 90-2777, su vėlesniais pakeitimais.

pažeidimų, stichinių nelaimių ar panašių veiksmų; 4) nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevencija; 5) nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų atskleidimas ir tyrimas; 6) saugaus eismo priežiūra. Be to, apibrėžiama, kad kiti įstatymai policijai gali nustatyti ir kitų uždavinių, o policijos uždavinių įgyvendinimo ypatumus diplomatinėse atstovybėse, karinėse teritorijose ir kituose specialaus teisinio režimo objektuose gali nustatyti kiti įstatymai (Įstatymo 5 str.). Iš sąmoningai pateiktos ilgesnės įstatymo citatos matome, kad nusikalstamų veikų atskleidimas ir tyrimas tėra tik viena iš daugelio kitų policijai priskirtų reikšmingų funkcijų. O ikiteisminio tyrimo uždavinio sprendimo būdai detalizuojami to paties įstatymo 20 straipsnyje, kurio apimtis yra nemaža, todėl jo turinį irgi būtina plačiau paanalizuoti. Čia nurodoma, jog policijos pareigūnas, tirdamas nusikalstamas veikas ar turėdamas duomenų, kad tokia veika yra rengiama, daroma ar buvo padaryta, teisės aktų nustatyta tvarka ir pagrįdais turi teisę:

- 1) tikrinti visų rūšių įmonių, įstaigų bei organizacijų ūkinę ir komercinę bei finansinę ar kitokią veiklą, materialinių vertybių, prekių saugojimo būklę, jų įgijimo, gamybos, naudojimo ir realizavimo teisėtumą, gamybinės, administracinės ir kitas, taip pat užplombuotas, patalpas;
- 2) tikrinti įmonių, įstaigų, organizacijų teritoriją įvažiuojantį ir išvažiuojantį transportą, fiziniams ar juridiniams asmenims priklausančiose transporto priemonėse esančius krovinius ir daiktus;
- 3) skirti ir atlikti inventorizaciją, reviziją, kontrolinius matavimus bei kitus patikrinimus; atlikti apžiūrą, susipažinti ir paimti buhalterinės apskaitos, personalo, patikrinimų, revizijų medžiagą, kitus dokumentus, žaliavas, produkcijos, prekių pavyzdžius, kitus daiktus; reikalauti, kad būtų sutvarkyta buhalterinė apskaita;
- 4) gauti iš vadovų, pareigūnų, materialiai atsakingų ir kitų asmenų duomenis, paaiškinimus dėl pažeidimų ar nusikalstamų veikų;
- 5) apžiūrėti transportą, asmenį ir jo bagažą visų rūšių kontrolės punktuose;
- 6) įeiti į visų rūšių įmonių, įstaigų, organizacijų patalpas jų darbo metu, o ne darbo metu – su tos įmonės, įstaigos ar organizacijos administracijos atstovu, savininku arba jo atstovu;

- 7) pagal savo kompetenciją vykdyti operatyvinę veiklą, tirti baudžiamąsias bylas, sudaryti kriminalistines įskaitas (kartotekas ir kolekcijas) ir atlikti kitus įstatymų bei kitų teisės aktų nustatytus veiksmus.

Analizuodami išvardytus įgaliojimus pastebime akivaizdžią leidžiamų atlikti veiksmų gausą. Tarp jų yra ir tokių, kurie susiję su netgi procesinės prievartos panaudojimu, nors cituojamame įstatyme niekur nenumatyta šitokių veiksmų atlikimo procesinė tvarka, sankcionavimas ar leidimas juos atlikti ir kitos garantijos.

Lyginant teisės aktų nuostatas analogiškų ar netgi didesnių nei policijos pareigūnams nustatytų įgaliojimų apimtis yra Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos (toliau – Tarnybos) įstatyme¹⁴, Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatyme¹⁵, Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatyme¹⁶, Lietuvos Respublikos muitinės įstatyme¹⁷ ir kt.

Tuo tarpu iki 2010 m. spalio mėnesio galiojusi BPK 166 straipsnio redakcija, kuri reglamentavo ikiteisminio tyrimo pradžios procedūrą, jokio faktinių duomenų patikrinimo mechanizmo visiškai nenumatė ir buvo reikalaujama, kad ikiteisminis tyrimas turi būti pradedamas gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką. Lygindami nurodytų teisės normų turinį, matome BPK nustatytos veiklos alternatyvų sprendžiant ikiteisminio tyrimo pradėjimo klausimą ir pagrindinių institucinių įstatymų, apibrėžiančių tam tikrų ikiteisminio tyrimo įstaigų pareigūnų įgaliojimus, neatitikimą. Būtų galima paprieštarauti, kad minimų institucijų pareigūnų įgaliojimai yra susiję tik su administraciniu procesu, tačiau reikia įsisąmoninti ir suvokti, kad vos ne kiekvieno teisinio konflikto atveju (bent jau pradiniam tyrimo etape) paprastai kyla tiek materialinės, tiek procesinės teisės taikymo paribio problemų. Jau minėta,

¹⁴ Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymo aktuali redakcija. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291885&p_query=&p_tr2=>>.

¹⁵ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo aktuali redakcija. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302323&p_query=&p_tr2=>>.

¹⁶ Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymo aktuali redakcija. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=220175&p_query=&p_tr2=>>.

¹⁷ Lietuvos Respublikos muitinės įstatymo aktuali redakcija. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295873&p_query=&p_tr2=>>.

kad BPK draudė netgi imti paaiškinimus, nors tai būdinga visiems kitiems teisiniais procesams, iš jų ir drausminiam.

Kita vertus, ir politikai (Vyriausybė), skelbdami savo programas, vėlgi nepastebi teisinio reguliavimo visumos marginalumo, todėl dažnokai sureikšmina vieno ar kito instituto reformavimą, nepastebėdami kitų įstatymų suderinamumo reikalavimų, o tai neturi didesnės įtakos esamoms problemoms spręsti, pvz., sankcijų ar bausmių griežtinimu dėl tam tikrų veikų mano pasieksią greitą rezultatą kovojant su nusikalstamumu, nors taip dažniausiai nebūna. Pateiksime dar vieną neigiamą pavyzdį iš padidinto teisėkūros proceso: Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme yra apibrėžtas valstybės ir visuomenės santykis užtikrinant saugumą, taip pat atskiro asmens teisę gyventi saugioje aplinkoje, viešosios tvarkos užtikrinimą, kur aiškiai pabrėžiamas ir visuomenės dalyvavimas, ir įpareigojimas konkretizuoti visuomenės, bendruomenių dalyvavimo šiame procese būdus. Šio įstatymo viešojo saugumo politikos skyriuje skelbiama, kad kova su nusikalstamumu, viešosios tvarkos bei asmens saugumo valstybėje užtikrinimas yra vienas didžiausių prioritetų užtikrinant šalies nacionalinį saugumą. Valstybė privalo sutelkti jėgas ryžtingai ir veiksmingai kovojant su nusikalstamumu, ypač su organizotu nusikalstamumu, šešėliniu verslu, korupcija bei narkomanija, ir tuo užtikrinti tinkamą šalies vidaus saugumą. Būtina stiprinti teisės saugos institucijų veiklą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas, kurti naujus nusikalstamų veikų kontrolės ir prevencijos sistemos modelius. Vyriausybė turi užtikrinti jų bendradarbiavimą ir veiklos koordinavimą. Tarp svarbiausių ilgalaikės valstybinės nacionalinio saugumo stiprinimo programų nurodoma ir nusikaltimų prevencija bei kontrolė. Deja, galiojančiame baudžiamojo proceso kodekse nėra nė vienos normos apie visuomenės dalyvavimą užkardant ar tiriant nusikalstamas veikas, nekalbant jau apie visuomenės įtaką vykdant teisingumą. Todėl eiliniam piliečiui nesuvokiama, kodėl, pvz., pavišinus tam tikrus nusikalstamų veikų, ypač korupcinių atvejų faktus, bylos toliau subliūkšta arba nutraukiamos tolesniuose procesuose.

Taigi pasikartodami turime pripažinti, kad mūsų šalies baudžiamoji politika ne visada buvo ir yra vykdoma pamatuotai ir tinkama linkme, o dažniausiai įgyvendinama nematant reikiamos visumos, neįvertinant

galimų grėsmių, kitokių iškytančių lydinčiųjų procesų ir pasekmių. Kitų pasaulio valstybių patirtis taip pat rodo, kad bausmių griežtinimas kriminogeninės situacijos paprastai nepagerina. Apskritai tradicinės kriminalinės justicijos priemonės – sulaikymas, kaltinimas, nuteisimas, bausmė ir nusikaltėlių izoliavimas – turi tik ribotą poveikį kontroliuojant nusikalstamumą. Taip pat labai prastai sekasi, siekiant įgyvendinti bausmės neišvengiamumo principą dėl kiekvienos nusikalstamos veikos padarymo. Todėl daugelio šalių nusikalstamumo kontrolės politika vis daugiau orientuojama į socialines, ekonomines, technines ir kitokias nusikalstamumo prevencijos bei kontrolės priemones, o ypač į nusikaltusių asmenų resocializaciją. Dabar tenka pripažinti, kad kriminalinėmis bausmėmis, ypač laisvės atėmimu, siekiama ne padėti nusikaltusiam asmeniui pasitaisyti, bet jį izoliuoti, įbauginti. Laisvės atėmimo bausmės atlikimo sąlygos dažnai neatitinka tarptautinių reikalavimų, nuteistiesiems nesudaromos sąlygos dirbti, įgyti profesiją, todėl ši bausmė nuteistuosius asmenis veikia daugiau neigiamai ar dar labiau juos kriminalizuoja. Be to, skiriant nusikaltusiesiems bausmes, dažnai užmirštama, kokį poveikį bausmė padarys jų šeimos nariams, kaip paveiks juos materialiai, dvasiškai, atsilieps jų aplinkai. Kita vertus, laisvės atėmimo bausmės vykdymas yra brangus, o atsižvelgus į tą aplinkybę, kad nemažai atlikusių šią bausmę asmenų išėję į laisvę vėl nusikalsta, reikėtų susimąstyti, ar nebūtų tikslinga išplėsti kitų bausmių taikymo galimybes. Šią baudžiamosios politikos klaidą reikia sparčiau taisyti, o ir teismai turėtų geriau išnaudoti baudžiamojo įstatymo sankcijose jiems suteiktas alternatyvas. Optimistiškiau nuteikia pastaraisiais metais vis labiau argumentuojamos iniciatyvos įteisinant probaciją, mediacijos institutą ir kt.

Taigi, kalbant apie baudžiamąją politiką, svarbu matyti visas jos kryptis: kriminologinę; baudžiamąją teisinę ir procesinę; bausmių vykdymo; operatyvinės veiklos ir administracinę-teisinę politikas. Be to, baudžiamoji politika turėtų būti modeliuojama gerai suvokiant tiek strateginius, tiek ir taktinius tikslus.

Lietuvos Respublikos 16-osios Vyriausybės programoje mūsų nagrinėjama problematika yra labai svarbus užmojis siekti mažinti teisės aktų kiekį, konsoliduoti ir kodifikuoti tam tikrų sričių teisės aktus¹⁸.

¹⁸ <http://www.smm.lt/veikla/docs/lrv/15_vyr_programa.pdf>.

Apskritai teisės sistema anksčiau aiškinta tik kaip labai priklausanti nuo objektyvių aplinkybių, tačiau savo patirtimi galime patvirtinti didesnį jos priklausomumą nuo tam tikrų politinių, konjunktūrinių ir dar kitokių įtakų. Nors vos ne kiekviena valstybė turi beveik tapačius tiek baudžiamuosius teisinius, tiek ir administracinius ir kt. įstatymus, kuriuose nacionalinio kolorito yra nedaug ir tarsi turėtų vienytis tarptautiniu mastu, tačiau kiekviena valstybė, tarp jų ir Lietuva, beveik visuomet pabrėžia nacionalines, akademines tradicijas, doktrines pozicijas, kalbą, patirtį, išsivystymo lygį, turėjimą lyginamosios teisės žinių, prisirišimo prie tam tikrų mokyklų, simpatijų ir kt., taigi ir skirtingai sistemina teisę bei tam tikrus institutus. Turime pagrindą teigti, kad reformuojant teisę labai neapdairiai pasielgta su praeities patirtimi, ir, kaip sakoma, „su nešvariu vandeniu išpiltas ir kūdikis“. Ar buvo galima beatodairiškai išmesti ilgus dešimtmečius baudžiamajame persekiojime buvusius institutus, ikiteisminio tyrimo procesines formas ir kt. Retrospektyviai vertinant priimtus naujus teisės aktus ir sprendimus dėl organizacinių svertų, jau vos ne visi pajutome žlugdantį baudžiamojo persekiojimo veiksmingumą, ypač dėl panaikinimo ilgus dešimtmečius buvusių tardytojo statuso, parengtinio tardymo, įrodymų ir įrodinėjimo ir kt.

Tam tikrą laikotarpį BK, tiek ir BPK ar netgi Operatyvinės veiklos įstatymas, atrodo, neblogai tarnavo kaip nusikalstamumo ribojimo įrankiai, tačiau kuo toliau, tuo labiau pastebimi ir disfunkciniai šitokio reglamentavimo rezultatai. Tarp kodeksų ir kitų aptartų įstatymų yra nemažai jau nurodytų, be to, daugelis kitų pasikartojimų bei neatitikimų, pvz., dėl įstatymo galiojimo asmenų atžvilgiu, atsakomybės taikymo pagrindų, tarptautinio bendradarbiavimo ir kt. Autoriaus jau anksčiau buvo pastebėta, jog Baudžiamojo kodekso, patvirtinto 2000 m. rugsėjo 26 d. įstatymu Nr. VIII-1968, Baudžiamojo proceso kodekso, patvirtinto 2002 m. kovo 14 d. įstatymu Nr. IX-785, ir Bausmių vykdymo kodekso, patvirtinto 2002 m. birželio 27 d. įstatymu Nr. IX-994, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymo¹⁹ 3 str. nuostata, kad kiti įstatymai ir teisės aktai, galioję Lietuvos Respublikoje iki naujojo Baudžiamojo kodekso, naujojo Baudžiamojo proceso kodekso ir Bausmių vykdymo kodekso įsigaliojimo, galioja

¹⁹ <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=193739&p_query=%20kodeks%F8%20%E1sigaliojimo%20ir%20%E1gyvendinimo&p_tr2=2>.

ties, kiek neprieštarauja naujesiems kodeksams, nebuvo nuosekliai taikoma dėl šios normos nuostatų prieštaravimo, nes to paties straipsnio antroje dalyje yra nurodoma, kad įsigaliojus naujesiems kodeksams, jei nėra jų įgyvendinimą užtikrinančių įstatymų ir kitų teisės aktų, taikomi įstatymai ir kiti teisės aktai, užtikrinę senojo Baudžiamojo kodekso, senojo Baudžiamojo proceso bei Pataisos darbų kodekso nuostatų įgyvendinimą. Todėl ir kardomojo kalinimo įstatymas, kuriame figūravo nebeegzistuojantis tardytojo statusas, ir kiti rudimentai galiojo iki pat 2009 m. balandžio 1 d., kai pagaliau buvo parengtas, priimtas ir įsiteisėjo LR suėmimo vykdymo įstatymas²⁰. Be to, nors minėto kodeksų įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo 48 str. 2 dalimi Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai buvo nurodoma parengti teisės akto projektą dėl Operatyvinės veiklos įstatymo ir naujojo Baudžiamojo proceso kodekso nuostatų suderinimo, tačiau ir tai nebuvo padaryta, o prokuratūra, nebūdama pavaldi Vyriausybei, po kelerių metų parengė rekomendaciją, kuri vėlgi buvo pakeista, tačiau iki šiol ji suprantama ir taikoma nevienodai. Siekiant tai atsakingai išnagrinėti, būtų prasminga iki galo išdiskutuoti baudžiamosios teisės santykį su administracine teise, kurios abi yra viešosios teisės dalys. Analizuojant šį santykį reikėtų neapeiti ir į ATPK įkomponuoto procesinio bloko – Administracinių bylų teisenos įstatymo. Jeigu jau į naująjį BK buvo įtraukti ir baudžiamieji nusižengimai, turbūt būtų prasminga ir aktualu perkelti dalį dar ir kitų labiausiai baudžiamų ATPK įtrauktų veikų. Taip pat svarstyti tas abiejų teisenų procesinių priemonių sujungimas, nes jos savo turiniu beveik tapačios – apklausos, ekspertizės, protokolai, nutarimai, terminai, subjektai. Jau buvo minėta, kad pradedant tyrimą dažnai nebūna aišku, kur jis nuves: ar į nusikaltimą, ar padarytą nusižengimą. Einant tokiu vienijimo būdu, galbūt pavyktų atkurti dabar esančią ATPK logišką ir teisingą įrodymų ir įrodinėjimo sampratą, kas galiojančiame BPK apibrėžiama duomenimis. Ir dar daugiau, plačiai diskutuojant nurodytais aspektais ir nagrinėjant tam tikrų teisės funkcijų vienijimą, būtų galima sukurti „Viešosios teisės ir teisenos kodeksą“, modelį, juolab kad iki šiol naujasis ATPK iki galo neišdiskutuotas ir nepriimtas. Vis dėlto pačiam autoriui atrodo, kad šis siūlymas labiau susijęs su fantastika, nes tai paliestų labai daugelio

²⁰ <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=324326&p_query=kardomojo%20kalinimo&p_tr2=2>.

interesus ir perspektyvą. Tad šiame etape protingiausia ir realiausia būtų apsiriboti vienijant baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtintas baudžiamojo persekiojimo funkcijas. O jeigu būtų panaikintos nagrinėtuose instituciniuose įstatymuose nuostatos, kuriose įtvirtinti pareigūnų procesiniai įgaliojimai, labai tikėtina, kad jau vien tuo būtų pašalinta disfunkcinė pareigūnų galimybė elgtis naudojantis keliais procesiniais režimais, t. y. vadovautis ar baudžiamuoju procesu, ar ATPK, ar dar ir trečiuoju, išplaukiančiu iš policijos veiklos, FNTT ar kitokios statutinės teisės dvasia, nors, kaip jau buvo minėta, instituciniuose įstatymuose procesinio pobūdžio veiksmų atlikimo procedūriniai klausimai visiškai neapibrėžiami. Mūsų nuomone, statutinių tarnybų įstatymuose, o galbūt subendrintame jų variante pakaktų įtvirtinti atitinkamo pareigūno statuso įgijimo, karjeros, ginklo panaudojimo ar kitokio atoveiksmio smurtui klausimus ir pareigūnų garantijų reikalus. Kita vertus, pareigūnų atliekamos funkcijos tam tikrais lygiais galėtų būti konkretizuojamos ir apibrėžiamos žinybinės instrukcijos, pvz., patrulio, apylinkės ar nepilnamečių reikalų inspektorius ar kelių policijos ir pan. Atitinkamų pareigūnų įgaliojimai jiems atliekant ikiteisminį tyrimą turi būti apibrėžti vientisame Kodekse. Galima pagrįstai viltis, kad taip sprendžiant klausimą ir pasirinkus visų statutinių tarnybų pareigūnų teisinės padėties suvienodintą įstatymo variantą, atkristų skirtingais laikotarpiais įvairių institucijų išsikovotos skirtingos privilegijos, garantijos ir panašiai, kas iki šiol neretai trikdo jų darnią veiklą, skatina darbuotojus pereiti iš vienos tarnybos į kitą, siekiant didesnių atlyginimų ir kitokių vis mažiau išliekančių lengvatų ar garantijų.

Einant dar toliau, galima būtų diskutuoti ir apie prokuratūros, advokatūros, teismų ir kitų įstatymų koregavimą, naikinant juose esamus neatitikimus, reglamentuojant tam tikrus institutus, funkcijas (įgaliojimus). Šioje vietoje reikėtų išreikšti apgailestavimą, kad nepavyko įgyvendinti prieš kurį laiką sklandžiusios puikios idėjos apie teismo sampratą, kaip prokurorų ir teisėjų visumos.

Daugiau nebesiplečiant, atrodo, pakanka pateiktų argumentų, kad pagaliau būtų imtasi strateginių veiksmų reformuojant teisinę sistemą, o ypač konsoliduojant Lietuvos baudžiamojo persekiojimo teisinį reglamentavimą, vienijant kodeksuose ir kituose įstatymuose įtvirtintas nuostatas ir šalinant tarpusavio neatitikimus ar netgi prieštaravimus. Toks teisinio reguliavimo

vienijimas nebūtų visiškai naujovė pasaulinėje teisinėje praktikoje, nes jau seniai daugiau ar mažiau sėkmingai taikomas, pvz., Šiaurės Amerikoje, Kanadoje²¹. Manytina, kad dabartinio Lietuvos Respublikos BK bendrosios dalies V–XIV skyriuose išdėstytos nuostatos galėtų būti perkeltos į procesinę dalį, o abiejų kodeksų likusios bendrybės turėtų būti sujungtos. Tai sietina ir su kodeksų paskirtimi, galiojimu, principais, ekstradicija, Europos arešto ir kitais orderiais, tarptautiniu bendradarbiavimu ir kt. Naujas kodeksas, įstatymas ar sąvadas galėtų turėti Baudžiamojo kodekso pavadinimą arba vadintis Nusikalstamų veikų, jų atskleidimo ir nagrinėjimo kodeksu, Nusikalstamų veikų, jų atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo kodeksu arba tiesiog Baudžiamojo persekiojimo kodeksu. Pastarasis pavadinimas autoriui būtų priimtinesnis, tačiau iš karto reikėtų pasisakyti, koks turinys šioje sąvokoje turėtų būti aiškinamas. Mes nemanome, kad baudžiamasis persekiojimas sietinas tik su apkaltinamojo nuosprendžio įsigaliojimu. Turėdama tikslą užkardyti (riboti) nusikalstamas veikas bene kiekviena valstybė priima baudžiamuosius, kriminalinius ar kitokius kodeksus ar įstatymus, kuriuose numatomos tam tikros sankcijos už padarytas (rengiamas daryti ir t. t.) veikas, ir tuo sukuria tam tikras atgrasančias (galbūt ir bauginančias) prielaidas. Jau rengdamas nusikaltimą, asmuo suvokia ar privalo suvokti savo veiksmų neleistinumą, nusikalstamą jų pobūdį ir kartu išskylančią baudžiamojo persekiojimo jo atžvilgiu legitimumą, kuris negali būti saistomas su nusikalstamos veikos atskleidimu, ištyrimu ir nuosprendžio priėmimu ar įsigaliojimu. Trumpiau sakant, baudžiamasis persekiojimas plačiąja prasme turi būti siejamas su teisės normos, numatančios baudžiamąją atsakomybę pažeidimu, ir todėl persekiojimo sąvoka privalo apimti tiek draudžiamas baudžiamąsias veikas, tiek jų atskleidimą, ištyrimą ir teismo bylos nagrinėjimo bei bausmės įgyvendinimo mechanizmą. Sprendžiant klausimą, ar šiame etape reikia įtraukti dar ir galiojančio Bausmių vykdymo kodekso nuostatas, turbūt nevertėtų skubėti, nes galiojantis BPK iš esmės jau numato sprendimų (nuosprendžių ir nutarčių vykdymą), o Bausmių vykdymo kodeksas tik labiau detalizuoja patį bausmės vykdymo procesą, tad į vientisą baudžiamojo persekiojimo kodeksą gali ir nebūti įtraukiamas.

Taigi Lietuvos Respublikos baudžiamojo persekiojimo kodekse turėtų būti išdėstyti dabartinių baudžiamojo ir procesinio kodekso bei Ope-

²¹ Pradel, J. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius, Eugrimas, 2001, p. 92–93.

ratyvinės veiklos ir iš dalies kitų aptartų institucinių įstatymų subendrinta paskirtis ir uždaviniai, įstatymo galiojimas ir taikymas asmenų atžvilgiu, baudžiamosios atsakomybės pagrindai, principai, procesiniai veiksmai, tarptautinis bendradarbiavimas ir kt.

Manytina, kad dabartiniame etape, pasitelkdami elektronikos priemones, teisininkai yra pajėgūs inventorizuoti, susisteminti tam tikrus teisinius aktus, struktūrizuoti įvairius institutus ir normas bei kt. Turbūt pribrendo laikas grįžti prie baudžiamojo persekiojimo atsakingo sumodeliavimo tiek pat atsakingai, kaip ir organizuojant veiklą ypatingų situacijų atvejais (branduolinė krizė atominėje elektrinėje, paukščių gripas ir pan.).

Suprantama, kad nemažai daliai teisininkų nurodyti argumentai ir siūlymai pasirodys neįprasti, klaidingi ar griauinantys nusistovėjusią (gal ir parankią, patogią) teisinę sistemą, tačiau egzistuojantys baudžiamojo persekiojimo teisinio reguliavimo disfunkciniai požymiai yra akivaizdūs ir pasitvirtina praktinės veiklos rezultatais.

Išvados

1. Vykdant Lietuvos Respublikos 16-osios Vyriausybės programą, baudžiamajoje politikoje būtina siekti mažinti teisės aktų kiekį, konsoliduoti ir kodifikuoti kai kurių sričių teisės aktus.
2. Baudžiamojo persekiojimo srityje konsoliduoti BK, BPK, OVI ir institucinių statutinių įstaigų įstatymų nuostatas ir šalinant tarpusavio neatitikimus, pasikartojimus ar prieštaravimus sumodeliuoti vientisą Baudžiamojo kodekso projektą.
3. Bausmių vykdymo teisinis reglamentavimas, autoriaus nuomone, kol kas gali būti atskiras.
4. Bendro Baudžiamojo persekiojimo kodekso ar tiesiog Baudžiamojo kodekso struktūra galėtų jungti šias dalis:

A dalis. Bendroji dalis (Bendrosios nuostatos. Kodekso galiojimas. Nusikaltimas ir baudžiamasis nusižengimas. Nusikalstamos veikos stadijos ir formos. Baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės. Bausmė. Bausmės skyrimas. Baudžiamojo poveikio priemonės ir jų skyrimas. Bausmės vykdymo atidėjimas ir atleidimas nuo bausmės. Nepilnamečių

baudžiamosios atsakomybės ypatumai. Baudžiamosios atsakomybės senatis. Teistumas. Priverčiamosios medicinos priemonės). Tačiau šios dalies skyriai: Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės; Bausmės vykdymo atidėjimas ir atleidimas nuo bausmės, autoriaus nuomone, galėtų būti išdėstyti ir procesinėje C dalyje prieš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio priėmimo reglamentavimą.

B dalis. Nusikalstamos veikos (visos galiojančio BK specialiojoje dalyje išdėstytos veikos).

C dalis. Nusikalstamų veikų atskleidimas ir baudžiamasis persekiojimas (baudžiamasis procesas).

D dalis. Tarptautinis bendradarbiavimas baudžiamajame persekiojime.

2 SKIRSNIS

Proceso dalyvių funkcijų suderinamumas

2.1. Procesinių funkcijų bendroji charakteristika

Baudžiamojo persekiojimo sėkmė, kartu ir nusikalstamumo prevencija tiesiogiai sietina su veikų atskleidimo ir ištyrimo greitumu bei išsamumu ir teisingumo kaltų asmenų atžvilgiu taikymu. Pastarasis galimas tik tuomet, kai bus tinkamai atliktas ikiteisminis tyrimas, nes tik taip yra sudaromos būtinos ir pakankamos prielaidos (sąlygos) teisingumui užtikrinti. Taigi ikiteisminiame tyrime per atitinkamų pareigūnų atliekamas valstybines teisines pareigas (funkcijas) vyksta didžiulis parengiamasis darbas, skirtas minėtam uždaviniui įgyvendinti. Gamyboje, viešajame administravime ir kitose veiklos srityse asmens atliekamos funkcijos dažniausiai apibrėžiamos daugiau ar mažiau formalizuotais aprašymais, įsakymais, instrukcijomis ir pan. Iš tikrųjų funkcija visur siejama su tam tikra veiklos paskirtimi atitinkamoje srityje ir todėl ją siekiama išgryninti, nes tai labai svarbu, pvz., sprendžiant skatinimo klausimus ar, atvirkščiai, – atsakomybės taikymą, kai dėl kai kurių situacijų (priežasčių) sutrinka normalus darbo ritmas kuriame nors veiklos bare, galbūt patiriama ir nuostolių, praradimų.

Atidžiau reikėtų panagrinėti, ar ir kuo išsiskiria atliekamų funkcijų įgyvendinimas ankstesniame ir šiuolaikiniame baudžiamajame perse-

kiojime, taip pat apskritai, kokią prasmę turi procesinės veiklos subjektų funkcijų skaidymas šioje veikloje. Jau nurodyta, kad funkcijos baudžiamajame procese kaip tam tikros procesinės veiklos pagrindinės kryptys yra siejamos su atitinkama proceso subjekto paskirtimi (veiklos organizaciniu, vadybiniu požiūriu) ar vaidmeniu (interesu), o tokios paskirties ar intereso įgyvendinimo lygmuo dažniausiai nustatomas atitinkamomis teisės normomis. Vaidmenys paprastai siejami su vaidyba, teatru, tačiau ten veikiama pagal konkretų scenarijų. Jeigu baudžiamojo persekiojimo teisinį reglamentavimą pradėtume lyginti su scenarijumi, tai nebūtų teisinga, nes BPK dažniausiai nenumato konkrečios situacijos ir daugelio kitų scenarijų būtinų komponentų, todėl išlieka ypač plati erdvė atitinkamų subjektų veikimo laisvei, jo mastymo aspektams, logikai, euristikai ir kitiems pažintiniams gebėjimams.

Kita vertus, procesiniuose įstatymuose nėra viename straipsnyje tiesiogiai detalizuojamos subjektų atliekamos funkcijos, jos greičiausiai suvokiamos ir nustatomos analizuojant pareigūnų įgaliojimus bei jų teisinę padėtį visame procese. Be to, reikia pabrėžti, kad Lietuvos teisės aktų hierarchijoje išskirtinį Konstitucijoje įtvirtintą statusą, be teismo, turi ir prokurorai: „ikiteisminį tyrimą organizuoja ir jam vadovauja, valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose palaiko prokuroras. Prokuroras įstatymo nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Prokuroras, vykdydamas savo funkcijas, yra nepriklausomas ir klauso tik įstatymo...“ (Konstitucijos 118 str.). Mūsų BPK nusikalstamų veikų atskleidimo pareiga perduodama prokurorui ir ikiteisminio tyrimo įstaigai (BPK 2 str.). Jau minėta, kad šitokia pareiga iš dalies atspindi jau ir baudžiamojo proceso paskirtyje „... greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas“ (BPK 1 str.). Taigi iš nurodytų reikalavimų peršasi išvada, kad procesinė funkcija kaip teisinė kategorija yra tiesiogiai siejama su baudžiamojo proceso paskirtimi ir atitinkamo subjekto procesine padėtimi (teisėmis ir pareigomis). Atitinkamų pareigūnų funkcijos yra labiau ir mažiau atspindimos ne tik BPK tam tikrose normose, bet neretai konkretizuojamos instituciniuose įstatymuose, pvz., policijos veiklos, prokuratūros ar kitų institucijų įstatymuose bei žemesnės galios teisės aktuose.

Baudžiamojo proceso moksle procesines funkcijas įprasta grupuoti į: ikiteisminio tyrimo, kaltinimo (baudžiamojo persekiojimo), gynybos, taip pat bylos nagrinėjimo ir teisingumo vykdymo. Literatūroje galime pastebėti ir kitų patikslinimų, papildant dar ir tyrimo procesinės kontrolės (priežiūros), civilinio ieškinio palaikymo ar prieštaravimo pareikštam ieškiniui, specialisto, eksperto funkcijomis ir kt. Dažniausiai teigiama, kad kaltinimo funkciją vykdo prokuratūra ir iš dalies nukentėjusysis bei jo atstovas, o privataus kaltinimo bylose kaltina tik nukentėjusysis ir šio atstovas, nes prokuroras, nagrinėjant privataus kaltinimo bylą teisme, paprastai nedalyvauja. Estijos baudžiamojo proceso kodekso 17 str. yra skiriamos proceso šalys – prokuratūra, kaltinamasis ir jo gynėjas, taip pat nukentėjusysis ir civilinis ieškovas²².

Kaltinimo funkcija yra veikla, kuria palaikomas kaltinimas teisme ir kurios tikslas yra užtikrinti, kad asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, būtų tinkamai pritaikytas įstatymas, t. y. jam būtų paskirta jo padarytą nusikalstamą veiką ir jo kaltę atitinkanti bausmė ar kitaip išspręstas jo atsakomybės klausimas. Viešojo kaltinimo bylose šią funkciją vykdo valstybinis kaltintojas (prokuroras) ir nukentėjusysis bei jo atstovas. Privataus kaltinimo bylose – privatus kaltintojas (nukentėjusysis) arba jo atstovas. Kaltinimo funkciją galėtume apibrėžti kaip visumą procesinių veiksmų, siekiant įkaltinti įtariamą asmenį, kuriam tuo pagrindu gali būti taikoma baudžiamajame įstatyme numatyta bausmė. Vis dėlto atrodo, kad tiek nukentėjusįjį, tiek ir jo atstovus sąlygiškai nereikėtų įvardyti kaltintojais, nes jų nusistatymas ir vaidmuo labiau atspindi siekį bet kuriomis sąlygomis gauti patirtos žalos kompensavimą, t. y. nebūtinai apkaltinant asmenį baudžiamąja teisine tvarka. Nagrinėjant atliekamų funkcijų baudžiamajame procese pobūdį ir specifiką, visuomet reikėtų pabrėžti konkrečią procesinę stadiją ar jos dalį (etapą), nuo ko nemažai priklauso vykdomos atitinkamos funkcijos turinio specifika. Lietuvoje įpareigotas tirti nusikaltamas veikas ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas neretai baudžiamojo proceso moksle priskiriamas prie kaltinimo funkciją turinčių subjektų. Kai kur yra nurodoma, kad ikiteisminio tyrimo ir kaltinimo funkcijos apskritai neturi būti laikomos atskiromis funkcijomis, nes ikiteisminis

²² Правовые акты Эстонии. 2003 12 30, № 18. ISSN 1406-3360. Неофициальный перевод с издания „Riigi Teatuja“

tyrimas atliekamas turint tikslą pasirengti būsimam nusikalstamą veiką padariusio asmens kaltinimui teisme. Tačiau kaltinimo atskyrimas nuo teisingumo vykdymo funkcijų – tai bendras principas, nes baudžiamojo proceso specialūs subjektai negali būti priklausomi vienas nuo kito. Kita vertus, ši taisyklė turi ir tam tikrų išimčių. Pvz., kai kuriose valstybėse teismas turi įgaliojimus inicijuoti (pradėti) bylą dėl nusikalstamų veikų, padarytų teisminio bylos nagrinėjimo metu. Moldovoje numatyta, kad jei teismo metu padarius Baudžiamajame kodekse apibrėžtą veiką, ikiteisminio tyrimo teisėjas ar atsižvelgiant į bylos aplinkybes – teismo posėdžio pirmininkas nustato veiką padariusį asmenį, apie tai yra užfiksuojama posėdžio protokole, o išrašas iš jo pasiunčiamas prokurorui. Prireikus teisminė instancija gali priimti nutartį apie veikos vykdytojo sulaikymą, ir toks asmuo kartu su nutarties kopija nedelsiant perduodami prokurorui (Moldovos BPK 335 str.)²³. Baltarusijos BPK 307 str. 6 d. nurodoma, kad teisminio nagrinėjimo metu pažeidus jo vedimo tvarką, kai pažeidėjo veiksmuose nustatomi nusikaltimo ar administracinės teisės pažeidimo požymiai, teismas perduoda medžiagą dėl asmens patraukimo atsakomybėn baudžiamąja ar administracine tvarka²⁴. Latvijoje asmeniui, kuris teisminio nagrinėjimo metu padaro nustatytos tvarkos pažeidimą, gali būti taikomos procesinės sankcijos arba jis gali būti patrauktas atsakomybėn už nepagarbą teismui²⁵. Tačiau tai retos išimtys.

Gynyba aiškinama kaip veikla, skirta kaltinimui paneigti ar įtariamąjį (kaltinamąjį) teisinančioms ar jo atsakomybę švelninančioms aplinkybėms nustatyti. Šią funkciją vykdo įtariamasis (kaltinamasis), jo atstovas, pagal įstatymą, gynėjas, baudžiamojon atsakomybėn traukiamo juridinio asmens atstovas. Gynybos funkcija atsiskleidžia iš visumos procesinių veiksmų, skirtų kaltinimui (įtarimui) paneigti, abejonėms dėl asmens kaltinimo pagrįstumo sukelti ar atsakomybei sušvelninti. Teisės moksle nėra vienos nuomonės dėl teisės į gynybą sampratos bei vietos baudžiamajame procese. Galima sutikti, kad tame pačiame kontekste teisė į gynybą

²³ Moldovos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова). Н 122-XV, принят 14 марта 2003 г. Опубликовано – Monitorul Oficial, Nr 104 din. 07.06.2003.Параграф: 447.

²⁴ Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь. Минск «Тесей», 2001.

²⁵ Уголовно-процессуальный закон. Принятый Сеймом 21-04-2005. Перевод «Biznesa informācijas birojs», ул. Гертрудес 20, г. Рига, LV-1011.2008.

apibūdinama ir kaip teisės principas, ir kaip teisės norma, ir kaip teisinės apsaugos forma (rūšis). Veiksmingas teisės į gynybą įgyvendinimas priklauso ir nuo teisinio reglamentavimo, ir nuo praktinio normų taikymo profesionalumo, operatyvumo. Įtariamajam (kaltinamajam) teisę į gynybą padeda įgyvendinti teisminę kontrolę ikiteisminio tyrimo metu vykdančios ikiteisminio tyrimo teisėjas, į kurią minėtas proceso dalyvis gali kreiptis įstatymo numatytais atvejais, taip pat teisių kompleksas, leidžiantis teismo procese ginti savo teises. Konstitucinio Teismo išaiškintas teisės į teisminę gynybą baudžiamajame procese aspektas yra tas, kad baudžiamojo proceso teisiųjų santykių subjektai, kurie mano, jog jų teisės pažeistos, turėtų teisę savo teises ginti teisme, neatsižvelgiant į savo teisinį statusą baudžiamajame procese.

Žinoma, gynėjas labiausiai įpareigojamas rūpintis traukiamo baudžiamajon atsakomybės asmens gynyba, o šis asmuo (įtariamasis, kaltinamasis), gindamasis taip pat atlieka gynybos funkciją²⁶. Antra vertus, norint pagrįsti tokią pačią nukentėjusiojo asmens poziciją (funkciją), tam tikrais atvejais ir įtariamasis (kaltinamasis), siekdamas teisingumo, geranoriškai padeda atskleisti ir ištirti nusikalstamą veiką, bet tai jau kitos temos diskusija. Gynybos funkciją taip pat vykdo įtariamąjo (kaltinamojo) atstovas pagal įstatymą.

Jau seniai daug diskutuojama, bandant nustatyti kaltinančiosios ir kaltinamosios šalių galimybių pusiausvyrą. Abi šalys turi teisę gauti informaciją, teisę dalyvauti procese ir oponuoti. Tačiau šių prerogatyvų taikymas priklauso nuo šalių iniciatyvumo, suinteresuotumo, kompetencijos ir kt. Vis dėlto turėtume pripažinti, kad teisę gauti informaciją ir kartu platesnės galimybės aktyviai dalyvauti įrodinėjimo procese yra labiau garantuojama kaltinančiajai šaliai – prokurorui, kuris turi nuolatinę teisę pats atlikti ikiteisminį tyrimą, inicijuoti daugelio procesinės prievartos ir kitų veiksmų atlikimą pas ikiteisminio tyrimo teisėją, kontroliuoti ikiteisminio tyrimo pareigūnus, duoti jiems nurodymus ir pavedimus, sutikti ar nesutikti leisti gynybai susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis tyrimo metu ir kt., o tai ypač svarbu užtikrinant strategines ir taktines galimybes kiekviename tyrime.

²⁶ Gušauskienė, M. *Teisė į gynybą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas: teorinės teisinės prielaidos ir praktinio taikymo problemos*. Daktaro disertacija, 2007.

Kita vertus, nėra teisinga ikiteisminio tyrimo praktikoje dažnai priešpriešinti kaltinimą ir gynybą, nes ikiteisminis tyrimas tiesiogiai yra sietinas ir su gynybos institutu, kuris aiškiai pastebimas tegul ir iš paminėto Lietuvos BPK paskirties reikalavimo išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir kad niekas nekaltas nebūtų nuteistas. Be to, kaltinimo ir gynybos funkcijų griežtas priešpriešinimas tarsi veikia apkaltinamąjį ikiteisminio tyrimo veiklos pobūdį, tuo tarpu iš tikrųjų šiame etape ypač nuosekliai turi būti laikomasi tyrimo išsamumo reikalavimų, o atsiradus atitinkamoms aplinkybėms baudžiamasis procesas privalo būti pareikšto įtarimo dalyje ar visiškai nutrauktas (pvz., BPK 3, 212, 213 str.).

Jau buvo užsiminta, kad Konstitucija ir procesiniai teisės aktai įpareigoja prokurorą ginti asmens teises ir teisėtus interesus. Bent jau pirminiuose ikiteisminio tyrimo tarpsniuose prokuroras ir ikiteisminio tyrimo pareigūnas sprendžia gynybai skirtus uždavinius, kai aiškinasi asmens atsakomybę pagrindžiančias ir ją naikinančias aplinkybes, tačiau šiuo atveju turėtų būti kalbama apie išsamų tyrimą, o ne apie gynybos funkcijos įgyvendinimą.

Kaip pati svarbiausia ir teisingumą nulemianti yra įvardijama bylos teismo nagrinėjimo ir išsprendimo ar teisingumo vykdymo funkcija, kurios taikymas priskiriamas tik teismui. Teismo bylos nagrinėjimo ir išsprendimo funkcija yra išimtinai teismo veikla, nukreipta į paprastai viešą nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių išaiškinimą, nusikalstamą veiką padariusio asmens pripažinimą kaltu ir teisingos bausmės jam paskyrimą arba asmens išteisinimą. Šią funkciją vykdo teisėjas arba teisėjų kolegija. Kartais atskiromis funkcijomis yra išskiriamas bylų nagrinėjimas apeliacine ir kasacine tvarka, betgi ir šiais procesais taip pat vykdomas teisingumas, todėl bylų nagrinėjimo šitokiose stadijose nereikėtų laikyti atskiromis baudžiamojo proceso funkcijomis. Gali atrodyti, kad tam tikru mastu bylos išsprendimo funkciją įgyvendina ir prokuroras, kai įstatymo numatytais atvejais (BPK 214 str.) jis ikiteisminį tyrimą nutraukia ar inicijuoja proceso nutraukimą kitais pagrindais. Tačiau tai nereikia, kad prokuroras vykdo teisingumą, nes šitokie prokuroro nutarimai gali būti skundžiami teismui ir panaikinami. Tai yra pabrėžta ir Lietuvos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje, kad pagal Konstituciją prokuroras nevykdo teisingumo; teisingumas taip pat nėra vykdomas ikiteisminio tyri-

mo etape. Teisingumo vykdymas – teismų funkcija, lemianti šios valdžios vietą valstybės valdžios institucijų sistemoje ir teisėjų statusą. Jokia kita valstybės institucija ar pareigūnas negali vykdyti šios funkcijos.

Vis dėlto teisingumo vykdymo funkcija šiame darbe plačiau nebus nagrinėjama.

Ikiteisminio tyrimo, kaltinimo, gynybos ir teisingumo įgyvendinimo funkcijų atribojimas baudžiamojo proceso moksle traktuojami svarbiausiais rungimosi principo elementais. Lietuvos Konstitucinis Teismas 1999 m. vasario 5 d. ir vėlesniuose nutarimuose²⁷ nurodo teismo ir kitų baudžiamojo proceso subjektų funkcijų atskyrimo principą kaip vieną iš demokratinį principų. Nei kaltinamasis, nei gynėjas nėra valstybės institucijų subjektai, o teismas taip pat negali atlikti kaltinimo funkcijos.

Baudžiamajame procese, skirtingai nei civiliniame, valstybei atstovauja ikiteisminio tyrimo įstaigos (atitinkami jų pareigūnai), prokuroras ir ikiteisminio tyrimo teisėjas, turintis, kaip ir kiti teisėjai, teisminės valdžios įgaliojimus. Rungtyninio ir tiriamojo baudžiamojo proceso modeliai suteikia didesnes ar mažesnes galimybes šalims daryti tapačią įtaką teismui (teisėjui), šiam liekant pasyvesniam ar aktyvesniam. Šalių vyravimas teismo atžvilgiu procese dažniausiai pripažįstamas rungtyninio proceso vienu iš svarbiausių kriterijumi. Rungimosi principo bruožai yra įtvirtinami vos ne kiekvienos valstybės baudžiamojo proceso teisėje, tačiau skirtingo-

²⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999-02-05 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 4 ir 5 dalių, 256 straipsnio 4 dalies, 260 straipsnio 4 dalies, 280 straipsnio 1, 2 ir 6 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 1999-02-10, Nr. 15-402.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. sausio 16 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir dėl „Pareiškėjo Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymo ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*, 2006-01-19, Nr. 7-254.

mis apimtimis²⁸. Minėtas principas yra esminis baudžiamojo proceso tipą lemiantis kriterijus, bet jis negali būti vienodai taikomas skirtingose sistemoje, nes pažeistų tam tikrų interesų užtikrinimo pusiausvyrą ir sujauktų kitų galiojančių principų nuoseklą sistemą.

Toliau procesines funkcijas aptarsime nuodugniau nagrinėdami jų turinį. Pabrėžtina, kad šiame darbe nebus detaliau gvildinama, kokią reikšmę sąžiningam ir veiksmingam procesui turi prokuratūros, policijos ir kitų ikiteisminio tyrimo įstaigų bei su šia veikla susijusių institucijų (pvz., kriminalistinių tyrimų, ekspertizių centru ir kt.) vieta teisinėje sistemoje, jų priklausomumas, instituciniai, hierarchiniai santykiai ir pan., kas taip pat, žinoma, yra labai svarbu ir reikšminga.

2.2. Ikiteisminio tyrimo ir kaltinimo funkcijų turinys bei tarpusavio sąveika

Visuotinai pripažįstama, kad tiriamojo (mišraus) proceso paskirtis (skirtingai nuo kaltinimo) yra tiesos nustatymas dar ikiteisminiame etape, t. y. atskleisti nusikalstamą veiką, nustatyti kaltininką ir pareikšti jam įtarimą (kaltinimą), o kaip šios veiklos pasekmė (išskyrus privataus kaltinimo procesą) baudžiamoji byla gali tapti teismo proceso objektu. Taigi prieš kaltinimą (įtarimą) tenka panaudoti nemažai pastangų atskleidžiant nusikalstamą veiką ir jos padarymo mechanizmą, konkretizuojant tam tikrų proceso dalyvių vaidmenis, kruopščiai analizuojant ir detalizuojant objektyvius ir subjektyvius veikos elementus ir kt. Kokybiškai tokio darbo neįmanoma atlikti be nešališko ir išsamaus ikiteisminio tyrimo, tiek kaltinančių, tiek ir teisinančių aplinkybių preliminarus nustatymo ikiteisminio bylos nagrinėjimo procedūrų. Žinoma, nusikalstamos veikos

²⁸ Latvijos baudžiamojo proceso įstatymo 17 straipsnyje, kuris įvardytas: „Procesinių funkcijų atskyrimas“, rašoma, kad asmenų teisių apribojimo kontrolės ikiteisminiame tyrime, kaltinimo, gynybos ir teismo baudžiamųjų bylų nagrinėjimo funkcijos yra išskirtos. Latvijos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymas (Уголовно-процессуальный закон) Принятый Сеймом 21-04-2005, Перевод «Biznesa informācijas birojs» ул. Гертрудес 20, г. Рига, LV-1011.2008. Estijos baudžiamojo proceso 14 straipsnio, apibrazdiančio rungtyniškumą baudžiamajame procese, pirmoje dalyje yra nurodoma, kad kaltinimo, gynybos ir teisingumo funkcijas atlieka skirtingi subjektai. *Правовые акты Эстонии*. 2003.12.30. № 18. ISSN 1406-3360. Неофициальный перевод с издания „Riigi Teatja“.

aplinkybės taip pat yra nustatomos iki teismo ir rungtyniškame procese, tačiau duomenys apie šias aplinkybes yra surenkami kaltinimo ir gynybos šalių, neįpareigojant šias atlikti išsamų tyrimą, nešališkai atskleisti tiesą ir pasidalyti gautais įrodymais. Galutinį sprendimą dėl asmens kaltumo ar nekaltumo čia paprastai padaro prisiekusieji. Iš tiesų ir bendrosios teisės valstybėse nusikalstamų veikų atskleidimas bei ištirimas vis dažniau tampa policijos ir prokurorų priederme, o šalys (kaltinimo ir gynybos) neretai įpareigojamos atskleisti savo duomenis dar iki teismo bylos nagrinėjimo įgyvendinant susitarimo dėl kaltės ir bausmės ar kitas supaprastintas procedūras. Vis dėlto manytina, kad baudžiamojo proceso formų suvienijimas, nepaisant priimtų tarptautinių konvencijų, susitarimų, deklaracijų, rekomendacijų ar teisės normų recepcijų įtakos, turbūt netgi Europos Sąjungos valstybėse dar kurį laiką užtruks.

Mūsų BPK pagrindinių sąvokų skyriaus 18 str. nurodoma, kad *ikiteisminio tyrimo pareigūnas* yra ikiteisminio tyrimo įstaigoje dirbantis asmuo, kuris šios įstaigos ar jos padalinio vadovo pavedimu atlieka kodekse numatytus ikiteisminio tyrimo veiksmus: siekia nustatyti nusikalstamą veiką padariusį asmenį ir tokios veikos aplinkybes. Ikiteisminio tyrimo pareigūno teisės ir pareigos yra apibrėžtos Lietuvos BPK 172 str. Čia nurodoma, kad jis atlikdamas ikiteisminį tyrimą turi teisę imtis visų kodekse numatytų veiksmų, išskyrus tuos, kuriuos gali atlikti tik prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas. Jis privalo: 1) atlikti būtinus proceso veiksmus, kad būtų greitai ir išsamiai atskleistos nusikalstamos veikos; 2) vykdyti visus prokuroro nurodymus; 3) prokuroro nustatytu laiku pranešti šiam apie ikiteisminio tyrimo eigą²⁹. Jau buvo paminėta BPK nuostata apie prokuroro ir ikiteisminių tyrimo įstaigų įpareigojimą atskleisti nusikalstamas veikas, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių. Taip pat yra užsiminta, kad nurodyti subjektai turi nemažai įgaliojimų, kuriuose atsispindi ir kai kurių kitų funkcijų bruožai (gynybos, atstovavimo tam tikrų interesų ir kt.).

Kita vertus, ikiteisminio tyrimo įstaigų, pvz., policijos, muitinės, priešgaisrinės ir gelbėjimo departamento paskirtis (skirtingai nei prokuroro) nėra vien tik ikiteisminio tyrimo ar kaltinimo baudžiamąjį procesinę prasme veikla, nes jų darbo turinys charakterizuotinas daugiau admi-

²⁹ <[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=402590&p_query=baud%FEiamojo%20proceso%20kodekso%](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=402590&p_query=baud%FEiamojo%20proceso%20kodekso%>)>.

nistraciniu prevenciniu kryptingumu ar pobūdžiu. Įvardijimas atitinkamų įstaigų ikiteisminėmis neturėtų klaidinti, nes jų funkcinė, svarbiausia paskirtis ir po BPK (2003 05 01) įsigaliojimo esmingiau nepakito. Antra vertus, ypač policijos veikla vis dėlto pagrįstai yra siejama su procesine veikla, pvz., ir tiesiogiai aptinkant nusikalstamos veikos pėdsakus ar atliekant operatyvinę veiklą.

Kokiu mastu įmanomas ir prasmingas dabartiniu laikotarpiu klasikinis funkcijų atskyrimas ikiteisminiame etape, nagrinėtinas labiau įsigilinant į dabartinio ikiteisminio tyrimo pareigūno ir pačios įstaigos atliekamų veiksmų pobūdį ir apimtį konkrečiuose ikiteisminio tyrimo elementuose, o labiausiai jo pradėjimo ar atsisakymo pradėti tyrimą momentuose. Štai iškilus dingsčiai (prielaidai) apie galimą nusikalstamą veiką, pvz., gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą, atsiranda pareiga spręsti ikiteisminio tyrimo pradžios klausimą, tačiau tuomet kaltininkas dažnai visiškai nežinomas, o iškilę klausimai dažniausiai siejami su konstatavimu nusikalstamos veikos požymių, kurie išryškėja per galimus objektyvius veikos elementus – tam tikrą baudžiamųjų teisės normų apibrėžiamą abstrakciją. Skundų, pareiškimų ar pranešimų apie nusikalstamą veiką nagrinėjimas dabartiniu metu mūsų baudžiamojoje procesinėje teisėje, skirtingai nei anksčiau (taip pat ir nemažai kitų kontinentinės teisės valstybių), nėra laikomas atskira stadija. Vis dėlto ir šiuo metu gautos informacijos apie nusikalstamas veikas analizavimo visais prieinamais būdais aktualumas išlieka, nepaisant BPK 168 str. daugkartinio pakeitimo ir papildymo.

Atitinkamų BPK normų turinio gramatinis ir loginis aiškinimas mus verčia padaryti išvadą, kad ir dabar išlieka nusikalstamos veikos požymių nustatymas (BPK 166 str. 1 d., 171 str. 1 d.), žalos asmeniui padarymas ar visuomeninė nusikalstamos veikos reikšmė (BPK 167 str. 2 d.), tačiau minėti elementai ir jų atskleidimo būdai, autoriaus nuomone, kodekse, palyginti su mūsų senuoju BPK ar galiojančiais kitų kaimyninių valstybių procesiniais įstatymais, apibrėžti aiškiau blogiau, todėl juos bandoma tikslinti toliau analizuojamais įstatymų įgyvendinamaisiais aktais. Ir pastaruoju metu pareiga ar funkcija minėti duomenis nustatyti yra pavesta tiek ikiteisminio tyrimo įstaigai (vadovui ir atitinkamam jo įgaliotam asmeniui), tiek ir prokurorui. Iš tikrųjų, kad ikiteisminiai tyrimai ne visuomet pradedami, aiškėja iš praktinės veiklos duomenų analizės ir pastebima nemažų

skirtumų tarp gautos skundų, pareiškimų ar pranešimų kiekio ir pradėtų ikiteisminių tyrimų skaičiaus. Beje, praktinėje ikiteisminio tyrimo įstaigų veikloje matomas didelis netolygumas reaguojant į įvykius. Esami skirtumai nemažai parodo, kad lūkesčiai, kai atsisakius baudžiamosios bylos iškėlimo stadijos bus išvengta vilkinimo ar piktnaudžiavimo reaguojant į nusikalstamų veikų padarymo faktus, nepasitvirtina. Kita vertus, nepama tuotai pradėjus ikiteisminius tyrimus nesant tinkamo būdo (filtro) gautai informacijai patikrinti, vis tiek vėliau beveik pusė pradėtų ikiteisminių tyrimų atvejų yra nutraukiami net nekonstatavus nusikalstamos veikos požymių. Iki šiol niekas nenagrinėjo ir nepaskaičiavo, kiek sąnaudų ir nereikalingų procesinių veiksmų šitokiais atvejais buvo padaryta, nekalbant apie numanomus žmogaus teisių pažeidimus be reikalo atliekant kratas, sulaikymus ir taikant kitokias asmenų teises ir laisves ribojančias procesines priemones bei veiksmus. Žinoma, gerai, kad nors jau ir praėjus nemažai metų, kai įsigaliojo BPK, pagaliau buvo priimta ir įsigaliojo pataisa, leidžianti atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą apibrėžtais BPK atvejais, jeigu yra pagrindas, skundą pasiūsti spręsti ATPK ir kitais aktais nustatyta tvarka ir kt.³⁰, tačiau to nepakanka, nes įtvirtintas bendras tyrimo veiklos mechanizmas yra nesubalansuotas, disfunkcinis ir biurokratinis.

Aptardami konkrečius tyrimo pareigūno veiksmus lemiančias prielaidas, pirmiausia galime teigti, kad ikiteisminio tyrimo pradiniam etape ypač svarbūs tyrėjo savivokos, loginio mąstymo, profesinės patirties rezultatai, grindžiami vėlgį objektyvios tikrovės tam tikrais matomais ar pagrįstai numanomais duomenimis – tarkim, atsiradusia žala, kuri išryškėja kaip nusikalstamų veiksmų padarinys (pvz., sunkaus sveikatos sutrikdymo atveju). Kita vertus, nustatytas sveikatos sutrikdymas gali būti pasekmė ir paties nukentėjusiojo asmens neatsargaus, o galbūt ir sąmoningo elgesio.

³⁰ Baudžiamojo proceso kodekso 37, 40, 44, 46, 48, 53, 55, 56, 62, 63, 64, 65, 70, 73, 80, 82, 90, 93, 108, 110, 111, 130, 131, 132, 139, 140, 141, 142, 151, 154, 160, 161, 166, 167, 168, 171, 178, 186, 199, 212, 214, 217, 225, 232, 233, 234, 254, 256, 276, 287, 296, 300, 302, 303, 308, 310, 312, 313, 314, 316, 317, 318, 319, 320, 324, 326, 327, 329, 333, 342, 358, 367, 368, 370, 372, 373, 374, 375, 377, 380, 381, 382, 384, 385, 409, 413, 414, 439, 447, 448, 454, 460 straipsnių pakeitimo ir papildymo 306 straipsnio pripažinimo netekusiu galios, Kodekso papildymo 41 (1), 77 (2), 80 (1), 374 (1), 374 (2), 412 (1) straipsniais ir Kodekso priedo papildymo. 2007 m. birželio 28 d. įstatymas Nr. X-1236. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 81-3312.

Argi galime šioje situacijoje manyti, kad tyrėjas, kaip anksčiau buvo pastebėta, tarsi atlieka kaltinimo funkciją. Žinoma, ne. Tą patį galime teigti ir kitais ikiteisminio tyrimo etapais: apklausiant liudytojus, nukentėjusiuosius, įtariamuosius, atliekant parodymų patikrinimą vietoje, parodant atpažinti ir kt. Atlikdamas šiuos ir kitus proceso veiksmus ir juos fiksuojančiuose protokoluose tyrėjas privalo nešališkai atspindėti visa, kas yra nustatoma, o ne ignoruoti, tarkim, paneigiančius įtarimą duomenis ar kitas nustatomas faktines aplinkybes. Be to, tyrėjo nešališkumas ir atliekamo tyrimo išsamumas yra užtikrinami dar ir papildomomis BPK įtvirtintomis garantijomis, pvz., gynyba ar atstovavimu ikiteisminiame etape, teise susipažinti su tyrimo veiksmo protokolu ar apskritai ikiteisminio tyrimo duomenimis ir kt. Taigi ikiteisminio tyrimo stadijoje atliekamos funkcijos pasireiškia kaip tam tikra jų sistema, o jų tarpusavio ryšį lemia rezultatai įgyvendinant vienas jų ar jų visumą. Atrodo, dar labiau tapo pagrindžiamas ikiteisminio tyrimo pareigūno būtent ikiteisminio tyrimo funkcijos atlikimas, kai ikiteisminiame etape išnyko kaltinamojo figūra, kuri dabar atsiranda vėliau, taigi asmens kaltinimas siejamas su dar didesniu jo pagrindimu pateikiant teismui nuosekliai įvardijamus duomenis (įrodymus) kaltinamajame akte ar supaprastinto proceso dokumentuose, tuo tarpu ankstesniame procese kaltinimui pareikšti bylos tyrimo pradiniuose etapuose, atrodo, pakako ir mažesnio įrodytumo. Kita vertus, įtarimo ištęsimas laikotarpis taip pat nėra sėkmingas ir, atrodo, turėtų būti trumpesnis, tačiau šiuo klausimu čia ilgiau neapsistosisime. Šiame kontekste, tvarkant informaciją apie įtariamuosius, kaltinamuosius ir nuteistuosius, optimistiškiau nuteikia neseniai priimtas įstatymas apie įtariamųjų, kaltinamųjų ir nuteistųjų registrą³¹, kuris, manytina, iš dalies labiau drausmins ir apribos dažnai taikyti bent jau laikinus sulaikymus. Vis dėlto tiek ir anksčiau, tiek ir dabar yra vienodai traktuojamas nekaltumo prezumpcijos reikavimas, kai asmuo negali būti laikomas kaltu, iki nebus pripažintas tokiu įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu (kitokių teisiniu sprendimu). Dar vienu svarbiu argumentu, pagrindžiančiu analizuojamo pareigūno atliekamos būtent ikiteisminio tyrimo funkcijos vyravimą parodo tai, kad jis pats dabar neįpareigojamas taikyti labiausiai varžančias procesines prievartos

³¹ <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=402710&p_query=baud%FEiemojo%20proceso%20kodekso%>.

priemonės, ypač – sunkesnes kardomąsias priemones, nes daugumą jų taiko ar jų skyrimą inicijuoja tik prokuroras. Tačiau jau čia (prokuroro funkcija detaliau bus nagrinėjama kiek vėliau) iškyla klausimas, ar prokuroras visuomet gali užtikrinti išsamų, nešališką ir greitą nusikalstamos veikos atskleidimą ir ištirimą, esant kardomųjų (o ir kitokių procesinės prievartos) priemonių skyrimo situacijai, nes jis ateityje įgyvendins tiesioginę kaltintojo funkciją. Nors baudžiamojo proceso teorijoje pabrėžiamas atsiribojimas šiame etape nuo asmens kaltumo įvertinimo, tačiau BPK yra nurodoma, kad kardamosios priemonės gali būti skiriamos tik tuo atveju, kai yra pakankamai duomenų, leidžiančių manyti, jog įtariamasis padarė nusikalstamą veiką (BPK 121 str. 2 d.). Kita vertus, kiekvienas, daugiau ar mažiau susidūręs su ikiteisminio tyrimo praktine veikla, gali patvirtinti, kad taikant kardomąsias priemones neįmanoma apeiti duomenų apie asmens dalyvavimo padarant nusikalstamą veiką reikšmę, apimtis ir t. t., nes į tai orientuoja proporcingumo, sąžiningumo (teisingumo) ir kitų principų reikalavimai. Tačiau, be to, kai sprendimas apie kardamosios priemonės taikymą yra priimtas, jo autorius (baudžiamojo proceso subjektas) vien jau logiškai ar psichologiškai negali išlikti visiškai neutralus ir kartu tampa susaistytas perspektyvos požiūriu dėl įtariamąjo kaltumo. Tiesa, mūsų BPK yra įtvirtintas „saugiklis“ (deja, tik teisėjui), kad šis negali dalyvauti procese ar pakartotinai nagrinėti tą pačią bylą, jeigu jis sprendė įtariamąjo suėmimo ar suėmimo pratęsimo klausimą, sankcionavo procesinių prievartos priemonių taikymą arba nagrinėjo proceso dalyvių skundus toje pačioje byloje (BPK 58 str. 2 dalies antras punktas). Taigi iš tikrą aptartų argumentų galime matyti, kad dabartinis ikiteisminio tyrimo pareigūnas ir šioje situacijoje turi nemažą nešališko ikiteisminio tyrimo funkciją užtikrinančias garantijas. Kitas klausimas, ar šitokia procesinė padėtis yra veiksminga, efektyvi. Siekiant, kad ji tokia būtų, tyrimo funkciją atliekančio tyrėjo aktyvumas turėtų būti užtikrinamas kur kas platesnėmis jo procesinio savarankiškumo bei iniciatyvumo garantijomis. Todėl šioje situacijoje, atrodo, būtų prasmingiau ikiteisminio tyrimo įstaigų specialistus, užsiimančius konkrečia procesine veikla (ypač policijoje), labiau išskirti ir suteikti jiems tokio lygio kompetenciją (teises ir pareigas), kuri padėtų veiksmingai įgyvendinti ikiteisminio tyrimo funkciją. Taigi BPK turi būti identifikuojamas (konkretizuojamas) ikiteisminį tyrimą atliekančio as-

mens, kuris atsakingas už tyrimo intensyvumą, kokybiškumą ir pan. Deja, pastaruoju metu, kai nėra bylos priėmimo savo žinion ar kitos suprantamos tam tikrą atsakomybę nustatančios procedūros, nukentėjusiajam ar kuriam kitam proceso dalyviui sudėtinga sužinoti, kuris pareigūnas atlieka tyrimą, kas jam vadovauja ar jį kontroliuoja. Pagaliau reikėtų suvokti ir pripažinti, kad nors esama įvairaus lygio teisės aktų reikalavimų, vis dėlto konkrečioje ikiteisminio tyrimo byloje svarbiausias organizatorius yra pats tyrėjas.

Atskleidžiant nuskalstamas veikas ir jas tiriant, didelę reikšmę turi operatyvinės veiklos rezultatai, todėl būtų galima įvardyti ir operatyvinės veiklos funkciją. Šiame kontekste negalime nepaminėti problemos, kad iki šiol Lietuvoje nieko esmingesnio nepadaryta atsikratant akivaizdžiausio ir sunkiai pagrindžiamo sovietmečio palikimo, t. y. statutinių, ypač policijos, pareigūnų skaidymo į operatyvinius darbuotojus ir tyrėjus (tardytojus). Organizaciniu pobūdžiu šis skaidymasis pastaruoju metu grįstas skiriant pareigūnus vykdyti ikiteisminio tyrimo pareigą (vadinamuosius procesualistus) ar pareigūnus, turinčius ikiteisminio tyrimo teisę (operatyvininkus). Atsisakant šio palikimo, svarbiausias kliuvinys (kai kam argumentas) vėlgi yra jau pasenęs Operatyvinės veiklos įstatymas ar dabar rengiami jį pakeičiantys Kriminalinės žvalgybos bei Žvalgybos įstatymų projektai. Mūsų nuomone, slapti tyrėjai, aišku, turėtų ir privalėtų būti, bet jų veiklai įteisinti demokratinių valstybių patirties pavyzdžiu visiškai pakaktų papildyti keletą procesinio kodekso teisės normų ar pasinaudoti autoritarius kuriamame vientisame teisės akte numatytais atitinkamais neviešo pobūdžio tyrimo veiklos reglamentavimo ypatumais. Jų sąrašą reikėtų praplėsti agentūrinės veiklos, slaptos operacijos ir dar keliais įrodymų rinkimo būdais, kurie į galiojantį BPK dar neįtraukti. Neabejotina, kad išsprendus šią problemą, Lietuvoje būtų sutaupyta didelių materialinių ir žmogiškųjų išteklių, panaikinta ilgą laiką tarp pareigūnų tvyranti nemaža psichologinė įtampa, esantys nepagrįsti žmogaus teisių ir laisvių ribojimai, veiksmų dubliavimas, bylų proceso vilkinimas ir kt.

Tiesiogiai su ikiteisminio tyrimo funkcijos įgyvendinimu susijusi problema, kad seniai atėjo metas vėl imtis reanimuoti baudžiamosios bylos (pabraukta mūsų) pradėjimo ar nepradėjimo sąvoką ir įtvirtinti atitinkamas sąlygas procesui pradėti BPK. Dabar pabrėžiama ikiteisminio

tyrimo medžiaga visais atvejais rodo mažesnę tyrimo reikšmę ir atitinkamai silpnesnį procesinį jos režimą (be jau minėtų problemų, išlieka neapibrėžtas bylos dokumentų ir kitų juos lydinčių objektų (tarp jų daiktų (neretai ir materialinių vertybių) kaupimas, skaidymas, perdavimas ar kitoks judėjimas; visiškai neaiškios bylos atnaujinimo galimybės jai dingus, sunaikinus ar kitaip praradus ir kt.). Dabar vykdomoje operatyvinėje veikloje vėlgi taip pat yra operatyvinio tyrimo bylų ar informacijos kaupimo ir kitokių bylų. Šių bylų kontrolės mechanizmas prastai sureguliuotas ir baudžiamojo persekiojimo svarbiausio subjekto – prokuroro paprastai nekontroliuojamas.

Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į vis didesnę painiavą, sukeltą bandant detalizuoti baudžiamojo proceso pradžios mechanizmą ne BPK, o įstatymų įgyvendinamaisiais aktais. Patyrus nesėkmę 2003 m. generalinio prokuroro patvirtintai rekomendacijai, nustatančiai ikiteisminio tyrimo pradžios procedūrą, 2008 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. I-110 patvirtinta nauja rekomendacija dėl ikiteisminio tyrimo pradžios ir jos registravimo tvarkos (toliau – rekomendacijos), kuri irgi taisyta. Pastaroji (beje ir ankstesnės redakcijos) iš esmės praplečia BPK nustatytą ikiteisminio tyrimo pradžios procesinę tvarką. Šis didelės apimties (per 100 straipsnių) norminis aktas daugelį ikiteisminio tyrimo pradėjimo ir veiklos organizavimo pozicijų aiškina ir reglamentuoja akivaizdžiai kitaip, nei nustato galiojantis kodeksas, todėl ir toliau jos policijos pareigūnų yra suvokiamos ir taikomos nevienareikšmiai. Rekomendacijoje aprašomuoju būdu nurodomi smurtinės mirties požymiai (tai tikrai ne tokio pobūdžio teisės akto dalykas), nustatomi skirtingi tyrimo registravimo ir kitokie standartai bei daugelis kitų dalykų, todėl kyla nemažų abejonių dėl šio teisės akto teisėtumo ir pagrįstumo. Tokiame neapibrėžtume ir perspektyvoje ikiteisminio tyrimo pareigūnams išlieka nemažai galimybių vilkinti procesą, nepradėti ikiteisminių tyrimų, ieškoti kitokių būdų ir priemonių nefiksuoti pranešimų apie smulkias nusikalstamas veikas, ypač kai nėra žinomi ar sunkiai nustatomi veikas padarę asmenys ir kt.

Taigi, jeigu ikiteisminis tyrimas jau pradėtas, ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, turi teisę atlikti visus BPK numatytus veiksmus, išskyrus tuos, kuriuos gali atlikti (inicijuoti) tik prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas.

Apžvelkime, kokius veiksmus ikiteisminio tyrimo pareigūnas, vykdydamas tyrimo funkciją, dabar gali atlikti savo nuožiūra ir kurie veiksmai yra iš dalies ar iki galo derintini su kitais proceso subjektais.

Tyrėjo dabar atliekami procesiniai veiksmai yra šie: objektų apžiūra; kvietimas specialisto ir pavedimas jam atlikti objektų tyrimą; šaukimas į apklausą ir apklausa (akistata); parodymų patikrinimas vietoje; parodymas atpažinti; daiktų ir dokumentų, turinčių reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, išreikalavimas; eksperimentas; laikinas sulaikymas; fotografovimas, filmavimas, matavimas, rankų atspaudų ir pavyzdžio genetinei daktiloskopijai paėmimas, neatidėliotiniais atvejais skirti kardomąsias priemonės: dokumentų paėmimą, įpareigojimą periodiškai registruotis policijos įstaigoje, rašytinį pasižadėjimą neišvykti, kario karinio dalinio, kuriame jis tarnauja, vadovybės stebėjimą ir nepilnamečio atidavimą tėvams, rūpintojams arba kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, prižiūrėti. Tokiu atveju ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo nedelsdamas raštu pranešti prokurorui apie paskirtą kardomąją priemonę³².

Tyrėjas privalo gauti *neatidėliotinomis* aplinkybėmis atliktų veiksmų procesinį patvirtinimą pas ikiteisminio tyrimo teisėją, kai: padaroma krata ar poėmis, išskyrus sulaikant, suimant (BPK 146 str. 2 d.); elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas (prokuroro nutarimu, tačiau per tris dienas nuo tokių veiksmų pradžios turi būti gautas ikiteisminio tyrimo teisėjo sutikimas (BPK 154 str.). Be to, yra numatyti atvejai, kai tyrėjo sprendimai turi būti derinami su ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovu (jo įgalioto asmens) ar prokuroru: nutarimas atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą (įstaigos vadovo ar jo įgalioto asmens patvirtinimas); anonimiškumo nustatymas (prokuroro patvirtinimas).

Aptardami nusikalstamos veikos atskleidimo ir ištyrimo funkcijos įgyvendinimą, negalime nepaminėti ir ją užtikrinant byloje dalyvaujančio nukentėjusiojo pozicijos, jo aktyvumo ir tam tikro suinteresuotumo, kurie tam tikrų kategorijų bylose, pvz., smurtinių nusikaltimų atvejais, nemažai lemia tyrimo rezultatyvumą. Beje, priešingai jau išsakytai dažnai neteisingai nuostatai apie tarsi esamą kovą ar konfliktą tarp tyrėjo ir įtariamojo,

³² <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=381239&p_query=baud%F%20procesas%20kodeksas>.

ir pastarasis kartais taip pat išreiškia teigiamą suinteresuotumą bei aktyvumą siekiant išsamiai ištirti nusikalstamą veiką, nustatant individualų jo elgesį ir indėlį tiriamoje veikoje (konflikte). Tokia pozicija yra skatinama ir teisės normomis, kai apibrėžiamos asmens atsakomybę šalinančios ar ją lengvinančios aplinkybės, pvz., kai kaltininkas veiką padarė dėl didelio susijaudinimo, kurį nulėmė neteisėti nukentėjusiojo asmens veiksmai (BK 59 str. 1 d. 10 p.) ir kt.

Nėra gerai ir tai, kad ikiteisminio tyrimo pareigūnas (ir prokuroras), turėdami teisę ir pareigą atlikti nurodytus procesinius veiksmus, nėra įrodinėjimo subjektai, nes jie renka duomenis, bet ne įrodymus, o jų vertinimo teisę priskiriama vien teisėjui ir teismui (BPK 20 str.), tačiau apie tai bus nagrinėjama kiek toliau.

Apibendrinami tai, kas nagrinėta anksčiau, galėtume nurodyti ikiteisminio tyrimo pareigūno atliekamas šias pagrindines procesines funkcijas:

- skundų, pareiškimų ar pranešimų apie nusikalstamą veiką nagrinėjimas ir ikiteisminio tyrimo pradėjimas ar atsisakymas jį pradėti;
- išsamaus ir greito ikiteisminio tyrimo atlikimas;
- įtarimo pagrindimas ir pateikimas;
- užtikrinimas, kad asmuo neteisėtai nebūtų patrauktas įtariamuoju baudžiamajame procese.

Ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas. Ikiteisminio tyrimo įstaigos ar jos padalinio vadovas yra ikiteisminio tyrimo pareigūnas, atsakingas už jam pavaldžių įstaigos ar jos padalinio, kurių pagrindinė ar viena iš funkcijų yra atlikti ikiteisminį tyrimą, pareigūnų darbo organizavimą ir jų veiklos kontrolę³³. Ikiteisminio tyrimo įstaigos ar jos padalinio vadovas pagal kompetenciją organizuoja ikiteisminio tyrimo įstaigos ar jos padalinio veiklą ir kontroliuoja ikiteisminio tyrimo pareigūnų procesinę veiklą taip, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika³⁴ (BPK 172 str. 3 d.). Komentuodami vadovo kompetenciją, galime teigti, kad šis turėtų užtikrinti nuoseklą ir ritmingą tyrėjų veiklą konkre-

³³ <[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=381239&p_query=baud%FEiamojo%20proceso%20kodekso%](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=381239&p_query=baud%FEiamojo%20proceso%20kodekso%>)>.

³⁴ <[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=402590&p_query=baud%FEiamojo%20proceso%20kodekso%](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=402590&p_query=baud%FEiamojo%20proceso%20kodekso%>)>.

čiuose tyrimuose: paskirstyti sąžiningą darbo krūvį, neaplenkiant tam tikrų specializacijų, patirties (įgūdžių), bylų sudėtingumo bei apimties ir kt.; šalinti galimas kliūtis ir klaidas, duoti nurodymus ir pan. Atrodo, šie siekiai pamažu bandomi sureguliuoti pastaruoju laiku priimtomis BPK pataisomis ir papildymais, įstatymų įgyvendinamaisiais aktais-įsakymais, rekomendacijomis ir pan., tačiau šitoks reglamentavimo būdas nėra nuoseklus ir tinkamas. Norint išspręsti minėtas problemas, pakaktų grąžinti kelių senojo kodekso straipsnių turinį (nedaug patikslinus 48, 48 1, 134 ir 125–132 str.).

Prokuroro vaidmuo iš dalies jau atspindėtas ankstesnėje funkcijų analizėje, tačiau nagrinėjant prokuroro teisinę padėtį baudžiamajame procese vėlgi reiktų neapsiriboti tik Lietuvos situacija, o šį klausimą analizuoti platesniame erdvės ir laiko kontekste. Štai Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijoje (2000) 19 „Dėl prokuratūros vaidmens kriminalinės justicijos sistemoje“ yra nurodoma, kad vykdydama savo užduotis prokuratūra privalo: a) veikti teisingai, nešališkai ir objektyviai; b) laikytis pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių apsaugos konvencijos principų – gerbti ir ginti žmogaus teises; c) kontroliuoti, kad kriminalinės justicijos sistema veiktų kiek įmanoma sparčiau. Taigi šis dokumentas pabrėžia būtent tyrimo, o ne kaltinimo funkcijos pirmybę³⁵.

Nustatant prokurorų vaidmenį baudžiamajame procese, taip pat pabrėžiamas pareigų vykdymas sąžiningai, nuosekliai ir tikslingai, kad duodami patarimus jie turi išlikti nešališki ir objektyvūs; pradėdami baudžiamąjį procesą, prokurorai ima veikti tik tada, kai byla gerai pagrįsta įrodymais, kurie objektyviai laikomi patikimais ir priimtinais, ir nepradeda baudžiamojo proceso, kai nėra tokių įrodymų.

Be to, prokurorai turi: remiantis vietiniais įstatymais ir nešališko teismo reikalavimais, atsižvelgti į aukų ir liudytojų nuomones, teisėtus interesus ir galimas problemas, kai paliečiami arba gali būti paliesti asmeniniai interesai, užtikrinti, kad aukos ir liudytojai žinotų apie savo teises, ir garantuoti, kad nukentėjusioji šalis suvoktų, jog gali kreiptis į aukštesnę valdžios instituciją ar teismą ir kur tai įmanoma padaryti; kaltinamajam atskleisti tiek nepalankią, tiek palankią informaciją, kai tik tai įmanoma

³⁵ Pagrindinės Europos Tarybos rekomendacijos baudžiamojo proceso srityje. Vertė ir parengė R. Jurka, S. Melničenko, I. Randakevičienė. Vilnius, 2006.

padaryti laikantis įstatymų ir nešališko teismo reikalavimų; atsisakyti naudoti įrodymus, jei manoma, kad šie gauti panaudojant neteisėtus metodus, kuriais šiurkščiai pažeidžiamos įtariamojo žmogaus teisės, ir ypač tuos metodus, kurie pagrįsti kankinimu ar žiauriu elgesiu.

Kaip jau nurodėme, didžiausios galios norminiu aktu – Konstitucija (118 str.) prokuroras įpareigojamas, taigi ir vykdo ikiteisminio tyrimo organizavimo, vadovavimo funkcijas. Tik prokuroras privalo palaikyti valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose. Be to, prokuroras įstatymo numatytais atvejais privalo ginti asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Atlikdamas šias funkcijas prokuroras yra nepriklausomas ir vadovaujasi tik įstatymu. Šios konstitucinės nuostatos prokurorui suteikia vyraujančią padėtį valdžių sistemoje, ypač turint galvoje jo turimą arsenalą specifinių priemonių baudžiamajame procese. Prokuroro veikla ir aukščiausiu lygiu kontroliuojama labai ribotai: Respublikos Prezidentui paskyrus generalinį prokurorą Seimo pritarimu, generalinis prokuroras tik kartą per metus pateikia ataskaitą Seimui. Neseniai priimtame Prokuratūros įstatymo pakeitime yra nurodoma, kad Prokuratūros veiklos prioritetus nustato ir prokuratūros parlamentinę ne proceso veiklos kontrolę atlieka Lietuvos Respublikos Seimas (toliau – Seimas) Seimo statuto nustatyta tvarka, prokurorų proceso veiklą kontroliuoja aukštesnysis prokuroras ir teismas. Aukštesnysis prokuroras ir teismas nustato prokurorų padarytus proceso įstatymų pažeidimus ir panaikina neteisėtus sprendimus. Už prokuratūros veiklą generalinis prokuroras atsiskaito Respublikos Prezidentui ir Seimui. Seimui atsiskaitoma teikiant metinę prokuratūros veiklos ataskaitą, kuri taip pat skelbiama prokuratūros interneto svetainėje. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, garantuodama valstybės saugumą ir viešąją tvarką, savo veiksmus koordinuoja su generaliniu prokuroru. Generalinis prokuroras apie prokuratūros ne proceso veiklą teikia informaciją Vyriausybei³⁶.

Šiame įstatyme patikslintos generalinės ir teritorinės prokuratūrų kompetencijos. Dabar generalinė prokuratūra mūsų nagrinėjamais klausimais: vadovauja teritorinėms prokuratūroms ir kontroliuoja jų veiklą; formuoja vienodą nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo ir baudžiamo-

³⁶ <[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403299&p_query=baud%FEiomo%20proceso%20kodekso%](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=403299&p_query=baud%FEiomo%20proceso%20kodekso%>)>.

jo proceso veiksmų kontrolės praktiką; atlieka, organizuoja, kontroliuoja ikiteisminį tyrimą, jam vadovauja ir palaiko valstybinį kaltinimą itin svarbiose baudžiamosiose bylose; formuoja vienodą valstybinio kaltinimo baudžiamosiose bylose palaikymo praktiką ir dalyvauja nagrinėjant bylas apeliacine ir kasacine tvarka; koordinuoja ikiteisminio tyrimo įstaigų veiksmus tiriant nusikalstamas veikas; itin svarbiais atvejais gina viešąjį interesą ir formuoja vienodą prokurorų veiklos praktiką šioje srityje, o teritorinės prokuratūros pagal kompetenciją: organizuoja ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauja; atlieka ikiteisminį tyrimą; kontroliuoja ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiklą baudžiamajame procese; palaiko valstybinį kaltinimą baudžiamosiose bylose; kontroliuoja nuosprendžių pateikimą vykdyti ir jų vykdymą; koordinuoja ikiteisminio tyrimo įstaigų veiksmus tiriant nusikalstamas veikas; gina viešąjį interesą ir kt. (įstatymo 8 ir 9 str.). Atlikdamas savo funkcijas, prokuroras yra nepriklausomas nuo kitų valstybės valdžios institucijų, pareigūnų, politinių partijų, politinių ir visuomeninių organizacijų bei kitų asmenų ir klauso tik Lietuvos Respublikos Konstitucijos bei įstatymų. Prokurorams negali būti daromas joks politinis, ekonominis, psichologinis, socialinis spaudimas ar kitoks neteisėtas poveikis, kurie galėtų turėti įtakos jų priimamiems sprendimams, asmenims draudžiama duoti prokuratūrai įstatymuose nenustatytų pavedimų ar įpareigojimų arba kitaip kištis į prokurorų veiklą.

Taigi prokuroro procesinės funkcijos ikiteisminiame etape dėl anksčiau aptartų jo įgaliojimų ištis yra vyraujančios. Tik prokuroras priima sprendimus: dėl tyrimų sujungimo ir atskyrimo; dėl ikiteisminio tyrimo sustabdymo; dėl ikiteisminio tyrimo nutraukimo; dėl nutraukto ikiteisminio tyrimo atnaujinimo; dėl tyrimo užbaigimo ir kaltinamojo akto surašymo BPK 170 str.).

Mūsų nuomone, Konstitucijos 118 str. galiojančios redakcijos (kuri, kaip žinome, buvo derinama su jau anksčiau priimtu BPK), nereikėtų suprasti tiesmukai ir tiesiogiai, o tikslingiau būtų vadovavimą ir veiklos organizavimą sieti su visomis ikiteisminio tyrimo įstaigų grandimis, nes tik prokuratūra privalo (ir tai atlieka) ikiteisminį tyrimą organizuoti ir koordinuoti visos valstybės mastu. Ši funkcija iš dalies atsispindi dabar pataisytame Prokuratūros įstatyme bei BPK ir vertintina, kaip viena iš svarbiausių strategijų prokuratūros įgyvendinamoje baudžiamojo perse-

kiojimo srityje. Operatyvus ar tiesioginis vadovavimas ir tyrimo organizavimas turėtų būti grąžintas ikiteisminio tyrimo institucijos vadovui ar šio įgaliotam asmeniui.

Pasvarstykime, ar prokuroras gali iš tikrųjų sėkmingai ir visa apimančiai vadovauti dinamiškam tyrimui, ypač pradiniam tyrimo etape, kai netgi informaciją apie pradėtą tyrimą jis gauna vėliau. Gerai žinoma, kad praktinėje veikloje bent jau kelias dienas tyrėjas dažniausiai dirba vadovaudamasis savo nuovoka ir nuožiūra. Todėl veiksmingesnė parama ir kontrolė būtų suteikus tam tikrus poveikio ir procesinės kontrolės svertus būtent ikiteisminio tyrimo įstaigos padalinio vadovui. Organizacinė veikla – tai ne vien bylų paskirstymas pareigūnams, o apima didesnę įvairovę tam tikrų veiksmų, nes pirminiame tyrimo etape vyrauja nemažas informacinis vakuumas, ne visuomet yra aiškos įrodinėtinos aplinkybės, tyrėjas dažniausiai turi įtemptai dirbti ir daugelyje kitų bylų ir kt.

Dabar dažnai pabrėžiamas prokuroro – bylos vadovo tarsi „šeimininko“ vaidmuo baudžiamajame procese iš tiesų yra apgaulingas ir tikrovėje pasitvirtina retai, nes, kaip minėjome, tam prokuroras paprastai neturi nei galimybių, nei realių svertų, o veiksmingu ikiteisminio tyrimo funkcijos įgyvendintoju tampa tik pats atlikdamas tyrimą. Tačiau prokurorai dėl suprantamų priežasčių patys nusikalstamas veikas tiria nedažnai. Kita vertus, prokuroras – galimas kaltintojas teisme, ikiteisminiame etape griežtai užtikrinti rungtyniškumo ir nešališkumo negali, nes jam išties nelengva būti aukščiau savo institucinės situacijos. Dabar niekas nebeneigia, kad prokuroras taip pat yra atsakingas už nusikalstamumo tendencijas, išaiškinamumo ir ištyrimo rodiklius ir kt. Taigi yra nemažai objektyvių veiksnių, skatinančių prokurorą užimti labiau apkaltinimo poziciją nei rodyti aktyvumą pastebint ir fiksuojant išteisinančias asmenį aplinkybes, t. y. kontroliuoti teisėtumą, pvz., kai suteikia papildomus veiksmų atlikimo terminus ar inicijuoja kitas galimybes kaltinančių asmenį įrodymų paieškoje. Prokuratūra atsirado kaip priemonė, siekiant aukštesnių žmogaus teisių apsaugos standartų, nei iki tol vyravęs vien policinis bylų parengimas teismui³⁷. Lietuva dabartiniame etape išgyvena nemažą krizę, nes vis

³⁷ Čia verta padaryti ekskursą į praeitį ir prisiminti apie jau buvusius baudžiamojo proceso raidoje bandymus atriboti baudžiamąjį persekiojimą nuo kuo objektyvesnio (nešališko) ikiteisminio tyrimo. Kaip visuotinai žinoma, tardančiojo teisėjo (teismo tardyto-

labiau jos veikla siejama su bendrais policijos rezultatais, o teisėtumo užtikrinimas ikiteisminiame etape traukiasi į pašalį. Neteko girdėti, kad prokuratūra būtų susirūpinusi dėl asmenų nepagrįstų sulaikymų, be pagrindo pradėtų ikiteisminių tyrimų, dėl kurių be reikalo varžomos žmonių teisės bei laisvės ir kt.

Teisėtumo kontrolės sumenkėjimą sukėlė ir šią priemonę pabrėžiantis teisinio įtvirtinimo lygmuo. Dar visiškai neseniai prokuroro kontrolinis vaidmuo buvo įtvirtintas Konstitucijos nuostatose (ankstesnėje Konstitucijos 118 straipsnio redakcijoje prokuroras buvo tiesiogiai įpareigojamas kontroliuoti kvotos institucijų veiklą), o dabar galiojančioje šio straipsnio redakcijoje apie tai nebeminima. Kontrolinis prokuroro vaidmuo dabar yra įtvirtintas BPK 170 str. (kai ikiteisminį tyrimą ar tam tikrus jo veiksmus atlieka ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokuroras privalo kontroliuoti, kaip vyksta ikiteisminis tyrimas) ir Prokuratūros įstatyme. Atrodytų, kad tokio įtvirtinimo kontroliuojant nešališką ikiteisminį tyrimą ir užtikrinant teisėtumą turėtų pakakti, tačiau esamos ikiteisminio tyrimo teisinio reglamentavimo tendencijos rodo vis didesnę policijos ir prokuratūros požiūrių baudžiamojoje procesinėje veikloje suliejimą, o tai menkina prokuroro galimybes ir garantuojant išsamų bei nešališką ikiteisminį tyrimą. Štai 2009 m. sausio 20 d. bendru Lietuvos generalinio prokuroro ir Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymu Nr. I-9/5-V-47 „Dėl ikiteisminio tyrimo efektyvumo vertinimo kriterijų, svertinių balų ir tikrinimo metodikos patvirtinimo“³⁸ ateityje visiškai suvienodinami policijos ir prokurorų požiūriai vertinant ikiteisminio tyrimo veiklą ir netgi nusta-

jo) institutas kildinamas iš Prancūzijos BPK (1808). Jo atsiradimas ikiteisminiame etape buvo siejamas tikintis didesnio tyrimo nešališkumo, išsamumo kompetentingumo, kartu mažinant policijos įtaką naujame procesiniame institute – parengtiniame tardyme. Pradžioje buvo nemažas teismo tardytojo priklausomumas nuo prokuroro, vėliau prokuroro įtaka mažėjo, tačiau vis tiek parengtinis tardymas ir toliau inicijuojamas prokuroro. Prancūzijoje iki šiol išliko griežta takoskyra tarp baudžiamojo persekiojimo (kaltinimo), parengtinio tardymo ir teismo bylos nagrinėjimo funkcijų įgyvendinimo. Tiesa, 2000 m. birželio 15 d. įstatymu dalį tardančiojo teisėjo įgaliojimų perėmė laisvių ir areštų teisėjas, kaip savarankiškas proceso subjektas, turintis tik jurisdikcinius, bet ne tardymo įgaliojimus. Betgi ir ši novela taip pat skirta galimam tardančio teisėjo šališkumui šalinti. Ancelis, P. Ikitteisminio tyrimo teisėjo vaidmuo įrodinėjimo procese. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. Mokslo darbų rinkinys. Vilnius, 2007, p. 10–16.

³⁸ Lietuvos prokuratūros internetinis adresas: <<http://www.lrgp.lt/?item=kitia>>.

toma, kad atsižvelgiant į ikiteisminio tyrimo rezultatus, nustatytus pagal patvirtintus bendrus ikiteisminio tyrimo efektyvumo vertinimo kriterijus, jų svertinius balus ir taikymo metodiką, gali būti skatinami prokuratūrų bei policijos įstaigų (padalinių) vadovai ir pareigūnai. Įsakyme ir jo prieduose minimuose vertinimo kriterijuose bei metodikoje jokie teisėtumą užtikrinantys rodikliai neatspindėti. Beje, minimuose kriterijuose nevienodinami tik operatyvinės veiklos rezultatyvumas ir bylų grąžinimas prokurorui iš teismo.

Tačiau jeigu institucinė dviejų subjektų paskirtis, veiklos pobūdis ir rezultatų vertinimas sutampa, vadybine prasme reikėtų nedelsiant pradėti svarstyti klausimą apie institucijų sujungimą, nes vien taip būtų sutaupyta nemažai organizacinių ir kitokių materialinių išteklių, bent sumažinant vadovų ir juos aptarnaujančių asmenų skaičių.

Būtina įvertinti pastaraisiais metais teisės doktrinoje siūlymus ir pagrindimus, kad nurodytas problemas būtų galima išspręsti plečiant tarpinstitucinę prokuratūros ir ikiteisminio tyrimo įstaigų bei pareigūnų bendradarbiavimą³⁹. Mūsų nuomone, baudžiamojo persekiojimo veikla vykdoma ją grindžiant įstatymais įtvirtinta griežta procesine tvarka (nustatytais atitinkamų subjektų įgaliojimais, teisėmis ir pareigomis, jų tarpusavio sąveika), tad kvietimas bendradarbiauti tai tėra geri norai, palinkėjimai, kurie negali prieštarauti teisės aktais nustatytoms procedūroms. Beje, Ž. Navickienė, atlikusi išsamų disertacinį tyrimą, padarė išvadą, kad dabar prokurorai atlieka tik kontrolės funkciją, o tyrėjai didelę darbo dalį nudirba už prokurorą, tad ir patys tyrėjai organizuoja ikiteisminį tyrimą; prokurorai vadovauja, bet neorganizuoja ikiteisminio tyrimo, tačiau ir šioms funkcijoms būdingas formalumas⁴⁰.

Beje, šiame kontekste būtina priminti kaimyninės valstybės – Rusijos neseniai priimtą sprendimą, kuriuo nešališko, veiksmingo ikiteisminio baudžiamųjų bylų tyrimo sumetimais netgi prokuratūros sistemoje buvę tardytojai išskirti į atskirą komitetą, o kvotos institucijų vadovybė įgijo dar

³⁹ Šatas, M. *Prokuroro ir ikiteisminio tyrimo pareigūno bendradarbiavimas tiriant sunkius nusikaltimus*. Daktaro disertacija. MRU, 2011; Navickienė, Ž. *Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje*. Daktaro disertacija. MRU, 2011.

⁴⁰ Navickienė, Ž. *Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje*. Daktaro disertacija. MRU, 2011.

platesnius įgaliojimus organizuojant jų žinioje esančių kvotėjų veiklą⁴¹. Šis toks sprendimas buvo grindžiamas tuo, kad prokuroras pats vykdė tyrimo, kontrolės, vadovavimo ir priežiūros funkciją ikiteisminiame etape ir buvo atsakingas už tyrimo rezultatus. Tai, žinoma, riboja tyrėjo (tardytojo) savarankiškumą ir iniciatyvumą. Antra vertus, kontrolės ir vadovavimo funkcija perėjo tardymo institucijos padalinio viršininkui, o prokurorui palikta teisėtumo priežiūros funkcija.

2.3. Teismo (ikiteisminio tyrimo teisėjo) vaidmuo ikiteisminiame procese

Ikiteisminio tyrimo teisėjo funkciją Lietuvoje vykdo apylinkės teismo teisėjas, apylinkės teismo pirmininko paskirtas tam tikrą laiką atlikti įstatymų numatytus proceso veiksmus ir priimti sprendimus. Tai savarankiškas, gana naujas baudžiamojo proceso subjektas. Jo atsiradimo ištakos siejamos su senojo BPK papildymu 178 1 str.⁴². Dabar ikiteisminio tyrimo teisėjas:

- 1) dalyvaudamas duomenų (įrodymų) rinkimo ir tvirtinimo prasme (prisaikdina ir apklausia liudytojus ir nukentėjusiuosius, apklausia įtariamąjį, nepilnamečius liudytojus ir nukentėjusiuosius, skiria ekspertizes;
- 2) atlieka teismo kontrolę ikiteisminiame etape nagrinėdamas skundus ir nušalinimus, nutraukiant bei atnaujinant procesą, sprendžiant griežčiausių kardomųjų priemonių taikymą ir kitą procesinę prievartą;
- 3) vykdo teismo pavedimus;
- 4) priima nutartį dėl asmens baudžiamojo persekiojimo už nusikaltamas veikas, dėl kurių jis nebuvo perduotas pagal Europos arešto orderį;
- 5) atlieka kitus BPK numatytus veiksmus.

Lietuvos BPK numatytus veiksmus ikiteisminio tyrimo teisėjas atlieka gavęs prokuroro prašymą, kurio nagrinėti jis atsisakyti neturi teisės

⁴¹ <http://www.dpr.ru/pravo/pravo_21_8.htm>.

⁴² 2001 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. IX-500//2001-09-26 (*Valstybės žinios*. Nr. 82) apylinkės teismo teisėjo procesiniam veiksmui atlikti pakako tardytojo įgaliojimų, taigi ir jis pats be prokuroro tarpininkavimo dalyvaudavo atliekant inicijuotą apklausą ar kitą procesinį veiksmą.

(Lietuvos BPK 19, 173 str.), tačiau savo iniciatyva jis jokių veiksmų neatlieka. Jau minėta, kad kai kurie įprasti prokuroro kompetencijos įgaliojimai nuo 2003-05-01 buvo perduoti ikiteisminio tyrimo teisėjui (šis dabar sprendžia kardomųjų priemonių – suėmimo, namų arešto, įpareigojimo gyventi skyrium nuo nukentėjusiojo (BPK 121 str.1 d.) klausimą; atidavimą įtariamąjį į sveikatos priežiūros įstaigą (BPK 141 str.); kratų (BPK 145-146 str.); poėmių (BPK 147–148 str.); teisę susipažinti su informacija (BPK 155 str.); laikiną nušalinimą nuo pareigų ar laikiną teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymą (BPK 157 str.); savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų (BPK 158 str.); leidimą atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus (BPK 159 str.); slaptą sekimą (BPK 160 str.); informacijos panaudojimą kitose baudžiamosiose bylose (BPK 162 str.); skyrimą baudos iki 30 MGL ar arešto iki vieno mėnesio (BPK 163 str.). Be to, jis nustatytais ikiteisminio tyrimo atvejais prisaikdina ir apklausia liudytojus bei nukentėjusiuosius (BPK 184–186 str.); apklausia įtariamuosius (BPK 189 str.); skiria ekspertizę (BPK 208–210 str.); tvirtina prokuroro nutarimus nutraukti ikiteisminį tyrimą BPK 214 str. 2 d. numatytais atvejais; tvirtina prokuroro nutarimus atnaujinti nutrauktą ikiteisminį tyrimą, kai tyrimas buvo nutrauktas ikiteisminio tyrimo teisėjo pritarimu; nagrinėja proceso dalyvių skundus dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokuroro veiksmų; nustato kardomųjų priemonių taikymo, bylos tyrimo terminus ir sprendžia jų pratęsimo klausimus ir kt.

Panašaus teisminės valdžios dalyvavimo ikiteisminiame etape lygmens, išskyrus Lietuvą, niekur kitur pasaulyje, atrodo, nėra. Esama pagrindo teigti, kad nurodyta padėtis dar labiau skatina ikiteisminio tyrimo pareigūno neveiklumą ir abejingumą, nes ir minėtus veiksmus ikiteisminio tyrimo teisėjui tiesiogiai inicijuoja prokuroras, bet ne tyrėjas, nors šis, žinoma, visuomet geriau suvokia tam tikros bylos ikiteisminio tyrimo padėtį.

Dabar jau yra įsitikinta, kad ikiteisminio tyrimo teisėjo platus dalyvavimas ikiteisminiame etape didesnio žmogaus teisių ikiteisminiame tyrime neužtikrino. Ikiteisminio tyrimo teisėjas, prašant prokurorui, dabar daro įtaką daugumai atliekamų gana svarbių procesinių veiksmų. Tačiau ši procedūra – tai tam tikra teismo proceso atmaina ikiteisminiame etape. Procesiniams ikiteisminio tyrimo teisėjo veiksmams reikia nemažo parengiamojo darbo, laiko, atidos, suinteresuotumo nustatyti tiesą ir kitų

organizacinių išteklių. Kita vertus, ir prokuroras nepajėgia aprėpti visų kuruojamų tyrėjų veiklos specifikos ir dažniausiai negali įsitikinti būtinumu taikyti procesinės prievartos priemonės, kurios priklauso ikiteisminio tyrimo teisėjo kompetencijai. Dabar sunku suvokti motyvus, kodėl daugelį procesinių veiksmų atlikti tiesiogiai pas ikiteisminio tyrimo teisėją negalėjo inicijuoti pats tyrėjas. Jeigu prokuroro dalyvavimas kaltinant kaltinamąjį yra gerai suprantamas teisminio bylos nagrinėjimo stadijose (tam tikra prokuroro procesinė patirtis, įgūdžiai rengiant specifinius procesinius dokumentus, skubotumo pašalinimas ir kt.), tuomet aiškiai per teklusiai atrodo prokuroro įgaliojimai ikiteisminiame bylos etape, mažai veiklos laisvės paliekant tyrėjui ir beveik nieko – šio vadovams. Tačiau tokia padėtis dar kartą akivaizdžiai byloja apie nemažą tyrimo veiklos stabdymą, vilkinimą, pančiojimą dėl aiškiai perdėto rungtyninio proceso elementų perkėlimo iš teismo į ikiteisminio tyrimo stadiją. Betgi ir rungtyniškumas, jį siejant su ikiteisminio tyrimo teisėjo dalyvavimu – tai daugiau tik formalus įvaizdis. Darbuotojai pokalbiuose nelinkę slėpti, kad jų parengtas prokurorui kreipimasis laikmenoje dėl tam tikrų veiksmų atlikimo dažniausiai toliau keliauja visais etapais, kol teisėjas fiksuoja nutartį, tik pakeičiant procesinių dokumentų įžanginių ir baigiamųjų dalių turinį, nurodant atitinkamus subjektus. Tokie teiginiai pasitvirtina analizuojant dokumentus, teismuose saugomas išnagrinėtas bylas. Deja, netgi sintaksinės ir gramatinės klaidos skirtinguose procesiniuose dokumentuose dažniausiai yra tokios pačios.

Reikia prisiminti, kad tiek rungtyninį ar inkvizicinį procesus ikiteisminiame etape taikančiose valstybėse seniausiai vyksta diskusijos apie vieno ar kito proceso privalumus ir tam tikrų procesų elementų pritaikymą taikomuose modeliuose ar visišką modelių suliejimą (konvergenciją). Tačiau nė vienai valstybei nepavyksta sėkmingai atlikti tokio suliejimo, nes tektų iš esmės pertvarkyti teisinės institucijas bei teisės aktus, o tai yra ne tik labai brangu, bet ir neaiškus poveikis kitomis pasekmėmis. Antra vertus, nors ir susidaro įspūdis, kad Lietuvos ikiteisminio tyrimo teisėjui pakanka įtakos ir įgaliojimų užtikrinant proceso dalyvių teises bei pareigas ir kartu vykdyti perimtą iš prokuroro procesinių veiksmų ikiteisminiame procese kontrolę, vis dėlto nereikia užmiršti, kad šis teisėjas yra įtraukiamas į procesą tik į jį kreipiantis ir jokių platesnių įgaliojimų

tikrinant skundus bei pareiškimus visiškai neturi, tačiau, turėdamas teisę susipažinti su visa ikiteisminio tyrimo medžiaga, pareikalavęs detalesnės informacijos apie ikiteisminio tyrimo aplinkybes ir kt., jis gali turėti nemažai įtakos ikiteisminiam tyrimui. Atkreiptinas dėmesys, kad nemažas ikiteisminio tyrimo teisėjo aktyvumas įtvirtinant (legalizuojant) įrodymus, svarstant procesinės prievartos taikymo klausimus, jį patį tam tikra prasme daro šališką, kai jam tenka atlikti procesinės kontrolės funkciją ir priimančias sprendimus dėl proceso dalyvių skundų. Taip pat turime pagrįstą pamanyti, kad dėl didžiulio darbo krūvio (ikiteisminio tyrimo teisėjai taip pat nagrinėja civilines, baudžiamąsias, administracines teisenos bylas, vykdo teismų pavedimus, skiria ekspertizes ir atlieka daugelį kitų veiksmų) neatidėliotinais atvejais ikiteisminio tyrimo teisėjas priverstas dažniau tenkinti prokuroro prašymus, nes kruopščiau patikrinti duomenims, pvz., dabar ypač dažnai taikant elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą (BPK 154), savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmus (BPK 158), slaptą sekimą (BPK 160) ir kt., ikiteisminio tyrimo teisėjas neturi nei laiko, nei galimybių. Šie ir dar aštresni teiginiai dėl reikšmingo ikiteisminio tyrimo teisėjo dalyvavimo ikiteisminiame procese vis dažniau girdimi teisininkų ir politikų diskusijose, žiniasklaidoje. Nesama ir kitų tvirtų garantijų, kad ikiteisminio tyrimo teisėjas, ypač bet kuriame mūsų valstybės rajone, visuomet galėtų išlikti visiškai nepriklausomas ir nešališkas. Ikiteisminio tyrimo teisėjai paprastai yra neseniai paskirti šias pareigas eiti jauni žmonės, dirbantys žemiausioje teismų grandyje. Suprantama, jie nuolat bendrauja ir bendradarbiauja su tais pačiais kolegomis iš savo teritorinės policijos bei prokuratūros, todėl ir bet kuri perspektyva priklauso nuo nusistovėjusių santykių stabilumo. Toliau nedetalizuojant susiklosčiusios tradicijos, turbūt ir taip visiems suprantama, apie ką norima pasakyti. Kita vertus, tiek teisėje, tiek ir praktinėje teismų veikloje sureikšminant vien ikiteisminio tyrimo teisėjo atliktų apklausų ir kitų procesinių veiksmų rezultatus, nepagrįstai sumenkinami ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir prokurorų atliktų tyrimo veiksmų rezultatai ir reikšmingumas. Atkreiptinas dėmesys, kad ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimai ikiteisminiame etape taip pat negalutiniai, pvz., sprendimai dėl turto laikino apribojimo termino pratęsimo, dėl pernelyg ilgo ikiteisminio tyrimo termino atvejais gali

būti skundžiami apygardos teismui. Kartais skundžiant vos ne kiekvieną sprendimą, byla teismuose būna ilgiau nei pas tyrėją. Nors įvedant ikiteisminio tyrimo teisėjo institutą buvo grindžiama, kad šio subjekto sprendimas bus galutinis, tačiau taip neįvyko. Be to, vargu ar aptiksim bent vieną teisėjo sprendimą atsisakyti tenkinti prokuroro prašymą dėl kratos atlikimo, leisti susipažinti su informacija ar taikyti tam tikrus sekimo veiksmus. Tai liudija, kad ikiteisminio tyrimo teisėjai tik formaliai atlieka jiems pavestas funkcijas. Neteko girdėti, kad teisėjas būtų bandęs gilintis ir sprendęs, leisti ar neleisti atlikti tam tikrą veiksmą, ar netgi pasisakęs dėl veiksmo tikslingumo, o apklausdamas asmenis jis faktiškai tampa ne tyrimo veiksmo teisėtumą užtikrinančiu subjektu, bet ikiteisminį tyrimą atliekančiu pareigūnu. Turbūt būtų veiksmingiau, jeigu teisėjas tam tikra prasme kontroliuotų prokuroro priimtus sprendimus juos sankcionuodamas ar patvirtindamas, pvz., nutarimą daryti kratą nei pats priimdamas dėl to nutartį. Juk esant neatidėliotinoms situacijoms, kai tyrėjas ar prokuroras patys priima nutarimą kratai daryti, ikiteisminio tyrimo teisėjas, revizuodamas priimto sprendimo teisingumą, priima nutartį dėl kratos teisėtumo. Taigi, nors nutartys teisiškai yra vienodos galios, bet jų priėmimo mechanizmas – skirtingas. Turime pripažinti, kad ikiteisminio tyrimo teisėjui perdavus didelę dalį anksčiau prokuroro turėtų galių, žmogaus teisių apsaugos reikalai nepagerėjo, netgi suprastėjo: padaugėjo akivaizdaus biurokratizmo, ikiteisminio tyrimo pareigūno ir prokuroro atsakingumas nepagrįstai perkeltas aptarto statuso ikiteisminio tyrimo teisėjui. Tačiau reikia pabrėžti, kad kitose valstybėse, kuriose dabar įtvirtintas ikiteisminio tyrimo teisėjo institutas, tarp jų ir Vokietijoje, šis teisėjas turi kur kas mažesnius įgaliojimus, nei įtvirtinta mūsų procesiniame kodekse. Beje, Vokietijoje, kurioje vyrauja vadinamoji prokuroro kvota, o policijos pareigūnai yra tik prokuroro pagalbininkai, B. Schuenemanno nuomone, ikiteisminio tyrimo tikroju „šeimininku“ vietoje prokuratūros jau seniai tapo policijos institucija⁴³.

Remiantis ikiteisminio tyrimo veiklos rezultatais, savo praktine patirtimi ir Latvijos, Estijos bei kitų valstybių dabartiniu laiku taikomais ikiteisminio tyrimo modeliais, manytina, kad didesnius funkcinių savarankiškumą ir įgaliojimus būtina suteikti ikiteisminio tyrimo įstaigos tyrėjui

⁴³ *Kriminalistik*. 1999, Nr. 2, p. 74, 76–9; 1999, Nr. 3, p. 146, 148–151.

ir jo vadovui. Teisę užimti tyrėjo pareigas turėtų asmenys, atitinkantys ne žemesnius nei advokatui ar prokurorui keliamus reikalavimus. Tiesiogini prokuroro dalyvavimą ikiteisminiame tyrime tam tikru mastu reikėtų apriboti, suteikiant jam daugiau teisėtumo ir procesinės kontrolės įgaliojimų, kurių dalį bei tiriamojo pobūdžio veiksmus perimti iš ikiteisminio tyrimo teisėjo kompetencijos. Proceso organizavimo ir tiesioginio vadovavimo jam ikiteisminiame etape (iki bus nustatytas įtariamasis) funkcijas perduoti ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovo įgaliotam asmeniui. Nustatčius įtariamąjį, privalėtų būti prokuroro atliekamas baudžiamasis persekiojimas, kurio esminis pradinis momentas būtų kaltinimo įtariamajam formulavimas ir pateikimas. Pastarojo atliekamų veiksmų procesinę kontrolę įgyvendintų aukštesnis prokuroras. Žinoma, anksčiau jau yra buvę ir dabar turbūt iškiltų problemų apibrėžiant įtarimo pareiškimo asmeniui momentą ir pagrįstumą, tačiau ir šiuo aspektu būtų galima sukurti sąlygas ir mechanizmus, kurie apribotų bylų neteisėto perdavimo, grąžinimo atgal tyrimo institucijai galimybes ir kt.

Kad ikiteisminio tyrimo subjektų atliekamos funkcijos būtų veiksmingiau (tikslingiau) modeliuojamos, jas būtina koreguoti toliau nurodomomis kryptimis.

2.4. Valstybės pareigūnų funkcijų modeliavimas ikiteisminiame etape

Valstybės pareigūnų atliekamos funkcijos turėtų būti atidžiai bei principingai peržiūrėtos ir naujai sumodeliuotos. Būtų prasminga ir protinga, kad visas dingstis (informaciją, prielaidas) apie nusikalstamas veikas priimtų ir registruotų nepriklausoma nuo policijos ir prokuratūros institucija (galbūt 112 informacinė sistema Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamente) ar pan., žinoma suderinus, kad atitinkama informacija tuoj pat pasiektų ikiteisminio tyrimo įstaigas ir prokuratūrą, kurios privalėtų imtis neatidėliotinų veiksmų.

Atitinkamų ikiteisminio tyrimo įstaigų įpareigoti subjektai, esant pagrindui, pradeda ikiteisminius tyrimus, ir, atvirkščiai, jei nėra neabejotinų duomenų, atlieka visus procesinius veiksmus, išskyrus asmenų sulaikymą bei kitus procesinės prievartos veiksmus.

Apie pradėtus ikiteisminius tyrimus per 24 val. informuojamas prokuroras.

Leidimus taikyti griežtesnes kardomąsias ir procesinės prievartos priemonės įstatymo numatytais atvejais pas ikiteisminio tyrimo teisėją inicijuoja pats tyrėjas (tardytojas).

Kai nenustatoma nusikalstamos veikos požymių, ikiteisminio tyrimo pareigūnas priima nutarimą atsisakyti pradėti tyrimą, kuris gali būti skundžiamas prokurorui, o pastarojo sprendimas – ikiteisminio tyrimo teisėjui.

BPK reikia apibrėžti tam tikrais etapais atsakingą už baudžiamąjį procesą pareigūną ir jų tarpusavio funkcinį sąveikavimą, t. y. pagrindiniais baudžiamojo proceso pareigūnais turi būti:

- 1) vedantysis procesą asmuo (tyrimo stadijoje – tyrėjas (tardytojas), baudžiamojo persekiojimo stadijoje – prokuroras, teisminėse stadijose – teisėjas arba teismas);
- 2) tyrimo grupės nariai (tyrėjai ir prokurorai);
- 3) priežiūros prokuroras;
- 4) procesinių pavedimų vykdytojas;
- 5) tiesioginis tyrimo padalinio viršininkas;
- 6) aukštesnysis prokuroras;
- 7) ikiteisminio tyrimo teisėjas;
- 8) kaltintojas.

Suprantame, kad skaitytojai neišvengiamai atrodys procesą vedančiojo asmens lygmuo. Beje, apie šio termino netinkamumą teisininkų buvo pasisakoma dar tarpukario Lietuvoje, tačiau autorius dabartiniame etape kito negali pasiūlyti. Artimesnis vedančiojo procesinei padėčiai apibūdinti būtų vadovaujantis procesui asmuo, betgi šis terminas numato daugiau vadovo, t. y. tyrimo (tardytojų) ar prokuratūros padalinio vadovo statusą, todėl savo turiniu neatspindi konkretaus ir atsakingo už tam tikru momentu proceso vykdymą subjekto funkcijos. Tad ir toliau nurodysime procesą vedančiojo asmens terminą (funkciją).

Taigi (tardytojas) yra ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, įstaigos vadovo sprendimu įpareigotas atlikti ikiteisminį tyrimą baudžiamajame procese. Jis turi pareigą:

- įstatymo nustatyta tvarka išnagrinėti tikėtinais padarytos nusikalstamos veikos duomenis ir pradėti baudžiamąjį procesą, kai tik

nustatomos įstatyme įtvirtintos dingstys (prielaidos) ir pagrindas, arba atsisakyti pradėti baudžiamąjį procesą;

- atlikti procesinius veiksmus, siekiant nustatyti, ar buvo padaryta nusikalstama veika, kas ją padarė, ar kuris nors asmuo už tai turi atsakyti baudžiamąja tvarka, tokį asmenį nustatyti ir surinkti jo patraukimą įtariamuoju pagrindžiančius įrodymus;
- imtis visų įstatyme numatytų priemonių, užtikrinančių padarytos žalos atlyginimą;
- pasirinkti tokį baudžiamojo proceso modelį, kuris užtikrintų teisingą baudžiamojo teisinio santykio sureguliojimą, vengiant nepateisinamo asmeninio gyvenimo trikdymo ir nepagrįstų sąnaudų;
- vykdyti savo tiesioginio viršininko, priežiūros prokuroro, aukštesniojo prokuroro nurodymus ir ikiteisminio tyrimo teisėjo paliepimus.

Nurodytuose tyrėjo (tardytojo) įgaliojimuose neatsispindi operatyvinė ar žvalgybinė funkcija, kurią dabar vykdo turintys teisę atlikti ikiteisminį tyrimą pareigūnai. Kadangi vientisame kodekso projekte yra apibrėžti beveik visi neviešo pobūdžio veiksmai, kurių nedidelė dalis dabar dar reglamentuojama galiojančiu Operatyvinės veiklos įstatymu, apsisprendus įteisinti projektuojamą modelį, turbūt išliks poreikis ir toliau išlaikyti tam tikrą specializaciją policijoje bei kitose ikiteisminio tyrimo įstaigose, telkiantis įvairiems padaliniais ir pareigūnams atlikti neviešo pobūdžio veiksmus dėl informacijos apie rengiamas, daromas nusikalstamas veikas. Tačiau norint atlikti šiuos veiksmus, nebereikės taikyti kitokio teisinio režimo, nei numatytas teikiamame modelyje. Tuo tikslu yra apibrėžta, kad pradiniam nusikalstamos veikos atskleidimo etape, norint rinkti informaciją, nereikalaujama tiksliai kvalifikuoti veiklą ir pakanka apibrėžti nusikaltimo objekto rūšį.

Tyrėjas turi teisę įstatymo nustatyta tvarka priimti bet kuriuos procesinius sprendimus ir atlikti visus procesinius veiksmus arba pavesti juos atlikti tyrimo grupės nariui ar procesinių pavedimų vykdytojiui, siūlyti priežiūros prokurorui pradėti baudžiamąjį persekiojimą, apskųsti savo tiesioginio viršininko nurodymus priežiūros prokurorui, šio sprendimus ir nurodymus – aukštesniajam prokurorui, o pastarojo – nurodymus ikiteisminio tyrimo teisėjui.

Tiesioginis tyrėjo viršininkas yra tyrimo įstaigos ar jos padalinio vadovas arba jo pavaduotojas, kuriam yra pavesta tyrimo kontrolė baudžiamajame procese. Jis:

- 1) užtikrina, kad pavaldūs jam pareigūnai laiku pradėtų baudžiamąjį procesą;
- 2) organizuoja procesinių pavedimų vykdytojų darbą;
- 3) suteikia procesinius įgaliojimus reikiamam skaičiui jam pavaldžių pareigūnų, kad būtų užtikrintas kryptingas baudžiamasis procesas, vengiant nepateisinamo vilkinimo;
- 4) duoda nurodymus dėl tyrimo krypties ir tyrimo veiksmų atlikimo, jeigu vedantysis procesą asmuo neužtikrina kryptingo tyrimo ar nepateisinamai kišasi į asmeninį gyvenimą arba vilkina tyrimą.

Be to, tiesioginis viršininkas turi įstatymu apibrėžtas teises: susipažinti su bylos medžiaga, kurią turi jam pavaldūs pareigūnas; priimti svarbius proceso organizavimo sprendimus, t. y. apibrėžti baudžiamųjų procesų paskirstymo tarp pareigūnų kriterijus, sudaryti tyrimo grupes, pakeičiant vadovavimą procesui; dalyvauti atliekamuose jam pavaldžių pareigūnų tyrimo veiksmuose; pačiam atlikti tyrimo veiksmus apie tai pranešus procesą vedančiajam pareigūnui; panaikinti jam pavaldžių pareigūnų priimtus neteisėtus ar nepagrįstus sprendimus.

Prokuroras, kuriam pavesta ikiteisminio tyrimo priežiūra, privalo:

- duoti nurodymus dėl proceso rūšies pasirinkimo, tyrimo krypties arba tyrimo veiksmų atlikimo, jeigu vedantysis procesą asmuo neužtikrina kryptingo tyrimo, be reikalo kišasi į asmeninį gyvenimą arba vilkina tyrimą;
- reikalauti iš tiesioginio ikiteisminio tyrimo padalinio viršininko pakeisti procesą vedantįjį asmenį arba tyrimo grupės sudėtį, jeigu nevykdomi duoti nurodymai arba padaryti procesiniai pažeidimai, kurie sukelia pavojų baudžiamojo proceso eigai;
- dalyvauti procesiniuose veiksmuose, kurie nukreipti bendradarbiauti su asmeniu, turinčiu teisę gintis ar teisę rinktis paprastesnį procesą;
- nagrinėti skundus dėl vedančiojo procesą pareigūno, tyrimo grupės nario, procesinių pavedimų vykdytojo ir tiesioginio tyrimo padalinio viršininko veiksmų ir sprendimų;
- spręsti nušalinimo klausimus;

- nedelsiant perimti vadovavimą baudžiamajam procesui, kai gauna pakankamai įrodymų dėl teisingo baudžiamojo teisinio santykio sureguliuavimo.

Ikiteisminio tyrimo teisėjas jokių tyrimo veiksmų, tarp jų ir apklausų, pats atlikti negali. Baudžiamajame procese jis:

- įstatyme numatytais atvejais priima sprendimus dėl griežčiausių kardomųjų ir kitų procesinės prievartos (kratos, leidimo atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus ir laikiną nušalinimą nuo pareigų ar laikinos teisės užsiimti tam tikra veikla sustabdymo, priemonių taikymo trukmės;
- gavęs įtariamojo arba kaltinamojo skundus, svarsto paskirtų kardomųjų priemonių pakeitimo ar panaikinimo klausimus;
- priima sprendimus dėl skundų, susijusių su privataus gyvenimo pažeidimais, ar dėl nepagrįsto įstatymu saugomų paslapčių pažeidimo;
- svarsto aukštesniajam prokurorui pareikštą nušalinimo klausimą ir paveda viena pakopa vyresniajai prokuratūrai paskirti aukštesniąją prokurorą;

Išvados

1. Nepaisant ikiteisminio tyrimo veiklos specifikos, jos veiksmingumui (efektyvumui) įtaka paprastai daroma tokiais pačiais, kitoms veikloms būdingais darbo organizavimo kriterijais (svertais): tikslo pasiekimu optimalesnėmis intelektualėmis ir materialinėmis-organizacinėmis sąnaudomis.
2. Teisės normomis apibrėžtas valstybės įgaliotų subjektų funkcijų tikslingumas ir suderinamumas yra svarbiausi ikiteisminio tyrimo procesinės formos elementai, nulemiantys apskritai baudžiamosios procesinės veiklos veiksmingumą (efektyvumą).
3. Netgi esant labai puikioms atitinkamų pareigūnų personalinėms charakteristikoms, tačiau vyraujant prastai procesinės veiklos organizacijai, o ypač dėl procesinės veiklos subjektams priskirtų funkcijų nesuderintumo, sunku tikėtis veiksmingo baudžiamojo proceso rezultatų.

4. Dabar Lietuvoje galiojantis ikiteisminio tyrimo modelis nėra nei efektyvus, nei sąžiningas, todėl turi būti reformuojamas anksčiau nurodytomis kryptimis.

3 SKIRSNIS

Įrodymai ir įrodinėjimas sąžiningame ir veiksmingame baudžiamajame persekiojime

3.1. Įrodinėjimo samprata ir tikslas

Yra sakoma, kad teisingumo menas – tai mokėjimas įrodinėti. Visose valstybėse nusikaltimą tiriantys pareigūnai gali apklausinėti, atlikti akistatas, kratas, poėmius ir kitus veiksmus.

Galiojančiame Lietuvos BPK nebėra reikalavimo teismui, prokurorui, ar tyrėjui visapusiškai, iki galo ir objektyviai ištirti bylos aplinkybes, o tai prilygsta tiesos nustatymui (senojo BPK 18 str.). Šis reikalavimas, būdamas kartu ir principine nuostata, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, nebuvo iš karto panaikintas, tačiau tolydžiai kito, ir nurodyto turinio normos visiškai atsisakyta 2002 m. kovo 14 d. patvirtintu Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksu⁴⁴. Šiame kodekse pabrėžiama baudžiamojo proceso paskirtis: ginant žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus, greitai, išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas (BPK 1 str.). Nusikalstamų veikų atskleidimo pareiga skiriama vien prokurorui ir ikiteisminio tyrimo įstaigoms, kurios kiekvieno atveju, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, privalo pagal savo kompetenciją imtis visų įstatymų numatytų priemonių, kad per trumpiausią laiką būtų atliktas tyrimas ir atskleista nusikalstama veika (BPK 2 str.). Taigi kol kas, be kitų prielaidų, galime daryti išvadą, kad teismas nebėra tiesiogiai saistomas nusikalstamos veikos ir jos padariusio subjekto kaltumo įrodinėjimo pareiga. Be to, kaip jau ne kartą buvo rašyta, galiojančiame

⁴⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

kodekse kitaip aiškinami įrodymai ir įrodinėjimo procesas ikiteisminiame etape, pakito proceso dalyvių įtaka ir santykis, atsirado daugybė rungtyniškumo elementų ir kt. Todėl pribrendo laikas ir sąlygos iš naujo konkrečiau bei kryptingiau pažvelgti į įrodinėjimo tikslo, dalyko ir proceso nesenos praeities bei dabarties teisinio reglamentavimo pokyčius, jų pagrindimą, išnagrinėti ateities tendencijas ir atsižvelgiant į kitų valstybių naujausią patirtį sumodeliuoti tinkamesnį įrodymų bei įrodinėjimo priemonių reglamentavimą.

Įrodinėjimas yra labai sudėtinga, svarbiausia ir reikšmingiausia baudžiamosios procesinės veiklos dalis. Tai lemia apskritai viso baudžiamojo proceso tikslas ir uždaviniai, kurie gali būti įgyvendinami ne bet kokiais, o tik tokiais būdais, kurie kontinentinės teisės tradicijos valstybėse paprastai įtvirtinti įstatymo lygmeniu. Įrodinėjimas yra vienas iš pagrindinių baudžiamojo proceso elementų, nes stokojant įrodymų negalima atlikti bet kurio procesinio veiksmo ar priimti sprendimo. Įrodinėjimu siekiama dviejų pagrindinių tikslų: nustatyti, ar yra padaryta baudžiamoji (nusikalstama) veika, ir nustatyti ją padariusį subjektą. Nusikalstama veika daugeliu atvejų palieka tam tikrus pėdsakus, pakitimus ar kitokią informaciją materialiojoje aplinkoje (daiktuose, dokumentuose), o veiką stebėję ar kitaip su tuo susiję asmenys gali įsidėmėti tam tikras detales ir apie jas papasakoti. Įrodinėjimas baudžiamajame procese visuomet susijęs su jau buvusiu įvykiu, kuris nustatomas empiriniu būdu (atliekant tam tikrus tyrimo veiksmus ir jų rezultatus fiksuojant jutimo organais), ir racionalių loginių mąstymu. Pažintine veikla baudžiamajame procese nuo pažinimo kitose žmogaus veiklos srityse skiriasi įrodinėtinų aplinkybių konkretumu, įrodinėjimo proceso tvarka, metodais, būdais, kurie pastaruoju laikotarpiu yra apibrėžti teisės normomis. Nors įrodinėjimui baudžiamajame procese yra taikyti dauguma principų, kurie būdingi bendrojoje pažinimo teorijoje (gnoseologijoje), vis dėlto čia išsiskiria tam tikri ypatumai, susiję specifiniu pažinimo dalyku. Yra tiriami ir pažįstami ne bendrieji gamtos ar socialiniai ypatumai, bet konkretūs praeities faktai, apibūdinantys asmenis, ir kiti duomenys. Aišku, ir šioje veikloje taikomos mokslo bei technikos naujovės, bet jos nėra tikslas, o veikiau priemonė. Pažinimo procesas neatsiejamas nuo aplinkybės tiriančio individo asmeninių savybių, turimų žinių, patirties, o tai turi didžiulės įtakos

suvokiant tikrovę, taigi yra ir gana subjektyvus. Kaip jau minėta, įrodinėjimas yra formalizuotas, nes siekiama tam tikro proceso dalyvių teisių ir pareigų balanso (suderinamumo). Kad ir kuo baigtųsi įrodinėjimas, byloje prieinama prie tam tikrų sprendimų. Netgi jei nenustatomas asmuo (kaltininkas), vis tiek būtina priimti sprendimus: tyrimą sustabdyti ar bylą nutraukti ir pan. Įrodinėjant dažniausiai taikomi ir tam tikri terminai. Be to, užtikrinant veiksmingą baudžiamojo proceso paskirties įgyvendinimą, atkreiptinas dėmesys į atsakingų už baudžiamojo procesą subjektų statusą, jų tarpusavio sąveiką, atskirų tyrimo veiksmų reglamentavimo pobūdį, kitų dalyvių teisinę padėtį ir procesines garantijas – apie tai nemažai rašyta jau anksčiau⁴⁵. Įrodinėjant siekiama pažintinių, patvirtinamųjų ar kitokių paliudijimų, o atliekami procesiniai veiksmai neturi pažeisti nustatytos jų atlikimo procedūros, nes priešingu atveju kiltų abejonų dėl proceso dalyvių teisių užtikrinimo, taip pat ir gautų duomenų patikimumo. Įrodinėjimas baudžiamojo proceso doktrinoje anksčiau buvo aiškinamas kaip įstatymo nustatytais formomis įgyvendinama tyrėjo, prokuroro, teisėjo ir teismo procesinė veikla, skirta įrodymams (duomenims) rinkti, patikrinti ir įvertinti, atskleidžiant, ištiriant nusikalstamas veikas ir priimant dėl jų pagrįstus bei teisėtus sprendimus. Kai kur dar būna nurodytas ir kitų proceso dalyvių dalyvavimas įrodinėjime: nukentėjusiojo, gynėjo, atstovo, eksperto ir kt.

Vis dėlto, kad būtų galima suvokti ir įvertinti esamą padėtį pasikeitus baudžiamiesiems įstatymams, būtina nors trumpai panagrinėti, kaipgi mes kiek anksčiau aiškinome įrodinėjimą ir įrodymus tiek teisėje, tiek ir doktrinoje, kokie vėliau įvyko pokyčiai ir kuo jie grindžiami.

Taigi atkūrus Lietuvos valstybingumą 1990 m. kovo 11 d., mūsų šalies senajo BPK 18 straipsnio 1 dalyje buvęs reikalavimas *teismui, prokurorui bei tyrėjams visapusiškai, pilnutinai ir objektyviai* (čia ir kitur pasvirusiu šriftu atkreipiamas dėmesys į formuluotes ir pan.) ištirti bylos aplinkybes nebuvo pakeistas iki 1998 m. gruodžio 10 d., kai įstatymu Nr. VIII-956 nurodytas straipsnis buvo performuluotas kiek kitaip: teismas, prokuroras, tardytojas ir kvotėjas privalo imtis visų įstatymo numatytų priemonių, kad būtų visapusiškai, pilnutinai, objektyviai ir *per kiek įmanoma trumpes-*

⁴⁵ Ancelis, P. Įrodinėjimo teisinio reguliavimo įtaka užtikrinant proceso dalyvių teises ikiteisminiame etape. *Jurisprudencija*. 2006, 11 (89): 7–13.

nį laiką ištiriamos bylos aplinkybės, *privalo išaiškinti tiek kaltinamąjį kaltinančias, tiek ir jį teisinančias aplinkybes, taip pat jo atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes*. Kadangi tyrimo terminai baudžiamajame procese priimtu įstatymu kartu nebuvo panaikinti ar sugriežtinti, tampa nevysiskai aiškus tikslas (siekis) pabrėžti reikalavimą atlikti bylos ištyrimą per kiek įmanoma trumpesnę laiką. Taigi toks teisės normos papildymas rodo labiau deklaratyvumą, nes jokiais kitais papildomais svertais tuometiniame BPK spartesnio tyrimo reikalavimas nebuvo paremtas. Vėlgi įmanomai trumpas laikas taip pat suvokiamas labai nevienareikšmiai. Štai kartais nekvalifikuota vagystė ar sukčiavimas įrodomi (ar visiškai neįrodomi) per pusmetį ar dar ilgiau nei, sakykime, nužudymas sunkinančiomis aplinkybėmis. Antra vertus, ir kita naujo turinio normos dalis apie privalomumą išaiškinti tiek kaltinamąjį įkaltinančias, tiek ir jį teisinančias aplinkybes, taip pat jo atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes, iš esmės dubliavo skirtą teismui, prokurorui, tardytojui ir kvotėjui įpareigojimą ištirti bylos aplinkybes visapusiškai, galutinai, objektyviai. Konkretesnę doktrininę paaiškinimą dėl to aptinkame, pavyzdžiui, BPK komentare⁴⁶, kuriame yra nurodoma, jog BPK 18 straipsnyje įtvirtinti trys svarbūs baudžiamojo proceso principai, garantuojantys, kad baudžiamojoje byloje greitai būtų nustatyta *tiesa*, tad tyrimas turi būti: a) visapusiškas, b) pilnutinis, c) objektyvus, d) greitas (atliktas per įmanomai trumpiausią laiką), o „ištyrimo“ terminas reiškia tiek parengtinį tyrimą, tiek bylos nagrinėjimą įvairių instancijų teismuose. Taigi komentare pabrėžiamas visų teisėsaugos pareigūnų uždavinys – nustatyti *tiesą* byloje, o reikalavimas ištirti bylą per kiek įmanoma trumpesnę laiką grindžiamas Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos reikalavimais bei remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, nors taip pat ir čia pritariama, kad kiekviena byla yra skirtinga ir aplinkybėms ištirti (visapusiškai, iki galo ir objektyviai) nevienodai reikia laiko, todėl kodekse neįmanoma numatyti kokių nors apibrėžtų terminų, pavyzdžiui, kiek vienos ar kitos kategorijos byloje ilgiausiai gali trukti procesas, tačiau kiekvienu atveju turi būti siekiama, kad procesas būtų vykdomas kaip įmanoma sparčiau. Įdomu tai, kad komentare visiškai nėra užsiminama, kaip šiame kontekste

⁴⁶ Goda, G., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. Pirmasis leidimas. Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2001, p. 20–21.

reikėtų paaiškinti įtvirtintus konkrečius tam tikrų kategorijų bylų tyrimo terminus, kurie buvo nurodomi senojo BPK 150 straipsnyje, nors suprantama, kad šis aspektas nėra tiesiogiai susijęs su čia nagrinėjama problema. Taigi daugiau nei dešimtmetį po valstybės nepriklausomybės atkūrimo pas mus vyravo sovietmečio baudžiamojo proceso doktrininė nuostata, kuri įpareigojo nustatyti kiekvienoje byloje objektyvią tiesą, t. y. visus nusikaltimus atskleisti ir ištirti. Tačiau ir tuomet daugelis nusikaltimų nebuvo atskleidžiami. Šitokią padėtį to meto baudžiamojo proceso mokslininkai aiškino daugiau tardytojų, teismo klaidomis, patirties, gebėjimų stoka ar darbo organizavimo netobulumais ir, žinoma, nedrįso paprieštarauti bendrai tuometinei marksistinei materialistinei filosofijai dėl apskritai žmogaus ribotų galimybių objektyviai pažinti reiškinius ir procesus, taigi ir įrodant objektyvią tiesą. Anuomet labai skausmingai buvo priimami argumentai dėl nusikaltimų pėdsakų išnykimo, veikiant oro sąlygoms, dėl dokumentų praradimo, liudytojų nebuvimo ir pan. Daugeliui dar iki šiol yra žinomi pagrindiniai būdai, kaip visuomenei buvo formuojamas ir pateikiamas vos ne visų nusikaltimų atskleidimas ir kt. Teisėssaugoje vyravo bendra nuostata, kad negali būti neištirtų nusikaltimų, o yra prasti ar geri tardytojai.

Taigi po nepriklausomybės atkūrimo tolesnis žingsnis, susijęs su senojo BPK 18 straipsnio turinio kaita, padarytas 2001 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos Seimo įstatymu Nr. IX-500⁴⁷. Įstatymo pakeitimu straipsnio pavadinime ir pirmosios dalies tekste vietoje žodžių „visapu-

⁴⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 82-2830. Be to, šiuo įstatymu Kodeksas papildytas keletu straipsnių, kurių daugelis buvo susiję su įrodinėjimu ir įrodymais, pakoreguotos užsilikusios konceptualios normos, apibrėžiančios baudžiamojo proceso uždavinius, principus ir kitos bendrosios nuostatos. Buvo padaryta ir kitų pakeitimų, leidžiančių atlikti daug tardymo veiksmų baudžiamosios bylos iškėlimo stadijoje; teisėjui suteikta teisė apklausti asmenis parengtinio tardymo stadijoje; patobulintas procesinių prievartos priemonių, sumarinio proceso, laikino nuosavybės teisių apribojimo taikymas; išplėstos proceso dalyvių teisės apskundžiant pareigūnų veiksmus bei sprendimus ir kt. Po šių pakeitimų sklido kalbos, kad nereikia kurti naujo BPK (Ekspertų, konsultantų, specialistų, piliečių, visuomeninių organizacijų, valstybės institucijų, Seimo narių pasiūlymai, pataisos, pastabos dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso projekto (IXPp959) – Lietuvos apeliacinis teismas, Teisės institutas). Tačiau taip neįvyko, nes 2002 m. kovo 14 d. priimtu įstatymu Nr. IX-785 buvo patvirtintas naujasis Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas.

siškas, pilnutinis, objektyvus“ buvo įrašyta „išsamus ir nešališkas“. Tačiau pareiga įrodinėti ir toliau palikta teisėjui, prokurorui, tardytojui ir teismui. (Čia atkreiptinas dėmesys į tai, kad BPK straipsniuose tiek tuomet, tiek ir neretai dabar (pavyzdžiui, galiojančio BPK 10 str. 2 d.; 45 str.) pirmasis, nepaisant, kad reglamentuojamas ikiteisminis etapas, kažkodėl nurodomas teismas, nors suprantama, kad turėtų būti atvirkščiai – iki byla atsidurs teisme, dar turi būti pradėtas tyrimas, renkami duomenys (įrodymai) apie nusikalstamą veiką ir jos kaltininką ir t. t. Kita vertus, teismą pasiekia tik maža dalis visų bylų. Galbūt taip siekiama pabrėžti teismo reikšmingumą, tačiau tai prieštarauja paprasčiausiai logikai).

Dėl objektyvumo, pilnutinumo ir visapusiškumo atitikties ar adekvatumo išsamaus ir nešališko bylos aplinkybių ištirimo minėtame komentare nieko nerašoma. Beje, komentaras išleistas pusmečiu anksčiau, nei buvo priimta senojo BPK 18 straipsnio pataisa. O kaip jau buvo minėta, komentare per visapusiškumo, pilnutinumo ir objektyvumo principus buvo pabrėžiamas teisėsaugos pareigūnų uždavinys – nustatyti kiekvienoje byloje *tiesą*. Taigi ir toliau iš esmės nustatymo objektyvios tiesos kiekvienoje byloje reikalavimas pas mus nepasikeitė, nors, mūsų nuomone, jau tuomet įvyko kardinalus aptariamų teisės normos, turinio pakeitimas, fiksuojantis iš esmės atsisakymą pažinti objektyvią tiesą ir priartinęs mus teorine prasme prie realiesnio įrodinėjimo tikslo nustatymo vadinamosios materialios tiesos. A. Panomariovas vietoje objektyvios akcentuoja absoliučią tiesą kaip siekiamybę, pabrėždamas, kad objektyvumas yra ne tiesos forma, o jos savybė, kuri nepriklauso nuo žmogaus norų ir valios⁴⁸.

Kaip žinome, nuo 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiame BPK visiškai nebeliko nuosekliai įtvirtintos įrodymų ir įrodinėjimo dalyko bei priemonių sistemos, o įrodymai ir pagrindiniai reikalavimai įrodinėjimo procesui labai glaustai išdėstyti vieninteliame kodekso straipsnyje. Čia nurodoma, kad „*Įrodymai baudžiamajame procese yra įstatymų nustatyta tvarka gauti duomenys. Ar gauti duomenys laikytini įrodymais, kiekvienu atveju sprendžia teisėjas ar teismas, kurio žinioje yra byla. Įrodymais gali būti tik tokie*

⁴⁸ Panomariovas, A. Tiesos paieškos priemonė-fikcija, baudžiamojo proceso pavyzdžiu. *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo* (prof. dr. Eugenijaus Palskio atnaujinti). Mokslo studija. Vilnius, 2011, p. 82–83.

duomenys, kurie patvirtina arba paneigia bent vieną aplinkybę, turinčią reikšmės bylai išspręsti teisingai. Įrodymais gali būti tik teisėtais būdais gauti duomenys, kuriuos galima patikrinti šiame Kodekse numatytais proceso veiksmiais. Teisėjai įrodymus įvertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu“ (20 str.). Taigi ir šiame, ir kituose BPK straipsniuose tiesioginio reikalavimo nustatyti tiesą nėra. Atkreiptinas dėmesys į dar vieną svarbų aspektą – galiojančiu BPK kai kurie buvę operatyviniai veiksmai jau pateikiami kaip procesinės prievartos priemonės, pavyzdžiui, techninių priemonių panaudojimas specialia tvarka – BPK nurodomas kaip elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, jos fiksavimas ir kaupimas (BPK 154 straipsnis); pašto siuntų slapta kontrolė – BPK nurodomas kaip pašto siuntų poėmis (148 straipsnis); operatyvinis sekimas – BPK nurodomas kaip slaptas sekimas (BPK 160 straipsnis); nusikalstamos veikos imitacijos modelis – BPK nurodomas, kaip savo tapatybės neatskleidžiančių ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmai (BPK 158–159 straipsniai). Atidžiau panagrinėję išvardytų BPK normų turinį, akivaizdžiai matome duomenų (įrodymų) aptikimo, patikrinimo ir įtvirtinimo paskirtis, taigi šios neviešo pobūdžio priemonės taip pat yra ikiteisminio tyrimo veiksmai, kurių panaudojimas baudžiamajame procese siejamas su kiek kitokiu nei Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo procesiniu režimu. Atrodo, kad pribrendo būtinybė jau ir kitus vadinamosios operatyvinės veiklos metodus bei kitose valstybėse pasiteisinusius veiksmus visiškai pritaikyti mūsų BPK ir taip visiškai apriboti Operatyvinės veiklos įstatymo taikymą baudžiamajame procese.

Dabar turime grįžti prie klausimo, ar ir koku mastu galiojančio baudžiamojo proceso kodekso normos reikalauja įrodyti tiesą ir jeigu taip, tai kokios jos ribos ir kas tai įgyvendina.

Galiojančio BPK rengėjai, kurie, kaip žinome, nepraėjus nei metams, kai įsigaliojo Kodeksas, išleido ir jo komentarą, o netrukus ir Baudžiamojo proceso teisės vadovėlį⁴⁹, paaiškino, „kad pareiga įrodinėti baudžiamą-

⁴⁹ Goda, G., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. [Kn. 1]: I–IV dalys (1–220 straipsniai). Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2001; Goda, G., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. [Kn. 2]: V–XI dalys (221–461 straipsniai). Vilnius: VĮ Teisinės informacijos centras, 2003.

jame procese tenka valstybės pareigūnams ir institucijoms, taigi ikiteisminio tyrimo pareigūnai, prokuroras ir teismas privalo siekti, kad būtų išaiškintos visos reikšmingos aplinkybės, o įrodinėjimo tikslas – nustatyti tiesą byloje“ (vadovėlio 174–175 p.). Tuo tarpu Kodekso 20 straipsnio komentare nurodoma, kad apie įrodymus pagal BPK galima kalbėti tik tada, kai procesas vyksta teisme. „Ikiteisminio tyrimo pareigūnas, prokuroras disponuoja tik tam tikrais duomenimis, ikiteisminio tyrimo medžiaga, kuri įrodymais virsta tik tada, kai įrodymais šią medžiagą pripažįsta teismas. Tokia įrodymų samprata pasirinkta todėl, kad pasakyti, ar tam tikri duomenys gali būti pripažįstami įrodymais, galinčiais nulemti sprendimo byloje priėmimą, galima tik teismo proceso metu“ (Komentaro I knygos 45–46 p.). Lygindami šiuos teiginius, lengvai pastebime nenuoseklumą ir prieštarumą. Toliau komentare dar tikslinama, jog tik *nuosprendyje* gali būti neabejotinai teigiama, kad viena ar kita reikšminga byla aplinkybė yra įrodyta. Ankstesniuose proceso etapuose galima kalbėti tik apie tikiomybes, prielaidas, labiau ar mažiau pagrįstus manymus, bet ne aplinkybių įrodomumą (Komentaro I knygos 46 p.). Betgi galime pagrįstai paprieštarauti, kad labai atsakingi sprendimai priimami nuo pat proceso pradžios: sprendžiant tyrimo pradėjimo ar atsisakymo jį pradėti klausimą; kokią paskirti kardomąją priemonę; taikyti bet kurią kitokią procesinę prievartą; nutraukti procesą ir kt. Taigi iš pacituoto komentaro turinio susidaro įspūdis, kad ikiteisminiame etape įrodinėjimas tarsi prilyginamas vos ne versijų ar kitokių prielaidų kūrimo vyksmui. Kadangi nurodytame šaltinyje vis tiek yra pabrėžiamas bendras visiems pareigūnams (ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui ir teismui) tikslas – nustatyti tiesą byloje, kyla klausimas: ar gali išlikti ir pareigūnams, ir teismui vienodas reikalavimas nustatyti tiesą, kai jai nustatyti įstatymu apibrėžti skirtingi metodai – prokurorui ir pareigūnams paminėto reikšmingumo duomenys, o teismui – *įrodymai*? Aišku, galima pagrįstai diskutuoti, kokių mastu tiesai nustatyti padeda į ikiteisminį etapą įvestas ikiteisminio tyrimo teisėjas (kuris tarsi daug dirba, tačiau jokios iniciatyvos neturi), labai išplėsti gynybos ir atstovavimo institutai ir kt. Esant nemažai BPK konstrukcijos sumaiščiai, tenka diskutuoti ir apie teismo tiesioginę pareigą, ir galimybes įrodinėti tiesą. Kita vertus, galiojančio BPK 1 ir 2 straipsnių reikalavimas išsamaus ir nešališko tyrimo, mūsų nuomone, tiesiogiai

nėra adekvatus tiesos apibūdinimui. Reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad ikiteisminiame etape įrodymų sąvoką pakeitus duomenimis ir atsakius BPK pateikti įrodinėtinų aplinkybių sąrašą, apskritai tampa nebeaišku, ką gi byloje reikia nustatyti (įrodinėti). Jeigu matytume būtinę šį tikslą siesti su vadinamąja materialia tiesa, tuomet jos materialumo apibūdinimas mūsų situacijoje taptų neapibrėžtas. Žinoma, materialios tiesos turinį galime išvesti iš bendrų teorinių baudžiamosios teisės ir proceso nuostatų, tačiau įrodinėtinų aplinkybių (įrodinėjimo dalyko) sąrašas, mūsų nuomone, ir praktinė, ir doktrininė prasme buvo ir kitose valstybėse išliko kaip paprasčiausia bei universaliausia nusikalstamų veikų atskleidimo ir ištirimo programa. Dabar BPK pabrėžiamas *nusikalstamos veikos atskleidimas* tiesiogiai neorientuoja ir nenurodo uždavinių, kurie išspręstini atskleidžiant ir tiriant nusikalstamą veiką. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad apie veikos *atskleidimo* sampratą diskutuojama jau daugelį metų, tačiau iki šiol vienovės nėra. Įvairių autorių tvirtinimu, nusikalstamos veikos atskleidimas turi būti siejamas su įtarimo asmeniui pareiškimu, asmens suėmimu, kaltinimo pareiškimu, kaltinamojo akto surašymu, nuosprendžio priėmimu ar netgi su jo įsigaliojimu.

Mūsų nuomone, negalima toliau toleruoti esamų spragų reglamentuojant įrodymus, įrodinėjimo tikslą ir procesą. Įrodymai baudžiamajame procese yra bet kurie įstatymų apibrėžta tvarka gauti ir tinkamu procesiniu būdu įtvirtinti duomenys apie faktus, kuriuos įtraukti į baudžiamąjį procesą asmenys pagal savo kompetenciją panaudoja tam tikrų įrodinėtinų aplinkybių buvimui ar nebuvimui pagrįsti. Įrodinėjimo subjektais plačiaja prasme laikytini visi į baudžiamąjį procesą įtraukti asmenys, kuriems įstatymu suteikta įrodinėjimo pareiga ar teisė. Įrodinėjimo pareigą ikiteisminiame baudžiamajame procese turi procesą vedantysis asmuo, o teisme – kaltinimą palaikantys asmenys.

Išnagrinėjus Estijoje, Latvijoje, Rusijoje, Moldovoje, Azerbaidžane, Kazachstane baudžiamąjį procesą reglamentuojančius teisės aktus, panašnio į Lietuvoje įtvirtintą padriką, paviršutinišką ir prieštaringą įrodymų sampratos, tikslo ir proceso modelį nerasta. Visose nurodytose valstybėse pastebimas subalansuotumas, nuoseklumas ir išsamumas reglamentuojant diskutuojamą svarbiausiu institutu, todėl ir Lietuvoje iškyla svarbiausias uždavinys nurodytose valstybėse geriausiai apibrėžtų teisės

normų pagrindu atkurti mūsų baudžiamojo proceso teisėje įrodymų ir įrodinėjimo proceso nuoseklią sistemą ir suformuluoti veiksmingiausius įrodymų rinkimo bei patikrinimo būdus.

3.2. Įrodinėjimo proceso užtikrinimas

Jau buvo minėta, jog galiojančio BPK normos nedviprasmiškai nurodo, kad įrodymai sietini tik su baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme procesu. Tačiau duomenų rinkimas procesiniais būdais bei priemonėmis ikiteisminiame etape taip pat yra ne kas kita kaip pažinimo procesas – įrodinėjimas, nes antraip reikėtų, kad tyrėjas, aptikdamas, rinkdamas (fiksuo-damas), tikrindamas faktinius bylos duomenis, jų nenagrinėja, nelygina, netikrina, nevertina, taigi visiškai nedalyvauja įrodinėjimo procese. Žinoma, teismas galutiniam etape turi išimtinę teisę ir pareigą teismui pateiktų įrodymų galią įvertinti savaip, tačiau abiejuose etapuose turi būti vadovaujamas vienaip standartais, nes priešingu atveju išeitų, kad ir prokuroras, priiman-tis pagrindinius sprendimus dėl ikiteisminio tyrimo eigos bei pabaigos ir įrodymus pristatantis teismui, taip pat nėra įrodinėjimo subjektas, taigi surinktų faktinių duomenų nevertina ir nedalyvauja įrodinėjimo procese. Betgi visi įrodinėjimo etapai yra skaidomi tik teisės teorijoje, o realioje situacijoje šis procesas, be abejonės, vyksta kompleks-iškai. Prokuroro savarankiškumas klausant tik įstatymo, galimybių daryti įtaką ikiteisminiam procesui ir sprendimų priėmimui taip pat, kaip ir teis-ėsjo arba teismo, įtvirtintas didesnės nei BPK galios aktu – Konstitucio-je. Mūsų nuomone, duomenų paieška, suradimas, fiksavimas, rinkimas, disponavimas jais ir yra įrodinėjimas, ir jis negali būti menkinamas vien dėl įrodinėjimo pareigą turinčio subjekto užimamos vietos baudžiamojo proceso pareigūnų hierarchijoje. Negalima sumenkinti faktinių duomenų rinkimo, patikrinimo ir įvertinimo reikšmingumo ikiteisminiame etape, pernelyg sureikšminant daugiausia loginį įrodymų pažinimą (gautų žinių ar nustatytų faktų visumos patikrinimą ir įvertinimą) tik teisme vien jau dėl to, kad tik nedidelė dalis pradėtų ikiteisminių tyrimų pasiekia teis-mus, pvz., 2010 m. Lietuvoje užregistruotos 77 669 nusikalstamos veikos, iš jų 70 618 nusikaltimų ir 7051 baudžiamasis nusižengimas, baigti 88 136 ikiteisminiai tyrimai (perduoti į teismą ir nutraukti visais pagrindais),

teismui perduotos 16 479 baudžiamosios bylos dėl 34 087 nusikalstamų veikų, iš jų: 2881 (17,5 proc.) byla su pareiškimu dėl baudžiamojo įsakymo ir 1878 (11,4 proc.) bylos su pareiškimu dėl pagreitinoto proceso⁵⁰. Jau buvo minėta, kad dabartiniame ikiteisminiame etape yra nemažai įtvirtintų rungtyniškumo elementų: aktyviai veikia gynyba, įstatymo numatyti ir įgaliojami atstovai, veikia apskundimo ir nušalinimo institutai, ikiteisminio tyrimo teisėjas ir kt. Taigi jau ir ikiteisminiame etape procesas permelktas aktyvaus šalių įrodinėjimo. Kiek tai prasminga, tai jau ne šios studijos objektas. Įrodinėjimas (duomenų rinkimas) ikiteisminiame etape *skiriasi* nuo įrodymų tyrimo teisme visų pirma procesinių funkcijų atskyrimu, nes būtina atskirti bylos tyrimo etapą nuo teisminio bylos išnagrinėjimo – bylą tiriantis pareigūnas negali jos nagrinėti teisme. Ikiteisminio tyrimo ir teisminio įrodymų tyrimo formas galime išskirti dar ir tokiais kriterijais: pagal atitinkamose stadijose sprendžiamus uždavinius – teisminis įrodymų tyrimas lemia teisingumo įvykdymo prielaidas; subjektų įgaliojimais – teismo įgaliojimai kur kas didesni nei tyrėjų ikiteisminiame etape; priimamais sprendimais – niekas kitas, išskyrus teisną, negali priimti nuosprendžio; procesine forma.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas dar 2000 m. rugsėjo 19 d. nutarime pabrėžė, kad asmuo negali būti pripažintas kaltu nusikaltimo padarymu ir kriminalinė bausmė niekam negali būti paskirta be tinkamos teisminės procedūros, leidžiančios kaltinamajam žinoti viską, kas jam inkriminuojama ir kuo pagrįsti reiškiami kaltinimai, taip pat parengti ir pateikti įrodymus gynybai. Bylos turi būti nagrinėjamos laikantis rungtimosi principo. Gynyba turi turėti galimybę ginčyti poreikį įslaptinti liudytojo duomenis, jo patikimumą ir jo parodymų kilmę⁵¹.

Kita vertus, negalima manyti, kad teisėjai Lietuvoje visiškai nedalyvauja įrodinėjimo procese, nes teismo procesinis aktyvumas yra įtvirtintas BPK 241–242 straipsniuose ir kitur. Nesant prisiekusiųjų ar kitokių nešališkų įrodymų vertintojų, teismo aktyvumas įrodinėjimo procese yra

⁵⁰ Lietuvos Respublikos prokuratūros 2010 metų ataskaita <<http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Ataskaitos/tabid/413/Default.aspx>>.

⁵¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. rugsėjo 19 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1181, 156¹ straipsnių, 267 straipsnio 5 punkto ir 317¹ straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 80-2423.

pateisinamas. Mes taip pat manome, kad ir ikiteisminio tyrimo pareigūnas, ir prokuroras turi būti nešališki ir privalo nustatinėti tiek asmenį kaltinančius, tiek jį teisinančius įrodymus (duomenis)⁵². Tačiau negalime nepastebėti ir esamų skirtumų tarp nurodytų subjektų dalyvavimo lygmenų įrodinėjimo procese. Visa prokuroro ir ikiteisminio tyrimo įstaigų veikla skirta nusikalstamoms veikoms atskleisti ir įtariamiesiems įkaltinti (žinoma, išsamos ir nešališko proceso aplinkoje ir užtikrinant proceso dalyvių teisėtus interesus), tuo tarpu teismo veiklos paskirtis yra teisingumo vykdymas. Teismas neprivalo įrodinėti kaltinamojo kaltumo ar nekaltumo, nes antraip pažeistų nustatytus rungtyninio proceso principus. Antra vertus, baudžiamosios bylos nagrinėjimas, taip pat yra teismo pažintinė veikla, kuriai įgyvendinti teismas turi didelius įrodymų rinkimo ir jų patikrinimo įgaliojimus. Vis dėlto ši veikla tiesiogiai nelaikytina įrodinėjimu, nes nagrinėdamas baudžiamąją bylą teismas negali nei kaltinti, nei teisinti. Teismas nieko neprivalo įrodinėti ir įtikinėti, tačiau pats turi būti įsitikinęs priimamų sprendimų pagrįstumu ir teisingumu, kad ir kaip proceso šalys stengtųsi teismą paveikti savo interesais. Svarbiausia teismo užduotis – užtikrinti šalims vienodas galimybes įrodinėjant savo teiginius, pateikiant papildomus įrodymus ir savo ruožtu išnaudoti teismo turimas galimybes tikrinant pateikiamų įrodymų tikrumą, leistinumą ir kt.⁵³

Gerei tai, kad dėl įtvirtintos įrodymų vertinimo struktūros teisminėse stadijose jau yra keletas publikacijų, kuriose, be to, pateiktos racionalios išvados dėl modernaus teismo nagrinėjimo proceso teismo nagrinėjimo proceso struktūros⁵⁴. Su daugeliu išvadų yra sutiktina, tačiau, atrodo, pirmiausia reikėtų sumodeliuoti bendrą įrodymų ir įrodinėjimo proceso struktūrą, kuri pakeistų dabar įtvirtintą prastą procesinę situaciją, o vėliau pereiti prie sąžiningo, nešališko ir racionalaus teismo nagrinėjimo bylos nagrinėjimo proceso reglamentavimo.

Įrodinėjime dalyvaujančiais asmenimis taip pat gali būti laikomi įtariamasis ir kaltinamasis, nors tai negali būti laikoma jų pareiga, o subjek-

⁵² Goda, G., et al. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vadovėlis. Vilnius, 2005, p. 174–175.

⁵³ Лазарева, В. А. *Доказывание в уголовном процессе*. Москва, 2010, p. 48–52.

⁵⁴ Merkevičius, R. *Baudžiamojo proceso kodeksas: ar teismo nagrinėjimo struktūra garantuoja teisingą teismą? Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai*. Vilnius: Industrus, 2009, p. 135.

tyvi teisė pasirinkti atitinkamą poziciją baudžiamajame procese, tačiau dėl vienokio ar kitokio savo pasirinkimo šie proceso dalyviai negali patirti jokių neigiamų pasekmių. Antra vertus, baudžiamuosiuose įstatymuose yra įtvirtinta keletas pagrindų ir aplinkybių, kai įtariamajam ir kaltinamajam prisipažinus padarius nusikaltimą, atlyginus žalą ar dėl aktyvumo padedant atskleisti atitinkamas nusikalstamas veikas ir kt., jam gali būti taikoma švelnesnė bausmė, atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės ir pan. (Lietuvos BK VI skyrius, 59 str., Lietuvos BPK 212 str. ir kt.).

Kai kuriose bendrosios teisės sistemos šalyse įprasta tradicija įrodinėjimą sieti tik su teisminiu procesu iš tikro yra pateisinama ir suprantama, nes ten su rašytiniais procesiniais dokumentais teisėjai iki bylos teismo nagrinėjimo paprastai nesusipažįsta. Vis dėlto Lietuvoje vyraujančio baudžiamojo proceso praktikoje atlikus ikiteisminį tyrimą dažniau esminį sprendimą dėl bylos tolesnės eigos, sureguliuojant teisinį konfliktą priima būtent prokuroras (tam tikrais atvejais sutinkant ikiteisminio tyrimo teisėju). Taigi, mūsų nuomone, įrodinėjimo procesas prasideda tik iškilus pagrindui pradėti ikiteisminį tyrimą, ieškant, aptinkant, renkant, fiksuojant, tikrinant ir vertinant įrodymus, ir tęsiasi visuose tolesniuose etapuose primant sprendimus dėl bylos eigos ir teisingumo vykdymo. Įrodymais baudžiamajame procese laikytini duomenys apie faktus įtvirtinti tyrimo veiksmų protokoluose arba užfiksuoti įstatymo apibrėžtu kitu pavidalu (forma).

Tokia nuostata atsisipindi ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgoje dėl BPK normų, reglamentuojančių įrodinėjimą, taikymo teismų praktikoje. Čia nurodoma, kad „[...] *įrodinėjimas baudžiamajame procese yra įstatymo reglamentuota ikiteisminio tyrimo įstaigų ir jų pareigūnų, prokuroro, ikiteisminio tyrimo teisėjo, teismo ir proceso dalyvių (įtariamojo, kaltinamojo, gynėjo, nukentėjusiojo, civilinio ieškovo, civilinio atsakovo ir jų atstovų) veikla, kuria renkami, pateikiami, tikrinami ir vertinami duomenys, reikšmingi tiriamo įvykio aplinkybių, nusikalstamos veikos buvimo ar nebuvimo, kitų aplinkybių, turinčių reikšmės bylai išspręsti teisingai, nustatymui*“. Dar daugiau, apžvalgoje tikslinama, kad įrodymais pripažįstami duomenys, gauti įrodinėjimo subjektų veiklą reglamentuojančių įstatymų – Baudžiamojo proceso kodekso, Operatyvinės veiklos, Policijos veiklos, Valstybės saugumo departamento, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Prokuratūros, Advokatūros ir kitų teisėsaugos insti-

tucijų organizaciją ir veiklą reglamentuojančių įstatymų nustatyta tvarka. Įrodymais taip pat pripažįstami duomenys, gauti Lietuvos Respublikos Seimo ratifikuotų tarptautinių sutarčių nustatyta tvarka. Be to, pabrėžiama, kad duomenys laikomi gautais nustatyta tvarka ir tais atvejais, kai jų gavimo tvarką tiesiogiai nustato žemesnės teisinės galios norminiai aktai, kurie priimti vadovaujantis įstatymu ar vykdant atitinkamas įstatymo nuostatas, pvz., Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos Transporto priemonės vairuojančių ir kitų asmenų neblaivumo (girtumo) ar apsvaigimo nustatymo taisyklės ir pan. Svarbu pabrėžti ir apžvalgoje nurodytą nuostatą, kad „[...] pradėjus ikiteisminį tyrimą (BPK 166 str.), duomenys, turintys reikšmės nusikalstamai veikai tirti ir nagrinėti, renkami tik BPK nustatyta tvarka. Kitų įstatymų nustatyta tvarka duomenys paprastai renkami prieš pradedant ikiteisminį tyrimą, o atliekant ikiteisminį tyrimą šių įstatymų (pvz., Operatyvinės veiklos įstatymo) nustatyta tvarka tik ieškoma duomenų šaltinių, kuriuos nustačius atliekami proceso veiksmai.“⁵⁵

Atkreiptinas dėmesys, kad įrodymų ir įrodinėjimo proceso, esant chaotiškai teisei aplinkai, procesinė praktinė veikla pateikia visiškai netoleruotinus, neteisėtus ir todėl visuomenę ypač jaudinančius sprendimus baudžiamajame procese, kai nemažai rezonansinių bylų (plačiai pagarsėjusių žiniasklaidoje vadinamųjų Kedžio, Rubikono, išžaginimo fakto Alytuje ir daugelio kitų bylų) buvo nutrauktos prokurorų ir teismo net nepasiekę. Jau ir Lietuvos generalinės prokuratūros ataskaitoje yra teigiama, kad „[...] prokuratūroje iki 2010 m. buvo susiklosčiusi ydinga praktika, kai prokurorai, esant bent mažiausiai tikimybei, kad kaltinamasis gali būti išteisintas teisme, vengdavo perduoti teismui bylas, nors jose buvo pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę. Tokiai situacijai susidaryti turėjo įtakos ganėtinai griežta išteisintų asmenų apskaitos tvarka. Prokurorai prisiimdavo jiems nenumatytą įstatymo teisingumo vykdymo funkciją, nes realiai asmens kaltės klausimas būdavo sprendžiamas prokuratūroje. Ši praktika prieštaravo Konstitucijos 109 straipsnio nuostatai, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. Prokuroras, įsitikinęs, kad ikiteisminio tyrimo metu surinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo, turi surašyti kaltinamąjį aktą ir bylą perduoti teismui. Ar gauti duomenys laikytini įrodymais,

⁵⁵ Teismų praktika. 2007, 27: 320–388.

*kiekvienų atvejų sprendžia teisėjas ar teismas, kurio žinioje yra byla. Pagal galiojantį proceso įstatymą (skirtingai nei Baudžiamojo proceso kodekse, galiojusiam iki 2003 m.) prokuroras tik vertina ikiteisminio tyrimo duomenis, o kurie iš jų laikytini įrodymais – sprendžia teismas. Lietuvoje iš teisintų asmenų skaičius nesiekia 1 procento visų perduotų teismui asmenų skaičiaus. ES šalyse šis rodiklis yra 3–5 proc. ar net daugiau, bet teisminis procesas, užsibaigęs išteisinamuoju nuosprendžiu, ten vertinamas kaip normali teisingumo vykdymo procedūra, nesukelianti neigiamų pasekmių valstybinį kaltinimą palaikiusiam prokurorui.*⁵⁶ Pacituota ataskaitos dalis patvirtina, kad ikiteisminiame etape šeiminkauja prokuroras, kuris, tarsi neturėdamas jau aptartų įrodymų vertinimo įgaliojimų, dėl to ne tik nenusiskundžia, bet netgi pagrindžia lemiančių sprendimų priėmimo teisėtumą remdamasis surinktais duomenimis, kurie teisme mechanškai pavirstų įrodymais. Ir čia taip pat turėtume iš naujo diskutuoti ir vertinti ikiteisminio tyrimo teisėjo vaidmenį procesinėje praktinėje veikloje, nes tik šis pareigūnas patvirtina prokuroro sprendimus nutraukti procesą. Ar laikomas proceso teisėtumo ir sąžiningumo garantu ikiteisminio tyrimo teisėjas iš tikro įgyvendina visuomenės ir proceso dalyvių lūkesčius, ar, kaip sakoma, „plaukia pasroviui“ neapsunkindamas prokuroro veiklos ir užkertant kelią panašioms byloms patekti į teismą. Šiame kontekste būtina kur kas plačiau panagrinėti, ar minimose (akivaizdu, kad jų šalyje daug daugiau) situacijose tikrai kodekse pakanka saugiklių ir procesinių garantijų, užtikrinant nukentėjusių asmenų ir kitų proceso dalyvių teisėtus interesus.

Dabartiniame etape atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas vis plačiau panaudojamos specialiosios žinios, technikos ir technologijos. Ateityje prognozuotina dar aktyvesnė sekimo kibernetinėje erdvėje (internete) plėtra, stebėjimas vaizdo kameromis, asmens buvimo vietos nustatymo technologijos, kontrolė ir stebėjimas pagal asmens paliktus pėdsakus elektroninėje erdvėje, netgi minčių skenavimas ir kt. Taigi mokslų rezultatai genetikoje ir kitose žmogaus pažinimo srityse neilgai trukus turėtų suteiks geresnių galimybių nustatyti asmenį pagal didesnę jo paliktų pėdsakų įvairovę ir apskritai pėdsakus aptinkant ir renkant. Žinoma, turi

⁵⁶ Prokuratūros veiklos 2010 metais ataskaita [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-18]. <<http://www.prokuraturos.lt/Veikla/Ataskaitos/tabid/413/Default.aspx>>.

būti tobulinamos ir jau tapusios klasikinėmis esamos įrodinėjimo proceso priemonės bei būdai, pvz., vis aktualesnis ir dažnesnis tampa poreikis fiksuoti baudžiamojo proceso dalyvių parodymus elektroninėmis priemonėmis ir juos rodyti teismo posėdžiuose vaizdo konferencijų būdu. Stokojant Lietuvoje prisiekusiųjų instituto įteisinimo pagrindimo, vietoje prisiekusiųjų sunkių nusikaltimų atvejais turbūt galimas atitinkamai sukonstruotas elektroninis parinktų asmenų teismo nagrinėjimo eigos stebėjimas ir jų balsavimas atitinkamais baudžiamojo proceso klausimais.

Didelio darbo krūvio ikiteisminio tyrimo įstaigose ir prokuratūroje aplinkoje taip pat reikėtų skatinti privačią detektyvinę veiklą, juolab kad Lietuvoje teisės mokslus baigusių specialistų pakanka. Įrodymų rinkimas, taip pat ir sekimas, nesusijęs su juntama prievarta, leistinas ir privačioje detektyvinėje veikloje. Ne paslaptis, kad jau senokai ir kai kurios saugos struktūros bei reporteriai, paparaciai, stambių firmų atstovai stebi, seka, klauso, įrašinėja ir kaupia jiems reikiamą informaciją. Tačiau šitokie veiksmai privalo turėti įstatymo apibrėžtas ribas ir atitinkamą atlikimo tvarką. Elektronikos technologijų parametrai turi būti kontroliuojami ir prieinami patikroms, kad būtų galima išvengti montажų, šantažų ir kt. Senokai pribrendo laikas spręsti susikaupusias problemas rengiant teismo medicinos ekspertus ir keliant jų kvalifikaciją, nes ši specialistų grandis Lietuvoje turbūt dabar yra silpniausia.

3.3. Įrodinėjimo lygmuo skirtingose baudžiamojo persekiojimo formose

Baudžiamajame persekiojime ir Lietuvos, ir ES bei daugelio kitų pasaulio valstybių dabartiniame etape pastebimos tokios pačios problemos: nacionalinio ir tarptautinio nusikalstamumo didėjimas; teisinio reglamentavimo sudėtingumas ir nemažas formalizmas; didelis baudžiamojo persekiojimo subjektų krūvis, menkas finansavimas; silpnas tarpusavio veiksmų koordinavimas; neveiksminga nukentėjusiojo interesų apsauga; didelis visuomenės reiklumas užtikrinant žmogaus teises; vilkinimas, neveiklumas, o neretai ir nepagrįstos veiklos sąnaudų; visuomenės pasitikėjimo mažėjimas. Šie ir kiti veiksniai nagrinėjamame kontekste reikalauja iš naujo peržiūrėti esamus baudžiamojo persekiojimo modelius, procedūras ir

juos tobulinti. Kad baudžiamojo proceso tikslus būtų galima kuo greičiau pasiekti, vedantysis procesą asmuo turi pasirinkti ekonomiškesnio tyrimo variantus. Jeigu tai būtina ir to reikia vadovaujantis baudžiamojo proceso interesais, procesiniai veiksmai gali būti atliekami panaudojant elektronikos priemones (telekonferencijas, vaizdo konferencijas). Baudžiamojo persekiojimo formos (būdai) dabartiniame teisiniame reguliavime gali būti aiškinami mažiausiai dvejopai. Tai galima suprasti ir kaip BK apibrėžtas kategorijas: pvz., nepilnamečių, ar pagal kitokias kaltininkų kategorijas, o baudžiamajame procese tokių formų gali būti priskaičiuojama ir dar daugiau – viešojo, viešojo ir privataus, privataus proceso, įprastas procesas, pagreitintas, procesas dėl juridinių asmenų ir kt. Žinoma, procesinė forma pati savaime negali būti baudžiamojo persekiojimo efektyvumo garantija. Ji vertinga tik tuomet, jeigu užtikrina, kad būtų veiksmingai renkami duomenys, o nusikaltusieji asmenys nustatomi ir patraukiami atsakomybėn. Labai svarbu, kad įrodinėjimo procesas nebūtų perkrautas įvairiomis daugiau deklaratyviomis taisyklėmis, formalumais, kurie procesą nepagrįstai lėtintų ir kartų jį brangintų. Baudžiamasis persekiojimas yra grindžiamas privalomojo baudžiamojo persekiojimo ir tikslingumo principais, kurių laikosi beveik visos šalys. Didėjant baudžiamojo persekiojimo subjektų veiklos krūviui, vis daugiau bylų išsprendžiama pasinaudojant diskrecija, kurios privalumus R. Ažubalytė apibūdino taip: kaltininkai yra labiau skatinami prisiimti atsakomybę; kaltininkai skatinami bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis; nelinkusiems daugiau nusikalsti asmenims suteikiama galimybė išvengti izoliacijos (tai naudinga ir visuomenei) ar kitų neigiamų baudžiamosios atsakomybės padarinių; nusikalstamų veikų aukoms lengviau atlyginama žala; aukos sėkmingiau įgyvendina savo teisėtus interesus; neaštrinamas socialinis bei teisinis konfliktas; prokurorai gali geriau ir greičiau rengti svarbesnes bylas; teismai mažiau apkraunami bylomis dėl smulkių nusikalstamų veikų ir pan.⁵⁷

Tarptautinėje teisėje visuomet buvo ir yra diskutuojama apie baudžiamojo persekiojimo supaprastinimą, atpiginimą ir t. t., tačiau supaprastinamas galimas tik iki tam tikros ribos ir laikantis nustatytų reikalavimų,

⁵⁷ Ažubalytė, R. *Diskrecinis baudžiamasis persekiojimas: teoriniai pagrindai, taikymo problemos ir perspektyvos Lietuvoje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2002, p. 172.

kurių nesilaikymas trukdytų priimti pagrįstus ir teisėtus sprendimus. Svarbiausia yra tai, kad procesinės formos diferenciacija ir supaprastinimai negali prieštarauti Konstitucijai, baudžiamojo proceso principams, pažeisti proceso dalyvių realių teisių ir teisėtų interesų, neatitikti juridinės technikos taisyklių⁵⁸. Mes negalime visiškai sutikti su pareikšta nuomone, kad tose baudžiamojo proceso formose, kurios yra iš esmės atsiskyrusios nuo klasikinio proceso formos (teismo baudžiamojo įsakymo, privataus kaltinimo bylų procesuose ir pan.), absoliuti tiesa yra nepasiekiama⁵⁹, nes dėl nemažos dalies nusikalstamų veikų bylos aplinkybės iš karto būna aiškios, todėl būtų klaidinga vilkinti procesą laikantis sudėtingų procedūrinių (formalių) reikalavimų. Kita vertus, ilgesnis procesas paprastai neigiamai veikia visuomenės lūkesčius vykdant teisingumą ir kt.

Dabartiniu metu bendriausiai yra apibrėžti ikiteisminio tyrimo prielaidos, ikiteisminio tyrimo veiksmų (įrodinėjimo priemonių) arsenalas (taip pat ir turinčių procesinės prievartos elementų), proceso dalyvių teisių garantijos, duomenų fiksavimo sąlygos, terminai, atitinkamų sprendimų priėmimas ir kt. Nors galiojančiame BPK įrodinėjimo dalyko sudedamosios dalys bendrosiose nuostatose, kaip buvo minėta, nėra atskleistos, tačiau, mūsų nuomone, jas galime aiškinti ir tokiais blokais: t. y. privalo būti įrodinėjamos aplinkybės, kurios pagrindžia nusikalstamos veikos buvimą, asmens kaltumą ir jo nuteisimo galimybę; aplinkybės, kurios sukuria pagrindą įtariamąjį ar kaltinamąjį išteisinti. Kitaip tariant, ikiteisminiame baudžiamajame procese atliekant tyrimą ir baudžiamąjį persekiojimą turi būti siekiama šių tikslų: nustatyti, ar buvo rengiama ir padaryta nusikalstama veika; kas yra įtariamasis; ar yra pagrindas baudžiamąjį procesą nutraukti, arba bylą pasiųsti į teismą. Baudžiamojo proceso pradžioje tyrimas, mūsų nuomone, vien pagal objekto priklausomybę gali būti priskirtas prie nusikalstamų veikų grupės. Surinkus pakankamai įrodymų, kad veika, dėl kurios buvo pradėtas tyrimas, tikrai yra padaryta, veika turėtų būti perkvalifikuota jau pagal konkrečią dispoziciją ir tik nuo

⁵⁸ Kazlauskas, M.; Goda, G. Supaprastintos proceso formos problema baudžiamojo proceso teisėje. *Teisė*. 1993, Nr. 27.

⁵⁹ Panomariovas A. Tiesos paieškos priemonė-fikcija, baudžiamojo proceso pavyzdžiu. *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo* (prof. dr. Eugenijaus Palskio atminimui). Mokslo studija. Vilnius, 2011, p. 82–83.

šio momento, esant pagrindui, asmuo gali būti pripažintas įtariamuoju, taip pat jam gali būti taikoma kardomoji priemonė. Pasirinkus tokią teisinio reguliavimo procedūrą, būtų įmanoma atsisakyti tyrimo metodų, kurie dabar yra įtvirtinti OVI. Kitos aplinkybės, kurios neįeina į nurodytų tikslų sąrašą, neturi būti nustatinėjamos ir byloje kaupiamos. Įrodinėtinas aplinkybes galime apibūdinti ir kaip aplinkybes, kurios yra nurodytos BK bendrojoje dalyje, taip pat kaip aplinkybes, kurios apibūdina padarytos veikos dispozicijoje nurodomus požymius, ir kaip aplinkybes, apimančias nusikalstamos veikos požymius tam tikroje byloje. Jau minėtų kategorijų byloje: nepilnamečių, juridinių asmenų, privataus kaltinimo ar dėl psichikos sutrikimų turinčių asmenų veikų, įrodinėjami visi anksčiau nurodyti elementai, papildant juos duomenimis apie traukiamų baudžiamojon atsakomybėn asmenų personalines ir kitas savybes. Čia atkreiptinas dėmesys, kad, skirtingai nei kitose dabar įtvirtintose tyrimo procesinėse formose, dėl psichikos sutrikimus turinčių asmenų veikų galiojančiame Lietuvos BPK įrodinėtinas aplinkybės yra apibrėžtos detaliau. Štai Kodekso 395 str. yra nurodoma, kad proceso dėl nepakaltinamo ar ribotai pakaltinamo asmens padarytos veikos, taip pat asmens, kuriam padarius nusikalstamą veiką sutriko psichika, ir dėl to jis negali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti, proceso metu turi būti įrodinėjama:

- 1) baudžiamojo įstatymo uždraustos veikos padarymo laikas, vieta, būdas ir kitos aplinkybės;
- 2) ar baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką padarė tas asmuo;
- 3) ar baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką padaręs asmuo anksčiau yra sirgęs psichikos ligomis, kokio sunkumo ir pobūdžio psichikos liga asmuo sirgo veikos padarymo momentu, ikiteisminio tyrimo, bylos nagrinėjimo teisme metu arba paskyrus bausmę;
- 4) kaip baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką padaręs asmuo elgiasi prieš padarydamas veiką ir ją padaręs;
- 5) baudžiamojo įstatymo uždrausta veika padarytos žalos pobūdis ir dydis.

Be nusikalstamos veikos aplinkybių, čia ypač pabrėžiamas asmens pakaltinamumo prezumpcijos paneigimas. Šiame procese vietoj įtariamąjo arba kaltinamojo procesinės figūros įstatymo normose minimas asmuo, kurio atžvilgiu vykdomas priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo

procesas. Tokio subjekto teisinė padėtis nėra tapati įtariamojo ar kaltinamojo statusui, pvz., jam nepareiškiamas įtarimas, jis nėra supažindinamas su ekspertizių aktais ir kt., nes jis negali būti teisinių santykių subjektu dėl neveiknumo, todėl tarpininkauti privalo gynėjas ir jo atstovas pagal įstatymą. Visuose tokio proceso etapuose (stadijose) gynėjo dalyvavimas užtikrinamas, nepaisant asmens teisės atsisakyti jo paslaugų.

Asmenybės ištirimo svarba įrodinėjimo procese nėra mažesnė ir kitose baudžiamojo persekiojimo formose, nes tai turi lemiamą įtaką teisingam veikos kvalifikavimui, pasirinkimui apibrėžiamos teisės normomis procedūros, procesinio veiksmo taktikai, tyrimo kitoms priemonėms ir metodams. Asmenybė tiriama jo biografinių duomenų rinkimo būdu, taip pat pasinaudojant ir nepriklausomomis charakteristikomis. Biografinis metodas – tai duomenų apie asmens gyvenimą rinkimas chronologiniu nuoseklumu ar tam tikrais jo gyvenimo etapais, pasinaudojant jo paties, jo giminių ir kitų asmenų apklausa, atliekant kitus tyrimo veiksmus (kratą, įvairaus pobūdžio specialius tyrimus, ekspertizes ir pan.), biografinio pobūdžio dokumentais (asmens bylose jo mokymosi, darbo vietoje, socialinio draudimo pažymėjimais, archyviniais dokumentais ir kt.). Nepriklausomos charakteristikos (charakteristikos iš darbo, mokslo vietos, archyvinių bylų duomenys, institucijų pažymos ir pan.) padeda atskleisti socialines-psichologines asmens savybes, išryškėjančias bendraujant su kitais jo aplinkos asmenimis. Nemažų galimybių tiriant įtariamojo asmenybę gali suteikti ir tiesioginis jo tyrimas, stebint verbalinio kontakto metu.

Ikiteisminio etapo baigimas kaltinamojo akto surašymu ir dabar išlieka vienas iš geriausiai laiko išbandymus išlaikiusių proceso pabaigimo būdu, kuris įmanomas tik išsamiai ištyrus visas įrodinėtinas aplinkybes. Įrodinėjimui pasinaudojant šia baudžiamojo persekiojimo forma paprastai prireikia daugiau laiko, priemonių ir kitų sąnaudų. Kaltinamojo akto surašymo momentą paprastai pasirenka prokuroras, nes jis organizuoja ikiteisminį tyrimą ir jam vadovauja, taigi privalo nuspręsti, kada ikiteisminio tyrimo uždaviniai yra išspręsti. Ikiteisminio tyrimo užbaigimas kaltinamojo akto surašymu apibūdinamas tam tikrais nuosekliais procesiniais etapais: sprendimo užbaigti tyrimą būtent tokia forma (prokuroras gali nuspręsti taikyti supaprastintą procesą, ar nustačius įtariamojo nepakaltinamumą pradėti procesą taikyti priverčiamąsias medicinos prie-

monės) priėmimu; ikiteisminio tyrimo medžiagos sistematizavimu (kokie dokumentai sietini su teisminiu bylos nagrinėjimu); pranešimu apie tyrimo pabaigimą suinteresuotiems proceso dalyviams; proceso dalyvių susipažinimu su ikiteisminio tyrimo medžiaga; proceso dalyvių prašymų išsprendimu (žinoma, jeigu jie, susipažinę su medžiaga, prašymus pareiškė); kaltinamojo akto suformulavimu ir šio akto bei medžiagos perdavimu teismui. Kaltinamasis aktas, apibendrinamas ikiteisminio etapo rezultatus, nubrėžia ir bylos nagrinėjimo teisme ribas. Šioje vietoje reikėtų pastebėti kaip laiko momentu pažangų Lietuvos BPK neseną papildymą, kad tyrimo veiksmuose dalyvavusių asmenų duomenys (išskyrus asmens vardą, pavardę ir gimimo metus) saugomi atskirai nuo kitos ikiteisminio tyrimo medžiagos ir su jais įtariamasis bei jo gynėjas, nukentėjęsysis ir jo atstovas nesupažindinami, o pats susipažinimo su tyrimo medžiaga procesas gali vykti įteikiant tyrimo medžiagos kopiją, kuri taip pat gali būti įteikiama perkeliant ją į elektroninę laikmeną⁶⁰.

Baudžiamąjį procesą nutraukiant ir asmenį atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, turi būti įrodyta: kad nors padaryta nusikalstama veika ir turi nusikalstamos veikos požymių, tačiau ja nepadaryta tokia žala, kad būtų traukiama baudžiamojon atsakomybėn; asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą arba nesunkų nusikaltimą, susitaikė su nukentėjusiuoju arba jo atstovu; nusikalstama veika padaryta nepilnamečio asmens, ir nustatytos ypatingos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės bei dėl nepilnamečio gauti jo atsakomybę lengvinantys duomenys. Baudžiamasis procesas negali būti nutrauktas dėl susitaikymo, jeigu gauta duomenų, kad susitaikymas pasiektas dėl grasinimo arba smurto, arba panaudojant kitas neteisėtas priemones. Baudžiamasis procesas atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės negali būti nutrauktas, jeigu tam prieštarauja padaręs nusikalstamą veiką asmuo arba jo atstovas. Baudžiamasis procesas gali būti nutrauktas sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu surinkti duomenys, kad: asmuo kaltinamas padarius baudžiamąjį nusižengimą arba nesunkų nusikaltimą; asmuo anksčiau nebuvo teistas už tyčinę nusikalstamą veiką; asmens atžvilgiu per pastaruosius penkerius metus baudžiamasis procesas nebuvo nutrauktas sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės; sutikimą tokiu būdu nutraukti

⁶⁰ <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=402590&p_query=&p_tr2=>>.

baudžiamąjį procesą patvirtina aukštesnysis prokuroras ir apie tai pažymi baudžiamojo proceso registre. Baudžiamojo proceso nutraukimas leidžiamas tik savanorišku ir nedviprasmiu išreikštu kaltinamojo sutikimu. Baudžiamąjį procesą nutraukiant sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, prokuroras nustato nuo trijų iki aštuoniolikos mėnesių bandomąjį laikotarpį. Baudžiamąjį procesą baigiant sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, prokuroras kaltinamajam gali nustatyti įstatymu numatytas pareigas. Priimant sprendimus baigti procesą kitomis formomis turi būti nustatomos ir procesinės priemonės įtvirtinamos įstatymu apibrėžtos atitinkamos aplinkybės.

Skirtingai nuo įrodinėjimo dalyko, įrodinėjimo ribos įstatymuose nebūna apibrėžtos. Žinoma, tai visuomet yra probleminis klausimas, apibūdinamas kaip daugiau gilios loginės pažinimo analizės rezultatas, padedantis įsitikinti tam tikros įrodinėtinos aplinkybės tikėtumu ar tikrumu⁶¹. Diskutuojant įrodinėjimo ribas įprastame procese, turbūt turėtų būti išsprendžiamas klausimas apie įrodymų pakankumą, t. y. įsitikinimą, kad yra surinkta įrodymų visuma, kuri leistų patvirtinti kaltinimą tiek, kad teisme nekiltų protingų abejonų, arba nustatyti kaltinamojo kaltumą nors menamai, kad būtų galima perduoti bylą teismui išnagrinėti iš esmės.

Išvados

1. Įrodinėjimas yra įtrauktų į baudžiamąjį procesą asmenų veikla, kurios metu panaudojant įrodymus yra grindžiamas įrodinėjimo dalyko faktų buvimas ar nebuvimas.
2. Veikiant globalizacijos procesams, tarp jų ir nusikalstamumo srityje, iškyla akstinas vis plačiau panaudoti elektronikos priemonės, sistemos, vaizdo ir garso technologijas, kitą techniką, o jomis naudojantis gautus duomenis laikyti įrodymais, kai taikomų elektroninių priemonių ir kitokių technologijų parametrai nekelia abejonų ir galima juos patikrinti ribojant montажą, šantažą ir kitokias klastotes. Šiuo metu jau reikėtų atsisakyti apklausos (plačiąja prasme) protokolų rašymo, kai panaudojamas vaizdo ir garso įrašas.

⁶¹ Шейфер, С. А. Доказательства и доказывание по уголовным делам. М.: НОРМА, 2009, с. 74–88.

Tokiais atvejais protokole pakaktų nurodyti tik tyrimo veiksmo atlikimo fiksavimo priemonės ir kt.

3. Autoriaus nuomone, vis dėlto pirmiausia reikia ryžtis nacionalinėje baudžiamojo proceso teisėje atkurti įrodymų ir įrodinėjimo proceso nuoseklią sistemą ir įtvirtinti veiksmingiausius įrodymų rinkimo bei patikrinimo būdus.
4. Įrodinėjimo procesas skirtingose baudžiamojo persekiojimo formose neturi iš esmės skirtis: visuomet turi būti nustatyti nusikaltamos veikos sudėties elementai, tačiau atskirų kategorijų bylose įvairios įrodinėtinos aplinkybės gali būti netapačios, taip pat apsiribota mažesniu proceso formalizuotumu.
5. Duomenys (informacija) surinkti iki konkretaus asmens baudžiamojo persekiojimo, taip pat ir gauti privačių detektyvų, turėtų būti vertinami pagal jų tikrumą ir reikšmingumą, bet neatmetant tokių duomenų (įrodymų) vien formaliais kriterijais (pvz., kaip yra dabar, kada duomenys yra gauti dar nepradėjus ikiteisminio tyrimo ar yra šiek tiek pažeistas duomenų leistinumą kriterijus).
6. Taigi įrodymų ir įrodinėjimo proceso reglamentavimas turi atspindėti kitoje Kodekso C procesinėje dalyje, kurios vieta būtų po konkrečių nusikalstamų veikų B dalies ir apimtų šiuos skyrius:

C dalis. Nusikalstamų veikų atskleidimas ir baudžiamasis persekiojimas (Baudžiamasis procesas) Pagrindiniai principai. Baudžiamajame procese veikiantys asmenys. Įrodymai ir tyrimo veiksmai. Procesinės prievartos priemonės ir sankcijos. Speciali procesinė apsauga. Procesiniai terminai ir dokumentai. Turtiniai klausimai baudžiamajame procese. Ikiteisminis baudžiamasis procesas. Baudžiamasis persekiojimas. Bendrosios nagrinėjimo teisme nuostatos. Bylų procesas pirmosios instancijos teisme. Bylos nagrinėjimas apeliacinėje instancijoje ir kasacinės instancijos teisme. Baudžiamojo proceso ypatumai įvairių kategorijų bylose. Sprendimų įsiteisėjimas ir klausimų dėl jų įgyvendinimo nagrinėjimas. Įsiteisėjusių sprendimų nagrinėjimas iš naujo.

Baigiamojoje bendro Baudžiamojo kodekso **D dalyje** turėtų būti reglamentuojamas itin reikšmingas įrodinėjimo procesą užtikrinantis institutas: tarptautinis bendradarbiavimas baudžiamajame

persekiojime. D dalies struktūroje turėtų būti šie skyriai: Bendradarbiavimo bendrosios nuostatos. Asmenų išdavimas arba perdavimas. Asmens perdavimas Lietuvai. Asmens išdavimas užsienio valstybe. Baudžiamojo proceso perėmimas. Pradėto užsienio valstybėje proceso perėmimas. Pradėto Lietuvoje proceso perdavimas. Perėmimas nuteistojo atlikti bausmę. Asmens, nuteisto užsienio valstybėje, perėmimas atlikti bausmę Lietuvoje. Asmens, nuteisto Lietuvoje, perdavimas atlikti bausmę užsienio valstybėje. Kitoje valstybėje priimto nuosprendžio pripažinimas ir vykdymas. Priteisto užsienio valstybėje nuosprendžio vykdymas Lietuvoje. Priteisto Lietuvoje nuosprendžio vykdymas užsienio valstybėje. Pagalba atliekant procesinius veiksmus. Pagalba užsienio valstybei dėl prašymo atlikti procesinius veiksmus. Prašymas užsienio valstybei dėl procesinių veiksmų atlikimo. Kiti tarptautinio bendradarbiavimo klausimai. Jungtinės tyrimo grupės. Baudžiamasis teisinis bendradarbiavimas su tarptautiniais teismais.

Kaip jau buvo nurodyta, šioje studijoje nėra pateikiamos konkrečios nusikalstamų veikų, teisminių stadijų ir tarptautinį bendradarbiavimą apibrėžiančios teisės normos, nes tai itin išplėstų studiją, kita vertus, apsisprendus reformuoti baudžiamąjį persekiojimą siūlomą modeliu, ir minėtus institutus būtų galima sparčiai sukurti.

Taigi, išnagrinėjus kertines veiksmingo ir sąžiningo baudžiamojo persekiojimo teisinės, organizacinės ir materialinės prielaidas ir apibrėžus esamas problemas, galime padaryti svarbiausią išvadą, kad dabartiniu metu įtvirtinti teisinio reguliavimo mechanizmai nėra nei veiksmingi, nei sąžiningi ir pastebimi netgi disfunkciniai procesai, todėl, remiantis analize bei nurodytais argumentais, siūlomas naujas baudžiamojo persekiojimo modelis, kurio projektas yra toliau pateikiamas.

Suvokiant ir numatant galimas skeptiškas reakcijas dėl pateikiamo naujo Baudžiamojo kodekso modelio, autorius tikisi, kad ir šiais problemineis klausimais gali pasikartoti žinoma situacija, kai neįprastas siūlymas pradžioje įvertinamas kaip „kažkokia nesąmonė“, vėliau – kaip „kažkas ten yra“ o galiausiai: prieinama prie išvados, „ar galėjo būti kitaip?“

II DALIS

BAUDŽIAMOJO KODEKSO (BAUDŽIAMOJO PERSEKIOJIMO KODEKSO) MODELIO PROJEKTAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMASIS KODEKSAS

A dalis. Bendroji dalis

X skyrius. Bendrosios nuostatos

- **straipsnis. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso paskirtis**

Šis Kodeksas yra vientisas įstatymas, kuris, gindamas žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus, apibrėžia nusikalstamas veikas ir atitinkamomis sankcijomis jas uždraudžia, taip pat nustato veikų atskleidimo, tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo ar atleidimo nuo jo pagrindus, sąlygas ir procesinę tvarką, baudžiamųjų bylų nagrinėjimo teismuose procesą, nuosprendžių, nutarčių, bausmių vykdymą, kurie užtikrina spartų, veiksmingą ir sąžiningą baudžiamojo teisinio konflikto sureguliovimą, vengiant nepagrįsto asmeninių teisių pažeidimo.

- **straipsnis. Kodekso galiojimas**

(1) Veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojantis baudžiamasis įstatymas. Analogijos taikymas neleidžiamas. Nusikalstamos veikos padarymo laikas yra veikimo (neveikimo) laikas arba baudžiamojo įstatymo numatytų padarinių atsiradimo laikas, jeigu asmuo norėjo, kad padariniai atsirastų kitu laiku.

(2) Veikos nusikalstamumą panaikinant, bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią, t. y. taikomas iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, taip pat atliekantiems bausmę bei turintiems teistumą asmenims.

(3) Įstatymas, nustatantis veikos nusikalstamumą, griežtinantis bausmę arba kitaip sunkinantis nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį, neturi grįžtamosios galios. Išimtį sudaro šio kodekso normos, nustatančios atsakomybę už genocidą; tarptautinės teisės draudžiamą elgesį su žmonėmis; tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymą; okupuotos valstybės civilių trėmimą; tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žalojimą, kankinimą ar kitokią nežmonišką elgesį su jais; civilių ar karo belaisvių prievartinį panaudojimą prieš ginkluotuosiose pajėgose; draudžiamą karo ataką.

(4) Nusikalstamų veikų atskleidimo ir baudžiamojo persekiojimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Konstitucija, visuotinai pripažįstami principai ir tarptautinės teisės normos bei šio Kodekso normos, galiojančios proceso veiksmų atlikimo metu.

(5) Nesvarbu, kur padaryta nusikalstama veika, baudžiamasis procesas Lietuvos Respublikos teritorijoje vyksta pagal šį kodeksą.

(6) Jeigu Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias taisykles nuo šis Kodeksas, taikomos tarptautinės sutarties taisyklės.

• **straipsnis. Kodekso galiojimas asmenims, padariusiems nusikalstamas veikas Lietuvos valstybės teritorijoje arba laivuose ar orlaiviuose su Lietuvos valstybės vėliava ar skiriamaisiais ženklais**

(1) Asmenys, padarę nusikalstamas veikas Lietuvos valstybės teritorijoje arba laivuose ar orlaiviuose su Lietuvos valstybės vėliava ar skiriamaisiais ženklais, atsako pagal šį kodeksą.

(2) Nusikalstamos veikos padarymo vieta yra vieta, kurioje asmuo veikė arba turėjo ir galėjo veikti, arba vieta, kurioje atsirado baudžiamojo įstatymo numatyti padariniai. Bendrininkų nusikalstamos veikos padarymo vieta yra vieta, kurioje ši veika buvo padaryta, o jeigu vienas bendrininkų veikė kitoje vietoje, – jo veikimo vieta.

(3) Kai ta pati nusikalstama veika padaryta ir Lietuvos valstybės teritorijoje, ir užsienyje, laikoma, kad ta veika padaryta Lietuvos valstybės teritorijoje, jeigu šioje teritorijoje ji buvo pradėta, baigta arba nutrūko.

(4) Asmenys, kurie pagal tarptautinės teisės normas naudojami imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos, negali būti sulaukyti ar suimti. Su

tokiais asmenimis galima atlikti šio Kodekso numatytus proceso veiksmus tik jų sutikimu ar prašymu. Šių asmenų sutikimas gaunamas per Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministeriją. Tokių asmenų baudžiamosios atsakomybės klausimas sprendžiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir šiuo kodeksu.

• **straipsnis. Lietuvos Respublikos piliečių ir kitų nuolat Lietuvoje gyvenančių asmenų baudžiamoji atsakomybė už užsienyje padarytus nusikaltimus**

Lietuvos Respublikos piliečiai ir kiti nuolat Lietuvoje gyvenantys asmenys už užsienyje padarytus nusikaltimus atsako pagal šį kodeksą.

• **straipsnis. Užsieniečių baudžiamoji atsakomybė už užsienyje padarytus nusikaltimus Lietuvos valstybei**

Užsieniečiai, neturintys nuolatinės gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje, atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, jeigu jie užsienyje padarė šiame kodekse numatytus nusikaltimus Lietuvos valstybei.

• **straipsnis. Baudžiamoji atsakomybė už tarptautinėse sutartyse numatytus nusikaltimus**

Asmenys atsako pagal šį kodeksą, nesvarbu, kokia jų pilietybė ir gyvenamoji vieta, taip pat nusikaltimo padarymo vieta bei tai, ar už padarytą veiką baudžiama pagal nusikaltimo padarymo vietos įstatymus, kai padaro nusikaltimus, už kuriuos atsakomybė numatyta tarptautinių sutarčių pagrindu:

- 1) nusikaltimus žmoniškumui ir karo nusikaltimus;
- 2) prekybą žmonėmis;
- 3) vaiko pirkimą arba pardavimą;
- 4) netikrų pinigų ar vertybinių popierių pagaminimą, laikymą arba realizavimą;
- 5) nusikalstamu būdu įgytų pinigų ar turto legalizavimą;
- 6) teroro aktą;
- 7) orlaivio, laivo ar stacionarios platformos kontinentiniame šelfe užgrobimą;
- 8) žmogaus pagrobimą įkaitu;

9) neteisėtą elgesį su branduolinėmis ar radioaktyviosiomis medžiagomis arba kitais jonizuojančiosios spinduliuotės šaltiniais;

10) nusikaltimus, susijusius su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis, nuodingosiomis ar stipriai veikiančiomis medžiagomis;

11) nusikaltimus aplinkai.

• **straipsnis. Baudžiamoji atsakomybė už užsienyje padarytus nusikaltimus**

(1) Asmuo, padaręs užsienyje nusikaltimus, numatytus šio kodekso ... straipsniuose, atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu padaryta veika pripažįstama nusikaltimu ir už jos padarymą baudžiama pagal nusikaltimo padarymo vietos valstybės ir Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą. Jeigu asmuo, padaręs nusikaltimą užsienyje, teiriamas Lietuvos Respublikoje, bet abiejose valstybėse už šį nusikaltimą numatytos skirtingos bausmės, bausmė nusikaltusiam asmeniui skiriama pagal Lietuvos Respublikos įstatymus, tačiau ji negali viršyti nusikaltimo padarymo vietos valstybės baudžiamuosiuose įstatymuose nustatyto maksimalaus dydžio.

(2) Asmuo, padaręs nusikaltimus, numatytus šio kodekso ... straipsniuose, neatsako pagal šį kodeksą, jeigu jis:

1) atliko užsienio valstybės teismo paskirtą bausmę;

2) buvo atleistas nuo visos ar dalies užsienio valstybės teismo paskirtos bausmės atlikimo;

3) užsienio valstybės teismo nuosprendžiu buvo išteisintas, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės arba bausmė nebuvo paskirta dėl senaties ar kitais toje valstybėje numatytais teisiniais pagrindais.

X skyrius. Nusikaltimas ir baudžiamasis nusižengimas

• **straipsnis. Nusikalstamų veikų rūšys**

Nusikalstamos veikos skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus.

• **straipsnis. Nusikaltimas**

(1) Nusikaltimas yra pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta laisvės atėmimo bausmė.

(2) Nusikaltimai yra tyčiniai ir neatsargūs. Tyčiniai nusikaltimai skirstomi į nesunkius, apysunkius, sunkius ir labai sunkius.

(3) Nesunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė neviršija trejų metų laisvės atėmimo.

(4) Apysunkis nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija trejus metus laisvės atėmimo, bet neviršija šešerių metų laisvės atėmimo.

(5) Sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, bet neviršija dešimties metų laisvės atėmimo.

(6) Labai sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo.

• **straipsnis. Baudžiamasis nusižengimas**

Baudžiamasis nusižengimas yra pavojinga ir šiame kodekse uždrausta veika (veikimas ar neveikimas), už kurią numatyta bausmė, nesusijusi su laisvės atėmimu, išskyrus areštą.

• **straipsnis. Amžius, nuo kurio asmuo atsako pagal baudžiamuosius įstatymus**

(1) Pagal šį kodeksą atsako asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję šešiolika metų, o šio straipsnio 2 dalyje numatytais atvejais – keturiolika metų.

(2) Asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję keturiolika metų, atsako už nužudymą, sunkų sveikatos sutrikdymą, išžaginimą, seksualinį prievartavimą, vagystę, plėšimą, turto prievartavimą, turto sunaikinimą ar sugadinimą, šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų pagrobimą, narkotinių ar psichotropinių medžiagų vagystę, prievartavimą arba kitokį neteisėtą užvaldymą, transporto priemonių ar kelių, juose esančių įrenginių sugadinimą.

(3) Asmeniui, kuriam iki šio kodekse numatytos pavojingos veikos padarymo nebuvo suėję keturiolika metų, Lietuvos Respublikos įsta-

tymų nustatyta tvarka gali būti taikomos auklėjamojo poveikio ar kitos priemonės.

- **straipsnis. Kaltės formos**

Asmuo pripažįstamas kaltu padaręs nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, jeigu jis šią veiką padarė tyčia ar dėl neatsargumo.

- **straipsnis. Tyčinis nusikaltimas ir baudžiamasis nusižengimas**

(1) Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra tyčinis, jeigu jis padarytas tiesiogine ar netiesiogine tyčia.

(2) Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas tiesiogine tyčia, jeigu:

1) jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti;

2) jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatytų padarinių, ir jų norėjo.

(3) Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas netiesiogine tyčia, jeigu jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatytų padarinių, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti.

- **straipsnis. Neatsargus nusikaltimas ir baudžiamasis nusižengimas**

(1) Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra neatsargus, jeigu jis padarytas dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba nusikalstamo nerūpestingumo.

(2) Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas dėl nusikalstamo pasitikėjimo, jeigu jį padaręs asmuo numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatytų padarinių, tačiau lengvabūdiškai tikėjosi jų išvengti.

(3) Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas dėl nusikalstamo nerūpestingumo, jeigu jį padaręs asmuo nenumatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatytų padarinių, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti.

(4) Asmuo baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik šio kodekso specialiojoje dalyje atskirai numatytais atvejais.

• **straipsnis. Nepakaltinamumas**

(1) Asmuo yra nepakaltinamas, jeigu darydamas šio kodekso uždraustą veiką jis dėl psichikos sutrikimo negalėjo suvokti jos pavojingumo arba valdyti savo veiksmų.

(2) Asmuo, teismo pripažintas nepakaltinamu, neatsako pagal šį kodeksą už padarytą pavojingą veiką. Jam teismas gali taikyti šiame kodekse numatytas priverčiamąsias medicinos priemones.

• **straipsnis. Ribotas pakaltinamumas**

(1) Asmenį teismas pripažįsta ribotai pakaltinamu, jeigu darydamas šio kodekso uždraustą veiką tas asmuo dėl psichikos sutrikimo, kuris nėra pakankamas pagrindas pripažinti jį nepakaltinamu, negalėjo visiškai suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio ar valdyti savo veiksmų.

(2) Asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą ir teismo pripažintas ribotai pakaltinamu, atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, tačiau bausmė jam gali būti švelninama remiantis šio kodekso straipsniu, arba jis gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės ir jam taikomos šio kodekso straipsnyje numatytos baudžiamojo poveikio priemonės arba šio kodekso straipsnyje numatytos priverčiamosios medicinos priemonės.

(3) Asmuo, padaręs sunkų arba labai sunkų nusikaltimą ir teismo pripažintas ribotai pakaltinamu, atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, tačiau bausmė jam gali būti švelninama remiantis šio kodekso straipsniu.

• **straipsnis. Asmens atsakomybė už nusikalstamą veiką, padarytą apsvaigus nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų**

(1) Asmuo, kuris nusikalstamą veiką padarė apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, nuo baudžiamosios atsakomybės neatleidžiamas.

(2) Asmuo, kuris baudžiamąjį nusižengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą padarė būdamas prieš jo valią nugirdytas ar apsvaigintas ir dėl to nevisiškai sugebėdamas suvokti pavojingo nusikalstamos veikos pobūdžio arba valdyti savo veiksmų, atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės.

(3) Asmuo, kuris šio straipsnio 2 dalyje nurodytomis sąlygomis padarė sunkų arba labai sunkų nusikaltimą, atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, tačiau bausmė jam gali būti švelninama remiantis šio kodekso straipsniu.

• **straipsnis. Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė**

(1) Juridinis asmuo atsako tik už nusikalstamas veikas, už kurių padarymą šio kodekso specialiojoje dalyje numatyta juridinio asmens atsakomybė.

(2) Juridinis asmuo atsako už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas tik tuo atveju, jeigu nusikalstamą veiką juridinio asmens naudai arba interesais padarė fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, jeigu jis, eidamas vadovaujancias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę:

- 1) atstovauti juridiniam asmeniui arba
- 2) priimti sprendimus juridinio asmens vardu, arba
- 3) kontroliuoti juridinio asmens veiklą.

(3) Juridinis asmuo gali atsakyti už nusikalstamas veikas ir tuo atveju, jeigu jas juridinio asmens naudai padarė juridinio asmens darbuotojas ar įgaliotas atstovas dėl šio straipsnio 2 dalyje nurodyto asmens nepakankamos priežiūros arba kontrolės.

(4) Juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė nepašalina fizinio asmens, kuris padarė, organizavo, kurstė arba padėjo padaryti nusikalstamą veiką, baudžiamosios atsakomybės.

(5) Pagal šį kodeksą neatsako valstybė, savivaldybė, valstybės ir savivaldybės institucija ir įstaiga bei tarptautinė viešoji organizacija.

X skyrius. Nusikalstamos veikos stadijos ir formos

• **straipsnis. Rengimasis padaryti nusikaltimą**

(1) Rengimasis padaryti nusikaltimą yra priemonių ir įrankių suieškojimas ar pritaikymas, veikimo plano sudarymas, bendrininkų telkimas

arba kitoks tyčinis nusikaltimo padarymą lengvinančių sąlygų sudarymas. Asmuo atsako tik už rengimąsi padaryti sunkų ar labai sunkų nusikaltimą.

(2) Asmuo už rengimąsi padaryti nusikaltimą atsako pagal šio straipsnio 1 dalį ir šio kodekso straipsnį, kuris numato atitinkamą baigtą nusikaltimą. Bausmė tokiam asmeniui gali būti švelninama remiantis šio kodekso ... straipsniu.

• **straipsnis. Pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką**

(1) Pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką yra tyčinis veikimas ar neveikimas, kuriais tiesiogiai pradedamas daryti nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas, jeigu veika nebuvo baigta dėl nuo kaltininko valios nepriklausančių aplinkybių.

(2) Pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką yra ir tada, kai kaltininkas nesuvokia, jog jis veikos negali pabaigti todėl, kad kėsina į netinkamą objektą arba naudoja netinkamas priemones.

(3) Asmuo už pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką atsako pagal šio straipsnio 1 arba 2 dalį ir šio kodekso straipsnį, kuris numato atitinkamą baigtą nusikaltimą. Bausmė tokiam asmeniui gali būti švelninama remiantis šio kodekso ... straipsniu.

• **straipsnis. Savanoriškas atsisakymas pabaigti nusikalstamą veiką**

(1) Savanoriškas atsisakymas pabaigti nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą yra tada, kai asmuo savo noru nutraukia pradėtą nusikalstamą veiką suvokdamas, kad gali ją pabaigti.

(2) Asmuo, savo noru atsisakęs pabaigti nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, pagal šį kodeksą atsako tik tuo atveju, jeigu padarytoje veikoje yra kito nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtis.

(3) Kai nusikalstamą veiką daro keli asmenys, tai savanoriškai atsisakęs ją pabaigti organizatorius ar kurstytojas pagal šį kodeksą neatsako, jeigu jis ėmėsi visų nuo jo priklausančių priemonių, kad bendrininkai nepadarytų nusikalstamos veikos, kurią jis organizavo ar sukurstė, ir ta veika nebuvo padaryta ar neatsirado jos padarinių. Be to, pagal šį kodeksą neatsako padėjėjas, jeigu jis savo noru atsisakė dalyvauti nusikalstamoje veikoje, apie tai pranešė kitiems bendrininkams ar teisėsaugos institucijoms ir ta veika nebuvo padaryta arba ji padaryta be jo pagalbos.

(4) Asmuo, kuris bandė savu noru atsisakyti pabaigti nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, bet nusikalstamos veikos arba jos padarinių jam nepavyko išvengti, atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, tačiau bausmė jam gali būti švelninama remiantis šio kodekso ... straipsniu.

• **straipsnis. Bendrininkavimas ir bendrininkų rūšys**

(1) Bendrininkavimas yra tyčinis bendras dviejų ar daugiau tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių šio kodekso ... straipsnyje nustatyto amžiaus asmenų dalyvavimas darant nusikalstamą veiką.

(2) Nusikalstamos veikos bendrininkai yra vykdytojas, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas.

(3) Vykdytojas yra asmuo, nusikalstamą veiką padaręs pats arba pasitelkęs nepakaltinamus asmenis arba nesulaukusius šio kodekso ... straipsnyje nustatyto amžiaus asmenis, arba kitus asmenis, kurie dėl tos veikos nėra kalti. Jeigu nusikalstamą veiką padarė keli asmenys kartu, tai kiekvienas iš jų laikomas vykdytoju (bendravykdytoju).

(4) Organizatorius yra asmuo, subūręs organizuotą grupę ar nusikalstamą susivienijimą, jiems vadovavęs ar koordinavęs jų narių veiklą arba parengęs nusikalstamą veiką ar jai vadovavęs.

(5) Kurstytojas yra asmuo, palenkęs kitą asmenį daryti nusikalstamą veiką.

(6) Padėjėjas yra asmuo, padėjęs daryti nusikalstamą veiką duodamas patarimus, nurodymus, teikdamas priemones arba šalindamas kliūtis, saugodamas ar pridengdamas kitus bendrininkus, iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikaltėlį, nusikalstamos veikos darymo įrankius ar priemones, šios veikos pėdsakus ar nusikalstamu būdu įgytus daiktus, taip pat asmuo, iš anksto pažadėjęs realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus.

• **straipsnis. Bendrininkavimo formos**

(1) Bendrininkavimo formos yra bendrininkų grupė, organizuota grupė, nusikalstamas susivienijimas.

(2) Bendrininkų grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai.

(3) Organizuota grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį.

(4) Nusikalstamas susivienijimas yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija bei teroristinė grupė.

• straipsnis. Bendrininkų baudžiamoji atsakomybė

(1) Bendrininkai atsako tik už tas vykdytojo padarytas nusikalstamas veikas, kurias apėmė jų tyčia.

(2) Jeigu vykdytojo nusikalstama veika nutrūko rengiantis ar pasikėsinant ją daryti, organizatorius, kurstytojas ir padėjėjas atsako už rengimąsi ar pasikėsinimą bendrininkaujant padaryti nusikalstamą veiką.

(3) Jeigu yra vieno iš bendrininkų baudžiamąją atsakomybę šalinančių, lengvinančių arba sunkinančių aplinkybių, į jas neatsižvelgiama sprendžiant dėl kitų bendrininkų baudžiamosios atsakomybės.

(4) Organizatorius, kurstytojas ar padėjėjas atsako pagal šio kodekso straipsnį, numatantį atsakomybę už vykdytojo padarytą veiką, ir šio kodekso...

(5) Nusikalstamo susivienijimo dalyviai, nesvarbu, koks jų vaidmuo darant nusikalstamą veiką, kurią apėmė jų tyčia, atsako pagal šio kodekso ... straipsnį kaip vykdytojai.

• straipsnis. Nusikaltimų recidyvas

(1) Nusikaltimų recidyvas yra tada, kai asmuo, jau teistas už tyčinio nusikaltimo padarymą, jeigu teistumas už jį neišnykęs ar nepanaikintas įstatymų nustatyta tvarka, vėl padaro vieną ar daugiau tyčinių nusikaltimų. Toks asmuo yra recidyvistas.

(2) Nusikaltimų recidyvas yra pavojingas, o nusikaltimus padaręs asmuo teismo gali būti pripažintas pavojingu recidyvistu, jeigu šis asmuo:

1) turėdamas neišnykusį teistumą už labai sunkų nusikaltimą, padaro naują labai sunkų nusikaltimą;

- 2) būdamas recidyvistas, padaro naują labai sunkų nusikaltimą;
- 3) būdamas recidyvistas, jeigu bent vienas iš sudarančių recidyvą nusikaltimų yra labai sunkus, padaro naują sunkų nusikaltimą;
- 4) turėdamas tris teistumus už sunkius nusikaltimus, padaro naują sunkų nusikaltimą.

(3) Teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį už paskutinį nusikaltimą, atsižvelgęs į kaltininko asmenybę, nusikalstamų ketinimų įvykdymo laipsnį, į dalyvavimo darant nusikaltimus pobūdį ir kitas bylos aplinkybes, asmenį gali pripažinti pavojingu recidyvistu.

(4) Teismas, sprendamas dėl asmens pripažinimo pavojingu recidyvistu, neatsižvelgia į teistumą už nusikaltimus, kuriuos asmuo padarė būdamas jaunesnis negu aštuoniolika metų, neatsargius nusikaltimus, nusikaltimus, už kuriuos teistumas yra išnykęs ar panaikintas, taip pat užsienyje padarytus nusikaltimus, už kuriuos Lietuvos Respublikos baudžiamieji įstatymai atsakomybės nenumato.

(5) Asmens pripažinimas pavojingu recidyvistu netenka galios, kai asmens teistumas išnyksta arba panaikinamas.

X skyrius. Baudžiamąją atsakomybę šalinančios aplinkybės

• straipsnis. Būtinoji gintis

(1) Asmuo turi teisę į būtinąją gintį. Šią teisę jis gali įgyvendinti neatsižvelgdamas į tai, ar galėjo išvengti kėsینimosi arba kreiptis pagalbos į kitus asmenis ar valdžios institucijas.

(2) Asmuo neatsako pagal šį kodeksą, jeigu jis, neperžengdamas būtiniosios ginties ribų, padarė baudžiamajame įstatyme numatyto nusikaltimo ar nusizengimo požymius formaliai atitinkančią veiką gindamasis ar gindamas kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi.

(3) Būtiniosios ginties ribų peržengimas yra tuo atveju, kai tiesiogine tyčia nužudoma arba sunkiai sutrikdoma sveikata, jeigu gynyba aiškiai neatitiko kėsینimosi pobūdžio ir pavojingumo. Būtiniosios ginties ribų peržengimu nelaikoma dėl didelio sumišimo ar išgąščio, kurį sukėlė pavojingas kėsینimasis, arba ginantis nuo įsibrovimo į būstą padaryta veika.

(4) Būtiniosios ginties ribas peržengęs asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, tačiau bausmė jam gali būti švelninama remiantis šio kodekso ... straipsniu.

• **straipsnis. Asmens, padariusio nusikalstamą veiką, sulaikymas**

(1) Asmuo neatsako pagal šį kodeksą už veiksmus, kai vydamasis, stabdydamas, neleisdamas ištrūkti ar kitais veiksmais aktyviai bandančiam išvengti sulaikymo nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui padaro turtinės žalos, nesunkų sveikatos sutrikdymą arba sunkų sveikatos sutrikdymą dėl neatsargumo, o sulaikydamas nusikaltimo vietoje asmenį, tyčia nužudžiusį ar pasikėsinusį nužudyti, – sunkų sveikatos sutrikdymą, jeigu nusikalstamą veiką padariusio asmens kitaip nebuvo galima sulaikyti.

(2) Asmens, atremiančio nusikalstamą veiką padariusio asmens pasipriešinimą, veikai taikomos šio kodekso .....straipsnyje nustatytos būtiniosios ginties taisyklės.

• **Straipsnis. Profesinių pareigų vykdymas**

(1) Asmuo pagal šį kodeksą neatsako už žalą, kurią padarė vykdydamas profesines pareigas, jeigu jis neviršijo įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytų įgaliojimų.

(2) Asmuo pagal šį kodeksą atsako už žalą, kurią padarė vykdydamas profesines pareigas, jeigu jis viršijo įstatymų ar kitų teisės aktų nustatytus įgaliojimus, tačiau bausmė jam gali būti švelninama remiantis šio kodekso straipsniu.

• **straipsnis. Būtinasis reikalingumas**

(1) Asmuo neatsako pagal baudžiamuosius įstatymus už veiką, kurią jis padarė siekdamas pašalinti jam pačiam, kitiems asmenims ar jų teisėms, visuomenės ar valstybės interesams gresiantį pavojų, jeigu šis pavojus negalėjo būti pašalintas kitomis priemonėmis ir padaryta žala yra mažesnė už tą, kurios siekta išvengti.

(2) Asmuo, savo veiksmais sudaręs pavojingą situaciją, gali pasiremti būtinąjo reikalingumo nuostatomis tik tuo atveju, jeigu pavojinga situacija sudaryta dėl neatsargumo.

(3) Asmuo negali pateisinti pareigos nevykdymo būtinojo reikalingumo nuostatomis, jeigu jis dėl profesijos, pareigų ar kitų aplinkybių privalo veikti didesnio pavojaus sąlygomis.

• **straipsnis. Teisėsaugos institucijos užduoties vykdymas**

(1) Asmuo neatsako pagal šį kodeksą, jeigu jis teisėtai veikė pagal nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelį.

(2) Asmuo neatsako pagal baudžiamąjį įstatymą, jeigu jis nusikalstamo susivienijimo ar organizuotos grupės veikloje ir jos daromose nusikalstamose veikose dalyvavo vykdydamas teisėsaugos institucijos kitą teisėtą užduotį ir neperžengė šios užduoties ribų.

(3) Jeigu, veikdamas pagal nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelį ar vykdydamas kitą teisėsaugos institucijos užduotį, asmuo peržengė šios užduoties ribas, jis atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, tačiau bausmė gali būti švelninama remiantis šio kodekso ... straipsniu.

(4) Teisėsaugos institucijos yra policija, kitos ikiteisminio tyrimo ir prokuratūros įstaigos.

• **straipsnis. Įsakymo vykdymas**

(1) Asmuo neatsako pagal baudžiamąjį įstatymą už veiką, kurią jis padarė vykdydamas teisėtą įsakymą, potvarkį ar nurodymą.

(2) Asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, jeigu jis įvykdė žinomai nusikalstamą įsakymą, potvarkį ar nurodymą.

(3) Asmuo, atsisakęs vykdyti nusikalstamą įsakymą, potvarkį ar nurodymą, neatsako pagal baudžiamąjį įstatymą. Toks asmuo gali atsakyti pagal šį kodeksą tik tuo atveju, jeigu padarytoje veikoje yra kitos nusikalstamos veikos sudėtis.

• **straipsnis. Pateisinama profesinė ar ūkinė rizika**

(1) Asmuo neatsako pagal šį kodeksą už veiksmus, dėl kurių nors ir atsiranda baudžiamojo įstatymo numatytų padarinių, bet jie atlikti pateisinama profesine ar ūkine rizika visuomenei naudingam tikslui.

(2) Rizika laikoma pateisinama, jeigu padaryta veika atitinka šiuolaikinį mokslą ir techniką, o nurodyto tikslo nebuvo galima pasiekti nesusijusiais su rizika veiksmais ir rizikavęs asmuo ėmėsi būtinų saugumo priemonių, kad apsaugotų nuo žalos įstatymų saugomus interesus.

- **straipsnis. Mokslinis eksperimentas**

(1) Asmuo, kuris atlikdamas teisėtą mokslinį eksperimentą padarė žalos, pagal šį kodeksą neatsako, jeigu eksperimentuojant remtasi mokslo aprobuotomis metodikomis, sprendžiama problema turi išskirtinės reikšmės mokslui ir eksperimentuotojas ėmėsi būtinų priemonių, kad būtų išvengta žalos įstatymų saugomiems interesams.

(2) Mokslinis eksperimentas draudžiamas neturint apie galimus padarinius informuoto eksperimento dalyvio laisvo sutikimo.

(3) Mokslinis eksperimentas draudžiamas, išskyrus įstatymų numatytus atvejus, su nėščia moterimi, jos vaisiumi, mažamečiu, sutrikusios psichikos asmeniu ir asmeniu, kuriam atimta laisvė.

X skyrius. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės

- **straipsnis. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai asmuo ar nusikalstama veika prarado pavojingumą**

Padaręs nusikalstamą veiką asmuo atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu teismas pripažįsta, kad iki bylos nagrinėjimo teisme šis asmuo ar jo padaryta veika dėl aplinkybių pasikeitimo tapo nepavojingi.

- **straipsnis. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės dėl nusikaltimo mažareikšmiškumo**

Padaręs nusikaltimą asmuo gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu dėl padarytos žalos dydžio, nusikaltimo dalyko ar kitų nusikaltimo požymių ypatumų veika pripažįstama mažareikšme.

- **straipsnis. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai kaltininkas ir nukentėjęs asmuo susitaiko**

(1) Asmuo, padaręs baudžiamąjį nusizengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu:

1) jis prisipažino padaręs nusikalstamą veiką ir

2) savu noru atlygino ar pašalino fiziniam ar juridiniam asmeniui padarytą žalą arba susitarė dėl šios žalos atlyginimo ar pašalinimo, ir

3) susitaikė su nukentėjusiu asmeniu arba juridinio asmens ar valstybės institucijos atstovu, ir;

4) yra pagrindo manyti, kad jis nedarys naujų nusikalstamų veikų.

(2) Šio straipsnio 1 dalyje numatytais pagrindais negali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės recidyvistas, pavojingas recidyvistas, taip pat asmuo, kuris anksčiau jau buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės kaip susitaikęs su nukentėjusiu asmeniu, jeigu nuo susitaikymo dienos iki naujos veikos padarymo praėjo mažiau nei ketveri metai.

(3) Jeigu asmuo, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal šio straipsnio 1 dalį, per vienerius metus padarė baudžiamąjį nusižengimą ar neatsargų nusikaltimą arba be pateisinamų priežasčių nevykdo teismo patvirtinto susitarimo dėl žalos atlyginimo sąlygų ir tvarkos, teismas gali panaikinti sprendimą dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ir spręsti dėl tokio asmens baudžiamosios atsakomybės už visas padarytas nusikalstamas veikas.

(4) Jeigu asmuo, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal šio straipsnio 1 dalį, per vienerius metus padarė naują tyčinį nusikaltimą, ankstesnis sprendimas atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės nustoja galioti ir sprendžiama dėl tokio asmens baudžiamosios atsakomybės už visas padarytas nusikalstamas veikas.

• **straipsnis. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai yra lengvinančių aplinkybių**

Asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą arba neatsargų nusikaltimą, teismo motyvuotu sprendimu gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu:

- 1) jis pirmą kartą padarė nusikalstamą veiką ir
- 2) yra ne mažiau kaip dvi šiame Kodekse numatytos atsakomybę lengvinančios aplinkybės, ir
- 3) nėra atsakomybę sunkinančių aplinkybių.

• **straipsnis. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės, kai asmuo aktyviai padėjo atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių padarytas nusikalstamas veikas**

(1) Asmuo, įtariamas dalyvavęs organizuotai grupei ar nusikalstamam susivienijimui darant nusikalstamas veikas arba priklausęs nusikals-

tamam susivienijimui, gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu jis prisipažino dalyvavęs darant tokią nusikalstamą veiką ar priklausęs nusikalstamam susivienijimui ir aktyviai padėjo atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių padarytas nusikalstamas veikas.

(2) Šio straipsnio 1 dalis netaikoma asmeniui, kuris dalyvavo tyčia nužudant arba kuris tokiais pagrindais nuo baudžiamosios atsakomybės jau buvo atleistas, taip pat organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo organizatoriui ar vadovui.

• **straipsnis. Atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą**

(1) Asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą, neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, teismo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu yra asmens, kuris vertas teismo pasitikėjimo, prašymas perduoti kaltininką jo atsakomybei pagal laidavimą. Laidavimas gali būti paskirtas su užstatu arba be jo.

(2) Asmuo teismo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, jeigu:

- 1) jis pirmą kartą padarė nusikalstamą veiką ir
- 2) visiškai pripažino savo kaltę ir gailisi padaręs nusikalstamą veiką, ir
- 3) bent iš dalies atlygino ar pašalino padarytą žalą arba įsipareigojo ją atlyginti, jeigu ji buvo padaryta, ir
- 4) yra pagrindo manyti, kad jis visiškai atlygins ar pašalins padarytą žalą, laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų.

(3) Laiduotojas gali būti kaltininko tėvai, artimieji giminaičiai ar kiti teismo pasitikėjimo verti asmenys. Teismas, priimdamas sprendimą, atsižvelgia į laiduotojo asmenines savybes ar veiklos pobūdį ir galimybę daryti teigiamą įtaką kaltininkui.

(4) Laidavimo terminas nustatomas nuo vienerių iki trejų metų.

(5) Prašydamas perduoti asmenį pagal laidavimą su užstatu, laiduotojas įsipareigoja įmokėti teismo nustatyto dydžio užstatą. Atsižvelgdamas į laiduotojo asmenines savybes ir jo turtinę padėtį, teismas nustato užstato dydį arba sprendžia dėl atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą be užstato. Užstatas grąžinamas pasibaigus laidavimo terminui,

jeigu asmuo, už kurį buvo laiduota, per teismo nustatytą laidavimo terminą nepadarė naujos nusikalstamos veikos.

(6) Laiduotojas turi teisę atsisakyti laidavimo. Šiuo atveju teismas, atsižvelgdamas į laidavimo atsisakymo priežastis, sprendžia dėl užstato grąžinimo, taip pat dėl asmens baudžiamosios atsakomybės už padarytą nusikalstamą veiką, kito laiduotojo paskyrimo ar asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės.

(7) Jeigu asmuo, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, laidavimo metu padarė naują baudžiamąjį nusižengimą ar neatšargų nusikaltimą, teismas gali panaikinti sprendimą atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės ir spręsti dėl šio asmens baudžiamosios atsakomybės už visas padarytas veikas.

(8) Jeigu asmuo, atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, laidavimo metu padarė naują tyčinį nusikaltimą, ankstesnis sprendimas atleisti jį nuo baudžiamosios atsakomybės nustoja galioti ir sprendžiama dėl šio asmens baudžiamosios atsakomybės už visas padarytas nusikalstamas veikas.

X skyrius. Bausmė

• straipsnis. Bausmė ir jos paskirtis

(1) Bausmė yra valstybės prievartos priemonė, skiriama teismo nuosprendžiu nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padariusiam asmeniui.

(2) Bausmės paskirtis:

- 1) sulaikyti asmenis nuo nusikalstamų veikų darymo;
- 2) nubausti nusikalstamą veiką padariusį asmenį;
- 3) atimti ar apriboti nuteistam asmeniui galimybę daryti naujas nusikalstamas veikas;
- 4) paveikti bausmę atlikusius asmenis, kad laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų;
- 5) užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą.

• straipsnis. Bausmių rūšys

(1) Padariusiam nusikaltimą asmeniui gali būti skiriamos šios bausmės:

- 1) viešųjų teisių atėmimas;
- 2) teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas;
- 3) viešieji darbai;
- 4) bauda;
- 5) laisvės apribojimas;
- 6) areštas;
- 7) terminuotas laisvės atėmimas;
- 8) laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

(2) Padariusiam baudžiamąjį nusižengimą asmeniui gali būti skiriamos šios bausmės:

- 1) viešųjų teisių atėmimas;
- 2) teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas;
- 3) viešieji darbai;
- 4) bauda;
- 5) laisvės apribojimas;
- 6) areštas.

(3) Asmeniui, padariusiam vieną nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, gali būti skiriama tik viena bausmė.

(4) Šio kodekso ... ir ... straipsniuose numatytais atvejais gali būti skiriamos dvi bausmės.

(5) Jeigu už kelis padarytus nusikaltimus skiriamos daugiau negu dvi skirtingų rūšių bausmės, teismas, skirdamas galutinę subendrintą bausmę, iš paskirtų bausmių palieka dvi bausmes: vieną iš jų – griežčiausią, o kitą parenka savo nuožiūra.

(6) Padariusiam nusikalstamą veiką asmeniui kartu su bausme, remiantis šio kodekso ... straipsniais, gali būti skiriamos viena arba daugiau šių baudžiamojo poveikio priemonių – uždraudimas naudotis specialia teise, turto konfiskavimas, draudimas prisiartinti prie nukentėjusio asmens, dalyvavimas smurtinių elgesį keičiančiose programose.

(7) Bausmių rūšis juridiniams asmenims ir bausmių skyrimo nepilnamečiams ypatumus nustato šio kodekso ... straipsniai.

• **straipsnis. Bausmių rūšys juridiniams asmenims**

(1) Juridiniam asmeniui už padarytą nusikalstamą veiką gali būti skiriamos šios bausmės:

- 1) bauda;
- 2) juridinio asmens veiklos apribojimas;
- 3) juridinio asmens likvidavimas.

(2) Teismas, paskyręs bausmę juridiniam asmeniui, gali nutarti paskelbti šį nuosprendį per visuomenės informavimo priemones.

(3) Juridiniam asmeniui už vieną nusikalstamą veiką gali būti skiriama tik viena bausmė.

(4) Juridiniams asmenims skiriamos bausmės šio kodekso specialiosios dalies straipsnių sankcijose nenurodomos. Teismas, skirdamas bausmę juridiniam asmeniui, vadovaujasi šio straipsnio 1 dalyje nustatytu bausmių sąrašu.

• **straipsnis. Viešųjų teisių atėmimas**

(1) Viešųjų teisių atėmimas yra teisės būti išrinktam ar paskirtam į valstybės ar savivaldybės institucijų ir įstaigų, įmonių ar nevalstybinių organizacijų renkamas ar skiriamas pareigas atėmimas.

(2) Viešųjų teisių atėmimas straipsnio sankcijoje nenustatomas. Šią bausmę teismas skiria tais atvejais, kai straipsnio sankcijoje numatyta teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimo bausmė ir nusikalstama veika padaryta piktnaudžiaujant viešosiomis teisėmis.

(3) Teismas, skirdamas viešųjų teisių atėmimo bausmę, nurodo, kokia teisė atimama. Viešosios teisės gali būti atimtos nuo vienerių iki penkerių metų. Šios bausmės terminas skaičiuojamas metais ir mėnesiais.

• **straipsnis. Teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimas**

(1) Teismas skiria teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimą šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais, kai kaltininkas nusikalstamą veiką padaro darbinės ar profesinės veiklos srityje arba kai teismas, atsižvelgdamas į padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, padaro išvadą, kad nuteistajam negalima palikti teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla.

(2) Teisė dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla gali būti atimama nuo vienerių iki penkerių metų. Šios bausmės laikas straipsnio

sankcijoje nenustatomas. Jį nustato teismas, skirdamas bausmę. Bausmės terminas skaičiuojamas metais ir mėnesiais.

(3) Jeigu teisės dirbti tam tikrą darbą arba užsiimti tam tikra veikla atėmimo bausmė paskirta kartu su laisvės atėmimu arba areštu, ji taikoma visą laisvės atėmimo ar arešto atlikimo laiką ir teismo paskirtą laiką po laisvės atėmimo ar arešto atlikimo.

• straipsnis. Viešieji darbai

(1) Viešuosius darbus teismas skiria šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais. Viešieji darbai vykdomi tik tuo atveju, jeigu nuteistas sutinka.

(2) Viešieji darbai skiriami nuo vieno mėnesio iki vienerių metų. Bausmės terminas skaičiuojamas mėnesiais. Asmuo, nuteistas atlikti viešuosius darbus, įpareigojamas per teismo paskirtą laiką neatlygintinai dirbti nuo 10 iki 40 valandų per mėnesį visuomenės labui.

(3) Viešųjų darbų atlikimo laikas bei darbo valandų skaičius straipsnio sankcijoje nenurodomas. Tai nustato teismas, skirdamas bausmę, tačiau šis laikas negali būti ilgesnis nei 480 valandų, kai bausmė skiriama už nusikaltimą, ir 240 valandų, kai bausmė skiriama už baudžiamąjį nusižengimą.

(4) Darbą nuteistajam parenka bausmę vykdanči institucija kartu su savivaldybių vykdomosiomis institucijomis.

(5) Jeigu dėl objektyvių priežasčių asmuo negali atlikti pagal šį straipsnį jam paskirtų viešųjų darbų, teismas gali atleisti jį nuo šios bausmės, vietoj jos paskirdamas šio kodekso skyriuje numatytą baudžiamojo poveikio priemonę.

(6) Jeigu asmuo dėl pateisinamų priežasčių per teismo paskirtą laiką neišdirbo paskirtų viešųjų darbų valandų, teismas gali pratęsti viešųjų darbų laiką, kol šis asmuo išdirbs paskirtas valandas.

(7) Jeigu asmuo vengia atlikti viešuosius darbus, bausmę vykdanči institucija įspėja nuteistąjį dėl galimų teisinių pasekmių. Jeigu asmuo ir po įspėjimo vengia atlikti viešųjų darbų bausmę, teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu gali pakeisti viešuosius darbus bauda arba areštu. Viešieji darbai keičiami bauda arba areštu pagal šio kodekso ... straipsniuose nustatytas taisykles.

(8) Jeigu asmuo po nuosprendžio įsiteisėjimo nesutinka atlikti viešuosius darbus, teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu pakeičia viešuosius darbus bauda arba areštu pagal šio kodekso ... straipsniuose nustatytas taisykles.

• **straipsnis. Bauda**

(1) Bauda yra piniginė bausmė, teismo skiriama šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais.

(2) Bauda skaičiuojama minimalaus gyvenimo lygio (MGL) dydžiais. Minimali bauda yra vieno MGL dydžio.

(3) Nustatoma bauda:

1) už baudžiamąjį nusižengimą – iki 50 MGL dydžio;

2) už nesunkų nusikaltimą – iki 100 MGL dydžio;

3) už apysunkį nusikaltimą – iki 200 MGL dydžio;

4) už sunkų nusikaltimą – iki 300 MGL dydžio;

5) už neatsargų nusikaltimą – iki 75 MGL dydžio.

(4) Juridiniam asmeniui nustatoma iki 50 000 MGL dydžio bauda.

(5) Baudos dydis už padarytą nusikalstamą veiką straipsnio sankcijoje nenurodomas. Jį nustato teismas, skirdamas bausmę.

(6) Jeigu asmuo neturi lėšų sumokėti teismo paskirtą baudą, teismas, vadovaudamasis šio kodekso ... straipsnyje nustatytais taisyklėmis, nuteistojo sutikimu šią bausmę gali pakeisti viešaisiais darbais.

(7) Jeigu asmuo vengia savu noru sumokėti baudą ir nėra galimybių ją išieškoti, teismas gali pakeisti baudą areštu. Keisdamas baudą areštu, teismas vadovaujasi šio kodekso ... straipsnyje nustatytais taisyklėmis.

• **straipsnis. Laisvės apribojimas**

(1) Laisvės apribojimo bausmę teismas skiria šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais.

(2) Laisvės apribojimo bausmė gali būti skiriama nuo trijų mėnesių iki dvejų metų. Bausmės terminas skaičiuojamas metais ir mėnesiais.

(3) Asmenys, nuteisti laisvės apribojimo bausme, privalo:

1) be teismo ar bausmę vykdančios institucijos žinios nekeisti gyvenamosios vietos;

2) vykdyti teismo nustatytus įpareigojimus ir laikytis teismo nustatytų draudimų;

3) nustatyta tvarka atsiskaityti, kaip vykdo draudimus ir įpareigojimus.

(4) Asmeniui, kuriam paskirta laisvės apribojimo bausmė, teismas gali nustatyti vieną ar kelis draudimus bei įpareigojimus.

(5) Teismas gali uždrausti:

1) lankytis tam tikrose vietose;

2) bendrauti su tam tikrais asmenimis ar asmenų grupėmis;

3) turėti, naudoti, įgyti, saugoti pačiam ar perduoti saugoti kitiems asmenims tam tikrus daiktus.

(6) Teismas gali įpareigoti:

1) tam tikru laiku būti namuose;

2) atlyginti nusikalstama veika padarytą turtinę žalą ar jos dalį arba tokią žalą pašalinti savo darbu;

3) pradėti dirbti arba užsiregistruoti darbo biržoje, mokytis;

4) gydytis nuo alkoholizmo, narkomanijos, toksikomanijos ar venerinės ligos, kai nuteistasis sutinka;

5) neatlygintinai išdirbti iki 200 valandų per teismo nustatytą, bet ne ilgesnį kaip laisvės apribojimo laiką sveikatos priežiūros, globos ir rūpybos įstaigose ar nevalstybinėse organizacijose, kurios rūpinasi neįgaliaisiais, nusenusiais ar kitais pagalbos reikalingais žmonėmis.

(7) Teismas vietoj šio straipsnio 5 ir 6 dalyse nurodytų draudimų ar įpareigojimų asmeniui jo ar kitų baudžiamojo proceso dalyvių prašymu gali paskirti kitus baudžiamajame įstatyme nenumatytus draudimus ar įpareigojimus, jeigu, teismo nuomone, tai darytų teigiamą įtaką jo elgesiui.

(8) Teismo nustatytų nuteistajam draudimų ir apribojimų skaičius nenustatomas, tačiau jie turi būti suderinami.

(9) Jeigu nuteistasis dėl objektyvių priežasčių negali įvykdyti nustatytų įpareigojimų, teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu gali atleisti jį nuo bausmės, vietoj jos paskirdamas šio kodekso IX skyriuje numatytą baudžiamojo poveikio priemonę.

(10) Jeigu asmuo vengia atlikti laisvės apribojimo bausmę, ši bausmė jam keičiama areštu pagal šio kodekso ... straipsniuose nustatytas taisykles.

- **straipsnis. Areštas**

(1) Areštą teismas skiria šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais.

(2) Areštas yra trumpalaikis laisvės atėmimas, atliekamas areštinėje. Arešto terminas skaičiuojamas paromis.

(3) Už nusikaltimą nustatoma nuo penkiolikos iki devyniasdešimties parų arešto, už baudžiamąjį nusižengimą – nuo dešimties iki keturiasdešimt penkių parų arešto.

(4) Arešto laikas už nusikalstamą veiką straipsnio sankcijoje nenurodomas. Jį nustato teismas, skirdamas bausmę.

(5) Jeigu paskirta iki keturiasdešimt penkių parų arešto, teismas gali nustatyti atlikti jį poilsio dienomis. Jeigu asmuo pažeidžia šią arešto atlikimo tvarką, ją teismas savo sprendimu gali pakeisti įprastine arešto atlikimo tvarka.

(6) Areštas neskiriamas nėščioms moterims ir gali būti neskiriamas asmenims, auginantiems vaiką iki trejų metų, atsižvelgiant į vaiko interesus.

- **straipsnis. Terminuotas laisvės atėmimas**

(1) Terminuotą laisvės atėmimą teismas skiria šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais. Bausmės terminas skaičiuojamas metais, mėnesiais ir dienomis.

(2) Terminuoto laisvės atėmimo bausmė gali būti skiriama nuo trijų mėnesių iki dvidešimties metų. Jeigu skiriama bausmė pagal šio kodekso ... straipsnį, kai neatlikus bausmės padaromas naujas nusikaltimas, gali būti paskirta iki dvidešimt penkerių metų laisvės atėmimo bausmė.

(3) Laisvės atėmimo bausmę nuteistieji atlieka atvirose kolonijose, pataisos namuose ir kalėjimuose. Bausmės atlikimo vietą parenka teismas, atsižvelgdamas į kaltininko asmenybę, padaryto nusikaltimo pobūdį ir pavojingumą. Laisvės atėmimo bausmės atlikimo tvarką ir sąlygas nustato šio kodekso ... dalis.

- **straipsnis. Laisvės atėmimas iki gyvos galvos**

(1) Laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę teismas skiria šio kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais.

(2) Jeigu baudžiamasis įstatymas numato galimybę švelninti laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę, sušvelnintos laisvės atėmimo bausmės terminas negali būti trumpesnis negu dvidešimt penkeri metai.

(3) Laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę nuteistieji atlieka kalėjime. Pirmuosius dešimt metų laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atlikę nuteistieji įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka gali būti perkelti į pataisos namus. Laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atlikimo tvarką ir sąlygas nustato šio kodekso ... dalis.

• **straipsnis. Juridinio asmens veiklos apribojimas**

(1) Teismas, skirdamas juridinio asmens veiklos apribojimo bausmę, uždraudžia juridiniam asmeniui verstis tam tikra veikla ar įpareigoja (likviduoti ar kitaip nutraukti veiklą) tam tikrą juridinio asmens padalinį.

(2) Juridinio asmens veikla gali būti apribota nuo vienerių iki penkerių metų. Šios bausmės terminas skaičiuojamas metais ir mėnesiais.

• **straipsnis. Juridinio asmens likvidavimas**

Teismas, skirdamas juridinio asmens likvidavimo bausmę, įpareigoja juridinį asmenį per teismo nustatytą terminą nutraukti visą ūkinę, komercinę, finansinę ar profesinę veiklą ir uždaryti visus juridinio asmens padalinius.

X skyrius. Bausmės skyrimas

• **straipsnis. Bendrieji bausmės skyrimo pagrindai**

(1) Teismas skiria bausmę pagal šio kodekso specialiosios dalies straipsnio, numatančio atsakomybę už padarytą nusikalstamą veiką, sankciją laikydamasis šio kodekso bendrosios dalies nuostatų.

(2) Skirdamas bausmę, teismas atsižvelgia į:

- 1) padarytos nusikalstamos veikos pavojingumo laipsnį;
- 2) kaltės formą ir rūšį;
- 3) padarytos nusikalstamos veikos motyvus ir tikslus;
- 4) nusikalstamos veikos stadiją;
- 5) kaltininko asmenybę;
- 6) asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką formą ir rūšį;

7) atsakomybę lengvinančias bei sunkinančias aplinkybes.

(3) Jeigu straipsnio sankcijoje numatytos bausmės paskyrimas aiškiai prieštarautų teisingumo principui, teismas, vadovaudamasis bausmės paskirtimi, gali motyvuotai paskirti švelnesnę bausmę.

- **straipsnis. Bausmės skyrimas asmeniui, pirmą kartą teisiamam už nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą**

Asmeniui, pirmą kartą teisiamam už nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, teismas paprastai skiria su laisvės atėmimu nesusijusias bausmes. Skirdamas laisvės atėmimo bausmę, teismas privalo motyvuoti savo sprendimą.

- **straipsnis. Bausmės skyrimas recidyvistui už tyčinio nusikaltimo padarymą**

(1) Recidyvistui už tyčinio nusikaltimo padarymą teismas paprastai skiria laisvės atėmimo bausmę.

(2) Pavojingam recidyvistui už tyčinį nusikaltimą skiriama griežtesnė negu straipsnio sankcijoje už padarytą nusikaltimą nustatytos laisvės atėmimo bausmės vidurkis bausmė. Kitokia bausmė pavojingam recidyvistui gali būti skiriama tik šio kodekso ... straipsnyje numatytais pagrindais.

- **straipsnis. Bausmės skyrimas už rengimąsi ir pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką**

(1) Bausmė už rengimąsi ar pasikėsinimą padaryti nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą skiriama bendra tvarka, atsižvelgiant į kaltininko padarytų veiksmų pavojingumą, į tai, kiek nusikalstamas ketinimas įgyvendintas, ir į priežastis, dėl kurių nusikalstama veika nebuvo baigta.

(2) Už rengimąsi ar pasikėsinimą padaryti nusikalstamą veiką remiantis šio kodekso ... straipsniu gali būti paskirta švelnesnė negu už pa-baigtą nusikalstamą veiką numatyta bausmė.

- **straipsnis. Bausmės skyrimas nusikalstamos veikos bendrininkams**

(1) Bausmė nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo bendrininkams skiriama bendra tvarka, atsižvelgiant į asmens kaip bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką rūšį, formą, vaidmenį ir pobūdį.

(2) Organizuotos grupės nariams už nusikaltimo padarymą paprastai skiriama griežtesnė bausmė negu bendrininkų grupės nariams.

• **straipsnis. Atsakomybę lengvinančios aplinkybės**

(1) Atsakomybę lengvinančios aplinkybės yra šios:

1) kaltininkas suteikė nukentėjusiam asmeniui pagalbą arba kitais aktyviais veiksmais išvengė ar bandė išvengti sunkesnių padarinių;

2) kaltininkas prisipažino padaręs baudžiamojo įstatymo numatytą veiką ir nuoširdžiai gailisi arba padėjo išaiškinti šią veiką ar joje dalyvavusius asmenis;

3) kaltininkas savo noru atlygino ar pašalino padarytą žalą;

4) nusikalstama veika padaryta dėl labai sunkios turtinės arba beviltiškos kaltininko padėties;

5) veika padaryta dėl psichinės ar fizinės prievartos, jeigu tokia prievarta nepašalina baudžiamosios atsakomybės;

6) veikos padarymui įtakos turėjo provokuojantis ar rizikingas nukentėjusio asmens elgesys;

7) veika padaryta nukentėjusio asmens, kurio būklė beviltiška, prašymu;

8) veika padaryta pažeidžiant nusikalstamą veiką padariusio asmens sulaikymo, būtinojo reikalingumo, profesinės pareigos arba teisės saugos institucijų užduoties vykdymo, gamybinės ar ūkinės rizikos, mokslinio eksperimento teisėtumo sąlygas;

9) veika padaryta peržengiant būtinąsios ginties ribas, kai baudžiamasis įstatymas numato atsakomybę už būtinąsios ginties ribų peržengimą;

10) veika padaryta dėl didelio susijaudinimo, kurį nulėmė neteisėti nukentėjusio asmens veiksmai;

11) veiką padarė ribotai pakaltinamas asmuo;

12) veiką padarė prieš jo valią nugirdytas ar apsvaigintas asmuo;

13) nepavykęs savanoriškas atsisakymas padaryti nusikalstamą veiką.

(2) Teismas gali pripažinti atsakomybę lengvinančiomis aplinkybėmis ir kitas šio straipsnio 1 dalyje nenurodytas aplinkybes.

(3) Skirdamas bausmę, teismas neatsižvelgia į tokią atsakomybę lengvinančią aplinkybę, kuri įstatyme numatyta kaip nusikaltimo sudėties požymis.

• straipsnis. Atsakomybę sunkinančios aplinkybės

(1) Atsakomybę sunkinančios aplinkybės yra šios:

1) veiką padarė bendrininkų grupė. Teismas, atsižvelgdamas į kiekvieno bendrininko dalyvavimo darant nusikalstamą veiką pobūdį ir laipsnį, gali nepripažinti šios aplinkybės atsakomybę sunkinančia;

2) veiką padarė organizuota grupė;

3) veika padaryta dėl chuliganiškų ar savanaudiškų paskatų;

4) veika padaryta kankinant nukentėjusį asmenį ar tyčiojantis iš jo;

5) veika padaryta mažamečiui;

6) veika padaryta asmeniui, kuris dėl ligos, neįgalumo, senatvės ar kitų priežasčių buvo bejėgiškos būklės, be jo prašymo;

7) veika padaryta nėščiai moteriai, kai akivaizdu, kad ji nėščia;

8) veika padaryta pasinaudojant visuomenine ar kito asmens nelaime;

9) veiką padarė asmuo, apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų, jeigu šios aplinkybės turėjo įtakos nusikalstamos veikos padarymui;

10) veika padaryta visuotinai pavojingu būdu arba naudojant sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas arba šaunamuosius ginklus;

11) dėl padarytos veikos atsirado sunkių padarinių;

12) veika padaryta siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų.

(2) Skirdamas bausmę, teismas neatsižvelgia į tokią atsakomybę sunkinančią aplinkybę, kuri įstatyme numatyta kaip nusikaltimo sudėties požymis.

• straipsnis. Bausmės skyrimas, kai yra atsakomybę lengvinančių ir (ar) sunkinančių aplinkybių

(1) Teismas, skirdamas bausmę, atsižvelgia į tai, ar yra nustatyta tik atsakomybę lengvinančių ar tik atsakomybę sunkinančių aplinkybių, ar yra ir atsakomybę lengvinančių, ir atsakomybę sunkinančių aplinkybių, ir įvertina kiekvienos aplinkybės reikšmę.

(2) Teismas, įvertinęs atsakomybę lengvinančias ir (ar) atsakomybę sunkinančias aplinkybes, jų kiekį, pobūdį ir tarpusavio santykį, taip pat

kitas ... straipsnio 2 dalyje nurodytas aplinkybes, motyvuotai parenka švelnesnę ar griežtesnę bausmės rūšį, taip pat skiriamos bausmės dydį, skaičiuodamas nuo jos vidurkio.

(3) Nustatant įstatyme numatytos bausmės vidurkį, sudedamas minimalus ir maksimalus straipsnio sankcijoje numatytas bausmės dydis ir gautas rezultatas padalijamas pusiau. Jeigu straipsnio sankcijoje minimalus bausmės dydis už padarytą nusikalstamą veiką nenurodytas, nustatant bausmės vidurkį, vadovaujamosi tos rūšies bausmės minimaliu dydžiu.

(4) Jeigu kaltininkas savo noru prisipažino padaręs nusikaltimą, nuoširdžiai gailisi, aktyviai padėjo išaiškinti nusikaltimą ir nėra atsakomybę sunkinančių aplinkybių, teismas skiria jam ne didesnę kaip straipsnio sankcijoje už padarytą nusikaltimą numatytos bausmės vidurkis laisvės atėmimo bausmę arba su laisvės atėmimu nesusijusią bausmę.

(5) Ne didesnę kaip straipsnio sankcijoje už padarytą nusikaltimą numatytos bausmės vidurkis laisvės atėmimo bausmę teismas gali skirti asmeniui, dalyvavusiam tyčia nužudant, jeigu jis prisipažino dėl visų savo padarytų nusikalstamų veikų ir aktyviai padėjo atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių padarytą tyčinį nužudymą.

(6) Šio straipsnio 5 dalis netaikoma tyčinio nužudymo, organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo organizatoriui ar vadovui.

• straipsnis. Švelnesnės, negu įstatymo numatyta, bausmės skyrimas

(1) Teismas, atsižvelgęs į visas bylos aplinkybes, už kiekvieną nusikalstamą veiką gali paskirti švelnesnę, negu įstatymo numatyta, bausmę, jeigu nusikalstamą veiką padaręs asmuo pats savo noru atvyko ar pranešė apie šią veiką, prisipažino ją padaręs ir nuoširdžiai gailisi, ir (ar) padėjo ikiteisminiam tyrimui bei teismui išaiškinti nusikalstamą veiką, ir visiškai ar iš dalies atlygino arba pašalino padarytą turtinę žalą.

(2) Teismas, atsižvelgęs į visas bylos aplinkybes, gali už kiekvieną nusikalstamą veiką paskirti švelnesnę, negu įstatymo numatyta, bausmę ir tuo atveju, kai yra atsakomybę lengvinančių aplinkybių, bent iš dalies atlyginta ar pašalinta turtinė žala, jeigu ji buvo padaryta, ir:

1) kaltininkas išlaiko asmenis, kurie serga sunkia liga ar yra neįgalūs ir nėra kam juos prižiūrėti, arba

2) kaltininkas išlaiko mažamečius vaikus, kurių dėl paskirtos įstatyme numatytos bausmės nebūtų kam prižiūrėti, arba

3) kaltininko kaip bendrininko vaidmuo darant nusikalstamą veiką buvo antraeilis, arba

4) veika nutrūko rengiantis padaryti nusikaltimą ar pasikėsinant daryti nusikalstamą veiką, arba

5) veika padaryta peržengiant būtinąsias ginties ribas, arba

6) veika padaryta pažeidus nusikalstamą veiką padariusio asmens sulaikymo, būtinojo reikalingumo, profesinės pareigos arba teisėsaugos institucijų užduoties vykdymo, gamybinės ar ūkinės rizikos, mokslinio eksperimento teisėtumo sąlygas.

(3) Kai yra šio straipsnio 1 ir 2 dalyse nurodytos sąlygos, teismas gali:

1) paskirti mažesnę bausmę, negu straipsnio sankcijoje už padarytą nusikalstamą veiką numatyta mažiausia bausmė, arba

2) paskirti mažesnę bausmę, negu nustatyta šio kodekso ... straipsnio 2 dalyje, arba

3) paskirti švelnesnę bausmės rūšį, negu numatyta straipsnio sankcijoje už padarytą nusikalstamą veiką.

(4) Teismas taip pat gali pagal šio straipsnio 3 dalį paskirti švelnesnę, negu įstatymo numatyta, bausmę asmeniui, dalyvavusiam tyčia nužudant, jeigu jis prisipažino dėl visų savo padarytų nusikalstamų veikų ir aktyviai padėjo atskleisti organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo narių padarytą tyčinį nužudymą, ir:

1) nužudymas padarytas dėl grasinimo ar prievartos arba

2) kaltininko kaip bendrininko vaidmuo nužudant buvo antraeilis, arba

3) veika nutrūko rengiantis nužudyti ar kėsinantis nužudyti.

• **straipsnis. Bausmės skyrimas už kelias nusikalstamas veikas**

(1) Jeigu padarytos kelios nusikalstamos veikos, teismas paskiria bausmę už kiekvieną nusikalstamą veiką atskirai, paskui paskiria galutinę subendrintą bausmę. Skirdamas galutinę subendrintą bausmę, teismas gali bausmes apimti arba visiškai ar iš dalies jas sudėti.

(2) Kai bausmės apimamos, griežtesnė bausmė apima švelnesnės ir galutinė subendrinta bausmė prilygsta griežčiausiai iš paskirtų už atskiras nusikalstamas veikas bausmei.

(3) Kai bausmės visiškai sudedamos, prie griežčiausios bausmės, paskirtos už vieną iš padarytų nusikalstamų veikų, pridedamos visos paskirtos švelnesnės bausmės.

(4) Kai bausmės iš dalies sudedamos, prie griežčiausios bausmės, paskirtos už vieną iš padarytų nusikalstamų veikų, iš dalies pridedamos švelnesnės bausmės.

(5) Bausmių apėmimą teismas taiko, kai:

1) yra ideali nusikalstamų veikų sutaptis;
2) padarytos nusikalstamos veikos labai skiriasi pagal pavojingumą ir priskiriamos skirtingoms nusikalstamų veikų rūšims ar kategorijoms pagal šio kodekso ... ar ... straipsnius;

3) už vieną nusikalstamą veiką paskirta dvidešimt metų laisvės atėmimo arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

(6) Jeigu skiriant galutinę bausmę dalis paskirtų bausmių gali būti apimamos, o kitos – tik visiškai ar iš dalies sudedamos, teismas bausmes bendrina bausmių apėmimo ir sudėjimo būdu. Bausmių bendrinimo tvarką teismas pasirenka įvertinęs padarytų nusikalstamų veikų pobūdį ir pavojingumą.

(7) Kai bausmė skiriama vadovaujantis šio straipsnio 1 dalimi, galutinė subendrinta bausmė negali viršyti dvidešimties metų laisvės atėmimo, o jeigu skiriama kitos rūšies bausmė, $\approx$ šio kodekso nustatyto tos rūšies bausmės maksimalaus dydžio.

(8) Negalima skirti tokios subendrintos bausmės rūšies, kuri nebuvo paskirta už atskiras nusikalstamas veikas.

(9) Pagal šio straipsnio taisyklės skiriama bausmė ir tais atvejais, kai po nuosprendžio priėmimo nustatoma, kad asmuo iki nuosprendžio pirmojoje byloje priėmimo dar padarė kitą nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą. Šiuo atveju į bausmės laiką įskaitoma bausmė, visiškai ar iš dalies atlikta pagal ankstesnį nuosprendį.

(10) Nelaikoma, kad asmuo padarė kelias nusikalstamas veikas, jeigu jis padarė tęstinę nusikalstamą veiką.

• **straipsnis. Bausmės skyrimas, kai neatlikus bausmės padaryta nauja nusikalstama veika**

(1) Jeigu nuteistasis, neatlikęs paskirtos bausmės, padaro naują nusikalstamą veiką arba naują nusikalstamą veiką bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu padaro asmuo, kuriam bausmės vykdymas atidėtas, arba naują nusikalstamą veiką neatliktos bausmės laikotarpiu padaro asmuo, lygtinai atleistas nuo bausmės prieš terminą, teismas, paskyręs bausmę už naują nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, bausmės subendrina. Skirdamas subendrintą bausmę, teismas gali bausmės visiškai ar iš dalies sudėti.

(2) Kai bausmės visiškai sudedamos, prie nauju nuosprendžiu paskirtos bausmės pridedama visa neatliktos bausmės dalis.

(3) Kai bausmės iš dalies sudedamos, prie nauju nuosprendžiu paskirtos bausmės pridedama neatliktos bausmės dalis. Jeigu neatliktos bausmės dalis yra didesnė, tai prie jos pridedama nauju nuosprendžiu paskirtos bausmės dalis.

(4) Kai bausmė skiriama vadovaujantis šio straipsnio 1 dalimi, subendrinta bausmė negali viršyti dvidešimt penkerių metų laisvės atėmimo, o jeigu skiriama kitos rūšies bausmė, $\approx$ šio kodekso nustatyto tos rūšies bausmės maksimalaus dydžio.

(5) Jeigu už vieną iš padarytų nusikaltimų buvo paskirta laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė, bausmės subendrinamos apėmimo būdu ir subendrinta bausmė yra laisvės atėmimas iki gyvos galvos.

• **straipsnis. Bausmių sudėjimo ir keitimo taisyklės**

(1) Paskirtos bausmės sudedamos, taip pat vienos bausmės keičiamos kitomis bausmėmis pagal šias taisykles:

1) viena laisvės atėmimo diena prilyginama:

a) vienai arešto parai (1:1);

b) dviem laisvės apribojimo dienoms (1:2);

2) viena arešto para prilyginama:

a) dviejų MGL dydžio baudai (1:2);

b) šešioms viešųjų darbų valandoms (1:6);

c) dviem laisvės apribojimo dienoms (1:2);

3) viena laisvės apribojimo diena prilyginama:

a) trims viešųjų darbų valandoms (1:3);
 b) vieno MGL dydžio baudai (1:1);
 4) vieno MGL dydžio bauda prilyginama šešioms viešųjų darbų valandoms.

(2) Teismas, subendrinamas bausmes šio kodekso ... ir ... straipsniuose numatytais atvejais, švelnesnę bausmę keičia griežtesne bausme. Bauda nekeičiama ir skiriama kartu su kita bausme. Draudžiamas dvigubas bausmių keitimas.

• **straipsnis. Suėmimo įskaitymas į paskirtą bausmę**

(1) Teismas, skirdamas bausmę asmeniui, kuriam buvo taikytas suėmimas, privalo jį įskaityti į paskirtą bausmę.

(2) Suėmimas į paskirtą bausmę įskaitomas pagal šio kodekso ... straipsnio 1 dalies taisykles, vieną suėmimo dieną prilyginant vienai laisvės atėmimo ar arešto parai, dviejų MGL dydžio baudai, šešioms viešųjų darbų valandoms, dviem laisvės apribojimo dienoms.

X skyrius. Baudžiamojo poveikio priemonės ir jų skyrimas

• **straipsnis. Baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis ir rūšys**

(1) Baudžiamojo poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį.

(2) Pilnamečiam asmeniui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės šio kodekso ... skyriuje numatytais pagrindais arba atleistam nuo bausmės šio kodekso ... skyriuje numatytais pagrindais, gali būti skiriamos šios baudžiamojo poveikio priemonės:

- 1) uždraudimas naudotis specialia teise;
- 2) turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas;
- 3) nemokami darbai;
- 4) įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą;
- 5) turto konfiskavimas.
- 6) draudimas prisitarti prie nukentėjusio asmens;
- 7) dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose;
- 8) išplėstinis turto konfiskavimas.

(3) Uždraudimas naudotis specialia teise, turto konfiskavimas, draudimas prisitarti prie nukentėjusio asmens, dalyvavimas smurtinį elgesį

keičiančiose programose, išplėstinis turto konfiskavimas gali būti skiriami kartu su bausme.

(4) Nepilnamečiui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės šio kodekso ... ar ... skyriuje numatytais pagrindais arba atleistam nuo bausmės šio kodekso ... skyriuje numatytais pagrindais, gali būti skiriamas turto konfiskavimas, išplėstinis turto konfiskavimas.

(5) Juridiniam asmeniui gali būti skiriamas turto konfiskavimas, išplėstinis turto konfiskavimas.

(6) Kai skiriamos dvi ar daugiau baudžiamojo poveikio priemonių, atsižvelgiama į jų suderinamumą ir galimybes taisomai veikti nuteistąjį.

• **straipsnis. Uždraudimas naudotis specialia teise**

(1) Teismas gali uždrausti asmeniui naudotis specialiomis teisėmis (teise vairuoti kelių, oro ar vandens transporto priemones, teise laikyti ir nešioti ginklą, teise medžioti, teise žvejoti ir pan.) tais atvejais, kai naudodamasis šiomis teisėmis asmuo padarė nusikalstamą veiką.

(2) Teismas uždraudžia naudotis specialiomis teisėmis nuo vienerių iki trejų metų. Šis terminas skaičiuojamas metais, mėnesiais ir dienomis.

(3) Teismas, uždraudamas asmeniui naudotis specialiomis teisėmis, konkrečiai nurodo, kokia teise ar teisėmis naudotis uždrausta, ir šio draudimo terminą.

• **straipsnis. Turtinės žalos atlyginimas ar pašalinimas**

(1) Teismas skiria turtinės žalos atlyginimą ar pašalinimą, kai dėl nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo buvo padaryta žalos asmeniui, nuosavybei ar gamtai.

(2) Į atlyginamos žalos dydį neįskaičiuojamos sumos, nukentėjusio asmens gautos iš draudimo ar kitų institucijų patirtai žalai padengti.

(3) Žala turi būti atlyginta ar pašalinta per teismo nustatytą terminą.

• **straipsnis. Nemokami darbai**

(1) Teismas skiria nuo 20 iki 100 valandų nemokamų darbų sveikatos priežiūros, globos ir rūpybos ar kitose valstybinėse ar nevalstybinėse įstaigose bei organizacijose. Skirdamas nemokamus darbus, teismas nustato terminą, per kurį jie turi būti atlikti. Šis terminas negali būti ilgesnis kaip vieneri metai.

(2) Nemokami darbai vykdomi tik tuo atveju, jeigu asmuo sutinka.

• **straipsnis. Įmoka į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą**

Teismas gali paskirti ... MGL dydžio įmoką į nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą. Įmoka turi būti sumokėta per teismo nustatytą terminą.

• **straipsnis. Turto konfiskavimas**

(1) Turto konfiskavimas yra priverstinis neatlygintinas konfiskuotino bet kokio pavidalo turto, esančio pas kaltininką ar kitus asmenis, paėmimas valstybės nuosavybėn.

(2) Konfiskuotinu turtu laikomas šio kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas. Šio kodekso uždraustos veikos rezultatu pripažįstamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas.

(3) Kaltininkui priklausantis konfiskuotinas turtas privalo būti konfiskuojamas visais atvejais.

(4) Kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už šio kodekso uždraustos veikos padarymą, ar ne, jeigu:

1) perleisdamas turtą kaltininkui ar kitiems asmenims, jis žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas šio kodekso uždraustai veikai daryti;

2) šis turtas jam buvo perleistas sudarius apsimestinį sandorį;

3) šis turtas jam buvo perleistas kaip kaltininko šeimos nariui ar artimam giminaičiui;

4) šis turtas jam buvo perleistas kaip juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimi giminaičiai;

5) įgydamas šį turtą, jis arba juridiniame asmenyje vadovaujančias pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra šio kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas.

(5) Kai konfiskuotinas turtas yra paslėptas, suvartotas, priklauso tretiesiems asmenims ar jo negalima paimiti dėl kitų priežasčių arba šį turtą konfiskuoti būtų netikslinga, teismas iš kaltininko ar kitų šio straipsnio 4 dalyje nurodytų asmenų išieško konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą.

(6) Teismas, skirdamas turto konfiskavimą, turi nurodyti konfiskuojamus daiktus arba konfiskuojamo turto vertę pinigais.

• **straipsnis. Draudimas prisiartinti prie nukentėjusio asmens**

(1) Teismas gali skirti draudimą prisiartinti prie nukentėjusio asmens, jei tai būtina siekiant apsaugoti nukentėjusio asmens teisėtus interesus.

(2) Paskyrus draudimą prisiartinti prie nukentėjusio asmens, iki teismo nustatyto termino pabaigos kaltininkui draudžiama bendrauti ir ieškoti ryšių su nukentėjusiu asmeniu, lankytis nurodytose vietose, kuriose būna nukentėjęs asmuo.

(3) Jei kaltininkas ir nukentėjęs asmuo gyvena vienoje gyvenamojoje patalpoje, paskyrus draudimą prisiartinti prie nukentėjusio asmens, teismas įpareigoja kaltininką gyventi skyrium iki teismo nustatyto termino pabaigos arba kol įstatymų nustatyta tvarka bus išspręstas teisės gyventi toje gyvenamojoje patalpoje suteikimo nukentėjusiam asmeniui arba kaltininkui klausimas.

• **straipsnis. Dalyvavimas smurtinį elgesį keičiančiose programose**

Teismas įpareigoja dalyvauti smurtinį elgesį keičiančiose programose asmenis, padariusius nusikalstamas veikas artimajam giminaičiui ar šeimos nariui. Šis įpareigojimas turi būti įvykdytas per teismo nustatytą terminą.

• **straipsnis. Išplėstinis turto konfiskavimas**

(1) Išplėstinis turto konfiskavimas yra kaltininko turto ar jo dalies, neproporcingos kaltininko teisėtoms pajamoms, paėmimas valstybės nuosavybėn, kai yra pagrindas manyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu.

(2) Išplėstinis turto konfiskavimas taikomas, kai yra visos šios sąlygos:

1) kaltininkas pripažintas padaręs apysunkį, sunkų arba labai sunkų tyčinį nusikaltimą, iš kurio jis turėjo ar galėjo turėti turtinės naudos;

2) kaltininkas turi šio kodekso uždraustos veikos padarymo metu, po jos padarymo arba per penkerius metus iki jos padarymo įgyto turto, kurio vertė neatitinka jo teisėtų pajamų, ir šis skirtumas viršija 250 MGL dydžio sumą, arba per šiame punkte nurodytą laikotarpį kitiems asmenims yra perleidęs tokio turto;

3) baudžiamojo proceso metu kaltininkas nepagrindžia šio turto įsigijimo teisėtumo.

(3) Šio straipsnio 2 dalyje nurodytas konfiskuotinas turtas, perleistas kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, iš šio asmens konfiskuojamas, jeigu yra bent vienas iš šių pagrindų:

1) turtas perleistas sudarius apsimestinį sandorį;

2) turtas perleistas kaltininko šeimos nariams arba artimiesiems giminaičiams;

3) turtas perleistas juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai;

4) asmuo, kuriam perleistas turtas, arba juridiniame asmenyje vadovaujančias pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas įgytas nusikalstamu būdu ar neteisėtomis kaltininko lėšomis.

(4) Šiame straipsnyje numatytas išplėstinis turto konfiskavimas negali būti taikomas kaltininko ar trečiųjų asmenų turtui ar jo daliai, iš kurių pagal Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso, kitų įstatymų nuostatas negali būti išieškoma.

(5) Kai konfiskuotinas visas turtas arba jo dalis yra paslėpta, suvartota, priklauso tretiesiems asmenims ar jo negalima paimti dėl kitų priežasčių arba šį turtą konfiskuoti būtų netikslinga, teismas iš kaltininko ar kitų šio straipsnio 3 dalyje nurodytų asmenų išieško konfiskuotino turto ar jo dalies vertę atitinkančią pinigų sumą.

(6) Teismas, skirdamas išplėstinį turto konfiskavimą, turi nurodyti konfiskuojamus daiktus arba konfiskuojamo turto ar jo dalies vertę pinigais.

*Pastaba: numatytas išplėstinis turto konfiskavimas taikomas tik turtui, kurį baudžiamajame įstatyme uždraustą veiką padaręs asmuo įgijo po šio įstatymo (Nr. XI-1199) įsigaliojimo.

- **straipsnis. Baudžiamojo poveikio priemonių skyrimas**

(1) Teismas baudžiamojo poveikio priemones skiria laikydamasis šio skyriaus nuostatų.

(2) Baudžiamojo poveikio priemonės nesubendrinamos su bausmėmis ir vykdomos atskirai.

- **straipsnis. Baudžiamojo poveikio priemonių nevykdymo teisinės pasekmės**

(1) Bet kokia teismo paskirta šio kodekso ... straipsnio 2 dalies 2, 3 ir 4 punktuose numatyta baudžiamojo poveikio priemonė, kurios asmuo negali įvykdyti dėl pateisinamų priežasčių, jo prašymu gali būti pakeista kita baudžiamojo poveikio priemone. Jeigu asmuo po teismo sprendimo įsiteisėjimo nesutinka atlikti nemokamus darbus, teismas baudžiamąją poveikio priemonę vykdančios institucijos teikimu pakeičia nemokamus darbus kita baudžiamojo poveikio priemone.

(2) Asmeniui, kuris vengia įvykdyti jam paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę (išskyrus turto konfiskavimą), teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu gali paskirti bausmę pagal šio kodekso ... straipsnį. Šiuo atveju nubaudimas neatleidžia nuteistojo nuo pareigos įvykdyti paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę.

X skyrius. Bausmės vykdymo atidėjimas ir atleidimas nuo bausmės

- **straipsnis. Bausmės vykdymo atidėjimas**

(1) Asmeniui, nuteistam laisvės atėmimu už vieną ar kelis nesunkius ar apysunkius tyčinius nusikaltimus ne daugiau kaip trejiems metams arba ne daugiau kaip šešeriems metams už dėl neatsargumo padarytus nusikaltimus, teismas gali atidėti paskirtos bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų. Bausmės vykdymas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, kad yra pakankamas pagrindas manyti, jog bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės atlikimo.

(2) Atidėdamas bausmės vykdymą, teismas paskiria nuteistajam šio kodekso X skyriuje numatytą baudžiamojo poveikio priemonę ir (ar) vieną ar kelis iš šių įpareigojimų:

- 1) atlyginti arba pašalinti nusikaltimu padarytą turtinę žalą;
- 2) atsiprašyti nukentėjusio asmens;
- 3) teikti nukentėjusiam asmeniui pagalbą, kol šis gydomsi;
- 4) pradėti dirbti ar užsiregistruoti darbo biržoje, be teismo sutikimo nekeisti darbo vietos;
- 5) pradėti mokytis, tęsti mokslą ar įgyti specialybę;
- 6) gydytis nuo alkoholizmo, narkomanijos, toksikomanijos ar venerinės ligos, kai nuteistasis sutinka;
- 7) be institucijos, prižiūrinčios bausmės vykdymo atidėjimą, sutikimo neišvykti iš gyvenamosios vietos ilgiau kaip septynioms paroms.

(3) Skirdamas šio straipsnio 2 dalyje numatytus įpareigojimus, teismas nustato laiką, per kurį nuteistasis privalo juos įvykdyti.

(4) Jeigu nuteistasis bausmės vykdymo atidėjimo laikotarpiu:

1) įvykdė teismo paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę ir (ar) įpareigojimus, nepadarė šios dalies 3 punkte numatytų pažeidimų ir yra pagrindas manyti, kad jis laikysis įstatymų, nedarys naujų nusikalstamų veikų, teismas atleidžia nuteistąjį nuo bausmės, kai sueina bausmės vykdymo atidėjimo terminas;

2) vykdo teismo paskirtą baudžiamojo poveikio priemonę ir (ar) įpareigojimus, tačiau padaro kitų teisės pažeidimų, už kuriuos jam taikytos administracinės nuobaudos ar drausminio poveikio priemonės, teismas gali vieneriems metams pratęsti bausmės vykdymo atidėjimo terminą;

3) be pateisinamų priežasčių neįvykdo teismo paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės ir (ar) įpareigojimų arba pažeidinėja viešąją tvarką, girtauja ar padaro kitų teisės pažeidimų, už kuriuos jam ne mažiau kaip du kartus taikytos administracinės nuobaudos ar drausminio poveikio priemonės, teismas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu įspėja nuteistąjį, kad bausmės vykdymo atidėjimas gali būti panaikintas. Jeigu nuteistasis toliau nevykdo teismo paskirtos baudžiamojo poveikio priemonės ir (ar) įpareigojimų ar daro teisės pažeidimus, teismas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu priima sprendimą panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą ir vykdyti pagal nuosprendį paskirtą bausmę;

4) padaro naują nusikalstamą veiką, teismas skiria jam bausmę pagal šio kodekso 64 straipsnyje numatytas taisykles.

• **straipsnis. Atleidimas nuo bausmės dėl ligos**

(1) Nusikalstamą veiką padaręs asmuo gali būti atleistas nuo bausmės, jeigu iki teismo nuosprendžio priėmimo jis suserga sunkia nepagydoma liga, dėl kurios bausmę atlikti būtų per sunku. Šiuo atveju teismas, priimdamas apkaltinamąjį nuosprendį, paskiria tokiam asmeniui bausmę ir atleidžia jį nuo bausmės atlikimo. Spręsdamas šį klausimą, teismas atsižvelgia į padarytos nusikalstamos veikos sunkumą, nuteistojo asmenybę ir ligos pobūdį.

(2) Asmuo, kuris po nuosprendžio priėmimo suserga sunkia nepagydoma liga, gali būti atleistas nuo tolesnio bausmės atlikimo. Spręsdamas šį klausimą, teismas atsižvelgia į padarytos nusikalstamos veikos sunkumą, nuteistojo asmenybę, jo elgesį bausmės atlikimo metu, ligos pobūdį ir atliktos bausmės laiką.

(3) Asmuo, kuriam po nusikalstamos veikos padarymo ar bausmės paskyrimo sutrinka psichika ir dėl to jis negali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti, atleidžiamas nuo tolesnio bausmės atlikimo. Atleisdamas tokį asmenį nuo bausmės, teismas nusprendžia dėl priverčiamųjų medicinos priemonių skyrimo. Jeigu toks asmuo pasveiksta, jis gali būti siunčiamas toliau atlikti bausmę. Tokiu atveju laikas, kurį buvo taikomos priverčiamosios medicinos priemonės, įskaitomas į laisvės atėmimo laiką diena už dieną.

• **straipsnis. Lygtinis atleidimas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ir neatliktos laisvės atėmimo bausmės dalies pakeitimas švelnesne bausme**

(1) Asmenį, atliekantį laisvės atėmimo bausmę, teismas gali lygtinai atleisti nuo bausmės prieš terminą arba neatliktą laisvės atėmimo bausmės dalį pakeisti švelnesne bausme (išskyrus bauda), jeigu šis asmuo:

1) atliko:

a) ne mažiau kaip pusę paskirtos bausmės už neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą arba

b) ne mažiau kaip du trečdalius paskirtos bausmės už sunkų nusikaltimą, arba

c) ne mažiau kaip tris ketvirtadalius paskirtos bausmės už labai sunkų nusikaltimą, arba jeigu asmuo yra recidyvistas, arba

d) ne mažiau kaip vieną trečdalį paskirtos bausmės už neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, kurį padarė nėščia moteris, taip pat vienišas tėvas (motina), turintis vaiką iki 7 metų arba du ar daugiau nepilnamečių vaikų, kai jam (jai) tėvų valdžia nėra teismo apribota šių vaikų atžvilgiu;

2) visiškai atlygino nusikaltimu padarytą turtinę žalą arba iš dalies ją atlygino ar pašalino ir įsipareigojo per neatliktos bausmės laiką visiškai ją atlyginti ar pašalinti;

3) savo elgesiu ir darbu laisvės atėmimo bausmės atlikimo metu įrodė, kad jį galima lygtinai atleisti nuo bausmės prieš terminą arba laisvės atėmimo bausmę pakeisti švelnesne.

(2) Teismas, lygtinai atleisdamas asmenį nuo bausmės prieš terminą, gali paskirti vieną arba kelis šio kodekso ... straipsnio 2 dalyje numatytus įpareigojimus. Kartu teismas nustato laiką, per kurį nuteistasis privalo įvykdyti paskirtus įpareigojimus. Šis laikas negali būti ilgesnis už neatliktos bausmės laiką.

(3) Lygtinis atleidimas nuo bausmės prieš terminą ir neatliktos laisvės atėmimo bausmės dalies pakeitimas švelnesne bausme netaikomas:

1) pavojingam recidyvistui;

2) laisvės atėmimu iki gyvos galvos nuteistam asmeniui;

3) asmeniui, kuris jau buvo lygtinai atleistas nuo bausmės prieš terminą ir per neatliktos bausmės dalies laiką padarė naują tyčinį nusikaltimą.

(4) Jeigu asmuo, lygtinai atleistas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą, įvykdė teismo paskirtus įpareigojimus ir nepadarė šio straipsnio 5 dalyje numatytų pažeidimų, kai sueina laisvės atėmimo bausmės terminas, jis laikomas atlikęs bausmę.

(5) Jeigu asmuo, lygtinai atleistas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą, be pateisinamų priežasčių neįvykdo teismo paskirtų įpareigojimų arba pažeidinėja viešąją tvarką, girtauja ar padaro kitų teisės pažeidimų, už kuriuos jam ne mažiau kaip du kartus buvo taikytos administracinės nuobaudos ar drausminio poveikio priemonės, teismas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu įspėja nuteistąjį, kad gali būti panaikintas lygtinis atleidimas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą.

Jeigu įspėtas nuteistasis toliau nevykdo teismo paskirtų įpareigojimų ar daro teisės pažeidimus, teismas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu priima sprendimą panaikinti lygtinį atleidimą nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ir vykdyti neatliktą bausmės dalį.

(6) Jeigu asmuo, lygtinai atleistas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą, arba asmuo, kuriam laisvės atėmimo bausmė pakeista švelnesne, per neatliktos bausmės laiką padaro naują nusikalstamą veiką, teismas skiria jam bausmę pagal šio kodekso ... straipsnyje numatytas taisykles.

- **straipsnis. Amnestija**

(1) Nusikalstamą veiką padaręs asmuo gali būti atleistas nuo visos ar dalies bausmės atlikimo Seimo priimtu amnestijos aktu.

(2) Amnestijos pagrindus, sąlygas ir tvarką nustato amnestijos aktas.

- **straipsnis. Malonė**

(1) Nuteistasis gali būti atleistas nuo visos ar dalies bausmės atlikimo, jeigu Respublikos Prezidentas patenkina jo malonės prašymą.

(2) Nuteistasis laisvės atėmimu iki gyvos galvos gali prašyti malonės ne anksčiau kaip po 15 metų bausmės atlikimo.

(3) Malonės suteikimo tvarką nustato Respublikos Prezidentas.

X skyrius. Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumai

- **straipsnis. Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų paskirtis**

Nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumų, numatytų šiame skyriuje ir šio kodekso ... straipsnio 2, 3 dalyse, ... straipsnio 4 dalyje ir ... straipsnio 4 dalyje, paskirtis:

1) užtikrinti, kad atsakomybė atitiktų šių asmenų amžių ir socialinę brandą;

2) riboti laisvės atėmimo bausmės ir didinti auklėjamojo poveikio priemonių taikymo šiems asmenims galimybes;

3) padėti nepilnamečiui pakeisti gyvenimo būdą ir elgesį, derinant baudimą už padarytą nusikalstamą veiką su jo asmenybės ugdymu, auklėjimu, neteisėto elgesio priežasčių šalinimu;

4) sulaikyti nepilnametį nuo naujų nusikalstamų veikų padarymo.

• **straipsnis. Skyriaus nuostatų taikymas**

(1) Šio skyriaus nuostatos taikomos asmenims, kuriems nusikalstamos veikos padarymo metu nebuvo suėję aštuoniolika metų.

(2) Šio kodekso ... straipsnių nuostatos, taip pat ... straipsnio 1 dalies 1, 2, 3 ir 5 punktuose numatytos auklėjamojo poveikio priemonės gali būti taikomos asmeniui, kuriam nusikalstamos veikos padarymo metu buvo suėję aštuoniolika metų, tačiau nebuvo suėję dvidešimt vieneri metai, jeigu teismas, atsižvelgęs į padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, motyvus bei kitas bylos aplinkybes, o prireikus – į specialisto paaiškinimus ar išvadą, nusprendžia, kad toks asmuo pagal socialinę brandą prilygsta nepilnamečiui ir baudžiamosios atsakomybės ypatumų taikymas jam atitiktų šio kodekso ... straipsnyje numatytą paskirtį.

• **straipsnis. Auklėjamojo poveikio priemonės nepilnamečiams**

(1) Nepilnamečiui, padariusiam baudžiamąjį nusižengimą ar nuskaltimą ir atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės, gali būti skiriamos šios auklėjamojo poveikio priemonės:

- 1) įspėjimas;
- 2) turtinės žalos atlyginimas arba jos pašalinimas;
- 3) nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai;
- 4) atidavimas tėvams ar kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti;
- 5) elgesio apribojimas;
- 6) atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą.

(2) Teismas nepilnamečiui gali paskirti ne daugiau kaip tris tarpusavyje suderintas auklėjamojo poveikio priemones.

• **straipsnis. Įspėjimas**

(1) Įspėjimas gali būti skiriamas nepilnamečiui kaip savarankiška auklėjamojo poveikio priemonė arba kartu su kitomis tokiomis priemonėmis.

(2) Teismas, skirdamas nepilnamečiui šią auklėjamojo poveikio priemonę, raštu išaiškina galimas teises pasekmes, jeigu jis padarytų naujų nusikalstamų veikų.

- **straipsnis. Turtinės žalos atlyginimas arba jos pašalinimas**

(1) Turtinės žalos atlyginimas arba jos pašalinimas skiriamas tik tuo atveju, kai nepilnametis turi lėšų, kuriomis savarankiškai disponuoja, arba padarytą žalą gali pašalinti savo darbu.

(2) Turtinė žala turi būti atlyginta arba pašalinta savo darbu per teismo nustatytą terminą.

- **straipsnis. Nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai**

(1) Nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai skiriami nuo 20 iki 100 valandų sveikatos priežiūros, globos ir rūpybos ar kitose valstybinėse ar nevalstybinėse įstaigose bei organizacijose, kuriose darbas gali turėti auklėjamąjį pobūdį.

(2) Nemokami auklėjamojo pobūdžio darbai vykdomi, jeigu nepilnametis sutinka.

(3) Nemokamų darbų nepilnamečiui negalima skirti, jeigu jis atiduodamas į specialią auklėjimo įstaigą.

- **straipsnis. Atidavimas tėvams arba kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti**

(1) Atidavimas tėvams ar kitiems fiziniams ar juridiniams asmenims, kurie rūpinasi vaikais, ugdyti ir prižiūrėti nustatomas nuo šešių mėnesių iki trejų metų, bet ne ilgiau kaip iki nepilnamečiui sueis aštuoniolika metų.

(2) Šio straipsnio 1 dalyje nurodyta priemonė gali būti skiriama tais atvejais, kai:

1) tėvai ar kiti asmenys sutinka ugdyti bei prižiūrėti nepilnametį, patys nedaro neigiamos įtakos nepilnamečiui, turi galimybių sudaryti jo asmenybei ugdyti tinkamas sąlygas, sutinka teikti būtiną informaciją šios priemonės vykdymą kontroliuojančioms institucijoms;

2) nepilnametis sutinka, kad jį ugdytų ir prižiūrėtų nurodyti asmenys, taip pat pasižada jų klausyti ir tinkamai elgtis.

(3) Atidavimas tėvams ar kitiems asmenims ugdyti ir prižiūrėti gali būti skiriamas nepilnamečiui kaip savarankiška poveikio priemonė ar su kitomis auklėjamojo poveikio priemonėmis. Ši priemonė negali būti skiriama, jeigu nepilnametis atiduodamas į specialią auklėjimo įstaigą.

• **straipsnis. Elgesio apribojimas**

(1) Elgesys gali būti apribojamas nuo trisdešimties dienų iki dvylikos mėnesių. Šios poveikio priemonės terminas skaičiuojamas dienomis ir mėnesiais.

(2) Teismas nepilnametį gali įpareigoti:

- 1) būti namuose nustatytu laiku;
- 2) mokytis, tęsti mokslą arba dirbti;
- 3) įgyti tam tikrų žinių ar išmokti draudimus (saugaus eismo, mokinio taisyklės ir pan.);

4) atlikti visą gydymosi nuo alkoholizmo, narkomanijos, toksikomanijos ar venerinės ligos kursą. Šis įpareigojimas skiriamas tėvų ar globėjų prašymu, jeigu nepilnametis sutinka;

5) dalyvauti valstybinių ar nevalstybinių įstaigų ir organizacijų rengiamose socialinio ugdymo ar rehabilitacijos priemonėse.

(3) Teismas nepilnamečiui gali uždrausti:

- 1) žaisti azartinius žaidimus;
- 2) užsiimti tam tikra veikla;
- 3) vairuoti motorinę transporto priemonę (motociklą, savaeigę mašiną ir pan.);

4) lankytis vietose, kuriose daroma neigiama įtaka nepilnamečio elgesiui, arba bendrauti su žmonėmis, darančiais jam neigiamą įtaką;

5) be šios priemonės vykdymą kontroliuojančių institucijų žinios keisti gyvenamąją vietą.

(4) Nepilnametis privalo nustatyta tvarka atsiskaityti apie įpareigojimų ir draudimų vykdymą.

(5) Nepilnamečio elgesio apribojimas gali būti skiriamas nepilnamečiui kaip savarankiška poveikio priemonė ar su kitomis auklėjamojo poveikio priemonėmis. Ši priemonė negali būti skiriama, jeigu nepilnametis atiduodamas į specialią auklėjimo įstaigą.

• **straipsnis. Atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą**

(1) Atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą nustatomas nuo šešių mėnesių iki trejų metų, bet ne ilgiau kaip iki nepilnamečiui sueis aštuoniolika metų.

(2) Konkretų buvimo specialioje auklėjimo įstaigoje laiką nustato teismas, atsižvelgdamas į nepilnamečio asmenybę, tai, ar jo nusikalstamas

elgesys kartoja, kokios poveikio priemonės jau taikytos, ir kitas bylos aplinkybes.

(3) Atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą gali būti skiriamas nepilnamečiui kaip savarankiška poveikio priemonė arba kartu su išpėjimu ar turtinės žalos atlyginimu arba pašalinimu.

• straipsnis. Auklėjamojo poveikio priemonių nevykdymo pasekmės

(1) Jeigu nepilnametis, kuriam paskirta viena auklėjamojo poveikio priemonė, jos nevykdo ar netinkamai ją vykdo ir dėl to buvo ne mažiau kaip du kartus išpėtas, teismas, remdamasis šios priemonės vykdymą kontroliuojančių institucijų teikimu, gali pakeisti tą poveikio priemonę bet kokia kita auklėjamojo poveikio priemone, išskyrus atidavimą į specialią auklėjimo įstaigą.

(2) Jeigu nepilnametis, kuriam yra paskirtos dvi ar trys auklėjamojo poveikio priemonės, jų nevykdo ar netinkamai jas vykdo ir dėl to buvo ne mažiau kaip du kartus išpėtas, teismas, remdamasis šių priemonių vykdymą kontroliuojančių institucijų teikimu, gali pakeisti jas kitomis auklėjamojo poveikio priemonėmis, įskaitant atidavimą į specialią auklėjimo įstaigą.

• straipsnis. Bausmių ypatumai nepilnamečiams

(1) Nepilnamečiui gali būti skiriamos tik šios bausmės:

- 1) viešieji darbai;
- 2) bauda;
- 3) laisvės apribojimas;
- 4) areštas;
- 5) terminuotas laisvės atėmimas.

(2) Nepilnamečiams negali būti paskirta daugiau nei 240 valandų viešųjų darbų.

(3) Bauda gali būti skiriama tik dirbančiam ar savo turto turinčiam nepilnamečiui. Nepilnamečiui gali būti skiriama iki 50 MGL dydžio bauda.

(4) Nepilnamečiui gali būti skiriama nuo penkių iki keturiasdešimt penkių parų arešto.

(5) Laisvės atėmimo bausmė nepilnamečiui negali viršyti dešimties metų.

• **straipsnis. Bausmės skyrimo nepilnamečiui ypatumai**

(1) Teismas nepilnamečiui skiria bausmę vadovaudamasis bendrais bausmių skyrimo pagrindais ir šiame skyriuje numatytais ypatumais.

(2) Teismas, skirdamas bausmę nepilnamečiui, be šio kodekso ... straipsnio 2 dalyje išvardytų aplinkybių, atsižvelgia į:

- 1) nepilnamečio gyvenimo ir auklėjimo sąlygas;
- 2) nepilnamečio sveikatos būklę ir socialinę brandą;
- 3) anksčiau taikytas poveikio priemones ir jų veiksmingumą;
- 4) nepilnamečio elgesį po nusikalstamos veikos padarymo.

(3) Terminuotą laisvės atėmimą nepilnamečiui teismas gali skirti, jei-
gu yra pagrindas manyti, kad kitos rūšies bausmių nepilnamečio nusikals-
tamiems polinkiams pakeisti nepakanka, arba jeigu nepilnametis padarė
sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Kai skiriama laisvės atėmimo bausmė
nepilnamečiui, jos minimumą sudaro pusė minimalios bausmės, numaty-
tos šio kodekso straipsnio, pagal kurį teisiama nepilnametis, sankcijoje.

• **straipsnis. Bausmės vykdymo atidėjimas nepilnamečiui**

(1) Nepilnamečiui, nuteistam laisvės atėmimu už vieną ar kelis ne-
atsargius nusikaltimus arba laisvės atėmimu ne daugiau kaip ketveriems
metams už vieną ar kelis tyčinius nusikaltimus, teismas gali atidėti pa-
skirtos bausmės vykdymą nuo vienerių iki trejų metų. Bausmės vykdy-
mas gali būti atidėtas, jeigu teismas nusprendžia, jog yra pakankamas
pagrindas manyti, kad bausmės tikslai bus pasiekti be realaus bausmės
atlikimo.

(2) Atidėdamas bausmės vykdymą, teismas nepilnamečiui paskiria
vieną ar kelias auklėjamojo poveikio priemones, išskyrus atidavimą į spe-
cialią auklėjimo įstaigą.

(3) Jeigu nuteistas nepilnametis bausmės vykdymo atidėjimo laiko-
tarpį:

1) vykdė teismo paskirtas auklėjamojo poveikio priemones, nepadarė
šios dalies 3 punkte numatytų pažeidimų ir yra pagrindas manyti, kad jis
laikysis įstatymų, nedarys naujų nusikalstamų veikų, teismas atleidžia nu-
teistąjį nuo bausmės, kai sueina bausmės vykdymo atidėjimo terminas;

2) vykdo teismo paskirtas auklėjamojo poveikio priemones, tačiau
padaro kitų teisės pažeidimų, už kuriuos jam taikytos administracinės

nuobaudos ar drausminio poveikio priemonės, teismas gali vieneriems metams pratęsti bausmės vykdymo atidėjimo terminą;

3) be pateisinamų priežasčių nevykdo teismo paskirtų auklėjamojo poveikio priemonių arba pažeidinėja viešąją tvarką, girtauja ar padaro kitų teisės pažeidimų, už kuriuos jam ne mažiau kaip du kartus taikytos administracinės nuobaudos ar drausminio poveikio priemonės, teismas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu įspėja nuteistąjį, kad bausmės vykdymo atidėjimas gali būti panaikintas. Jeigu įspėtas nuteistasis toliau nevykdo teismo paskirtų auklėjamojo poveikio priemonių ar daro teisės pažeidimus, teismas nuteistojo elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu priima sprendimą panaikinti bausmės vykdymo atidėjimą ir vykdyti pagal nuosprendį paskirtą bausmę;

4) padaro naują nusikalstamą veiką, teismas skiria jam bausmę pagal šio kodekso ..., ... ir ... straipsniuose numatytas taisykles.

• **straipsnis. Nepilnamečio atleidimas nuo baudžiamosios atsakomybės**

(1) Nepilnametis, pirmą kartą padaręs baudžiamąjį nusižengimą ar neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą, teismo gali būti atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu jis:

1) nukentėjusio asmens atsiprašė ir visiškai ar iš dalies savo darbu ar pinigais atlygino arba pašalino padarytą turtinę žalą arba

2) pripažintas ribotai pakaltinamu, arba

3) pripažino savo kaltę ir gailisi padaręs nusikalstamą veiką arba yra kitų pagrindų manyti, kad nepilnametis laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų.

(2) Teismas, atleidęs nepilnametį nuo baudžiamosios atsakomybės šio straipsnio 1 dalyje numatytais pagrindais, skiria jam šio kodekso ... straipsnyje numatytas auklėjamojo poveikio priemones.

• **straipsnis. Asmens, kuriam nusikalstamos veikos padarymo metu nebuvo suėję aštuoniolika metų, lygtinis atleidimas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą arba laisvės atėmimo bausmės jam pakeitimas švelnesne bausme**

(1) Asmenį, atliekantį laisvės atėmimo bausmę už nusikalstamą veiką, kurios padarymo metu jam nebuvo suėję aštuoniolika metų, arba asmenį,

kuriam remiantis šio kodekso ... straipsnio 2 dalimi buvo taikyti nepilnametčių baudžiamosios atsakomybės ypatumai, teismas gali lygtinai atleisti nuo bausmės prieš terminą arba šią bausmę pakeisti švelnesne bausme (išskyrus baudą), jeigu:

1) asmuo atliko:

a) ne mažiau kaip pusę paskirtos bausmės už neatsargų arba nesunkų ar apysunkį tyčinį nusikaltimą arba

b) ne mažiau kaip du trečdalius paskirtos bausmės už sunkų ar labai sunkų nusikaltimą;

2) asmuo visiškai atlygino ar pašalino arba iš dalies atlygino ar pašalino ir įsipareigojo per neatliktos ar paskirtos švelnesnės bausmės laiką visiškai atlyginti ar pašalinti padarytą turtinę žalą;

3) asmens elgesys, mokymasis ir (ar) darbas laisvės atėmimo bausmės atlikimo metu rodo, kad jį galima lygtinai atleisti nuo bausmės prieš terminą arba laisvės atėmimo bausmę pakeisti švelnesne.

(2) Teismas, lygtinai atleisdamas šio straipsnio 1 dalyje nurodytą asmenį nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą, gali paskirti vieną arba kelis šio kodekso ... straipsnyje numatytus įpareigojimus ar draudimus. Kartu teismas nustato terminą, per kurį asmuo privalo įvykdyti nurodytus įpareigojimus ir laikytis nurodytų draudimų. Šis terminas negali būti ilgesnis už neatliktos bausmės laiką.

(3) Jeigu asmuo, lygtinai atleistas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą, įvykdė teismo nustatytus įpareigojimus ir nepažeidė nustatytų draudimų, kai sueina laisvės atėmimo bausmės terminas, jis laikomas atlikęs bausmę.

(4) Jeigu asmuo, lygtinai atleistas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą, be pateisinamų priežasčių neįvykdo teismo paskirtų įpareigojimų arba pažeidžia paskirtus draudimus, teismas asmens elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu jį įspėja, kad gali būti panaikintas lygtinis atleidimas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą. Jeigu įspėtas asmuo toliau nevykdo teismo paskirtų įpareigojimų arba pažeidinėja paskirtus draudimus, teismas to asmens elgesį kontroliuojančios institucijos teikimu priima sprendimą panaikinti lygtinį atleidimą nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą ir vykdyti neatliktą bausmės dalį.

(5) Jeigu asmuo, kuris lygtinai atleistas nuo laisvės atėmimo bausmės prieš terminą arba kuriam laisvės atėmimo bausmė pakeista švelnesne, per neatliktos bausmės laiką padaro naują nusikalstamą veiką, teismas skiria jam bausmę pagal šio kodekso ... straipsnyje nustatytas taisykles.

X skyrius. Baudžiamosios atsakomybės senatis

• straipsnis. Apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senatis

(1) Asmeniui, padariusiam nusikalstamą veiką, negali būti priimtas apkaltinamasis nuosprendis, jeigu:

1) praėję:

a) treji metai, kai buvo padarytas baudžiamasis nusižengimas;

b) aštuoneri metai, kai buvo padarytas neatsargus arba nesunkus tyčinis nusikaltimas;

c) dvylika metų, kai buvo padarytas apysunkis tyčinis nusikaltimas;

d) penkiolika metų, kai buvo padarytas sunkus nusikaltimas;

e) dvidešimt penkeri metai, kai buvo padarytas labai sunkus nusikaltimas;

f) trisdešimt metų, kai buvo padarytas nusikaltimas, susijęs su tyčiniu kito žmogaus gyvybės atėmimu;

2) per šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytą laiką asmuo nesislėpė nuo ikiteisminio tyrimo ar teismo ir nepadarė naujos tyčinės nusikalstamos veikos.

(2) Senaties terminas skaičiuojamas nuo nusikalstamos veikos padarymo iki nuosprendžio priėmimo dienos.

(3) Jeigu nuo šio kodekso ... skyriuose numatytų nusikalstamų veikų nukentėjo nepilnametis, senaties terminas negali baigtis anksčiau, negu šiam asmeniui sueina dvidešimt penkeri metai.

(4) Jeigu nusikalstamą veiką padaręs asmuo pasislėpė nuo ikiteisminio tyrimo ar teismo, senaties eiga sustoja. Senaties eiga atsinaujina nuo tos dienos, kurią asmuo sulaikomas arba kurią jis pats atvyksta pas ikiteisminio tyrimo pareigūną, prokurorą ar į teismą. Tačiau apkaltinamasis nuosprendis negali būti priimtas, jeigu nuo to laiko, kai asmuo padarė nusikalstamą veiką, praėjo dvidešimt penkeri metai, o nuo to laiko, kai padarė nusikaltimą, susijusį su tyčiniu kito žmogaus gyvybės atėmimu, –

trisdešimt metų ir senaties eiga nenutrūko dėl naujos tyčinės nusikalstamos veikos padarymo.

(5) Bylos nagrinėjimo teisme metu senaties eiga sustoja laikotarpiui, kuriam:

1) teismas paskelbia nagrinėjimo teisme pertrauką ar bylos nagrinėjimą atideda dėl kaltinamojo ar jo gynėjo nedalyvavimo;

2) teismas paskelbia nagrinėjimo teisme pertrauką, kol bus atlikta teismo paskirta ekspertizė, specialisto tyrimas ar bus įvykdytas teisinės pagalbos prašymas užsienio valstybei;

3) teismas paskelbia nagrinėjimo teisme pertrauką ir paveda prokurorui ar ikiteisminio tyrimo teisėjui atlikti Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekse numatytus procesinius veiksmus;

4) teismas paskelbia nagrinėjimo teisme pertrauką naujai pakviestam kaltinamojo gynėjui susipažinti su bylos medžiaga.

(6) Šio straipsnio 5 dalyje numatytais atvejais apkaltinamasis nuosprendis negali būti priimtas, jeigu nuo senaties termino pradžios praėjo penkeriais metais ilgesnis terminas, negu numatyta šio straipsnio 1 dalyje.

(7) Jeigu asmuo iki šiame straipsnyje nurodytų terminų pabaigos padaro naują tyčinę nusikalstamą veiką, senaties eiga nutrūksta. Šiuo atveju senaties eiga už pirmą nusikalstamą veiką pradedama skaičiuoti nuo tos dienos, kurią buvo padarytas naujas tyčinis nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas.

(8) Nėra senaties šiems nusikaltimams, numatytiems šiame kodekse:

1) genocidui (... straipsnis);

2) tarptautinės teisės draudžiamam elgesiui su žmonėmis (... straipsnis);

3) tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žudymui (... straipsnis);

4) okupuotos valstybės civilių trėmimui ar okupavusios valstybės civilių gyventojų perkėlimui (... straipsnis);

5) tarptautinės humanitarinės teisės saugomų asmenų žalojimui, kankinimui ar kitokiam nežmoniškam elgesiui su jais (... straipsnis);

6) tarptautinės humanitarinės teisės normų dėl civilių ir jų turto apsaugos karo metu pažeidimui (... straipsnis);

7) civilių ar karo belaisvių prievartiniam panaudojimui prieš ginkluotuosiose pajėgose (... straipsnis);

8) saugomų objektų naikinimui ar nacionalinių vertybių grobstymui (... straipsnis);

9) agresijai (...straipsnis);

10) draudžiamai karo atakai (... straipsnis);

11) uždraustų karo priemonių naudojimui (... straipsnis).

• **straipsnis. Apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senatis**

(1) Apkaltinamasis nuosprendis nevykdomas, jeigu:

1) jis nebuvo įvykdytas:

a) per dvejus metus, kai paskirta bausmė už baudžiamąjį nusižengimą, arba

b) per trejus metus, kai paskirta ne laisvės atėmimo bausmė, arba kai paskirta laisvės atėmimo bausmė neviršija dvejų metų, arba

c) per penkerius metus, kai paskirta laisvės atėmimo bausmė neviršija penkerių metų, arba

d) per dešimt metų, kai paskirta laisvės atėmimo bausmė neviršija dešimt metų, arba

e) per penkiolika metų, kai paskirta laisvės atėmimo bausmė viršija dešimt metų ar paskirtas laisvės atėmimas iki gyvos galvos, ir

2) per šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytą laiką nuteistasis nevengia atlikti paskirtos bausmės ir nepadaro naujos nusikalstamos veikos.

(2) Apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminas skaičiuojamas nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos iki nuosprendžio vykdymo pradžios.

(3) Jeigu nuteistasis po nuosprendžio įsiteisėjimo vengia atlikti bausmę, senaties eiga sustoja. Šiuo atveju ji atsinaujina nuo tos dienos, kurią nuteistasis pats atvyko atlikti bausmės ar buvo sulaikytas. Tačiau nuosprendis negali būti vykdomas, jeigu po jo įsiteisėjimo dienos praėjo penkiolika metų, o kai paskirtas laisvės atėmimas daugiau kaip dešimčiai metų arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos, – dvidešimt metų ir senaties eiga nenutrūko dėl naujos nusikalstamos veikos padarymo.

(4) Jeigu nuteistasis iki apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties termino pabaigos padaro naują nusikalstamą veiką, senaties eiga nutrūksta. Šiuo atveju apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties

terminas pradedamas skaičiuoti nuo naujo nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo.

(5) Skirdamas bausmę už naują nusikalstamą veiką, teismas vadovaujasi šio kodekso ... straipsnyje nustatytomis taisyklėmis.

X skyrius. Teistumas

• straipsnis. Teistumas

(1) Turinčiais teistumą laikomi už nusikaltimo padarymą nuteisti asmenys, kuriems įsiteisėjo Lietuvos Respublikos teismo priimtas apkalatinamasis nuosprendis. Į teistumą teismas atsižvelgia skirdamas bausmę už naujos nusikalstamos veikos padarymą, spręsdamas dėl kaltininko atleidimo nuo bausmės ar baudžiamosios atsakomybės, lygtinio atleidimo nuo bausmės prieš terminą ar bausmės pakeitimo švelnesne bausme, taip pat pripažindamas asmenį pavojingu recidyvistu.

(2) Atsižvelgiant į teistumą, gali būti varžomos tik tos piliečių teisės ir laisvės, kurių apribojimą numato Lietuvos Respublikos įstatymai.

(3) Turinčiais teistumą laikomi:

1) asmenys, kuriems bausmės vykdymas buvo atidėtas, – laikotarpiu, kuriam buvo atidėtas bausmės vykdymas;

2) asmenys, nuteisti už neatsargius nusikaltimus, – bausmės atlikimo laikotarpiu;

3) asmenys, nuteisti už tyčinius nusikaltimus ir realiai atlikę paskirtą bausmę, – bausmės atlikimo laikotarpiu ir po bausmės atlikimo arba atleidimo nuo bausmės atlikimo:

a) trejus metus, jeigu jie nuteisti už nesunkų ar apysunkų nusikaltimą;

b) penkerius metus, jeigu jie nuteisti už sunkų nusikaltimą;

c) aštuonerius metus, jeigu jie nuteisti už labai sunkų nusikaltimą;

d) dešimt metų, jeigu jie yra pavojingi recidyvistai.

(4) Nepilnamečiams, nuteistiems už šio straipsnio 3 dalies 3 punkte numatytus nusikaltimus, teistumo terminai po bausmės atlikimo ar atleidimo nuo bausmės atlikimo mažinami per pusę.

(5) Šio straipsnio 3 dalies 3 punkte ir 4 dalyje nustatyti terminai skaičiuojami nuo paskirtos bausmės atlikimo arba atleidimo nuo bausmės atlikimo.

(6) Kai sueina šiame straipsnyje nustatyti terminai, teistumas išnyksta ir asmenys laikomi neteistais.

(7) Kai sueina ne mažiau kaip pusė teistumo termino, teismas nu-teistojo prašymu gali sutrumpinti teistumo laiką arba panaikinti teistu-mą.

(8) Jeigu turintis teistumą asmuo padaro naują nusikaltimą ar bau-džiamąjį nusižengimą, teistumo išnykimo eiga nutrūksta. Šiuo atveju teis-tumo už ankstesnę nusikalstamą veiką išnykimo terminas pradedamas skaičiuoti nuo bausmės už naują nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą atlikimo. Asmuo laikomas teistu už kiekvieną nusikalstamą veiką tol, kol išnyksta teistumas už sunkiausią iš jų.

X skyrius. Priverčiamosios medicinos priemonės

• straipsnis. Priverčiamosios medicinos priemonės

(1) Asmenims, teismo pripažintiems nepakaltinamais ar ribotai pa-kaltinamais, taip pat asmenims, kuriems po nusikalstamos veikos pada-rymo ar bausmės paskyrimo sutriko psichika ir dėl to jie negali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti, teismas gali taikyti šias priverčiamąsias medicinos priemones:

1) ambulatorinę stebėjimą pirminės psichikos sveikatos priežiūros sąlygomis;

2) stacionarinę stebėjimą bendro stebėjimo sąlygomis specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose;

3) stacionarinę stebėjimą sustiprinto stebėjimo sąlygomis speciali-zuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose;

4) stacionarinę stebėjimą griežto stebėjimo sąlygomis specializuotose psichikos sveikatos priežiūros įstaigose.

(2) Ambulatorinę stebėjimą teismas taiko asmeniui, kurio dėl padary-tos veikos pavojingumo ir jo psichikos sutrikimo nereikia stebėti ir gydyti stacionare arba kuris gali toliau ambulatoriškai gydytis, kai po stacionari-nio gydymo jo psichikos būklė pagerėja.

(3) Stacionarinę stebėjimą bendro stebėjimo sąlygomis teismas taiko asmeniui, kurį dėl jo psichikos sutrikimo reikia stebėti ir gydyti speciali-zuotame stacionare.

(4) Stacionarinį stebėjimą sustiprinto stebėjimo sąlygomis teismas taiko asmeniui, kurį dėl padarytos veikos pavojingumo ir jo psichikos sutrikimo reikia stebėti ir gydyti specializuotame stacionare.

5. Stacionarinį stebėjimą griežto stebėjimo sąlygomis teismas taiko asmeniui, kuris kėsinosi į žmogaus gyvybę ar sveikatą, dėl psichikos sutrikimo yra ypač pavojingas aplinkiniams ir turi būti stebimas, taip pat gydomas specializuotame stacionare.

(6) Teismas nenustato priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo laiko. Jos taikomos, kol asmuo pasveiksta arba pagerėja jo psichikos būklė ir išnyksta jo pavojingumas. Teismas ne rečiau kaip kartą per šešis mėnesius pagal sveikatos priežiūros įstaigos išvadą privalo spręsti klausimą dėl priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo pratęsimo, rūšies pakeitimo ar jų taikymo panaikinimo.

(7) Jeigu priverčiamąsias medicinos priemones taikyti asmeniui nebūtina, taip pat jeigu teismas panaikina šių priemonių taikymą, asmuo gali būti teismo perduodamas giminaičių ar kitų asmenų globai ar rūpybai ir kartu jam gali būti nustatomas medicininis stebėjimas.

B dalis. Nusikalstamos veikos (dabar BK specialioje dalyje nurodomos veikos)

C dalis. Nusikalstamų veikų atskleidimas ir baudžiamasis persekiojimas (Baudžiamasis procesas)

X skyrius. Pagrindiniai baudžiamojo persekiojimo principai

• straipsnis. Principų sąvoka ir reikšmė

(1) Baudžiamojo persekiojimo principai yra įstatymuose įtvirtintos pagrindinės nuostatos, bendriausi vadovaujantys pradai, atskleidžiantys baudžiamojo proceso esmę ir svarbiausius jo bruožus.

(2) Principų reikšmingumą parodo tai, kad juos pažeidus, atsižvelgus į pažeidimo pobūdį ir esmę, gali būti tam tikri atlikti veiksmai ar visas procesas pripažinti neteisėtais, priimti baudžiamojoje byloje sprendimai negaliojantys, o surinkti duomenys pripažinti neturinčiais įrodomosios galios.

- **straipsnis. Baudžiamojo persekiojimo pareiga**

(1) Įgaliotos institucijos ir pareigūnai visais atvejais, kai paaiškėja nusikalstamos veikos požymių, pagal savo kompetenciją privalo pradėti baudžiamąjį procesą, jį vykdyti ir užbaigti teisingu baudžiamojo teisinio konflikto sureguliuavimu.

(2) Remdamiesi šio Kodekso nuostatomis institucijos ir pareigūnai baudžiamojo persekiojimo įgaliojimus įgyvendina nepriklausomai nuo bet kurių kitų institucijų ir pareigūnų nuomonių ar teisės aktais uždrausto poveikio.

(3) Vadovaujantis įstatymu baudžiamojo persekiojimo institucijų pareigūnų pareikšti reikalavimai yra privalomi visoms įstaigoms, įmonėms ir organizacijoms, pareigūnams ir asmenims, o atsisakymas vykdyti tokius reikalavimus, sukelia teisės aktais numatytą atsakomybę.

- **straipsnis. Asmenų lygybė prieš įstatymą**

Padarę nusikalstamas veikas asmenys, atsako nepriklausomai nuo jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, įsitikinimų, priklausomumo visuomeniniams judėjimams ar kitų aplinkybių.

- **straipsnis. Kaltės principas**

Asmeniui baudžiamoji atsakomybė ar kitos šiame kodekse numatytos baudžiamojo poveikio priemonės yra taikomos tik už visuomenei pavojingą veikimą (neveikimą) ir visuomenei pavojingas pasekmes, dėl kurių yra nustatytas jo kaltumas. Objektivus pakaltinamumas, t. y. baudžiamoji atsakomybė už nekaltą žalos padarymą, draudžiamas.

- **straipsnis. Procesinių funkcijų atskyrimo principas**

Asmenų teisių ribojimo kontrolės funkcija ikiteisminiame etape ir kaltinimo funkcija teisme, gynybos ir bylos nagrinėjimo funkcijos baudžiamajame procese yra atskirtos.

- **straipsnis. Nešališko proceso principas**

(1) Vedantysis procesą pareigūnas, vertėjas, specialistas, ekspertas ir teismo sekretorius privalo atsisakyti dalyvauti procese, jeigu yra šališkai suinteresuoti jo rezultatais arba esama aplinkybių, dėl kurių proceso dalyviai turi pagrindą manyti apie tokį šališkumą.

(2) Asmuo, turintis teisę gintis, nukentėjusysis, ar jų atstovai ir įgaliotasis pareigūnas, kuris nėra vedantysis procesą asmuo, turi teisę pareikšti nušalinimą, jeigu nustatomos aplinkybės, kurios nurodytos pirmoje šio straipsnio dalyje.

(3) Vedantysis procesą asmuo arba įstatymu įpareigoti pareigūnai savo iniciatyva ar dėl pareikšto nušalinimo privalo nutraukti nurodytų asmenų dalyvavimą procese, jeigu šie patys nenusišalino.

- **straipsnis. Teisė į teisminį bylos išnagrinėjimą**

Kiekvienas turi teisę reikalauti išnagrinėti bylą teisingame, nešališkame ir nepriklausomame teisme.

- **straipsnis. Teisė gauti patirtos žalos kompensaciją**

Asmeniui, kuriam nusikalstama veika padaryta moralinė, fizinė ar turtinė žala, užtikrinamos procesinės galimybės reikalauti ir gauti moralinės ir materialinės žalos kompensavimą.

- **straipsnis. Laisvas įrodymų vertinimas**

(1) Tardytojas, prokuroras, teisėjas ir teismas įrodymus įvertina pagal savo vidinį įsitikinimą, pagrįstą išsamiau ir nešališku visų bylos aplinkybių išnagrinėjimu, vadovaudamiesi įstatymu ir sąžine.

(2) Jokie įrodymai neturi iš anksto nustatytos galios.

- **straipsnis. Proceso kalba**

(1) Lietuvos Respublikoje baudžiamasis procesas vyksta valstybine kalba.

(2) Lietuvių kalbos nemokantiems baudžiamojo proceso dalyviams užtikrinama teisė daryti pareiškimus, duoti parodymus ir paaiškinimus, paduoti prašymus ir skundus, kalbėti teisme gimtąja kalba arba kita kalba, kurią jie moka. Visais šiais atvejais, taip pat susipažindami su bylos medžiaga proceso dalyviai turi teisę naudotis vertėjo paslaugomis šio Kodekso nustatyta tvarka.

(3) Bylos dokumentai, kurie šio Kodekso nustatytais atvejais įteikiami įtariamajam, kaltinamajam ar nuteistajam, taip pat kitiems proceso dalyviams, turi būti išversti į jų gimtąją kalbą arba į kitą kalbą, kurią jie moka.

(4) Savo iniciatyva pateikiami dokumentai turi būti išversti į lietuvių kalbą.

• **straipsnis. Draudimas baudmės dvigubavimo (*ne bis in idem*)**

(1) Už tą pačią nusikalstamą veiką asmuo negali būti nuteisiamas ir baudžiamas du kartus.

(2) Pakartotinumui nelaikoma:

2) pakartotinis baudžiamosios bylos nagrinėjimas bet kurios instancijos teisme, jeigu pirmesnis sprendimas neišgaliojo, nes buvo įstatymo numatyta tvarka apskųstas.

3) įstatymo nustatytais atvejais teisminis baudžiamosios bylos nagrinėjimas dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių.

(3) Įstatymo numatytais atvejais baudžiamoji byla, kurioje yra įsigaliojęs nuosprendis, galimas teisminis nagrinėjimas siekiant pagerinti nuteistojo padėtį.

(4) Jeigu nagrinėjant baudžiamąją bylą paaiškėja, kad asmeniui už tą pačią veiką buvo taikyta administracinė ar kitokia teisinė atsakomybė, ji turi būti panaikinta arba įskaityta skiriant bausmę.

(5) Asmuo negali būti nuteistas ir nubaustas Lietuvoje, jeigu už tą pačią veiką jau buvo baustas ar išteisintas kitoje valstybėje, su kuria Lietuva yra pasirašiusi sutartį dėl abipusio nuosprendžių pripažinimo vadovaujantis *ne bis in idem* principu.

(5) *Ne bis in idem* principas nelaikomas pažeistu, kai skiriant bausmę juridiniam asmeniui, paskiriama bausmė ir fiziniam asmeniui, kuris nusikalstamą veiką padarė juridinio asmens interesais, veikdamas individualiai ar juridinio asmens vardu, jeigu jis, eidamas vadovaujancias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę:

1) atstovauti juridiniam asmeniui arba

2) priimti sprendimus juridinio asmens vardu, arba

3) kontroliuoti juridinio asmens veiklą.

• **straipsnis. Humaniškumo principas**

Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas garantuoja žmogaus saugumą. Bausmė ir kitos baudžiamojo poveikio priemonės, kurios taikomos nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, negali būti siejamos su fiziniais išgyvenimais ar žmogaus orumo pažeminimu.

• **straipsnis. Imuniteto principas**

Įstatyme įvirtintais atvejais asmuo visiškai arba iš dalies atleidžiamas nuo dalyvavimo baudžiamajame procese, taip pat ir nuo parodymų davimo, dokumentų ar daiktų išdavimo, jo atžvilgiu draudžiama taikyti procesinę prievartą, taip pat patekti į jo turimas patalpas ir jose atlikti tyrimo veiksmus.

• **straipsnis. Žmogaus teisių užtikrinimas**

(1) Baudžiamasis procesas vykdomas laikantis tarptautiniuose aktuose pripažintų žmogaus teisių, draudžiant nepagrįstus reikalavimus arba neproporcingą kišimąsi į asmeninį gyvenimą.

(2) Žmogaus teisės gali būti varžomos tik tuomet, kai to reikia visuomenės saugumui ir tik šiuo Kodeksu nustatyta tvarka, atsižvelgiant į nusikalstamos veikos pobūdį ir pavojingumą.

(3) Vedantysis procesą asmuo, ypač įgaliotasis prokuroras ir ikiteisminio tyrimo teisėjas, privalo užtikrinti asmeninio gyvenimo ir asmens komercinės paslapties apsaugą. Informaciją apie tai galima gauti ir panaudoti tik tuomet, kai tai būtina, siekiant nustatyti įrodinėtinas aplinkybes.

(4) Fizinis asmuo turi teisę reikalauti, kad į baudžiamąją bylą nepatektų žinių apie asmeninį gyvenimą, komercinę veiklą ir turtinę padėtį jo paties arba jo sužadėtinio, sutuoktinio, tėvų ir jų tėvų, vaikų, vaikaičių, brolių ir seserų, jeigu tai nebūtina, norint teisingai sureguliuoti baudžiamuosius teisinius santykius.

(5) Atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas draudžiama panaudoti priemones ir būdus, kurie gali sukelti pavojų žmonių sveikatai, gamtai arba padaryti esminę materialinę žalą.

• **straipsnis. Draudimas grasinti ir žeminti**

(1) Baudžiamajame procese niekas negali būti žeminamas, šantažuojamas, kankinamas ar jam tuo grasinama.

(2) Jeigu atliekant procesinį veiksma asmuo pasipriešina ar trukdo atlikti veiksma arba atsisako tinkamu būdu vykdyti savo procesinę pareigą, jo atžvilgiu gali būti taikoma procesinė prievarta, kuri numatyta užtikrinant konkretaus procesinio veiksmo atlikimą.

(3) Siekdamas įveikti asmens fizinį pasipriešinimą procesinį veiksma atliekantis pareigūnas arba jo pakviestas policijos darbuotojas išimtiniais

atvejais gali panaudoti poveikį, proporcingą fiziniam pasipriešinimui įveikti.

• **straipsnis. Teisė į teisinę pagalbą ir gynybą**

(1) Atskleidžiant nusikalstamą veiką ir baudžiamajame persekiojime vedantysis procesą asmuo privalo imtis priemonių, kad nukentėjusiajam, įtariamajam ar kaltinamajam būtų užtikrinta galimybė gauti teisinę pagalbą.

(2) Apklausiant nukentėjusį ir liudytoją, vedantysis procesą asmuo negali drausti apklausoje dalyvauti jų atstovams.

(3) Bet kuris asmuo, kurio atžvilgiu išsakyta prielaida arba teigiama, kad jis padarė nusikalstamą veiką, turi teisę gintis, t. y. teisę žinoti, dėl kurios nusikalstamos veikos jis yra įtariamasis ar kaltinamas, ir pasirinkti savo gynybos poziciją.

(4) Asmuo, turintis teisę gintis, neprivalo įrodinėti savo nekaltumo, o kiekviena protinga abejonė dėl jo kaltumo, kurios neįmanoma pašalinti, aiškinama turinčio teisę gintis asmens naudai.

(5) Nesant kitų įrodymų, vien prisipažinimas negali būti prisipažinuso kaltės patvirtinimu.

(6) Asmuo gintis gali tiek pats, tiek ir savo nuožiūra pasirinkti gynėjų asmenį, kuris pagal šį Kodeksą gali juo būti.

(7) Nustatytais Kodeksu atvejais gynėjo dalyvavimas yra privalomas.

(8) Jeigu asmuo dėl savo turtinės padėties negali pasikviesti gynėjo ar atstovo, valstybė užtikrina jų dalyvavimą ir priima sprendimą dėl gynėjo ar atstovo darbo apmokėjimo valstybės lėšomis, visiškai ar iš dalies atleidžiant asmenį nuo mokesčio.

(9) Vykdam teisingumą negali būti tiriami ir panaudojami įrodymais duomenys, gauti neleistinu būdu ar nežinomos kilmės.

• **straipsnis. Teisės bendradarbiauti principas**

(1) Asmuo, turintis teisę gintis, gali bendradarbiauti su įgaliotu vesti procesą pareigūnu, siekiant sureguliuoti baudžiamuosius teisinius santykius.

(2) Bendradarbiavimas gali pasireikšti:

1) pasirenkant paprastesnę proceso rūšį;

- 2) padedant proceso eigai;
  - 3) atskleidžiant kitų asmenų padarytas nusikalstamas veikas.
- (3) Bendradarbiavimas galimas nuo baudžiamojo proceso pradžios iki bausmės atlikimo momento.

• **straipsnis. Pareiga baigti procesą per protingą terminą**

(1) Kiekvienas turi teisę baigti procesą per protingą terminą, t. y. be nepateisinamo jo užtęsimo.

(2) Vedantysis procesą asmuo pasirenka atitinkančią aplinkybes paprastesnę baudžiamojo proceso formą, vengiant nepagrįstų įsikišimo į asmeninį gyvenimą ir išlaidų.

(3) Jeigu baudžiamajame procese yra paskirta su laisvės atėmimu susijusi kardomoji priemonė, protingo termino užtikrinimas turi būti prioritetinis kitų procesų atžvilgiu.

(4) Nepilnamečio atžvilgiu protingo termino užtikrinimas turi būti prioritetinis, palyginti su baudžiamaisiais procesais dėl suaugusiųjų asmenų.

X skyrius. Baudžiamajame procese veikiantys asmenys

? skirsnis. Baudžiamąjį procesą vedantys asmenys

• **straipsnis. Įpareigojimas vesti baudžiamąjį procesą**

(1) Įpareigojimą vesti baudžiamąjį procesą šio Kodekso nurodytų institucijų pareigūnas įgyja paskyrus į atitinkamas pareigas arba institucijos vadovo pavedimu.

(2) Konkrečiame baudžiamajame procese įpareigojimus turi:

- 1) vedantysis procesą asmuo;
- 2) tiesioginis tardytojo viršininkas;
- 3) tardymo grupės narys;
- 4) procesinių pavedimų vykdytojas;
- 5) ekspertas;
- 6) tardymą prižiūrintis prokuroras;
- 7) aukštesnysis prokuroras;
- 8) ikiteisminio tyrimo teisėjas;
- 9) palaikantysis kaltinimą prokuroras.

(3) Spręsti nušalinimo, skundų ir kitus organizacinius proceso klausimus įgaliojimus turi prokuroras, teisėjas, taip pat teismų, prokuratūrų, tyrimo įstaigų bei jų struktūrinių padalinių vadovai.

(4) Europos Sąjungos pareigūnai įgaliojimus vesti baudžiamąjį procesą įgyja nustatytais Europos Sąjungos teisės normomis atvejais.

• **straipsnis. Vedantysis procesą asmuo**

(1) vedantysis procesą asmuo yra pareigūnas arba teismas, kurie tam tikru metu atsakingi už baudžiamąjį procesą. Procesą vedantysis asmuo:

- 1) organizuoja baudžiamąjį procesą ir jo fiksavimą;
- 2) priima sprendimus byloje;
- 3) savarankiškai arba pasitelkdamas kitus asmenis konkrečioje stadijoje ar etape įgyvendina valstybinius įgaliojimus;
- 4) iš bet kurio asmens reikalauja, kad būtų įvykdyta procesinė pareiga ir laikomasi procesinės tvarkos;
- 5) įtrauktiems į baudžiamąjį procesą asmenims užtikrina procesinių teisių įgyvendinimą.

(2) vedantieji procesą asmenys yra:

- 1) tyrimo stadijoje – tardytojas (detektyvas); teisminėse stadijose – teisėjas arba teismas);
  - 2) baudžiamojo persekiojimo stadijoje – prokuroras;
  - 3) rengiant bylą nagrinėti teisme taip pat iki perduodant bylą kitai instancijai ar nutarčiai įvykdyti – teisminį nagrinėjimą vedantis teisėjas;
  - 4) nagrinėjant bylą teisme – teismo sudėtis.
- (3) Atskleidžiant ir tiriant nusikalstamą veiką gali būti sudaryta detektyvų (tardytojų) grupė, kurios vadovas yra vedantysis proceso asmuo.

• **straipsnis. Tardytojas**

(1) Tardytojas yra ikiteisminio tyrimo įstaigos pareigūnas, kuris įstaiigos vadovo nurodymu įgaliotas analizuoti, rinkti ir kaupti nusikalstamos veikos įrodymus.

(2) Tyrimo (detektyvine) veikla gali užsiimti ir turintis atitinkamą licenciją privatus asmuo, kuris nukentėjusiojo ar kitų asmenų prašymu, nesinaudodamas procesinėmis prievartos priemonėmis, savarankiškai renka reikalingus duomenis, gauna iš įmonių, įstaigų ir organizacijų bei asmenų

reikalingus dokumentus ir daiktus, kalbasi su asmenimis apie jiems žinomas įvykio aplinkybes, apžiūri ir fotografuoja įvykio vietą, transporto priemones ar kitaip fiksuoja tyrimui reikalingą informaciją. Surinkęs pakankamai duomenų, pagrindžiančių baudžiamojo persekiojimo pradėjimo būtinumą ar būtinumą pradėjame persekiojime patraukti atsakomybėn tam tikrus asmenis, jis su pareiškimu apie tai kreipiasi į atitinkamą prokuratūrą.

• **straipsnis. Tardytojo kaip procesą vedančiojo asmens pareigos ir teisės**

(1) Jis turi pareigą:

1) įstatymo nustatyta tvarka išnagrinėti tikėtinais padarytos nusikaltamos veikos duomenis ir pradėti baudžiamąjį procesą, kai tik nustatomos įstatyme įtvirtintos priežastys ir pagrindas, arba atsisakyti pradėti baudžiamąjį procesą;

2) atlikti procesinius veiksmus, siekiant nustatyti, ar buvo padaryta nusikalstama veika, kas ją padarė, ar kuris nors asmuo už tai turi atsakyti baudžiamąja tvarka, tokį asmenį nustatyti ir surinkti jo patraukimą baudžiamajon atsakomybėn pagrindžiančius įrodymus;

3) atsako už teisėtą ir greitą nusikalstamų veikų atskleidimą ir tyrimą;

4) kreipiasi į prokurorą gauti sankciją atlikti kratą, areštuoti turtą, atiduoti įtariamąjį į teismo medicinos ar teismo psichiatrijos įstaigą, kad būtų galima atlikti teismo medicininę ar teismo psichiatrijos ekspertizę, atlikti pašto siuntų poėmį, vykdyti elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolę, jos fiksavimą ir kaupimą, laikinai nušalinti įtariamąjį nuo einamų pareigų ar laikinai sustabdyti teisę užsiimti tam tikra veikla, paimti iš trečiųjų asmenų daiktus ir dokumentus, organizuoti fizinį ir elektroninį asmens sekimą, prievartinį kraujo, plaukų ir kitų pavyzdžių paėmimą, ekshumavimą, patalpų stebėjimą vaizdo ir garso įrašymo priemonėmis, vaizdo ir garso techninių įrašymo priemonių įrengimą patalpose, leisti atlikti nusikalstamą veiką imituojančius veiksmus;

5) imtis visų įstatyme numatytų priemonių, užtikrinančių padarytos žalos atlyginimą;

6) vykdyti savo tiesioginio viršininko, priežiūros prokuroro, aukštesniojo prokuroro rašytinus nurodymus ir ikiteisminio tyrimo teisėjo paliepimus;

7) prokuroro reikalavimu pateikia rašytinį pasiaiškinimą.

(2) Tardytojas turi teisę Kodekse nustatyta tvarka priimti bet kuriuos procesinius sprendimus ir atlikti procesinius veiksmus arba pavesti juos atlikti tardymo grupės nariui ar procesinių pavedimų vykdytojui, siūlyti priežiūros prokurorui pradėti baudžiamąjį persekiojimą, apskūsti savo tiesioginio viršininko nurodymus priežiūros prokurorui, šio sprendimus ir nurodymus – ikiteisminio tyrimo teisėjui, o pastarojo sprendimus – aukštesniajai teisminei instancijai, kurios sprendimas yra galutinis.

• **straipsnis. Tardymo grupės narys**

(1) Tardymo (detektyvų) grupės narys yra ikiteisminio tyrimo institucijos pareigūnas ar prokuroras, kuris savo vadovybės nutarimu yra įtrauktas į tyrimo grupės sudėtį.

(2) Tardymo grupės narys procesą vedančiojo asmens pavedimu pagal savo kompetenciją turi teisę atlikti procesinius veiksmus ir priimti sprendimus.

(3) Nestabdymas vykdymo, grupės narys gautus proceso vedančiojo asmens nurodymus gali apskūsti proceso priežiūros prokurorui.

(4) Pavedimai, nurodymai ir apskundimai yra pateikiami raštu.

• **straipsnis. Tiesioginis tardytojo viršininkas**

(1) Tiesioginis tardytojo viršininkas yra tardymo įstaigos ar jos padalinio vadovas arba jo pavaduotojas, kuriam pagal pareigas ar individualiu nurodymu yra pavesta tardymo kontrolė baudžiamajame procese.

(2) Tiesioginio tardytojo viršininko pareigos:

1) nustatyta tvarka užtikrina pranešimų apie nusikalstamas veikas registravimą;

2) vykdo nusikalstamų veikų atskleidimo ir tyrimo priemonių kontrolę;

3) tarpininkauja ir dirba su tardymo prokuroru, kai būtina gauti ikiteisminio tyrimo teisėjo sutikimą skirti procesinės prievartos veiksmus ar juos sankcionuoti;

4) užtikrina, kad pavaldūs jam pareigūnai laiku pradėtų baudžiamąjį procesą;

5) organizuoja procesinių pavedimų vykdytojų darbą;

6) suteikia procesinius įgaliojimus reikiamam skaičiui jam pavaldžių pareigūnų, kad būtų užtikrintas kryptingas baudžiamasis procesas, veniant nepateisinamo vilkinimo;

7) duoda nurodymus dėl tardymo krypties ir tardymo veiksmų atlikimo, jeigu vedantysis procesą asmuo neužtikrina kryptingo tyrimo ar nepateisinamai kišasi į asmeninį gyvenimą arba vilkina tyrimą.

8) pateikia prokurorui surinktus byloje įrodymus, būtinus pareiškiant kaltinimą.

(3) Tiesioginis tardytojo viršininkas turi teisę:

1) susipažinti su bylos medžiaga, kurią turi jam pavaldus pareigūnas;

2) priimti svarbius proceso organizavimo sprendimus, t. y. apibrėžti baudžiamųjų procesų paskirstymo tarp pareigūnų kriterijus, sudaryti tardymo grupes, pakeičiant vadovavimą procesui;

3) dalyvauti atliekamuose jam pavaldžių pareigūnų tardymo veiksmuose;

4) pačiam atlikti procesinius veiksmus, apie tai pranešus procesą vedančiajam pareigūnui;

5) panaikinti jam pavaldžių pareigūnų priimtus neteisėtus ar nepagrįstus sprendimus.

• **straipsnis. Procesinių pavedimų vykdytojas**

(1) Procesinių pavedimų vykdytojas yra tardymo įstaigos pareigūnas arba prokuroras, kuriam vedantysis procesą asmuo pavedė atlikti vieną arba kelis procesinius veiksmus, neįtraukiant jo į tardymo grupės sudėtį.

(2) Procesinių pavedimų vykdytojas atsako už kokybišką pavedimo atlikimą ir privalo vedantįjį procesą pareigūną informuoti apie visus faktus, kurie gali turėti reikšmės, teisėtai ir teisingai užbaigiant baudžiamąjį procesą.

• **straipsnis. Ekspertas**

(1) Ekspertu gali būti skiriamas asmuo, turintis reikiamų specialiųjų žinių ir įrašytas į Lietuvos Respublikos ekspertų sąrašą. Į Lietuvos Respublikos ekspertų sąrašą įrašyti ekspertai yra įspėti dėl atsakomybės už melagingos išvados pateikimą ir proceso metu atskirai neįspėjami.

(2) Jeigu Lietuvos Respublikos ekspertų sąrašė nėra reikiamos sričių žinių turinčių ekspertų, juo gali būti skiriamas į sąrašą neįrašytas asmuo.

(3) Prireikus ekspertu gali būti skiriamas asmuo, turintis teisę būti ekspertu Europos Sąjungos valstybėje narėje arba valstybėje, su kuria Lietuvos Respublika yra sudariusi teisinės pagalbos sutartį.

(4) Ekspertas turi teisę:

- 1) susipažinti su bylos medžiaga, susijusia su ekspertizės dalyku;
- 2) prašyti pateikti papildomą medžiagą, reikalingą išvadai pateikti;
- 3) dalyvauti atliekant su ekspertizės dalyku susijusius tyrimo veiksmus ir nagrinėjant bylą teisme.

(5) Ekspertas atsisako pateikti išvadą, jeigu jam pateiktos medžiagos nepakanka išvadai padaryti arba ta medžiaga neatitinka specialių jo žinių. Šiais atvejais ekspertas surašo aktą, kad negalima pateikti išvados.

(6) Eksperto pareigos ir atsakomybė:

1) Ekspertas privalo šaukiamas atvykti į ikiteisminio tyrimo instituciją ar teismą ir pateikti nešališką išvadą jam pateiktais klausimais.

2) Ekspertui, kuris be svarbios priežasties neatvyksta arba be teisėto pagrindo atsisako atlikti savo pareigas, gali būti taikomos šio Kodekso ... straipsnyje numatytos procesinės prievartos priemonės.

3) Už melagingos išvados pateikimą ekspertas atsako pagal šio Kodekso ... straipsnį.

• **straipsnis. Prokuroras**

(1) Baudžiamajame procese prokuroras vykdo tardymo priežiūros, tardymo, baudžiamojo persekiojimo, valstybinio kaltinimo ir kitas šiame Kodekse numatytas funkcijas.

(2) Įstatymo numatytais atvejais prokuroras priima sprendimą dėl baudžiamojo proceso pradėjimo ir pats atlieka tardymą.

• **straipsnis. Tardymą prižiūrintis prokuroras**

(1) Prokuroras, kuris, prokuratūros funkcijomis pasiskirsčius ar pavedus atlikti tardymo priežiūrą konkrečiame baudžiamajame procese, tampa tardymą prižiūrinčiu prokuroru.

(2) Prokuroras, kuriam pavesta tardymo priežiūra, privalo:

1) duoti nurodymus dėl proceso rūšies pasirinkimo, tardymo krypties arba tardymo veiksmų atlikimo, jeigu vedantysis procesą asmuo neužtikrina kryptingo tyrimo, be reikalo kišasi į asmeninį gyvenimą arba vilkina tyrimą;

2) reikalauti iš tiesioginio tardytojo viršininko pakeisti procesą vedantįjį asmenį arba tardymo grupės sudėtį, jeigu nevykdomi duoti nurodymai arba padaryti procesiniai pažeidimai, kurie sukelia pavojų baudžiamojo proceso eigai;

3) dalyvauti procesiniuose veiksmuose, skirtuose bendradarbiauti su asmeniu, turinčiu teisę gintis ar teisę rinktis paprastesnį procesą;

4) nagrinėti skundus dėl vedančiojo procesą pareigūno, tardymo grupės nario, procesinių pavedimų vykdytojo ir tiesioginio tardytojo viršininko veiksmų ir sprendimų;

5) spręsti nušalinimo klausimus, kai tai susiję su procesą vedančiuoju asmeniu, tardymo grupės nariu, tardytojo tiesioginiu viršininku ar procesinių pavedimų vykdytoju, ekspertu, vertėju, specialistu;

6) nedelsiant perimti vadovavimą baudžiamajam procesui, kai gauna pakankamai įrodymų dėl teisingo baudžiamojo teisinio santykio sureguliuavimo.

(3) Vykdydamas tardymo priežiūrą, prokuroras turi teisę:

1) priimti sprendimą pradėti baudžiamąjį procesą ir jį perduoti į tardymo instituciją;

2) gavęs iš tiesioginio tardytojo viršininko tarpininkavimą su pareiškimu kreiptis į ikiteisminio tyrimo teisėją skirti procesinės prievartos veiksmus ar sankcionuoti jų teisėtumą;

3) reikalauti, kad būtų įvykdyti tam tikri pavedimai;

4) atlikti procesinius veiksmus, prieš tai įspėjęs vedantįjį procesą asmenį;

5) bet kuriuo metu susipažinti su baudžiamojo proceso medžiaga;

6) panaikinti procesą vedančiojo ir tardymo grupės nario sprendimus;

7) konkrečiame baudžiamajame procese siūlyti aukštesniajam prokurorui pakeisti tiesioginį tardytojo vadovą arba perduoti baudžiamąjį procesą į kitą tardymo padalinį;

8) dalyvauti posėdyje, kuriame ikiteisminio tyrimo teisėjas priima sprendimus dėl procesinių prievartos priemonių taikymo, pratęsimo ar sprendžiant dėl jų skundus.

• straipsnis. Prokuroras kaip vedantysis procesą asmuo

(1) Tardymą prižiūrintys prokuroras tampa vedančiuoju procesą asmeniu, perimdamas vadovavimą baudžiamajam procesui, kai priima sprendimą pradėti baudžiamąjį persekiojimą:

- 1) vedančiojo procesą asmens siūlymu;
- 2) nurodžius aukštesniajam prokurorui;
- 3) savo iniciatyva;

(2) Aukštesnysis prokuroras vedančiojo procesą asmens įgaliojimus gali suteikti kitam prokurorui.

(3) Esant išimtinėms aplinkybėms, generalinis prokuroras, Generalinės prokuratūros vyriausiasis prokuroras ar ... gali prokurorą paskirti vedančiuoju procesą asmeniu ir tardymo stadijoje.

• straipsnis. Prokuroro kaip procesą vedančiojo asmens pareigos ir teisės

(1) Būdamas procesą vedančiuoju asmeniu prokuroras privalo:

1) vengti nepateisinamo vilkinimo ir įstatymo nustatytais terminais pradėti baudžiamąjį persekiojimą;

2) atsisakyti baudžiamojo persekiojimo ir nutraukti procesą, esant šiame Kodekse nurodytams pagrindams;

3) priimti sprendimą perduoti baudžiamąją bylą teismui;

4) nustatyti perduotinų teismui baudžiamosios bylos medžiagos visumą;

5) asmeniui, turinčiam gynybos teisę, įteikti bylos medžiagos, perduodamos teismui, kopijas ir įstatymo numatyta tvarka asmenį supažindinti su perduotina teismui baudžiamąja byla;

6) nukentėjusiajam įteikti numatytos šiame Kodekse medžiagos kopijas;

7) priimti sprendimus dėl gautų pareiškimų;

8) teismui perduoti susitarimą su kaltinamuoju dėl jo prisipažinimo ir bausmės;

9) perduoti baudžiamąją bylą nagrinėti ypatinga teiseną.

(2) Baudžiamajame persekiojime prokuroras turi teisę:

1) nutraukti baudžiamąjį persekiojimą ir paskirti papildomą tardymą;

2) Kodekse nustatyta tvarka priimti bet kuriuos procesinius sprendimus ir atlikti procesinius veiksmus ar pavesti jo atlikimą tardymo grupės nariui ar procesinių pavedimų vykdytojui;

3) baudžiamąjį procesą nutraukti, priimant prokuroro rašytinį paliepimą dėl nuobaudos;

4) parengti susitarimo projektą;

5) pateikti siūlymą pripažinti kai kuriuos faktus įrodytais, netikrinant šių įrodymų teisme.

(3) Jeigu priimant procesinį sprendimą yra būtinas Europos Bendrijos Teismo prejudicinis nutarimas, prokuroras gali siūlyti generaliniam prokurorui neaiškaus klausimo išsprendimą perduoti Europos Bendrijos Teismui.

• straipsnis. Ikiteisminio tyrimo teisėjas

(1) Ikiteisminio tyrimo teisėjas yra apylinkės teismo teisėjas, kuriam apylinkės teismo pirmininkas pavedė nustatytais kodekse atvejais ir procesine tvarka kontroliuoti žmogaus teisių apsaugą baudžiamuose procesuose.

(2) Baudžiamajame persekiojime ikiteisminio tyrimo teisėjas privalo:

1) įstatyme numatytais atvejais priimti sprendimus dėl procesinių prievartos priemonių paskyrimo, pratęsimo ar patvirtinti jų teisėtumą;

2) gavęs įtariamojo arba kaltinamojo skundus, svarsto paskirtų kardomųjų priemonių pakeitimo ar panaikinimo klausimus;

3) priima sprendimus dėl skundų dėl privataus gyvenimo pažeidimų apklausiant ar dėl nepagrįsto įstatymu saugomų paslapčių pažeidimo;

4) asmens, pasinaudojusio savo teise gintis, ar nukentėjusiojo prašymu priima sprendimus dėl archyvinių duomenų, pirminių dokumentų pridėjimo prie bylos;

5) svarsto aukštesniajam prokurorui pareikštą nušalinimo klausimą ir paveda viena pakopa vyresniajai prokuratūrai paskirti aukštesnįjį prokurorą.

(3) Pirmosios instancijos teisme iki prasidedant teisminiam bylos nagrinėjimui ikiteisminio tyrimo teisėjas privalo priimti sprendimus:

1) dėl kaltinamojo pareiškimų pakeisti ar panaikinti kardomąją priemonę;

2) dėl prokuroro siūlymo taikyti ar panaikinti kardomąją priemonę kaltinamajam.

(4) Ikiteisminio tyrimo teisėjui neleidžiama pakeisti vedančiojo procesą asmens arba prižiūrinčiojo procesą prokuroro ir jis negali duoti nurodymų dėl tyrimo eigos ar tyrimo veiksmų atlikimo.

(5) Tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo metu sprendamas nurodytus klausimus, ikiteisminio tyrimo teisėjas turi teisę:

1) susipažinti su visa bylos medžiaga, kurioje pateiktas vedančiojo procesą asmens siūlymas, skundas, pareiškimas ar nušalinimas;

2) reikalauti iš vedančiojo procesą pareigūno pateikti papildomą informaciją, nustatyti procesinės prievartos veiksmų, susijusių su laisvės apribojimu, priemonių taikymo terminus;

3) taikyti numatytas ikiteisminiame etape sankcijas dėl nustatytos procesinės pareigos nevykdymo;

(6) Ikiteisminio tyrimo teisėjas gali turėti ir kitų šiame Kodekse numatytų teisių ir pareigų.

• **straipsnis. Valstybinio kaltinimo palaikymas**

(1) Pirmosios instancijos teisme valstybinį kaltinimą palaiko prokuroras, perdavęs bylą teismui. Aukštesnysis prokuroras gali pavesti valstybinį kaltinimą palaikyti kitam prokurorui.

(2) Valstybinį kaltinimą apeliacinėje instancijoje kiek leidžia galimybės palaiko tas pats prokuroras, kuris kaltino ir teismo pirmojoje instancijoje. Aukštesnysis prokuroras gali pavesti valstybinį kaltinimą palaikyti kitam prokurorui.

(3) Kasacinėje instancijoje prokuroras išsako nuomonę apie teismo sprendimų teisėtumą ir pagrįstumą.

• **straipsnis. Kaltinimą palaikančiojo įgaliojimai**

(1) Prokuroras, palaikydamas kaltinimą bet kurios instancijos teisme, turi pareigų ir teisių:

1) esant įstatymo nustatytam pagrindui, pareikšti nušalinimą;

2) pasisakyti kiekvienu teisme sprendžiamu klausimu;

3) siekiant pateikti papildomus įrodymus ar dėl naujo kaltinimo pateikimo, pareikalauti pertraukos;

4) pareikšti prašymus;

5) pasakyti baigiamąją kalbą;

6) susipažinti su teismo nagrinėjimo protokolu, nutarimų tekstais ir paduotais skundais;

7) kai yra pagrindas, apskųsti teismo nutartį;

(2) Šio straipsnio pirmoje dalyje nurodytus įgaliojimus prokuroras turi visuose procesuose, nepriklausomai nuo jų ypatumų atskirose bylų kategorijose.

• **straipsnis. Privatus kaltintojas**

(1) Privataus kaltinimo bylose teisme kaltinimą palaiko nukentėjusysis arba jo atstovas.

(2) Privatus kaltintojas teisminiame bylos procese turi nustatytus Kodekse valstybinio kaltintojo įgaliojimus.

• **straipsnis. Aukštesnysis prokuroras baudžiamajame procese**

(1) Aukštesnysis prokuroras Kodekse nustatyta tvarka kontroliuoja prokuroro funkcijų įgyvendinimą.

(2) Aukštesniojo prokuroro funkciją vykdo:

1) apylinkės prokuratūros vyresnysis prokuroras ... (toliau kaip būtų nustatyta prokuratūros įstatyme).

• **straipsnis. Aukštesniojo prokuroro teisės ir pareigos**

(1) Aukštesnysis prokuroras privalo:

1) išspręsti skundus dėl tardymo priežiūros prokuroro ar vedančiojo procesą prokuroro veiksmų ir sprendimų;

2) priimti sprendimus dėl tardymo priežiūros prokuroro ar vedančiojo procesą prokuroro atsisakymo dalyvauti procese ar pareikšto jiems nušalinimo;

3) tardymą priežiūrinčio prokuroro siūlymu išspręsti tiesioginio tardytojo viršininko ar tardymo padalinio vadovo pakeitimo klausimą;

4) pakeisti tardymą priežiūrintį prokurorą ar procesą vedantįjį prokurorą, jeigu nėra užtikrinama visavertė priežiūra ar baudžiamasis persekiojimas;

5) sudaryti tardymo grupę, jeigu veiklos apimtys neleidžia užbaigti baudžiamojo proceso per protingą terminą;

6) pakeisti valstybinį kaltintoją, jeigu neužtikrinamas visavertis valstybinis kaltinimas;

(2) Aukštesnysis prokuroras turi teisę:

1) susipažinti su visa medžiaga baudžiamajame procese, kuriame atlieka aukštesniojo prokuroro funkciją;

2) paskirti priežiūros prokurorą, jeigu būtina atsisakyti anksčiau patvirtintų baudžiamųjų procesų paskirstymo principų;

3) pavesti atlikti priežiūros prokuroro ar procesą vedančiojo prokuroro funkciją ar tokią funkciją prisiimti sau;

4) pavesti atlikti tardymą baudžiamajame procese kitai tardymo institucijai;

5) duoti nurodymus tardytojui, priežiūros prokurorui ar procesą vedančiajam prokurorui dėl proceso formos pasirinkimo, tardymo krypties ir procesinių veiksmų atlikimo;

6) panaikinti tardytojo, tardymo grupės nario ar žemesniojo prokuroro nutarimus;

7) duoti nurodymus valstybinį kaltinimą palaikančiajam prokurorui dėl įrodymų patikrinimo taktikos ir papildomų įrodymų šaltinių;

8) priimti sprendimą dėl valstybinį kaltinimą palaikančiojo siūlymų atsisakyti kaltinimo palaikymo teisme, tai patvirtinant, arba pavesti kaltinimo palaikymą kitam pavaldžiam prokurorui, arba prisiimti sau.

• **straipsnis. Teisėjas kaip vedantysis procesą asmuo, rengdamas baudžiamąją bylą teisminiam nagrinėjimui**

(1) Rengdamas bylą nagrinėti teisme, teisėjas:

1) įsitikina bylos nagrinėjimo šiame teisme teisingumu;

2) priima sprendimą dėl galimybės išnagrinėti bylą teisme;

3) nustato bylos nagrinėjimo laiką, vietą ir teisenos formą;

4) teismo kanceliarijai paveda atlikti parengiamuosius veiksmus.

(2) Bylos parengimo nagrinėti teisme metu teisėjas įrodymų, veikų kvalifikavimo nevertina ir nepriima sprendimų dėl baudžiamojo teisinio santykio sureguliovimo.

• **straipsnis. Teismas kaip procesą vedantysis asmuo**

(1) Nagrinėdamas baudžiamąją bylą teisme, teismas turi procesą vedančiojo asmens įgaliojimus, vadovaujant procesui, užtikrinant procesinę tvarką, taip pat išimtinę teisę vykdyti teisingumą.

(2) Vykdydamas savo funkcijas, teismas:

1) reikalauja iš bet kurio asmens vykdyti procesines pareigas ir laikytis nustatytos tvarkos teismo posėdžio metu;

- 2) taiko procesines sankcijas;
  - 3) neišikišdamas į kaltinimo palaikymą ir gynybos įgyvendinimą, dalyvauja tiriant įrodymus;
  - 4) priima sprendimus dėl gautų pareiškimų, prašymų ir nušalinimų;
  - 5) nagrinėja ir priima byloje sprendimus ir paskelbia nutartis;
  - 6) imasi priemonių patraukiant atsakomybės vedusius procesą pareigūnus, kurie nesąžiningai vykdė savo įgaliojimus.
- (3) Nustatyta šiame Kodekse tvarka teismas dalyvauja baudžiamosios teisinės srities tarptautiniame bendradarbiavime.

• **straipsnis. Teisėjas kaip vedantysis procesą asmuo, kai byla išnagrinėta teisme ir priėmus joje sprendimą**

Teisėjas, pasibaigus bylos teisminiam nagrinėjimui ir priėmus sprendimą, iki nukreipiant vykdyti ar bylą pasiunčiant į kitą instanciją:

- 1) užtikrina teismo bylos nagrinėjimo protokolo ir priimtų sprendimų prieinamumą nurodytą laiką visiems Kodekse nurodytiems asmenims;
- 2) paveda pasiūsti baudžiamąją bylą su paduotais skundais į kitą teisminę instanciją;
- 3) sušaukia teismo sudėtį sprendimui dėl pateiktų prie teismo bylos nagrinėjimo protokolo nepatenkintų prieštaravimų priimti;
- 4) priima sprendimą perduoti teismo sprendimą vykdyti ir paveda atlikti reikiamus veiksmus, įgyvendinant teismo sprendimą;
- 5) sušaukia teismo sudėtį, kai reikia priimti sprendimą, susijusį su sprendimo įvykdymu.

? skirsnis. Aplinkybės, draudžiančios vykdyti (vesti) baudžiamąjį procesą

• **straipsnis. Draudimas baudžiamajame procese interesų konflikto**

(1) Asmuo negali priisiimti procesą vedančiojo įgaliojimų, jeigu dėl to jis susidurtų su interesų konfliktu, būtent jeigu asmeniniai jo interesai tiesiogiai ar netiesiogiai neatitinka baudžiamojo proceso tikslų arba esama aplinkybių, kurios įtrauktam į baudžiamąjį procesą asmeniui sukelia pagrįstą abejonę dėl tokio suinteresuotumo buvimo.

(2) Interesų konflikto situacija neturi įtakos nukentėjusiojo įgaliojimams, kai jis palaiko privatų kaltinimą.

(3) Nurodyti šio straipsnio pirmoje dalyje asmenys privalo atsisakyti vesti procesą, kai tik interesų konfliktas paaiškėja.

(4) Baudžiamąjį procesą vedantys asmenys privalo pasiekti pašalinti asmenį, kuris pateko į interesų konfliktą, priimdami tokį sprendimą pagal savo kompetenciją arba pareikšdami jam nušalinimą.

• **straipsnis. Neginčytinos interesų konflikto aplinkybės**

Nereikalaujant papildomai tikslinti aplinkybes, pripažįstamas interesų konflikto buvimas, jeigu pareigūnas:

1) iki trečiojo laipsnio saistomas giminystės arba yra susituokęs su asmeniu, turinčiu teisę gintis, arba su nukentėjusiuoju;

2) jis pats, sutuoktinis, vaikai ar tėvai gauna lėšų iš asmens, kuris turi teisę gintis, arba iš nukentėjusiojo;

3) veda bendrą ūkį su asmeniu, turinčiu gynybos teisę, arba su nukentėjusiuoju;

4) šiame procese yra liudytoju, nukentėjusiuoju, asmeniu, turinčiu teisę gintis, arba vykdė gynybą ar atstovavo nukentėjusiajam.

• **straipsnis. Interesų konflikto aplinkybės, susijusios su įtrauktais į baudžiamąjį procesą tam tikrais asmenimis**

(1) Į vieną ir tą patį ikiteisminį baudžiamąjį procesą negali būti įtraukti asmenys, kuriuos tarpusavyje sieja santuoka, bendras ūkis arba pirmojo laipsnio giminystė, jeigu tokie asmenys yra:

1) tardymo metu priežiūros prokuroras ir proceso vedantysis;

2) aukštesnysis prokuroras ir procesą vedantysis arba priežiūros prokuroras;

3) ikiteisminio tyrimo teisėjas ir procesą vedantysis arba priežiūros ar aukštesnysis prokuroras.

(2) Šio straipsnio pirmoje dalyje nurodytus interesų konflikto atvejus privalo išspęsti asmuo, turintis nušalinimo teisę.

(3) Ikiteisminio tyrimo teisėju negali būti asmuo, kuris šiame procese buvo proceso vedančiuoju arba priežiūros prokuroru.

(4) Nagrinėjant bylą teisme, negali teisėjauti asmuo, kuris:

1) šiame procese jau dalyvavo kaip bet kurio statuso atstovas;

2) susijęs iki trečiojo laipsnio giminyste, susituokęs su šiame procese dalyvaujančiu kitu teisėju, palaikančiuoju kaltinimą ar prokuroru, perduodančiu bylą teisminiam nagrinėjimui, ar su šiuo teisėju jį sieja bendras ūkis.

• **straipsnis. Eksperto nušalinimo pagrindai**

Be nurodytų pirmesniuose dviejuose straipsniuose aplinkybių, eksperto nušalinimo pagrindu taip pat yra nepakankamas profesinis pasirėmimas vykdyti atitinkamas pareigas.

• **straipsnis. Nusišalinimas nuo dalyvavimo baudžiamajame procese**

(1) Apie nusišalinimą iš baudžiamojo proceso dėl interesų konflikto praneša:

1) tardymo grupės narys ar ekspertas – procesą vedančiajam asmeniui;

2) tardymo metu procesą vedantysis ir jo tiesioginis viršininkas – priežiūros prokurorui;

3) priežiūros prokuroras, procesą vedantysis tardymo metu ir palaikantysis valstybinį kaltinimą – aukštesniajam prokurorui;

4) aukštesnysis prokuroras – kitam aukštesniajam prokurorui;

5) ikiteisminio tyrimo teisėjas – teismo pirmininkui;

6) teisėjas iki teismo nagrinėjimo pradžios – teismo pirmininkui;

7) teisėjas bylą nagrinėjant teisme – teismo sudėčiai.

(2) Pareigūnas, gavęs pranešimą apie nusišalinimą, pasirūpina nusišalinusiojo asmens pakeitimu arba pripažindamas nusišalinimą nepagrįstu, paveda toliau dalyvauti baudžiamajame procese.

• **straipsnis. Pareiškimas nušalinti**

(1) Turintis gynybos teisę asmuo, nukentėjęs arba įpareigotas vesti procesą asmuo, jeigu jam tapo žinomos aplinkybės, kurios kliudo kuriam nors pareigūnui dalyvauti konkrečiame baudžiamajame procese, pareiškia apie tai nusišalinimą ir jį pateikia asmenims, turintiems teisę nušalinti nuo proceso.

(2) Ikiteisminiame baudžiamajame procese ir teisme iki teismo nagrinėjimo pradžios nušalinimas pareiškiamas raštu, o nagrinėjant bylą teisme – žodžiu, padarant apie tai įrašą teismo posėdžio protokole.

(3) Vienu ir tuo pačiu pagrindu pareikšti nušalinimą pakartotinai negalima.

(4) Pareikštas nušalinimas negali būti motyvuojamas konkretaus pareigūno veiksmais, kurie skundžiami nustatyta Kodekse procesine tvarka.

• **straipsnis. Pareikšto nušalinimo išsprendimas**

(1) Patikrinus nušalinimo motyvus, sprendimas dėl nušalinimo priimamas priklausomai nuo motyvų pasitvirtinimo ar jų nebuvimo.

(2) Visais atvejais paaimamas paaiškinimas iš asmens, kuriam yra pareikštas nušalinimas.

(3) Išimtiniais atvejais asmeniui, kuriam pareikštas nušalinimas, gali būti uždrausta eiti pareigas, iki bus išspręstas nušalinimo klausimas.

• **straipsnis. Sprendimo dėl nušalinimo apskundimas**

(1) Neteisminio posėdžio tvarka priimtas sprendimas apie nušalinimą arba atsisakius tai padaryti, per septynias dienas gali būti skundžiamas:

1) procesą vedančiojo asmens tardymo metu sprendimas – priežiūros prokurorui;

2) priežiūros prokuroro sprendimas – aukštesniajam prokurorui;

3) aukštesniojo prokuroro sprendimas – ikiteisminio tyrimo teisėjui;

4) ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimas – teismo pirmininkui.

(2) Sprendimas, priimtas teismo posėdyje, atskirai neskundžiamas.

(3) Nurodytų šio straipsnio pirmoje dalyje asmenų sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami.

• **straipsnis. Interesų konflikto nepašalinimo pasekmės**

(1) Jeigu interesų konfliktas nepašalintas tyčia, ypač kai esama aplinkybių, kurios savaime šalina asmens dalyvavimą baudžiamajame procese, šis asmuo yra traukiamas atitinkamon teisinėn atsakomybėn.

(2) Šio straipsnio pirmoje dalyje nustatytos aplinkybės gali būti pagrindas panaikinti atitinkamo asmens priimtus sprendimus ir abejoti dėl gautų įrodymų leistinumo.

? skirsnis. Gynybą vykdančias asmenys

• straipsnis. Gynybos pagrindai

(1) Pagrindas gintis yra šiuo Kodeksu nustatyta tvarka, rašytine forma išreikštas procesą vedančiojo pareigūno tvirtinimas ar prielaida, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką.

(2) Pagal tai, kokie gauti įrodymai, prielaidos gali būti:

1) yra reali galimybė, kad asmuo padarė tiriamą nusikalstamą veiką (jo atžvilgiu gali būti pradėtas baudžiamasis procesas);

2) esama tam tikrų faktų, pagrindžiančių manymą, kad nusikalstamą veiką padarė šis asmuo (asmuo gali būti sulaikytas);

3) įrodymų visuma pagrindžia prielaidą, kad tiriamą nusikalstamą veiką tikriausiai padarė toks asmuo (asmuo gali būti įtariamas);

4) įrodymų visuma prokurorui – procesą vedančiajam asmeniui duoda pagrindą manyti, kad būtent šis asmuo padarė konkrečią nusikalstamą veiką (asmuo gali būti apkaltintas);

5) prokuroras – procesą vedantysis asmuo neabejoja dėl to, kad nesant protingų abejonių, turimi įrodymai teismą gali įtikinti, jog šis asmuo padarė konkrečią nusikalstamą veiką.

(3) Prielaida įgauna tvirtinimo formą, jeigu:

1) turintis teisę gintis asmuo šio Kodekso nustatyta tvarka patvirtina prokuroro prielaidos teisingumą ir jie abu tvirtina, kad asmuo padarė konkrečią nusikalstamą veiką;

2) teismas, įvertinęs įrodymus, nustato, kad asmuo padarė konkrečią nusikalstamą veiką.

(4) Pagrindą gynybai juridinis asmuo įgyja tuomet, kai prokuroras šio Kodekso nustatyta tvarka išreiškė prielaidą, kad fizinis asmuo įvykdė nusikalstamą veiką būtent juridinio asmens interesais.

(5) Teisė į gynybą nutrūksta nuo to momento, kai kartu išreiškiamas patvirtinimas arba įsigalioja teismo sprendimas, jeigu nėra šiame Kodekse nurodytų ypatingų aplinkybių, pagrindžiančių teisę abejoti.

• straipsnis. Asmenys, turintys teisę gintis

(1) Procesinę gynybos teisę įgyja asmuo:

1) kurio atžvilgiu išreikšta šio Kodekso ... str. nurodyti prielaida ar tvirtinimas;

2) kurio atžvilgiu vyksta teismo medicininių priemonių taikymo procesas;

3) kurio atžvilgiu baudžiamasis procesas nutraukiamas nereabilituojančiais pagrindais;

4) kurio atžvilgiu baudžiamasis procesas nutraukiamas dėl nustatymo aplinkybių, panaikinančių baudžiamąją atsakomybę, jeigu šis asmuo ginčija savo veiksmus, padarant nusikalstamą veiką.

(2) Asmens procesinę teisę gintis taip pat įgyvendina:

1) gynėjas;

2) atstovas.

(3) Juridinis asmuo, gavęs šio Kodekso ... nurodytą patvirtinimą ar prielaidą apie jo interesais veikusį fizinį asmenį, savo procesinę teisę gintis įgyvendina padedant atstovui.

• straipsnis. Asmuo, kurio atžvilgiu pradėtas baudžiamasis procesas

(1) Esant realiai galimybei, kad konkretus asmuo padarė tiriamą nusikalstamą veiką, jo atžvilgiu gali būti pradėtas baudžiamasis procesas. Jeigu pradedant procesą jau yra pagrindas minėti galimybei, tuomet šis asmuo nurodomas nutarime pradėti baudžiamąjį procesą.

(2) Jeigu pradėtame baudžiamajame procese yra gauta duomenų, kad tam tikras asmuo galbūt padarė tiriamą nusikalstamą veiką, šis įgyja statųsą asmens, kurio atžvilgiu pradėtas baudžiamasis procesas.

(3) Nuo to momento, kai šio straipsnio pirmoje ir antroje dalyse paminėtas asmuo įtraukiamas į procesinio veiksmo vykdymą arba procesą vedantysis paskelbia žinomą informaciją apie pradėtą jo atžvilgiu baudžiamąjį procesą, jis įgyja procesinę teisę gintis.

(4) Asmuo, kurio atžvilgiu pradėtas baudžiamasis procesas, įgyja teises, nurodytas šio Kodekso ... str. ... p., ir pareigas, nurodytas šio Kodekso ... str. Šiam asmeniui neleidžiama skirti kardomąją priemonę, išskyrus pranešti siuntų gavimo adresą.

(5) Nuo minėto šio straipsnio trečioje dalyje nurodyto momento asmuo įgyja teisę baudžiamąjį procesą pabaigti per protingą terminą.

(6) Asmens, kurio atžvilgiu pradėtas baudžiamasis procesas, atliekant procesinius veiksmus be jo sutikimo negalima fotografuoti, įrašyti vaiz-

dajuostėje arba fiksuoti kitomis techninėmis priemonėmis, turint tikslą gautą medžiagą paskleisti žiniasklaidos priemonėse.

• **straipsnis. Sulaikytasis**

(1) Sulaikytasis yra asmuo, kuris nustatyta tvarka trumpai sulaikomas, kai tam tikri faktai leidžia manyti, kad jis padarė nusikalstamą veiką.

(2) Asmuo sulaikytojo statusą įgyja nuo faktinio sulaikymo momento.

(3) Sulaikytojo statusą asmuo praranda, kai:

1) baudžiamasis procesas nutraukiamas tam tikro asmens atžvilgiu arba visiškai;

2) jis pripažintas įtariamuoju arba kaltinamuoju;

3) jis paleidžiamas iš trumpalaikio sulaikymo vietos ir nepripažįstamas įtariamuoju arba kaltinamuoju. Šiuo atveju atitinkamai jis įgyja statusą asmens, kurio atžvilgiu yra pradėtas baudžiamasis procesas.

• **straipsnis. Sulaikytojo teisės**

(1) Sulaikytasis turi teisę:

1) nedelsiant pakviesti gynėją ir sudaryti su juo sutartį arba pasinaudoti valstybės garantuojama teisine pagalba. Sulaikytasis turi teisę iš proceso vedančiojo asmens gauti praktikuojančių atitinkamoje apygardoje advokatų sąrašą ir nemokamai pasinaudoti telefonu pakviečiant gynėją;

2) pareikalauti, kad apie sulaikymą būtų pranešta jo artimam giminaičiui, mokyto jstaigai ar darbdaviui;

3) gauti sulaikymo protokolo kopiją ir rašytinę informaciją apie sulaikytojo teises ir pareigas;

4) susitikti su gynėju tokiomis sąlygomis, kurios užtikrintų pokalbio konfidencialumą be atski ro vedančiojo procesą asmens leidimo.

5) žodžiu ir raštu išsakyti savo nuomonę apie sulaikymo pagrįstumą;

6) duoti parodymus ar atsisakyti juos duoti;

7) pareikšti nušalinimą procesą vedančiajam asmeniui, taip pat tardymo grupės nariui, kuris atlieka su sulaikytuoju tyrimo veiksmą;

8) apskųsti pareigūnų veiksmus;

9) pareikšti prašymą apie neatidėliotiną atlikimą procesinių veiksmų, kuriuos atlikus gali būti gauti įrodymai, paneigiantys įtarimą;

10) iš gynėjo gauti teisinę pagalbą atliekant procesinius veiksmus.

(2) be sulaikytojo sutikimo negalima žiniasklaidos priemonėse publikuoti jo atvaizdų, kurie buvo užfiksuoti atliekant procesinius veiksmus fotografavimo, vaizdo įrašymo ar kitomis techninėmis priemonėmis, jeigu to nereikalauja nusikalstamos veikos atskleidimas.

(3) Sulaikytasis užsienio valstybės pilietis turi teisę reikalauti informuoti apie tai savo valstybės diplomatinę ar konsulinę atstovybę.

• straipsnis. Sulaikytojo pareigos

(1) Sulaikytasis privalo pateikti apie save teisingus identifikacinius duomenis.

(2) Sulaikytasis privalo leisti apžiūrimas eksperto ir pateikti lyginamajam tyrimui pavyzdžius arba leisti juos paimti.

(3) Sulaikytasis privalo laikytis nustatytos procesinio veiksmo atlikimo tvarkos.

• straipsnis. Įtariamasis

Jeigu įrodymų visuma vedančiajam procesą asmeniui duoda pagrindą manyti, kad nusikalstamą veiką tikriausiai padarė konkretus asmuo, jis priima rašytinį sprendimą pripažinti asmenį įtariamuoju.

• straipsnis. Įtariamojo teisės

(1) Nuo paskelbimo asmeniui apie jo pripažinimą įtariamuoju momento jis turi teisę:

1) gauti sprendimo, kuriuo jis pripažintas įtariamuoju, kopiją ir rašytinę informaciją apie įtariamojo teises ir pareigas;

2) nedelsiant pakviesti gynėją ir sudaryti su juo sutartį arba pasinaudoti valstybės garantuojama teisine pagalba. Įtariamasis turi teisę iš procesą vedančiojo asmens gauti praktikuojančių atitinkamoje apygardoje advokatų sąrašą ir nemokamai pasinaudoti telefonu pasikviečiant gynėją;

3) kodekse numatytais atvejais pareikalausti gynėjo dalyvavimo ir gynbos užtikrinimo atliekant vieną ar kitą procesinį veiksmą, jeigu dar nesudaryta sutartis apie jo gynybą su tam tikru advokatu arba šis advokatas negalėjo atvykti;

4) suėmimo vietoje susitikti su gynėju tokiomis sąlygomis, kurios užtikrintų pokalbio konfidencialumą, be atskiro vedančiojo procesą asmens leidimo.

5) susipažinti su baudžiamojo proceso registru ne vėliau kaip po trijų dienų pateikus pareiškimą;

6) pareikšti nušalinti įrašytus į registrą pareigūnus;

7) pareikšti prašymus atlikti tyrimo veiksmus ir juose dalyvauti;

8) dalyvauti tyrimo veiksmuose, atliekamuose prašant jam ar jo gynėjui, jeigu tik toks dalyvavimas nekliudys atlikti tyrimo veiksmą arba nepalies kitų asmenų teisių;

9) gauti motyvuotą sprendimą, jeigu įtariamajam bus atsakyta dalyvauti tyrimo veiksmuose, atliekamuose jo ar jo gynėjo prašymu;

10) susipažinti su sprendimu skirti ekspertizę iki jo perdavimo vykdyti, jeigu ekspertizė susijusi su šiuo asmeniu, ir prašyti užduoti papildomus klausimus, į kuriuos ekspertas pateiks išvadą, išskyrus atvejus, kai ekspertizė paskirta atliekant kitą tyrimo veiksmą;

11) nustatyta tvarka apskūsti pareigūno, įgalioto vesti baudžiamąjį procesą, veiksmus;

12) numatytais Kodekse atvejais, terminais ir tvarka apskūsti procesinius sprendimus;

13) žodžiu ar raštu išsakyti savo nuomonę apie pareikštą įtarimą;

14) duoti parodymus ar atsisakyti juos duoti;

15) pareikalauti atlikti priemonės sureguliuojant baudžiamuosius teisinius santykius jo sutikimu, taip pat pareikalauti atlyginti moralinę, fizinę ir materialinę žalą;

16) susitaikyti su nukentėjusiuoju;

17) pareikšti prašymą nutraukti baudžiamąjį procesą, jeigu pažeistas Kodekso nustatytas ikiteisminio proceso baigimo terminas;

18) dalyvauti ikiteisminio tyrimo teisėjui nagrinėjant procesą vedančiojo asmens siūlymus ir savo ar jo gynėjo skundus, jeigu tik įstatymu nėra numatyta kitokia procesinė tvarka;

19) pareikšti norą bendradarbiauti su vedančiaisiais procesą pareigūnais.

(2) Be įtariamąjo sutikimo negalima žiniasklaidos priemonėse publikuoti jo atvaizdų, kurie buvo užfiksuoti atliekant procesinius veiksmus fo-

tografavimo, vaizdo įrašymo ar kitomis techninėmis priemonėmis, jeigu tik to nereikalauja nusikalstamos veikos atskleidimas.

(3) Atsisakymas duoti parodymus negali būti vertinamas kaip kliudymas nustatant tiesą byloje ar vengimas ikiteisminio tyrimo proceso.

• **straipsnis. Įtariamąjo pareigos**

(1) Nuo paskelbimo asmeniui apie pripažinimą įtariamuoju momentu šis asmuo privalo:

1) nustatyti laiku atvykti procesinio veiksmo atlikimo vietą, kuri nurodyta įgalioto pareigūno, jeigu šaukimas atliktas nustatyta įstatymu tvarka;

2) nevilkinti ir nekliudyti baudžiamojo proceso eigos;

3) laikytis kardamosios priemonės sąlygų ir įstatymu apibrėžtų apribojimų;

4) leisti būti apžiūrimas eksperto ir pateikti lyginamajam tyrimui pavyzdžius arba leisti juos paimti;

5) laikytis nustatytos procesinio veiksmo atlikimo tvarkos;

6) nurodyti faktą, kad nusikalstamo veiksmo atlikimo metu buvo kitose vietose (toliau – alibi), arba pateikti įstatymu nurodytą aplinkybę, kuri panaikina baudžiamąją atsakomybę.

(2) Nevykdymas kardamosios priemonės sąlygų arba pareigūnų teisėtų reikalavimų, nustatytų apribojimų pažeidimas arba nesilaikymas tvarkos yra pagrindas sprendžiant griežtesnės kardamosios priemonės paskyrimo klausimą, nustatant papildomus apribojimus arba taikant procesines sankcijas.

• **straipsnis. Įtariamąjo statuso panaikinimas**

(1) Įtariamąjo statusą asmuo praranda, kai:

1) baudžiamasis procesas yra nutraukiamas visiškai ar konkretaus asmens atžvilgiu;

2) panaikinamas sprendimas, kuriuo šis asmuo buvo pripažintas įtariamuoju;

3) jis patraukiamas baudžiamajon atsakomybėn ir pradedamas jo baudžiamasis persekiojimas.

(2) Sprendimo, kuriuo asmuo buvo pripažintas įtariamuoju, panaikinimas, negali būti kliūtis pakartotinai šį asmenį pripažįstant įtariamuo-

ju, jeigu gauti papildomi įrodymai, pakankamai pagrindžiantys prielaidą, kad būtent šis asmuo greičiausiai padarė nusikalstamą veiką, tačiau jis išsaugo teisę baigti baudžiamąjį procesą per protingą terminą, o bendra laiko trukmė, kai jis gali užimti įtariamąjį procesinę padėtį, negali viršyti nustatyto įstatyme termino.

(2) Asmuo kurio atžvilgiu buvo pradėtas baudžiamasis persekiojimas, negali būti pripažintas įtariamuoju dėl tos pačios nusikalstamos veikos padarymo.

• **straipsnis. Kaltinamasis**

(1) Kaltinamasis yra asmuo, kuris proceso vedančiojo asmens sprendimu yra patrauktas baudžiamajon atsakomybėn dėl konkrečios nusikalstamos veikos padarymo ir jo atžvilgiu pradėtas baudžiamasis persekiojimas nenutrauktas, jis neišteisintas ir teismo nuosprendžiu nepripažintas kaltu.

(2) Tas pats asmuo viename baudžiamajame procese negali būti vienu metu ir kaltinamuoju ir įtariamuoju.

• **straipsnis. Kaltinamojo teisės ikiteisminiame procese**

(1) Kaltinamasis ikiteisminiame baudžiamajame procese turi tas pačias teises kaip ir įtariamasis, taip pat:

1) pasibaigus ikiteisminiam baudžiamajam procesui turi teisę gauti visos bylos medžiagos, perduotinos teismui, kopiją, jeigu ji nebuvo įteikta anksčiau, arba jei sutinka prokuroras, susipažinti su perduodamos teismui baudžiamosios bylos medžiaga;

2) pateikti prašymą dar iki ikiteisminio proceso pabaigos ir susipažinti su perduotinos teismui bylos medžiaga;

3) pateikti prašymą ikiteisminio tyrimo teisėjui susipažinti su specialių tyrimo veiksmų medžiaga, kuri nėra pridėta prie baudžiamosios bylos (pirminiais dokumentais).

4) pareikšti sutikimą su sąlyginiu atleidimu nuo baudžiamosios atsakomybės arba su prokuroro paliepimu dėl bausmės ar nesutikti dėl proceso baigimo;

5) susitarti su procesą vedančiuoju asmeniu – prokuroru dėl baudžiamosios bylos baigimo susitarimo procesu;

6) susitarti su procesu vedančiuoju asmeniu – prokuroru apie galimybę dėl inkriminuojamos nusikalstamos veikos, bylą išnagrinėti teisme be įrodymų tyrimo;

7) atšaukti gynėjo skundus.

(2) Pagal pasirinktą proceso formą kai kurios Kodeksu nustatytos teisės gali būti ribojamos arba įgyvendinamos su tam tikrais ypatumais.

(3) Atsisakymas duoti parodymus negali būti vertinamas kaip kliudymas nustatant tiesą byloje ar vengimas ikiteisminio tyrimo proceso.

• **straipsnis. Kaltinamojo teisės pirmojoje teismo instancijoje**

Pirmojoje teismo instancijoje kaltinamasis turi teisę:

1) laiku sužinoti teismo bylos nagrinėjimo vietą ir laiką;

2) pasikviesti gynėją arba prašyti jo užtikrinti dalyvavimą teisme bylos nagrinėjime;

3) dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą pirmojoje teismo instancijoje bendraujant jam suprantama kalba, būtinais atvejais nemokamai pasinaudoti vertėjo paslaugomis;

4) nušalinti visą teismo sudėtį, tam tikrą teisėją, palaikantįjį valstybinį kaltinimą ir ekspertą;

5) reikalauti pakeisti gynėją, kai jis negali dalyvauti nurodytomis įstatyme aplinkybėmis;

6) sutikti teisminiame nagrinėjime netikrinti įrodymų;

7) pareikšti savo nuomonę kiekvienu nagrinėjamu klausimu, susijusiu su jo kaltinimu ar charakterizuoju jo asmenybę;

8) tiesiogiai dalyvauti ar žodžiu atliekamame kiekvieno įrodymo patikrinime, jeigu įrodymai susiję su jo kaltinimu ar charakterizuoja jo asmenybę;

9) pareikšti teismui motyvuotą prašymą dėl septintame ir aštuntame šio straipsnio punktuose paminėtų aplinkybių ir tais atvejais, kai nagrinėjamas klausimas arba įrodymas tiesiogiai netaikomas dėl jo kaltinimo ar asmenybės;

10) pareikšti prašymus;

11) duoti parodymus;

12) pasakyti baigiamąją kalbą, jeigu nedalyvauja jo gynėjas;

13) pasakyti paskutinį žodį;

14) gauti teismo sprendimo kopiją ir susipažinti su teisminio posėdžio protokolu;

15) įstatymu nustatyta tvarka apskųsti teismo sprendimą.

• **straipsnis. Kaltinamojo teisės apeliacinės instancijos teisme**

(1) Apeliacinės teismo instancijos teisinę padėtį įgyja kaltinamasis:

1) kai paduoda apeliacinį skundą;

2) kurį kaltinant yra pateikti prokuroro ar nukentėjusiojo apeliaciniai skundai;

3) kurio interesai tiesiogiai paliečiami kito kaltinamojo paduotu apeliaciniu skundu;

4) jeigu tai pripažino būtinu teisėjas – vedantysis procesą asmuo.

(2) Apeliacinės instancijos teismo posėdyje kaltinamasis turi tokias pačias teises, kaip ir teismo pirmojoje instancijoje, taip pat:

1) gauti apeliacinio skundo kopiją, kuri buvo pagrindas jam dalyvauti apeliacinėje instancijoje;

2) gauti informaciją apie apeliacinio skundo nagrinėjimo laiką;

3) pareikšti prieštaravimus arba paaiškinimus dėl apeliacinio skundo;

4) palaikyti ir pagrįsti savo skundą arba jį atšaukti ir atšaukti gynėjo skundą;

(3) Nuo teismo nustatytos dienos kaltinamasis turi teisę gauti apeliacinės instancijos teismo sprendimo kopiją ir paduoti kasacinį skundą.

• **straipsnis. Kaltinamojo teisės kasacinės instancijos teisme**

(1) Kaltinamojo teisinę padėtį kasacinėje teismo instancijoje kaltinamasis įgyja:

1) kai padavė kasacinį skundą;

2) dėl kurio kaltinimo yra pateikti prokuroro ar nukentėjusiojo kasaciniai skundai;

3) kurio interesai tiesiogiai paliečiami kito kaltinamojo paduotu kasaciniu skundu;

4) jeigu tai pripažino būtinu, teisėjas – vedantysis procesą asmuo.

(2) Kasacinės instancijos teisme iki prasidedant teisminiam nagrinėjimui kaltinamasis turi teisę:

1) gauti kasacinio skundo kopiją, kuri pagrindė jo dalyvavimą kasacinėje instancijoje;

2) gauti informaciją apie kasacinio skundo nagrinėjimo laiką ir procesinę tvarką;

3) pareikšti prieštaravimus arba paaiškinimus dėl kasacinio skundo;

4) pasikviesti gynėją.

(3) Jeigu teisminis nagrinėjimas vyksta žodinio proceso tvarka, kaltinamasis turi teisę palaikyti arba atšaukti savo ar savo gynėjo skundą ir pareikšti savo nuomonę apie kitus skundus, kurie tapo pagrindu pripažinti jį kaltinamuoju kasacinėje teismo instancijoje.

(4) Jeigu teisminis nagrinėjimas vyksta rašytinio proceso tvarka, kaltinamasis turi teisę:

1) gauti kasacinio skundo, kuris tapo pagrindu jam dalyvauti kasacinėje instancijoje, kopiją;

2) nušalinti visą teismo sudėtį, tam tikrą teisėją;

3) paduoti rašytinius prieštaravimus dėl kitų asmenų skundų;

4) pareikšti motyvuotą prašymą apie skundo nagrinėjimą jam dalyvaujant žodinio proceso tvarka.

• straipsnis. Kaltinamojo pareigos

Visose baudžiamojo proceso stadijose kaltinamasis turi tas pačias pareigas, kaip ir įtariamasis.

• straipsnis. Teisės asmens, kuris įstatymu uždraustą veiką padarė būdamas nepakaltinamas

(1) Asmuo, kuris baudžiamuoju įstatymu uždraustą veiką padarė būdamas nepakaltinamas, tačiau teismo psichiatrinės ekspertizės nustatyta, kad gali dalyvauti baudžiamajame procese dėl taikymo jam priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo, turi tas pačias teises kaip ir kaltinamasis, išskyrus tai, kad jis negali atsisakyti gynėjo ir dalyvauti baigiamosiose kalbose.

(2) Pirmoje šio straipsnio dalyje nurodytas asmuo turi teisę valstybės garantuojamą teisę gintis.

(3) Jeigu vadovaujantis teismo psichiatrinės ekspertizės išvada yra nustatyta, kad asmuo negali dalyvauti baudžiamajame procese, visos tei-

sės yra užtikrinamos jo gynėjo ir nustatytomis įstatymų ribomis atstovo, kuriam vedantysis procesą asmuo leido dalyvauti procese.

• **straipsnis. Teisės asmens, dėl kurio įvykdytos nusikalstamos veikos, suėjo baudžiamosios atsakomybės senaties terminas**

(1) Jeigu asmuo prisipažįsta esąs kaltas dėl nusikalstamos veikos padarymo, jis gali reikalauti, kad baudžiamasis procesas būtų nutrauktas dėl to, kad suėjo baudžiamosios atsakomybės senaties terminas.

(2) Jeigu asmuo neprisipažįsta esąs kaltas dėl nusikalstamos veikos padarymo, jis gali paduoti skundą dėl prokuroro nutarimo nutraukti baudžiamąjį procesą pasibaigus baudžiamosios atsakomybės senaties terminui pirmosios instancijos teismui, kuriam byla yra teisinga

(3) Skundo nagrinėjimo metu jį padavęs asmuo turi tas pačias teises, kaip ir kaltinamasis pirmosios instancijos teisme, išskyrus pasakyti paskutinį žodį ir apskūsti teismo sprendimą

• **straipsnis. Teisės asmens, dalyvaujančio reabilituojant mirusįjį**

(1) Jeigu baudžiamąjį procesą vedančiojo asmens sprendimu baudžiamasis procesas yra nutrauktas nereabilituojančiais pagrindais pripažįstant iš esmės asmenį kalto dėl nusikalstamos veikos padarymo ir vėliau asmuo mirė, jo atstovai pagal įstatymą ir artimiausieji giminaičiai arba asmenys, turintys faktų apie mirusiojo nekaltumą, gali dalyvauti baudžiamajame procese, siekdami reabilituoti mirusįjį.

(2) Nurodyti pirmoje šio straipsnio dalyje asmenys turi teisę reikalauti tęsti baudžiamąjį procesą, pavedę nurodytų pareiškime reikalavimų gynybą advokatui ir apibrėžę jo įgaliojimų ribas.

(3) Asmuo, pareikalavęs tęsti procesą, ikiteisminiame procese ir teisme turi tokias pat teises, kaip ir kaltinamasis, išskyrus paskutinio žodžio teisės teisme.

(4) Ikiteisminiame procese ir teisme advokatas, kuris gina nurodytus pareiškime reikalavimus, turi tas pačias teises, kaip ir gynėjas, dalyvaujantis procese dėl teismo medicininių prievartos priemonių skyrimo, kai ginamasis asmuo negali dalyvauti procese.

- **straipsnis. Teisės asmens, kurio atžvilgiu baudžiamasis procesas nutrauktas dėl baudžiamąją atsakomybę šalinančių aplinkybių**

(1) Jeigu baudžiamasis procesas yra nutrauktas dėl to, kad asmuo nusikalstamą veiką padarė neviršydamas būtinosios gynybos ribų, sulaikant asmenį, padariusį nusikalstamą veiką, veikdamas būtinojo reikalingumo sąlygomis, vykdydamas įsakymą, profesines pareigas arba teisės saugos institucijos užduotį, atlikdamas mokslinį eksperimentą ar užsiimdamas pateisinama profesine ar ūkine rizika, tačiau šis asmuo nepripažįsta nusikalstamos veikos fakto, jis turi teisę paduoti skundą dėl prokuroro nutarimo apylinkės teismui.

(2) Nagrinėjant skundą toks asmuo turi tas pačias teises, kaip ir asmuo, ginčijantis savo kaltumą dėl nusikalstamos veikos, dėl kurios jo atžvilgiu suėjo senaties terminas.

- **straipsnis. Gynėjas**

(1) Gynėjai yra advokatai. Tas pats advokatas negali būti dviejų ar daugiau asmenų gynėju, jeigu vieno iš jų gynybos interesai prieštarauja kito gynybos interesams.

(2) Advokato pavedimu gynėju gali būti advokato padėjėjas, jeigu tam neprieštarauja ginamasis. Advokato padėjėjas negali būti gynėju nagrinėjant teisme bylą dėl sunkaus ar labai sunkaus nusikaltimo.

(3) Gynėju gali būti Lietuvos aukštųjų mokyklų teisės krypties mokslininkas arba teisės dalyką ne mažiau kaip penkerius metus dėstantysis dėstytojas.

(4) Vienas asmuo gali turėti ne daugiau kaip du gynėjus. Tais atvejais, kai įtariamasis ar kaltinamasis turi kelis gynėjus ir bent vienas iš jų atvyksta dalyvauti procese, procesas gali vykti.

(5) Gynėjas byloje dalyvauja nuo susitarimo apie gynybą arba pavedimo gavimo momento, kuris yra numatytas įstatymu.

(6) Advokato teisė dalyvauti procese patvirtinama orderiu.

(7) Gynėjas be ginamojo sutikimo negali atsisakyti nuo gynybos, kurią privalo atlikti dėl sudarytos sutarties.

- **straipsnis. Gynėjo pakvietimas**

(1) Sutartį su gynėju sudaro turintis gynybos teisę asmuo, arba, jo pavedimu, kiti asmenys.

(2) Tuomet, kai gynėjo dalyvavimas yra būtinas, arba suinteresuoto asmens prašymu, sutartį gali sudaryti struktūra, kuriai pavesta užtikrinti teisinę pagalbą.

(3) Procesą vedantieji asmenys nesudaro sutarčių dėl gynybos ir negali pakviesti tam tikro advokato būti gynėju, tačiau suinteresuotam asmeniui suteikia būtiną informaciją ir jam leidžia pasinaudoti ryšio priemonėmis pakviečiant gynėją.

(4) Būtinąjo gynėjo dalyvavimo atvejais, kai suinteresuotas asmuo nesudarė su gynėju sutarties, procesą vedantysis asmuo informuoja instituciją, kuriai pavesta užtikrinti teisinę pagalbą, kad ši turi užtikrinti gynybą.

(5) Jeigu susitarimas su gynėju dar neįvyko, įstatymo numatytais neatidėliotinais atvejais procesą vedantysis asmuo pakviečia gynėją užtikrinti gynybą atliekant atskirą procesinį veiksmą.

• **straipsnis. Gynėjas atliekant tam tikrą procesinį veiksmą**

(1) Advokatas yra pakviečiamas ypatinga tvarka vykdyti gynybą atliekant tam tikrą procesinį veiksmą, jeigu dar nėra sudaryta sutartis dėl gynėjo dalyvavimo baudžiamajame procese arba gynėjas, kuris buvo laiku informuotas, negali atvykti ir dalyvauti šiuose procesiniuose veiksmuose:

- 1) duodant parodymus dėl sulaikymo;
- 2) pripažįstant įtariamuoju ir pirmoje jo apklausoje;
- 3) pas ikiteisminio tyrimo teisėją nagrinėjant kardamosios priemonės skyrimo klausimą.

(2) Advokato iškvietimą užtikrina procesą vedantysis asmuo teisės aktais nustatyta tvarka.

(3) Gynybos užtikrinimas atliekant tam tikrą procesinį veiksmą advokatui nereiškia pareigos imtis gynybos per visą baudžiamąjį procesą arba vieną ar kitą jo stadiją.

• **straipsnis. Gynėjo teisės ir pareigos užtikrinant gynybą atliekant tam tikrą procesinį veiksmą**

(1) Užtikrinant sulaikytajam, įtariamajam ar kaltinamajam teisę gintis atliekant tam tikrą procesinį veiksmą, gynėjas konkrečiame veiksmo turi tas pačias teises ir pareigas, kurias turėtų ir gynėjas, jeigu užtikrintų gynybą per visą procesą.

(2) Gynėjas ir iki procesinio veiksmo, ir po jo atlikimo gali susitikinėti su ginamuoju rengdamiesi atlikti procesinį veiksmą ar aptardami jo rezultatus.

(3) Gynėjas taip pat turi teisę atlikus veiksmą ir nepriklausomai nuo ginamojo pasinaudoti gynėjui suteikiama teise paduoti skundus dėl pareigūno veiksmų ir pareikšti prašymus, jeigu tai tiesiogiai išplaukia po atlikto procesinio veiksmo ir atitinka suderintą su ginamuoju gynybos poziciją.

(4) Gynėjas, panaudodamas savo profesines žinias ir patirtį, sulaikytajam, įtariamajam arba kaltinamajam teikia teisinę informaciją ir rekomendacijas, būtinas pasirenkant ir įgyvendinant aplinkybes atitinkančią gynybos poziciją.

• **straipsnis. Būtinasis gynėjo dalyvavimas**

(1) Gynėjo dalyvavimas baudžiamajame procese yra būtinas:

1) jeigu gynybos teisę turi nepilnametis arba nepakaltinamas asmuo, arba ribotai pakaltinamas asmuo;

2) skiriant privalomas medicininio pobūdžio priemones;

3) jeigu procesas tęsiamas dėl pareiškimo reabilituoti mirusįjį;

4) jeigu turintis teisę gintis asmuo dėl savo fizinių ar psichinių trūkumų negali visiškai pasinaudoti procesinėmis teisėmis;

5) jeigu gynybos teisę turintis asmuo yra beraštis arba tokio žemo raštingumo, kad negali visaverčiai pasinaudoti savo procesinėmis teisėmis;

6) jeigu gynybos teisę turintis asmuo nemoka valstybinės kalbos, kuria vyksta procesas.

(2) Gynėjo dalyvavimas yra privalomas ir baudžiamajame procese, kai susitarimo procesas pradedamas nuo derybų su kaltinamuoju pradžios momento iki susitarimo pabaigos.

• **straipsnis. Gynėjo pagalbos apmokėjimas**

(1) Apmokėjimas už gynybos pagalbą, kai sudaroma sutartis dėl gynybos, užtikrinamas asmens, kuris gynėją kvietė ir pasirašė susitarimą.

(2) Apmokėjimo dydis ir tvarka, kai teisinė pagalbą teikiama valstybės lėšomis, yra nustatoma atitinkamais teisės aktais.

(3) Apmokėjimas už gynėjo dalyvavimą atliekant tam tikrą procesinį veiksmą nustatomas norminiais aktais.

(4) Gynėjas turi teisę reikalauti išieškoti apmokėjimą.

• **straipsnis. Teisė atleisti nuo apmokėjimo už gynėjo dalyvavimą**

(1) Gali būti asmuo atleistas nuo apmokėjimo už gynėjo dalyvavimą, už kurį tokiais atvejais apmokama valstybės lėšomis:

1) asmuo, kurio turtinė padėtis nesuteikia galimybių apmokėti už gynėjo paslaugas savo lėšomis;

2) asmuo, kuris atsisakė gynėjo, nors šio dalyvavimas baudžiamajame procese buvo būtinas.

(2) Sprendimas dėl apmokėjimą už gynėjo dalyvavimą ikiteisminiame procese valstybės lėšomis priimamas ikiteisminio tyrimo teisėjo, o teisminiame bylos nagrinėjime – teisėjo.

• **straipsnis. Gynėjo teisės ir pareigos**

(1) Gynėjas turi visas teises, kurios yra apibrėžtos jo ginamajam atitinkamame procese, taip pat:

1) savarankiškai rinkti gynybai reikalingus duomenis, kuriuos gynėjas gali gauti nesinaudodamas procesinėmis prievartos priemonėmis: gauti iš įmonių, įstaigų ir organizacijų bei asmenų gynybai reikalingus dokumentus ir daiktus, kalbėtis su asmenimis apie jiems žinomas įvykio aplinkybes, apžiūrėti ir fotografuoti įvykio vietą, transporto priemones ar kitaip fiksuoti gynybai reikalingą informaciją;

2) dalyvauti ginamojo apklausoje atitinkamos formos ir stadijos apibrėžta procesine tvarka, dalyvauti kituose proceso veiksmuose, kuriuos atlikti prašė ginamasis ar jis pats, taip pat ir tuose veiksmuose, kuriuose gali dalyvauti jo ginamasis, tačiau to jis nedaro;

3) baudžiamuosiuose procesuose, kuriuose gynėjo dalyvavimas yra būtinas, susipažinti su visa bylos medžiaga nuo to momento, kai įteikiamas kaltinimas (nuo baudžiamajo persekiojimo pradžios) ir gauti nurodytos medžiagos kopijas;

4) pabaigus tardymą, susipažinti su bylos medžiaga ir, pasitelkiant technines priemones, nukopijuoti būtinus dokumentus;

5) pasisakyti baigiamosiose kalbose;

6) paduoti Aukščiausiam Teismui prašymą dėl baudžiamajo proceso atnaujinimo, paaiškinus naujoms aplinkybėms.

(2) Gynėjas nepakeičia ginamojo ir veikia šio interesais. Tik pats ginamasis save pristato atliekant tokius procesinius veiksmus, kuriuose išreiškiama jo subjektyvi nuomonė, būtent:

- 1) išreiškiant požiūrį dėl įtarimo ar kaltinimo;
- 2) dėl parodymų;
- 3) paskutiniame žodyje.

(3) Gynėjas turi teisę neatsiklausdamas proceso vedančiojo asmens konfidencialiai ir neribojant susitikimų skaičiaus susitikti su sulaikytuoju ar suimtu ginamuoju. Tokie susitikimai gali būti vizualiai kontroliuojami pareigūnų, tačiau nesiklausomi.

(4) Gynėjas privalo panaudoti savo profesines žinias ir patirtį bei įstatyme nurodytas priemones ir gynybos būdus išaiškinant visas išteisinančias ir atsakomybę švelninančias aplinkybes asmenų, turinčių teisę gintis ir teikti jiems būtiną teisinę pagalbą.

(5) Apskųsdamas prokuroro sprendimą dėl proceso užbaigimo, gynėjas apie tai informuoja ginamąjį.

(6) Gynėjas be ginamojo sutikimo neturi teisės paskelbti duomenų, kurie tapo jam žinomi vykdant gynybą.

• **straipsnis. Aplinkybės kurios neleidžia advokatui dalyvauti baudžiamajame procese**

(1) Advokatas negali priimti gynybos, teikti teisinę pagalbą ir, kai yra sutartis, informuoti ginamąjį dėl susitarimo atšaukimo, jeigu:

1) toje pačioje byloje jis teikė ar teikia teisinę pagalbą asmeniui, kurio interesai prieštarauja interesams asmens, besikreipusio suteikti teisinę pagalbą toje pačioje byloje;

2) asmens interesai prieštarauja kito asmens, su kuriuo yra pirmesnis susitarimas, kitame administraciniame, civiliniame ar baudžiamajame procesuose, interesams;

3) ginamojo interesai prieštarauja interesams advokato arba tų asmenų, su kuriais jį sieja giminytės ryšiai iki trečiojo laipsnio, santuoka arba bendras ūkis;

4) advokatas šiame procese anksčiau buvo pareigūnas, įgaliotas vesti baudžiamąjį procesą;

5) į konkretaus baudžiamojo proceso registrą įrašytas asmuo, su kuriuo advokatą sieja iki trečiojo laipsnio gimynystė, santuoka ar bendras ūkis;

6) advokatas šiame procese yra liudytojas arba nukentėjusysis.

(2) Jeigu advokatas, esant interesų konflikto situacijai, dirba toliau, įtrauktas į baudžiamąją procesą asmuo gali paskelbti advokatui nušalinimą, dėl kurio sprendimą priima procesą vedantysis asmuo.

• **straipsnis. Atsisakymas gynėjo**

(1) Asmuo, turintis teisę į gynybą, gali atsisakyti gynėjo. Toks atsisakymas leidžiamas tik jo paties iniciatyva. Atsisakymas gynėjo netrukdo dalyvauti baudžiamajame procese valstybiniam kaltintojui ar kito asmens gynėjui.

(2) Jeigu turintis teisę gintis asmuo atsisako gynėjo, tai fiksuojama procesinio veiksmo protokole. Asmuo pasirašydamas vienareikšmiai turi patvirtinti, kad atsisakymas gynėjo yra savanoriškas ir jo paties iniciatyva. Jeigu asmuo, kuris turi teisę gintis, atsisako turėti gynėją, atsisakymas gynėjo turi būti pareikštas gynėjo akivaizdoje.

(3) Gynėjo atsisakymas nėra privalomas asmeniui, kuris veda procesą, jeigu jo atsisako asmuo, turintis būtinosios gynybos teisę.

• **straipsnis. Nepilnamečio atstovas**

(1) Siekiant užtikrinti nepilnamečio teises ir interesus, pilnaverčiam užtikrinimui,

turintis teisę gintis asmuo baudžiamajame procese gali turėti atstovą. Juo gali būti:

- 1) vienas iš atstovų pagal įstatymą (motina, tėvas, globėjas, rūpintojas);
- 2) vienas iš senelių ar močiukių, pilnametis brolis ar pilnametė sesuo, jeigu nepilnametis kartu gyveno vienu iš jų ir atitinkamas giminaitis juo rūpinosi;
- 3) vaiko teisių gynimo institucijos atstovas;
- 4) nevyriausybinės organizacijos, vykdančios vaiko teisių gynybos funkciją, atstovas;

(2) Atstovo dalyvavimas baudžiamajame procese arba jo pakeitimas leidžiamas vedančiojo procesą asmens sprendimu, kuris gali būti išreikštas ir rezoliucijos forma. Spręsdamas šį klausimą, vedantysis procesą asmuo laikosi pirmoje šio straipsnio dalyje nurodyto nuoseklumo ir įvertina konkrečių asmenų galimybes bei norą siekiant iš tikrųjų užtikrinti nepilnamečio interesus.

(3) Atstovui leidžiama dalyvauti baudžiamajame procese nuo to momento, kai nepilnametis įgyja teisę gintis ir priėmus sprendimą apie dalyvavimą jo atstovo.

(4) Sprendimas turi būti priimtas nedelsiant, ne vėliau kaip per tris darbo dienas. Jeigu per šį terminą negalima pasirinkti kurio nors iš nurodytų šiame straipsnyje asmenų, pakviečiamas vaiko teisių gynimo institucijos atstovas.

(5) Atstovas nutraukia savo dalyvavimą baudžiamajame procese, kai atstovaujамasis tampa pilnametis.

• **straipsnis. Nepilnamečio atstovo teisės vykdam gynybą**

(1) Jeigu teisę gintis turi nepilnametis, jo atstovas turi teisę:

1) žinoti, kokią jis turi procesinę padėtį ir atstovaujamojo teises;
2) gauti kopijas dokumentų, nustatančių atstovaujamojo statusą ir informaciją apie savo ir atstovaujamojo teises;

3) susipažinti su baudžiamojo proceso registru ir reikšti nušalinimus jame nurodytiems pareigūnams;

4) paduoti skundus dėl pareigūnų veiksmų ir sprendimų, pareikšti prašymus tokia pačia tvarka, kaip ir pats atstovaujамasis;

5) gauti baudžiamosios bylos medžiagos, perduodamos teismui, kopijas, jeigu nepilnametis yra suimtas;

6) gauti informaciją apie bylos teismo nagrinėjimo vietą ir laiką bet kurios instancijos teisme;

7) dalyvauti uždaruose teismo posėdžiuose;

8) susipažinti su teismų sprendimais tokia pačia tvarka, kaip ir gynėjas;

9) kviesti gynėją įgyvendinant teisę gintis;

(2) Sutinkant procesą vedančiajam asmeniui, atstovas gali dalyvauti tuose procesiniuose veiksmuose, kuriuose dalyvauja atstovaujамasis.

• **straipsnis. Atstovas baudžiamajame procese taikant priverčiamąsias medicinos priemones**

(1) Siekiant visaverčio teisių ir interesų užtikrinimo asmenims, padariusiems baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką, t.y. nepakaltinamiesiems, baudžiamajame procese gali dalyvauti jo atstovas.

(2) Atstovu gali būti:

- 1) sutuoktinis;
- 2) motina, tėvas arba globėjas;
- 3) rūpintojas;

4) vienas iš senelių ar močiucių, pilnamečiai – brolis ar sesuo, sūnus ar duktė arba kitas artimas giminaitis, jeigu asmuo kartu su juo gyvena ir juo rūpinasi;

5) gydymo įstaigos, kurioje asmuo gydėsi, atstovas;

(3) Atstovui dalyvauti ar jį pakeisti baudžiamajame procese leidžiama procesą vedančiojo asmens sutikimu, šis gali būti ir rezoliucijos pavidalo. Tai sprendamas, vedantysis procesą asmuo laikosi šio straipsnio antroje dalyje nurodyto nuoseklumo ir įvertina konkrečių asmenų galimybes bei norą siekiant iš tikrųjų užtikrinti nepakaltinamo asmens interesus.

(4) Baudžiamajame procese gali dalyvauti atstovas ir tokio asmens, kuris nusikalstamą veiką padarė būdamas pakaltinamumo būklės, tačiau, jam susirgus psichikos liga, yra pradėtas priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procesas.

(5) Atstovui leidžiama dalyvauti nuo priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo proceso pradžios, priėmus sprendimą dėl dalyvavimo jo atstovo.

(6) Atstovas nutraukia savo dalyvavimą baudžiamajame procese, jeigu procesas toliau vyksta bendra tvarka.

• straipsnis. Atstovo teisės priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procese

(1) Atstovas asmens, padariusio baudžiamojo įstatymo uždraustą veiką, esant nepakaltinamumo būsenai, turi teisę:

- 1) gauti informaciją apie savo ir atstovaujamojo teises;
- 2) susipažinti su baudžiamojo proceso registru ir reikšti nušalinimus jame nurodytiems pareigūnams;
- 3) paduoti skundus dėl pareigūnų veiksmų ir sprendimų, pareikšti prašymus tokia pačia tvarka, kaip ir gynėjas;
- 4) gauti baudžiamosios bylos medžiagos, perduodamos teismui, kopijas;
- 5) gauti informaciją apie bylos teismo nagrinėjimo vietą ir laiką bet kurios instancijos teisme;

- 6) dalyvauti uždaruose teismo posėdžiuose;
  - 7) susipažinti su teismų sprendimais ir juos apskųsti tokia pačia tvarka, kaip ir gynėjas.
- (2) Nurodytas šio straipsnio pirmoje dalyje teises turi taip pat atstovas asmens, kuris susirgo psichikos liga jau po nusikalstamos veikos padarymo.

• **straipsnis. Juridinio asmens atstovas baudžiamajame procese dėl juridinių asmenų padarytų nusikalstamų veikų**

- (1) Užtikrinant juridinio asmens teises ir interesus bylose dėl juridinių asmenų padarytų nusikalstamų veikų gali dalyvauti jo atstovas.
- (2) Juridinio asmens atstovu gali būti:
- 1) juridinio asmens atstovu gali būti juridinio asmens vadovas arba įgaliotas darbuotojas ar advokatas.
  - (3) Juridinio asmens atstovu negali būti asmuo, kuris konkrečiame baudžiamajame procese yra liudytojas arba nukentėjusysis arba kurio asmeniniai ar jo artimų giminaičių interesai prieštarauja atstovaujamo juridinio asmens interesams.
  - (4) Juridinio asmens atstovu negali būti asmuo, kuris konkrečiame baudžiamajame procese yra įtariamasis ar kaltinamasis.
  - (5) Atstovo dalyvavimas ar jo pakeitimas baudžiamajame procese leidžiamas procesą vedančiojo asmens sutikimu, kuris gali turėti būti rezoliucijos pavidalo.

• **straipsnis. Juridinio asmens atstovo teisės baudžiamajame procese dėl juridinių asmenų padarytų nusikalstamų veikų**

- (1) Juridinio asmens atstovas turi tokią pačią teisinę padėtį, kaip ir kaltinamasis.
- (2) Juridinio asmens atstovas dėl savo teisių tinkamesnio įgyvendinimo gali pakviesti advokatą, kurio darbas apmokamas juridinio asmens.

? skirsnis. Nukentėjęs asmuo, nukentėjusysis ir jų atstovai

• **straipsnis. Dėl nusikalstamos veikos nukentėjęs asmuo**

- (1) Nukentėjusiuoju asmeniu laikomas bet kuris fizinis ar juridinis asmuo, kuriam nusikalstama veika padaryta moralinė, fizinė ar materialinė žala.

(2) Nukentėjęs asmuo turi teisę, kad jo pareiškimas ar skundas būtų nedelsiant nustatyta tvarka užregistruotas, ikiteisminio tyrimo institucijoje jo ištirtas ir apie tai jam būtų pranešta.

(3) Nukentėjęs asmuo taip pat turi teisę:

1) gauti iš ikiteisminio tyrimo institucijos pažymą apie pareiškimo registravimo patvirtinimą, arba žodinio pareiškimo – protokolo kopiją;

2) pateikti dokumentus ar daiktus, kurie patvirtina pareiškimo aplinkybes;

3) pateikti papildomą pareiškimą;

4) reikalauti iš atitinkamos institucijos informacijos apie pareiškimo išsprendimą;

5) reikalauti pripažinti jį nukentėjusiuoju baudžiamajame procese;

6) pateikti prašymą dėl pripažinimo civiliniu ieškovu baudžiamajame procese;

7) gauti kopiją nutarimo, kuriuo buvo atsisakyta pradėti baudžiamąjį procesą, susipažinti su patikrinimo medžiaga ir šį sprendimą nustatyta tvarka apskųsti;

8) nustatyta tvarka pasinaudoti specialios procesinės apsaugos galimybėmis proceso dalyviams;

9) turėti atstovą.

(3) Nukentėjęs asmuo turi būti pasirašytinai įspėtas apie baudžiamąją atsakomybę dėl melagingo pranešimo.

(4) Nukentėjęs asmuo privalo:

1) šaukiamas atvykti į ikiteisminio tyrimo instituciją ar teismą ir duoti parodymus;

2) reikalaujant pareigūnui, pateikti turimus dokumentus, daiktus ar kitas įrodinėjimo priemones, taip pat pavyzdžius lyginamajam tyrimui;

3) leisti būti apžiūrimas specialistų, jeigu kreipėsi dėl sveikatos sutrikdymo.

(5) Pripažinus nukentėjusįjį asmenį nukentėjusiuoju, įgyja jo teises ir pareigas.

(6) Nukentėjęs asmuo gali sudaryti sutartį dėl jo atžvilgiu padarytos veikos ištirimo su asmeniu, turinčiu licenciją verstis detektyvine veikla. Už tokią paslaugą nukentėjęs asmuo atsilygina savo lėšomis.

- **straipsnis. Asmenys, kurie gali būti pripažinti nukentėjusiais**

(1) Nukentėjusiuoju baudžiamajame procese gali būti fizinis arba juridinis asmuo, kuriam nusikalstama veika padaryta žala, būtent moralinis įžeidimas, fizinė kančia arba turtinė žala.

(2) Nukentėjusiuoju baudžiamajame procese negali būti asmuo, kuriam moralinis įžeidimas padarytas kaip tam tikros grupės atstovui arba visuomenės daliai.

(3) Jeigu asmuo dėl nusikalstamos veikos mirė, nukentėjusiuoju baudžiamajame procese gali būti pripažintas sutuoktinis, kuris nors iš mirusiojo aukštutinės ar žemutinės linijos giminaičių, tėvis, pirmojo laipsnio šoninės linijos giminaitis.

- **straipsnis. Pripažinimas nukentėjusiuoju**

(1) Asmuo gali būti pripažintas nukentėjusiuoju procesą vedančiojo asmens ar tardymo grupės nario sprendimu, kuris gali būti išreikštas ir rezoliucija.

(2) Procesą vedantysis laiku informuoja asmenį apie teisę būti pripažintam nukentėjusiuoju baudžiamajame procese.

(3) Nukentėjusiuoju asmuo gali būti pripažintas tik jam ar jo atstovui raštu sutikus.

- **straipsnis. Nukentėjusiojo teisių bendrieji principai**

(1) Nukentėjusysis pagal jam padarytą moralinio įžeidimo laipsnį, fizinę kančią ir turtinę žalą apibrėžia patirtos žalos dydį ir panaudoja savo procesines teises gaunant moralinę ir turtinę kompensaciją.

(2) Visas savo numatytas šiame Kodekse teises nukentėjusysis gali įgyvendinti tik baudžiamojo proceso dalyje, tiesiogiai nagrinėjančioje nusikalstamą veiką, kuria jam padaryta žala.

(3) Visų formų baudžiamajame procese ir visose jo stadijose nukentėjusysis turi teisę dalyvauti bendraudamas kalba, kurią jis moka, o jei būtina, neatlygintinai pasinaudoti vertėjo pagalba.

(4) Nukentėjusysis – fizinis asmuo gali savo teises įgyvendinti tiek savarankiškai, tiek ir tarpininkaujant jo atstovui.

(5) Nukentėjusiojo – juridinio asmens teises užtikrina atstovas.

(6) Nukentėjusysis arba jo atstovas, įgyvendindamas savo teises, gali pakviesti teikti teisinę pagalbą gynėjų (advokatų) institucijų asmenis.

(7) Nukentėjusysis savo teisėmis pasinaudoja savarankiškai ir tiek, kiek jis pats pasirenka. Nepasinaudojimas teisėmis nėra kliūtis proceso vyksmui.

(8) Visų formų baudžiamajame procese ir visose jo stadijose nukentėjusysis gali susitaikyti su asmeniu, kuris jam padarė žalą. Kodekse numatytais atvejais susitaikymas tampa baudžiamojo proceso nutraukimo pagrindu.

(9) Be nukentėjusiojo asmens sutikimo negalima žiniasklaidos priemonėse publikuoti jo atvaizdų, kurie buvo užfiksuoti atliekant procesinius veiksmus fotografuojant, įrašant vaizdą ar kitomis techninėmis priemonėmis, jeigu tik to nereikalauja nusikalstamos veikos atskleidimas.

• **straipsnis. Nukentėjusiojo teisės ikiteisminiame baudžiamajame procese**

- (1) Ikiteisminiame baudžiamajame procese nukentėjusysis turi teisę:
- 1) laiku sužinoti apie teismo bylos nagrinėjimo vietą ir laiką;
  - 2) nušalinti visą teismo sudėtį, tam tikrą teisėją, palaikantįjį valstybinį kaltinimą ir ekspertą;
  - 3) pačiam dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą;
  - 4) pareikšti savo nuomonę kiekvienu nagrinėjamu klausimu;
  - 5) tiesiogiai dalyvauti ir žodžiu atliekant kiekvieno įrodymo patikrinimą;
  - 6) pateikti pareiškimus;
  - 7) pasisakyti baigiamosiose kalbose;
  - 8) susipažinti su teismo sprendimais ir teismo posėdžio protokolu;
  - 9) nustatyta įstatymu tvarka apskusti teismo sprendimą.

• **straipsnis. Nukentėjusiojo teisės apeliacinės instancijos teisme**

(1) Jeigu pirmosios instancijos teismo sprendimas yra apskustas dėl nusikalstamos veikos dalyje padarytos nukentėjusiajam žalos, procesą vedantis asmuo persiunčia apeliacinio skundo kopiją nukentėjusiajam, o apeliacinės instancijos teismas praneša apie skundo nagrinėjimo laiką, vietą ir procesinę tvarką.

(2) Teisminiame nagrinėjime nukentėjusysis turi tokias pačias teises, kaip ir pirmosios instancijos teisme, taip pat teisę palaikyti, pagrįsti savo skundą arba jį atšaukti.

(3) Nukentėjusysis turi teisę susipažinti su teismo posėdžio protokolu ir teismo nustatytą dieną gauti apeliacinės instancijos sprendimą, taip pat paduoti kasacinį skundą.

• **straipsnis. Nukentėjusiojo teisės kasacinės instancijos teisme**

(1) Jeigu apeliacinės instancijos teismo sprendimas yra apskūstas dėl nusikalstamos veikos dalyje padarytos nukentėjusiajam žalos, procesą vedantysis asmuo persiunčia kasacinio skundo kopiją nukentėjusiajam, o kasacinės instancijos teismas praneša apie skundo nagrinėjimo laiką, vietą ir procesinę tvarką.

(2) Jeigu kasacinėje instancijoje teisminis nagrinėjimas vyksta rašytinio proceso tvarka, nukentėjusysis turi teisę:

- 1) nušalinti visą teismo sudėtį, tam tikrą teisėją;
- 2) paduoti rašytinius prieštaravimus dėl kitų asmenų skundų;
- 3) pareikšti motyvuotą prašymą apie skundo nagrinėjimą jam dalyvaujant žodinio proceso tvarka.

(3) Jeigu teisminis nagrinėjimas vyksta žodinio proceso tvarka, nukentėjusysis turi teisę pareikšti nušalinimus, palaikyti arba atšaukti savo skundą ir pareikšti savo nuomonę apie kitus skundus, kurie tapo pagrindu dalyvauti jam kasacinėje teismo instancijoje.

• **straipsnis. Nukentėjusysis privataus kaltinimo procese**

(1) Asmuo, kuriam žala yra padaryta dėl nusikalstamų veikų, numatytų šio Kodekso, paduoda skundą savo gyvenamosios vietovės rajono (miesto) teismui ir nukentėjusiuoju pripažįstamas teisėjo nutartimi apie baudžiamojo proceso pradžią.

(2) Nukentėjusysis privataus kaltinimo byloje turi įrodyti skunde išdėstytą kaltinimą. Šiuo tikslu nukentėjusysis prašo teisėją iškviesti į teismą asmenis ir išreikalauti būtiną kitą medžiagą, jeigu tam reikalingi valstybės pareigūno įgaliojimai.

(3) Teisminiame bylos nagrinėjime jis turi bendrąsias nurodytas nukentėjusiojo teises.

• **straipsnis. Nukentėjusiojo pareigos**

(1) Nukentėjusysis privalo nustatyti laiku atvykti į pareigūno, įgalioto vesti baudžiamąjį procesą, nurodytą vietą ir dalyvauti procesiniame veiksmė.

(2) Nukentėjusysis neprivalo pasinaudoti savo procesinėmis teisėmis ir negali būti iškviestas ar atvesdintas, jeigu jam nėra privaloma dalyvauti procesiniame veiksmė.

• **straipsnis. Asmenys, kurie gali būti nukentėjusiojo- fizinio asmens atstovais**

(1) Nukentėjusiajam – pilnamečiam fiziniam asmeniui gali atstovauti advokatas arba advokato pavedimu advokato padėjėjas, o ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar teisėjo leidimu – ir kitas aukštąjį teisinį išsilavinimą turintis asmuo, kurį proceso dalyvis įgaliojo atstovauti savo interesams.

(2) Jeigu žala padaryta nepilnamečiui, jam atstovauti gali:

1) motina, tėvas arba globėjas;

2) vienas iš senelių ar močiucių, pilnamečiai – brolis ar sesuo, jeigu nepilnametis kartu su juo gyveno ir atitinkamas giminaitis juo rūpinosi;

3) institucijos, ginančios vaikų teises, atstovas;

4) nevyriausybinių organizacijų, ginančių vaikų teises, atstovas.

(3) Jeigu žala padaryta asmeniui, pripažintam nepakaltinamam, nukentėjusiajam atstovauja jo globėjas arba kuris nors iš šio straipsnio antroje dalyje nurodytų asmenų.

(4) Šio straipsnio antroje ir trečioje dalyje numatytais atvejais visa apimtimi visos nukentėjusiojo teisės tenka atstovui ir savarankiškai nukentėjusysis jų negali įgyvendinti, išskyrus nukentėjusiojo teisę duoti parodymus ir išsakyti savo nuomonę.

(5) Jeigu nepilnamečio teisių ir interesų gynyba yra sudėtinga, arba jei šio straipsnio antroje dalyje nurodyti atstovai paduoda motyvuotą prašymą, procesą vedantysis asmuo priima sprendimą pakviesti advokatą atstovauti nepilnamečiui. Tokiu atveju advokatui už darbą mokama nustatyta tvarka valstybės lėšomis.

• **straipsnis. Nukentėjusiojo – juridinio asmens atstovas**

(1) Pripažintas nukentėjusiuoju juridinis asmuo gali būti atstovaujamas fizinio asmens:

- 1) turintis tam tikrais įstatymais numatytus įgaliojimus;
  - 2) kuris yra įgaliotas dokumentais, apibrėžiančiais juridinio asmens veiklą;
  - 3) specialiai išduoto įgaliojimo pagrindu.
- (2) Atstovui leidžiama dalyvauti baudžiamajame procese po to, kai vedančiojo proceso pareigūnas patvirtina jo įgaliojimą atstovauti, taip pat ir surašant rezoliuciją.

• **straipsnis. Asmenys, kurie negali būti nukentėjusiojo atstovu**

- (1) Nukentėjusiojo atstovu negali būti asmuo, įrašytas į baudžiamojo proceso registrą.
- (2) Nukentėjusiojo atstovu negali būti asmuo, tiesiogiai ar netiesiogiai suinteresuotas bylos baigtimi asmens, padariusio žalą, naudai.

• **straipsnis. Nukentėjusio atstovo teisės**

- (1) Jeigu nukentėjusysis savo teises užtikrina padedant atstovui, šis turi visas nukentėjusiojo teises.
- (2) Nepilnamečio nukentėjusiojo, kuriam yra sukakę penkiolika metų, atstovas savo teisinę padėtį užtikrina kartu su atstovaujamuoju.

• **straipsnis. Teisinės pagalbos teikimas nukentėjusiajam**

- (1) Nukentėjusysis arba jo atstovas, siekdami tinkamiau įgyvendinti savo teisinę padėtį, gali pasikviesti advokatą teikti teisinę pagalbą.
- (2) Nurodytų šio straipsnio pirmoje dalyje apibrėžtų tikslų negali įgyvendinti advokatas, kuris dalyvauja kaip nukentėjusiojo atstovas.
- (3) Teisinę pagalbą teikiantis asmuo turi teisę dalyvauti visuose procesiniuose veiksmuose, kuriuose dalyvauja nukentėjusysis, ir šio prašymu visiškai ar iš dalies panaudoti jo procesinę padėtį.

? skirsnis. Kiti į baudžiamąjį procesą įtraukti asmenys

• **straipsnis. Liudytojas**

- (1) Liudytojas yra asmuo, kuris įstatymo nustatyta tvarka iškviestas pateikti paaiškinimus (duoti parodymus) apie įrodinėtinas baudžiamajame procese aplinkybes, susijusias su jomis faktus ar pagalbinius faktus.

(2) Ikiteisminiame baudžiamajame procese liudytojas pateikia paaiškinimus arba duoda parodymus. Teisminiame nagrinėjime liudytojas duoda parodymus.

(3) Liudytoju procesą vedantysis asmuo gali iškviesti ir pareigūną, kuris ikiteisminiame procese yra ar buvo įgaliotas vesti procesą, išskyrus ikiteisminio tyrimo teisėją ir prokurorą, kuris palaiko valstybinį kaltinimą konkrečiame baudžiamajame procese.

• straipsnis. Liudytojo teisės

(1) Liudytojas turi teisę žinoti, kokioje byloje, kokio statuso pareigūnui jis kviečiamas duoti parodymus.

(2) Liudytojas iki paaiškinimų ar parodymų davimo iš procesinių pavedimų vykdytojo gali gauti informaciją apie savo teises, pareigas ir atsakomybę, duomenų fiksavimo būdą, taip pat turi teisę duoti parodymus kalba, kurią jis gerai moka, jei būtina, pasinaudoti vertėjo paslaugomis.

(3) Liudytojas turi teisę:

1) daryti pastabas ar papildymus dėl raštu užfiksuotų parodymų arba prašyti leisti jam pačiam savarankiškai užrašyti parodymus kalba, kurią jis moka;

2) neduoti parodymų prieš save ar savo artimus giminaičius;

3) paduoti skundą dėl paaiškinimų ar parodymų davimo eigos iki teisminiame procese;

4) paduoti skundą ikiteisminio tyrimo teisėjui dėl nepateisinamo asmeninio gyvenimo paslapčių paviešinimo parodymuose arba teismą prašyti atšaukti klausimus apie asmeninio gyvenimo paslaptis ir reikalauti šitokį prašymą užfiksuoti teismo posėdžio protokole, kai į tokį prašymą nebuvo atsižvelgta;

5) pakviesti advokatą teikti teisinę pagalbą.

(4) Be liudytojo sutikimo negalima žiniasklaidos priemonėse publikuoti jo atvaizdų, kurie buvo užfiksuoti atliekant procesinius veiksmus fotografuojant, įrašant vaizdą ar kitomis techninėmis priemonėmis, jeigu tik to nereikalauja nusikalstamos veikos atskleidimas.

• straipsnis. Liudytojo pareigos

(1) Liudytojas, atsakydamas į pateiktus klausimus, turi teikti tik teisingus duomenis ir duoti parodymus, ką jis žino apie tam tikrą nusikals-

tamą veiką. Teisę atsakyti duoti parodymus turi tik asmuo, kuriam toks imunitetas yra įtvirtintas Konstitucijoje, šiame Kodekse ar Lietuvai privalomose vykdyti tarptautinėse sutartyse.

(2) Liudytojas privalo nustatyti laiką ir į nurodytą vietą atvykti pas pareigūną, kuris veda baudžiamąjį procesą, ir dalyvauti procesiniame veiksmuose, jeigu nėra pažeista iškviatimo procesinė tvarka.

(3) Liudytojas negali paskelbti apklausos ar parodymų turinio, jeigu jis apie tai specialiai buvo įspėtas.

• **straipsnis. Advokatas baudžiamajame procese**

(1) Bet kuris asmuo baudžiamajame procese turi teisę pakviesti advokatą teikti teisinę pagalbą. Už advokato darbą apmoka pats asmuo, išskyrus numatytus šiame Kodekse atvejus.

(2) Advokatas, teikiantis teisinę pagalbą asmeniui baudžiamajame procese, turi teisę gauti iš proceso vedančiojo asmens informaciją apie baudžiamosios bylos esmę, taip pat su asmeniu dalyvauti veiksmuose, kurie atliekami su asmeniu ir jam teikti teisinę pagalbą, teikti paaiškinimus, pareiškimus ir įrodymus.

• **straipsnis. Specialistas**

(1) Specialistas yra asmuo, kuris pakviestas procesą vedančiojo pareigūno, jam padeda panaudodamas turimas specialiąsias žinias ar darbo įgūdžius tam tikroje srityje.

(2) Pakviestą specialistą pareigūnas informuoja, kokią procesinę veiksmą atlikti yra pakviestas padėti, kokias turi teises ir pareigas, taip pat įspėjamas apie atsakomybę, numatytą už tyčinį neteisingos informacijos pateikimą.

(3) Specialistas privalo:

1) atvykti į proceso vedančiojo pareigūno nurodytą vietą numatytu laiku ir dalyvauti atliekant procesinę veiksmą, jeigu nėra pažeista pakviatimo tvarka;

2) padėti atliekant procesinę veiksmą, panaudodamas savo žinias ir gebėjimus, tačiau neatlikdamas praktinių tyrimų nustatant nusikalstamos veikos pėdsakus, aiškinant faktus ir aplinkybes, taip pat fiksuojant tyrimo veiksmo eigą ir rezultatus;

3) atkreipti atliekančio tyrimo veiksmą pareigūno dėmesį į aplinkybes, turinčias reikšmę aiškinant ir suvokiant aplinkybes;

4) nepaskelbti turinio ir rezultatų tyrimo veiksmo, jeigu apie nepaskelbimą buvo įspėtas.

(4) Fiksuodamas tyrimo veiksmo rezultatus, specialistas turi teisę daryti dokumente pastabas apie atliktus veiksmus ar padarytus paaiškinimus.

• **straipsnis. Procesą vedančiojo asmens padėjėjai**

(1) Procesinius veiksmus, kurie nėra tyrimo veiksmais ir nesiejami su sprendimų priėmimu, o tik padeda juos vykdyti, pavedus procesą vedančiajam asmeniui gali būti atliekami teisėjo padėjėjo, prokuroro padėjėjo, teismo posėdžio sekretoriaus arba atitinkamos įstaigos kanceliarijos darbuotojo.

(2) Ikiteisminio tyrimo įstaigų, prokuratūrų, teismų ir laisvės atėmimų vietų vertėjams užtikrinama teisė kalbėti kalba, kurią jie moka. Procesą vedantysis asmuo gali pavesti vertimo pareigą kitam asmeniui, mokančiam atitinkamą kalbą.

(3) Pareigūnas, pakvietęs vertėją, informuoja apie jo teises ir pareigas, taip pat apie atsakomybę už neteisingą išvertimą ar atsisakymą atlikti vertimą. Apie teises ir pareigas nėra informuojamas vertėjas, kuriam vertimas yra profesinė pareiga ir kuris, pradėdamas eiti pareigas, atsakingai patvirtino tai savo parašu.

• **straipsnis. Aplinkybės, kurios apriboja asmens dalyvavimą baudžiamajame procese**

(1) Specialistas, teismo posėdžio sekretorius ir vertėjas privalo informuoti procesą vedantįjį asmenį apie aplinkybes, kurios gali tapti pagrindu abejoti jų atliekamų procesinių veiksmų objektyvumu. Procesą vedantysis asmuo priima sprendimą dėl jų pakvietimo arba pašalinimo iš proceso.

(2) Specialisto ar vertėjo nušalinimo pagrindas gali būti ir nepakankamas jų profesinis pasirėngimas vykdyti atitinkamas pareigas.

? **skirsnis. Imunitetai baudžiamajame procese**

• **straipsnis. Baudžiamojo procesinio imuniteto pagrindai**

(1) Pagrindas baudžiamajam procesiniam imunitetui atsirasti yra Lietuvos Respublikos Konstitucija, šiuo Kodeksu, kitais įstatymais ir tarp-

tautinėmis sutartimis nustatyti ypatingas asmens teisinis statusas, informacija arba vieta, kurie asmeniui garantuoja visišką ar dalinį nevykdymą baudžiamosios procesinės pareigos arba riboja atitinkamų tyrimo veiksmų atlikimą.

(2) Baudžiamojo procesinio asmens imunitetas grindžiamas:

- 1) Lietuvos Respublikos Konstitucija arba tarptautinėmis sutartimis;
- 2) asmens pareigybe ar profesija;
- 3) asmens giminyse;
- 4) asmens statusu konkrečiame baudžiamajame procese.

(3) Asmuo turi imunitetą informacijai pateikti, kai reikalaujama informacija yra saugoma įstatymo:

- 1) kaip valstybės paslaptis;
- 2) kaip profesinė paslaptis;
- 3) kaip komercinė paslaptis;
- 4) kaip privataus gyvenimo paslaptis.

(4) Nustatytas tarptautiniais susitarimais ypatingas asmens teisinis statusas riboja pareigūno galimybę pateikti į atitinkamą vietą ir atlikti ten tyrimo veiksmus.

• **straipsnis. Baudžiamojo procesinio imuniteto rūšys**

(1) Baudžiamasis procesinis imunitetas asmeniui suteikia įvairaus lygio prioritetus vykdant procesines pareigas, būtent:

1) asmuo visiškai atleidžiamas nuo pareigos dalyvauti baudžiamajame procese;

2) nustato ypatingą asmens patraukimo baudžiamojon atsakomybėn tvarką;

3) asmens atžvilgiu uždraudžia arba apriboja prievartos priemonių taikymą ar nustato ypatingą panaudojimo tvarką;

4) uždraudžia ar riboja asmens ryšio priemonių ar asmeninės korespondencijos kontrolę;

5) visiškai ar iš dalies atleidžia asmenį nuo pareigos duoti parodymus;

6) nustato ypatingą dokumentų poėmio tvarką.

(2) Patalpų ypatingas teisinis režimas:

1) draudžia pateikti į tam tikras patalpas ir atlikti jose tyrimo veiksmus;

2) nustato ypatingą tvarką, siekiant gauti leidimą patekti į tam tikras patalpas ir atlikti jose tyrimo veiksmus;

3) šiose patalpose riboja apžiūras ir objektų poėmius.

• straipsnis. Diplomatinis imunitetas

(1) Diplomatinis imunitetas atleidžia užsienio diplomatus, prilygintus jiems asmenis ir jų šeimos narius nuo baudžiamosios atsakomybės ir nuo baudžiamųjų procesinių pareigų.

(2) Diplomatinis kurjeris negali būti sulaikytas ir areštuotas.

(3) Asmens diplomatinio imuniteto teisė yra patvirtinama Užsienio reikalų ministerijos išduotu pažymėjimu, kuriame, vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, yra nuoroda apie atitinkamo asmens privilegijas ir imunitetus.

(4) Asmens statusas, pažymintis diplomatinį imunitetą išduotu užsienio valstybėje diplomatinio pasu ar kitu asmenį identifikuojančiu dokumentu, nustatomas tarpininkaujant Užsienio reikalų ministerijai.

(5) Diplomatinės atstovybės patalpos, atstovybės vadovo rezidencija, archyvai, dokumentai ir oficialus diplomatinės atstovybės susirašinėjimas yra neliečiami neatsižvelgiant į jų buvimo vietą.

(6) Asmuo, kuris naudojasi diplomatinio imunitetu, gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, ir jo atžvilgiu pareikalavimas vykdyti procesinę pareigą išimtinai galimas tik jį pasiuntusios valstybės išreikštu raštu.

(7) Prašymą dėl leidimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn užsienio diplomatą Lietuvos Respublikos generalinis prokuroras pateikia Užsienio reikalų ministerijai dėl tolesnio sprendimo priėmimo diplomatiniais kanalais.

• straipsnis. Konsulinis imunitetas

(1) Konsulinį imunitetą turi nustatyti tarptautinėmis sutartimis užsienio valstybių konsuliniai pareigūnai.

(2) Konsulinis kurjeris negali būti sulaikytas ir areštuotas.

(3) Asmens konsulinio imuniteto teisė yra patvirtinama Užsienio reikalų ministerijos išduotu pažymėjimu, kuriame, vadovaujantis Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, yra nuoroda apie atitinkamo asmens privilegijas ir imunitetus.

(4) Be konsulinės atstovybės ar ją pasiuntusios valstybės diplomatinės atstovybės vadovo leidimo negalima patekti į tą konsulinės atstovybės patalpų dalį, kuri naudojama tik konsulinės įstaigos darbe.

(5) Archyvai, dokumentai ir konsulinės atstovybės oficialus susirašijimas yra neliečiami, neatsižvelgiant į jų buvimo vietą.

(6) Pasiuntusi valstybė gali atsisakyti bet kurio baudžiamojo procesinio imuniteto. Toks atsisakymas turi būti išreikštas raštu.

• straipsnis. Valstybės pareigūnų baudžiamasis procesinis imunitetas, garantuotas įstatymais

(1) Valstybės prezidentas ir Seimo narys ... turi Lietuvos Respublikoje įtvirtintą baudžiamąjį procesinį imunitetą, t. y. nurodyti asmenys gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn nustatyta tvarka.

(2) Baudžiamasis procesas teisėjo atžvilgiu ... gali būti pradėtas tik generalinio prokuroro. Teisėjas gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn arba areštuotas tik su Seimo sutikimu. Nutarimą suimti, priverstinai atvesdinti, sulaikyti ar padaryti kratą pas teisėją priima ypač įgaliotas Aukščiausiojo Teismo teisėjas. Jeigu teisėjas sulaikytas ypač sunkaus ar sunkaus nusikaltimo įvykdymo metu, nutarimo apie priverstinį atvesdinimą, sulaikymą ar kratą nereikalaujama, tačiau per 24 valandas turi būti informuotas ypač įgaliotas Aukščiausiojo Teismo teisėjas ir generalinis prokuroras.

(3) Prokuroras gali būti sulaikytas, atvesdintas, pas jį padaryta krata, suimtas ar patrauktas baudžiamojon atsakomybėn įstatymo nustatyta tvarka, nedelsiant pranešus apie tai generaliniam prokurorui.

(4) Policijos, Valstybės saugumo, STT, FNTT ... pareigūnas gali būti sulaikytas, atvesdintas, pas jį padaryta krata, apžiūrėta jo gyvenamoji ir negyvenamoji patalpa, asmeninis ar tarnybinis transportas ar patrauktas baudžiamojon atsakomybėn tik su generalinio prokuroro sutikimu. Jei-gu nurodytas pareigūnas sulaikytas ypač sunkaus ar sunkaus nusikaltimo įvykdymo metu, nutarimo apie priverstinį atvesdinimą, sulaikymą ar kratą nereikalaujama, tačiau per 24 valandas turi būti informuotas generalinis prokuroras ir atitinkamos įstaigos vadovas.

(5) Dėl patraukimo baudžiamojon atsakomybėn asmens, kuris turi tam tikrą baudžiamąjį procesinį imunitetą, prokuroras tuo tikslu raštu kreipiasi į kompetentingą instituciją.

(6) Prašyme nurodomos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės tiek, kiek jos yra nustatytos.

• **straipsnis. Baudžiamajame procese apsaugomos profesinės paslaptys**

(1) Neribojama teisė neduoti parodymų ir negali būti paimti asmeniniai užrašai:

1) dvasininkui – apie tai, kas jam tapo patikėta per išpažintį;

2) gynėjui ir advokatui, teikiančiam bet kuria forma teisinę pagalbą apie duomenis, kuriuos jam konfidencialiai patikėjo ginamas ar atstovaujamas asmuo;

3) vertėjui, kuris gynėjo buvo pakviestas, siekiant užtikrinti teisę į gynybą savo ginamajam, ir sužinojo iš jų pokalbių konfidencialias žinias.

(2) Išimtinai leidžiant trims Aukščiausiojo Teismo nariams:

1) apklausti teisėją ir paimti asmeninius užrašus apie pasitarimų kambario paslaptį;

(3) Yra privalomas ikiteisminio tyrimo teisėjo leidimas:

1) siekiant atlikti kratą ar poėmį dokumentų, kurie priskiriami valstybės paslapčiais;

2) siekiant apžiūrėti, atlikti poėmį nepaviešinto testamentą ir apklausti jame paminėtų asmenų;

3) siekiant apklausti darbuotoją ar asmenį, kurie proceso vedančiojo asmens ar tardymo įstaigos pavedimu atliko neviešo pobūdžio veiksmus, jeigu šis asmuo nesutinka duoti parodymus.

(4) Gydymo įstaiga teikia duomenis apie pacientą tik tuomet, kai to reikalauja raštu procesą vedantysis asmuo.

(5) Ikiteisminiame procese pareikalauti iš kredito įstaigų jų žinioje esančių neskelbtinų duomenų ir dokumentų, galima tik su ikiteisminio tyrimo teisėjo sutikimu.

• **straipsnis. Advokato imunitetas**

(1) Neleidžiama:

1) apklausti advokatą liudytoju apie faktus, kurie jam tapo žinomi teikiant bet kurios formos teisinę pagalbą;

2) kontroliuoti, apžiūrėti ar paimti dokumentus, surašytus advokato, arba jo gautą ar išsiųstą korespondenciją, susijusią su teisinės pagalbos tei-

kimu, taip pat atlikti kratą siekiant surasti ir paimiti tokią korespondenciją ar dokumentus;

3) kontroliuoti informacines sistemas ir ryšio priemones, advokato naudojamas teikiant teisinę pagalbą, pasitelkti jų informaciją ar įsiskverbti į jų darbą.

(2) Teisine pagalba nelaikomi gynėjo ar advokato neteisėti veiksmai, kliento interesais teikiant bet kurios formos teisinę pagalbą, taip pat veiksmai padedant kliento neteisėtiems veiksams.

X skyrius. Įrodymai ir tyrimo veiksmai

? skirsnis. Įrodinėjimas ir įrodymai

• straipsnis. Įrodinėjimas

Įrodinėjimas yra įtrauktų į baudžiamąjį procesą asmenų veikla, kurios metu panaudojant įrodymus grindžiamas įrodinėjimo dalyko faktų buvimas ar nebuvimas.

• straipsnis. Įrodinėjimo dalykas

(1) Įrodinėjimo dalykas yra visuma baudžiamajame procese įrodinėjamų aplinkybių bei susiję su tuo kiti faktai ir pagalbiniai faktai.

(2) Baudžiamajame procese būtina įrodyti nusikalstamos veikos sudėties buvimą ar nebuvimą, taip pat kitas šiuo Kodeksu numatytas aplinkybes, kurios yra reikšmingos tinkamai sureguliuojant konkrečius baudžiamuosius teisinius santykius.

(3) Susiję faktai nėra įrodinėtinos baudžiamajame procese aplinkybės, tačiau su tomis aplinkybėmis jie turi ryšį, nes pagrindžia išvadas dėl įrodinėtinų aplinkybių.

(4) Pagalbiniais faktais yra pagrindžiami tikrumas ar nepatikimumas kurio nors įrodymo, taip pat galimumas ar negalimumas panaudoti įrodinėjant.

(5) Įrodinėtinos aplinkybės laikomos įrodytos, jeigu įrodinėjimo metu panaikintos bet kurios protingos abejonės dėl jų buvimo ar nebuvimo.

• **straipsnis. Legalaus fakto prezumpcija**

(1) Neatliekant papildomų procesinių veiksmų, įrodytomis laikomos šios aplinkybės, jeigu tik baudžiamojo proceso metu nebuvo nustatyta kitaip:

- 1) visiems žinomi faktai;
- 2) faktai, nustatyti įsigaliojusių nuosprendžių kitame baudžiamajame procese;
- 3) nustatyta įstatymo tvarka užfiksuotas administracinės teisės pažeidimo faktas, jeigu asmeniui apie tai buvo žinoma;
- 4) faktas apie tai, kad asmeniui žinoma ar turėjo būti žinomos numatytos norminiai aktais jo pareigos;
- 5) faktas apie tai, kad asmeniui yra žinoma arba turėjo būti jo profesinės ar pareigūno pareigos;
- 6) visiems prieinamų tyrimo metodikų teisingumas šiuolaikiniame moksle, technikoje, mene ar amate.

(2) Įrodytu laikomas faktas, kad asmuo pažeidė autorių, gretutines teises ar teisėto savininko teisę į prekybinį ženklą, jeigu tik jis negali tikroviškai paaiškinti ar pagrįsti šių teisių igijimo ar prigimtį.

• **straipsnis. Įrodinėjimo subjektai ir įrodinėjimo pareiga**

(1) Įrodinėjimo subjektais laikomi visi įtraukti į baudžiamąjį procesą asmenys, kuriems šiuo Kodeksu suteikta įrodinėjimo pareiga ar teisė.

(2) Įrodinėjimo pareigą ikiteisminiame baudžiamajame procese turi procesą vedantysis asmuo, o teisme – palaikantis kaltinimą asmuo.

(3) Jeigu įtrauktas į baudžiamąjį procesą asmuo mano, kad kuris nors iš nurodytų preziumuojamų faktų nėra tikras, pareigą į neatikties tikrovei aplinkybes turi nurodyti įtrauktas į procesą asmuo, kuris taip tvirtina.

(4) Nurodyti aplinkybes, kurios panaikina baudžiamąją atsakomybę, taip pat į alibi, turi nurodyti asmuo, turintis teisę gintis dėl atliekamo veikos tyrimo, jeigu tik šie duomenys dar nėra gauti tyrimo metu. Jeigu asmuo nenurodo tokių aplinkybių arba alibi, kaltinimas neprivalo įrodinėti jų nebuvimo, teismas negali duoti jų įvertinimo nuosprendyje, o asmuo praranda galimybę gauti patirtų nuostolių, kurie atsirado dėl neteisėto įtarrimo, atlyginimą, jeigu baudžiamojo proceso nutraukimas arba asmens išteisinimas susijęs su tokių aplinkybių nustatymu.

• straipsnis. Įrodymai

(1) Įrodymai baudžiamajame procese yra bet kurie įstatymų apibrėžta tvarka gauti ir įtvirtinti duomenys apie faktus, kuriuos įtraukti į baudžiamąjį procesą asmenys pagal savo kompetenciją panaudoja tam tikrų įrodinėtinų aplinkybių buvimui ar nebuvimui pagrįsti.

(2) Įtraukti į baudžiamąjį procesą asmenys kaip įrodymus gali panaudoti tik tikrus, sąsajus ir leistinus duomenis apie faktus.

• straipsnis. Įrodymų tikrumas

(1) Įrodymų tikrumas yra kurių nors nustatomų duomenų tikrumo laipsnis.

(2) Tai, kokių mastu yra tikri (patikimi) naudojami įrodinėjant duomenys apie faktus, įvertinami nagrinėjant visus gautus baudžiamojo proceso metu faktus arba duomenis apie faktus kaip visumą ir esant tarpusavio ryšiui.

(3) Nė vienas įrodymų negali turėti iš anksto aukštesnio laipsnio tikrumo, palyginti su kitais įrodymais.

• straipsnis. Įrodymų liečiamumas (sąsajumas)

Įrodymais, turinčiais ryšį su konkrečiu baudžiamuoju procesu, laikomi duomenys apie faktus, kurie tiesiogiai ar netiesiogiai patvirtina įrodinėtinų aplinkybių baudžiamajame procese buvimą ar nebuvimą, jų tikrumą ar netikrumą.

• straipsnis. Įrodymų leistinumas

(1) Baudžiamojo proceso metu gauti duomenys apie faktus leistini kaip įrodymai, jeigu jie gauti ir procesiškai įtvirtinti įstatymų nustatyta tvarka.

(2) Neleistinai ir įrodinėjant nenaudotinais laikomi tokie duomenys apie faktus, kurie yra gauti:

1) panaudojant smurtą, gąsdinimus, šantažuojant, apgaudinėjant ar priverčiant;

2) atlikus procesinį veiksmą asmeniui, kuris, remiantis šiuo Kodeksu, atlikti veiksmą neturėjo teisės;

3) įvykdant nurodytus šiame Kodekse ypatingus pažeidimus, kurie uždraudžia konkretaus įrodymo panaudojimą;

4) pažeidžiant baudžiamojo proceso principus.

(3) Duomenys apie faktus, kurie gauti dėl kitokių procesinių pažeidimų, gali būti panaudojami su tam tikrais apribojimais ir įrodinėjant panaudotini tik tuo atveju, kai padaryti procesiniai pažeidimai nėra esminiai ir gali būti panaikinti; jie negali paveikti gautų duomenų tikrumo arba kai tikrumas pasitvirtina kitais gautais duomenimis.

(4) Gauti įrodymai, kai yra interesų konflikto situacija, leistini tik tuo atveju, jeigu kaltinimą palaikantis asmuo įstengia įrodyti, kad interesų konfliktas neturėjo įtakos objektyviai baudžiamojo proceso eigai.

• straipsnis. Parodymai

(1) Įrodymais baudžiamajame procese gali būti duomenys apie faktus, kuriuos savo parodymuose ar paaiškinimuose pateikia asmuo, įstatyme nurodytu būdu iškviestas duoti parodymus apie įrodinėtinas baudžiamajame procese aplinkybes ir apie susijusius su jomis pagrindinius bei pagalbinius faktus.

(2) Parodymais yra ir asmens savarankiškai užrašytas, taip pat pasirašytas ir ikiteisminio tyrimo įstaigai ar teismui adresuotas paaiškinimas apie konkrečius faktus ir aplinkybes.

(3) Jeigu asmuo šiuo Kodeksu nustatytais atvejais galėjo atsisakyti duoti parodymus ir apie tai buvo informuotas, tačiau parodymus vis tiek pateikė, šie parodymai vertinami kaip įrodymai.

• straipsnis. Eksperto išvada

(1) Įrodymu baudžiamajame procese gali būti eksperto išvada apie faktus ir aplinkybes, kurią raštu pateikia į baudžiamąjį procesą įtrauktas asmuo.

(2) Eksperto pateiktas paaiškinimas dėl jo išvados apie faktus ir aplinkybes yra eksperto parodymai.

• straipsnis. Kompetentingos institucijos išvada

(1) Įrodymu baudžiamajame procese gali būti rašytinė išvada institucijos apie kokio nors įvykio faktus ir aplinkybes, kuriuos kontroliuoja ir prižiūri ši institucija, vadovaudamasi norminiais aktais įtvirtinta jos kompetencija (įgaliojimais).

(2) Kompetentingos institucijos išvada baudžiamajame procese laikoma taip pat inventorizacijos arba revizijos aktas, surašytas tam įgaliotų kompetentingų komisijos narių.

(3) Kompetentingos institucijos išvada laikoma jos išduota pažyma apie faktus ir aplinkybes, kurie susiję su atitinkamos institucijos kompetencija ir jos veiklos kryptimis.

• **straipsnis. Daiktinis įrodymas**

(1) Daiktiniu įrodymu baudžiamajame procese gali būti bet kuris daiktas, kuris buvo nusikalstamos veikos įrankiu ar ant kurio išliko nusikalstamos veikos pėdsakų arba bet kuriuo kitu būdu suteikia duomenų apie faktus ir panaudojamas įrodinėjant.

(2) Jeigu įrodinėjant daiktas panaudojamas dėl jame esančios informacijos turiningumo, jis laikomas ne daiktiniu įrodymu, o dokumentu.

• **straipsnis. Dokumentas**

(1) Įrodymu baudžiamajame procese gali būti laikomas dokumentas, jeigu jis įrodinėjant panaudojamas tik dėl jame esančios informacijos turiningumo.

(2) Dokumentas gali turėti duomenų apie faktus tiek rašytiniu, tiek kitu pavidalu. Dokumento reikšmę baudžiamajame procese turi ir kompiuterinės laikmenos su esama informacija, techninėmis priemonėmis padaryti vaizdo, garso ar kitokie įrašai, kuriuose esanti turininga informacija gali būti panaudota kaip įrodymas.

• **straipsnis. Elektroniniai įrodymai**

Baudžiamajame procese įrodymais gali būti duomenys apie faktus elektroniniu pavidalu: automatizuotomis sistemomis ir įrengimais apdoro-otos, išsaugotos ar perduotos informacijos duomenys.

• **straipsnis. Duomenys gauti atliekant tyrimo veiksmus**

Įrodymais baudžiamajame procese gali būti apie faktus bylojantys duomenys, įtvirtinti tyrimo veiksmų protokoluose arba užfiksuoti šiuo Kodeksu numatyta kita forma.

? skirsnis. Tyrimo veiksmai

• straipsnis. Tyrimo veiksmai

(1) Tyrimo veiksmai yra tinkama tvarka užfiksuoti procesiniai veiksmai, skirti duomenims gauti ar juos patikrinti konkrečiame baudžiamajame procese.

(2) Asmuo, įgaliotas vesti baudžiamąjį procesą, pagal savo kompetenciją turi teisę atlikti tyrimo veiksmus, kurie numatyti šiame Kodekse.

• straipsnis. Bendrosios tyrimo veiksmų atlikimo sąlygos

(1) Iš anksto planuojami tyrimo veiksmai paprastai atliekami nuo 6.00 iki 22.00 valandų. Atvejais, kai tyrimo veiksmų atlikimo atidėti negalima dėl esminių įrodymų praradimo pavojaus ir grėsmės nepasiekti apibrėžtų baudžiamojo proceso tikslų, jie atliekami nedelsiant.

(2) Ikiteisminio tyrimo veiksmo pradžioje jį atliekantis asmuo informuoja įtrauktą į baudžiamąjį procesą asmenį apie jo teises ir pareigas, taip pat įspėja dėl atsakomybės už jo pareigų nevykdymą. Nėra apie tai informuojamas ir įspėjamas asmuo, kurio procesinės pareigos kartu yra ir profesinio darbo pareigos.

(3) Dalyvaujančio tyrimo veiksmo atlikimo metu asmens atžvilgiu draudžiama smurtauti, jį gąsdinti, jam meluoti, taip pat taikyti neteisėtus ir neatitinkančius moralės normas ar kitus veiksmus, kurie kelia grėsmę jo gyvybei, sveikatai ar užgauna jo orumą. Tyrimo veiksmus, susijusius su žmogaus kūno apnuoginimu, draudžiama atlikti ar juose dalyvauti kitos lyties asmeniui, išskyrus gydytoją.

(4) Draudžiama paskelbti duomenis apie asmens, dalyvaujančio tyrimo veiksmu, privatų gyvenimą, taip pat duomenis, susijusius su profesine ar komercine paslaptimi, išskyrus atvejus, kai tai įrodinėjimo tikslais yra būtina.

(5) Tyrimo veiksmas gali būti atliekamas panaudojant technines priemones nustatyta šiuo Kodeksu tvarka.

(6) Tyrimo veiksmų, kurie atliekami teismo nagrinėjimo metu, ypatumus nustato teisminės stadijas apibrėžiančios Kodekso normos.

• **straipsnis. Procesinio veiksmo atlikimas panaudojant technines priemones**

(1) Procesą vedantysis asmuo gali procesinį veiksmą atlikti panaudodamas technines priemones (telekonferenciją, vaizdo konferenciją), jeigu to reikalauja baudžiamojo proceso interesai.

(2) Procesinio veiksmo, panaudojant technines priemones metu turi būti užtikrinta, kad skirtingose patalpose ar statiniuose esantys procesą vedantysis asmuo ir asmenys, kurie šiame veiksmė dalyvauja, galėtų vienas kitą telekonferencijos metu girdėti, o vaizdo konferencijoje – matyti.

(3) Pradėdamas procesinį veiksmą vedantysis procesą asmuo praneša:

1) apie vietas, datą ir procesinio veiksmo atlikimo laiką;

2) proceso vedančiojo asmens pareigas, vardą ir pavardę;

3) pareigas, vardą ir pavardę proceso vedančiojo asmens įpareigoto pareigūno, kuris yra kitoje veiksmo atlikimo vietoje;

4) apie procesinio veiksmo turinį ir panaudojamas jį atliekant technines priemones.

(4) Pakviesti procesinio veiksmo dalyviai praneša savo vardą, pavardę ir procesinį statusą.

(5) Asmenų, dalyvaujančių procesiniame veiksmė, tačiau esančių ne vienoje su proceso vedančiuoju patalpoje, tapatumą patikrina ir patvirtina įpareigotas vedančiojo procesą asmens pareigūnas.

(6) Procesą vedantysis asmuo informuoja visus dalyvaujančius procesiniame veiksmė asmenis apie jų teises ir pareigas, o įstatymo apibrėžtais atvejais įspėja apie atsakomybę dėl pareigų nevykdymo ir pradeda procesinį veiksmą.

(7) Asmuo, kuris įpareigotas procesą vedančiojo pareigūno, surašo patvirtinimą, kuriame nurodo vietą, datą ir veiksmo atlikimo laiką, savo pareigas, vardą, pavardę, taip pat kiekvieno toje vietoje dalyvaujančio vardus, pavardes, asmens kodus ir adresus, be to, įspėjimą dėl pareigų nevykdymo, jeigu tai yra numatyta. Patvirtinime taip pat nurodomos pertraukos atliekant procesinį veiksmą ir veiksmo atlikimo pabaiga. Patvirtinimas pasirašomas visų asmenų, kurie dalyvauja toje vietoje, ir pateikiamas procesą vedančiajam asmeniui pridėti prie procesinio veiksmo protokolo.

(8) Ikiteisminiame procese tyrimo veiksmai, atlikti panaudojant technines priemones, fiksuojami šio Kodekso nustatyta tvarka. Procesi-

niai veiksmai, kurie panaudojant technines priemones atliekami teisme, yra fiksuojami teismo posėdžio protokole.

• **straipsnis. Tyrimo veiksmo fiksavimas**

- (1) Tyrimo veiksmas paprastai įtvirtinamas (fiksuojamas) protokole.
- (2) Tyrimo veiksmo eiga ir rezultatai gali būti užfiksuoti garso juostoje ar įrašant vaizdus.
- (3) Šio Kodekso nustatytais atvejais tyrimo veiksmo eiga ir rezultatai gali būti užfiksuoti tik išvadoje, pranešime ar ataskaitoje.

• **straipsnis. Tyrimo veiksmo protokolai**

- (1) Tyrimo veiksmo protokolai surašomi atliekant tyrimo veiksmą arba tuoj pat jį atlikus, pareigūno, kuris veiksmą atlieka, arba, jam pavedus – kito dalyvaujančio asmens.
- (2) Tyrimo veiksmo protokolai surašomi vadovaujantis šio Kodekso (?) reikalavimais.
- (3) Jeigu saugumo sumetimais įtraukto į baudžiamąjį procesą asmens duomenų paskelbti netikslinga, protokole jis nurodomas adresu ir telefono numeriu tos įstaigos, per kurią su atitinkamu asmeniu galima susisiekti.
- (4) Atliekantis tyrimo veiksmą asmuo supažindina dalyvaujančius atliekant veiksmą asmenis su protokolo turiniu ir jie visi protokolą pasirašo. Jeigu pasirašyti protokolą asmuo atsisako, apie tai protokole pažymima.
- (5) Kiekvienas asmuo prieš pasirašydamas gali pareikalausti į protokolą įrašyti pataisas ir papildymus ar pats įrašyti papildymus.

• **straipsnis. Panaudojimas vaizdo ir garso įrašų**

- (1) Tyrimo veiksmą atliekantis asmuo gali tyrimo veiksmo eigą fiksuoti panaudodamas vaizdo ir garso įrašą, apie tai pranešęs dalyvaujančioms veiksmo asmenims, kurie jame dalyvauja.
- (2) Įrašė yra fiksuojama visa tyrimo veiksmo eiga. Neleidžiama daryti dalinio įrašo. Jeigu atliekant tyrimo veiksmą būtina pertrauka, prieš tai padaromas įrašas apie jos pradžią ir veiksmo tęsimą laiką po pertraukos.
- (3) Užfiksuota vaizdo ar garso įrašė informacija laikoma tikslesne ir išsamesne, palyginti su įtvirtinta raštu.

(4) Surašant tyrimo veiksmo protokolą, laikomasi šio Kodekso nustatytų reikalavimų, tačiau iš tyrimo veiksmo eigos ir nustatytų faktų protokole pažymimi tik esminiai faktai.

(5) Tyrimo veiksmo vaizdo ir garso įrašai laikomi kartu su baudžiamąja byla.

- **straipsnis. Mokslo techninių priemonių panaudojimas atliekant tyrimo veiksmus**

(1) Atliekant tyrimo veiksmus gali būti naudojamos mokslo techninės priemonės.

(2) Mokslo technines priemones draudžiama naudoti atliekant tyrimo veiksmus, jeigu tai kelia pavojų dalyvaujančių asmenų gyvybei ar sveikatai.

- **straipsnis. Apklausa**

Apklausa yra tyrimo veiksmas, kurio metu iš apklausiamojo asmens gaunama informacijos.

- **straipsnis. Šaukimas į apklausą**

(1) Asmuo iškviečiamas į apklausą šaukimu arba kitu būdu informuojant, kas, kada ir kokioje byloje yra šaukiamas, kokia bus jo procesinė padėtis, kur ir pas ką atvykti, kokia yra atvykimo data ir valanda, taip pat kokios galimos neatvykimo pasekmės.

(2) Asmuo, kuris yra suimtas, apklausti iškviečiamas per įstaigą, kurioje jis laikomas. Suimtas asmuo gali būti apklaustas ir įstaigoje, kurioje jis laikomas.

(3) Nepilnametis į apklausą paprastai iškviečiamas per savo atstovus pagal įstatymą, mokyimo įstaigą ar rūpintojus. Jei esama aplinkybių, kurios pagrįstai neleidžia iškviesti nepilnamečio arba sunkina jo iškvietimą, jis iškviečiamas nenaudojant nurodyto tarpininkavimo.

(4) Asmuo, kurio atžvilgiu taikoma speciali apsauga, į apklausą iškviečiamas tarpininkaujant įstaigai, užtikrinančiai specialią apsaugą.

- **straipsnis. Apklausos tvarka**

(1) Apklausa pradedama nustatant apklausiamojo asmenį identifikuojančius duomenis ir vartotiną apklausoje kalbą. Nustatoma, ar ap-

klausiamasis moka valstybinę kalbą ir kuria kalba pageidautų būti apklausiamas.

(2) Atliekantis tyrimo veiksmą asmuo apklausiamajam išaiškina numatytas jo teises ir pareigas.

(3) Sudedamoji apklausos dalys yra apklausiamojo asmens duomenys – vardas, pavardė ir asmens kodas.

(4) Jeigu parodymai susieti su skaičiais, datomis ir kita informacija, kurią atsiminti yra sunku, apklausiamasis turi teisę pasinaudoti savo dokumentais ir užrašais, taip pat juos perskaityti. Šie užrašai gali būti pridėti prie bylos.

(5) Apklausos metu apklausiamajam gali būti pateikiami pridėti prie bylos daiktai, dokumentai, vaizdo ir garso įrašai, taip pat perskaityti dokumentai ar paskelbti įrašai, apie tai pažymint protokole. Medžiaga pateikiama tik po to, kai bus užrašyti protokole apklausiamojo parodymai dėl atitinkamo klausimo.

(6) Anksčiau duotus asmens parodymus perskaityti leidžiama, jeigu:

1) yra esminių prieštaravimų tarp ankstesnių ir šiuo metu duodamų parodymų;

2) apklausiamasis atsisako duoti parodymus;

3) byla nagrinėjama teisme nesant apklausto asmens.

(7) Jeigu asmens atžvilgiu yra taikoma speciali procesinė gynyba (apsauga), ji apklausiant laikomasi šio Kodekso reikalavimų.

• straipsnis. Apklausos trukmė

(1) Pilnamečio asmens apklausos trukmė, kai nėra jo sutikimo apie tai, gali užtrukti ne daugiau kaip aštuonias valandas per vieną parą, įskaitant ir pertrauką.

(2) Nepilnamečio apklausa atliekama vadovaujantis šiuo Kodeksu.

• straipsnis. Apklausos įtvirtinimas (fiksavimas)

Parodymų duomenys fiksuojami apklausos protokole, užrašant pirmuoju asmeniu. Apklausiamojo prašymu savo parodymus jis gali protokole užrašyti savarankiškai.

• straipsnis. Apklausa sulaikytojo, įtariamojo ar kaltinamojo

(1) Apklausiant sulaikytąjį, įtariamąjį ar kaltinamąjį pirmą kartą:

1) nustatomi biografiniai asmens duomenys: gimimo vieta ir data, pilietybė, išsilavinimas, šeimtinė padėtis, darbo ar mokymosi vieta, veiklos pobūdis ar pareigos, gyvenamoji vieta, teistumas;

2) asmeniui išaiškinama jo procesinė padėtis ir išduodama kopija dokumento, nustatančio jo procesinę padėtį;

3) asmeniui išduodamas išrašas iš įstatymo, kuriame nurodytos jo procesinės teisės ir pareigos, jeigu konkrečiame baudžiamajame procese šiam asmeniui išrašas dar nebuvo išduotas;

4) asmeniui išaiškinama teisė atsisakyti duoti parodymus ir jis įspėjamas, kad viskas, ką jis pasakys, gali būti panaudota prieš jo asmenį.

• straipsnis. Liudytojo ir nukentėjusiojo apklausa

(1) Prieš apklausą liudytojui ar nukentėjusiajam išaiškinamos teisės ir pareigos ir jie įspėjami dėl atsakomybės už atsisakymą duoti parodymus ar žinomai melagingų parodymų davimą.

(2) Liudytojas ir nukentėjusysis gali būti apklausti apie visas, kurias jie žino ar gali turėti reikšmės bylai aplinkybės, taip pat ir apie įtariamojo ar kaltinamojo bei kitų įtrauktų į baudžiamąjį procesą asmenybes.

• straipsnis. Nepilnamečio apklausos ypatumai

(1) Nepilnamečio apklausos trukmė be jo sutikimo negali būti ilgesnė nei šešios valandos per vieną parą, įskaitant ir pertrauką.

(2) Nesulaukęs 14 metų nepilnametis, o tyrimo veiksmo asmens nuožiūra bet kuris kitas nepilnametis, apklausiamas dalyvaujant pedagogui arba specialistui, pasirengusiam dirbti su nepilnamečiu psichologui. Vienas iš nepilnamečio atstovų pagal įstatymą, pilnametis artimas giminaitis ar jo patikėtinis gali dalyvauti apklausoje, jeigu tik jis pats nėra asmuo, prieš kurį pradėtas baudžiamasis procesas, sulaikytasis, įtariamasis arba kaltinamasis ir dėl kurio nepilnametis neprieštarauja. Nurodytas asmuo, jei leidžia tyrimo veiksmą atliekantis pareigūnas, gali užduoti apklausiamajam klausimus.

(3) Nesulaukęs 14 metų nepilnametis nėra įspėjamas dėl vengimo duoti parodymus ar jų žinomą melagingumą.

(4) Jeigu psichologas procesą vedančiajam asmeniui nurodo, kad nepilnamečiui, nesulaukusiam 14 metų amžiaus ar kitam nepilnamečiui, pripažintam nukentėjusiuoju nuo smurto, padaryto asmens, nuo kurio

nepilnametis yra materialiai ar kitaip priklausomas ar seksualiai išnaudojamas, gali būti žalinga pakartotinė tiesioginė apklausa, ji gali būti atliekama tik leidus ikiteisminio tyrimo teisėjui, o teisme – teismo nutartimi.

• **straipsnis. Nepilnamečio apklausa dalyvaujant psichologui**

(1) Jeigu psichologas mano, kad nepilnamečio, nesulaukusio 14 metų, psichikai ar psichikai kito nepilnamečio, pripažinto nukentėjusiuoju nuo smurto, padaryto asmens, nuo kurio nepilnametis yra materialiai ar kitaip priklausomas ar seksualiai išnaudojamas, gali būti žalinga tiesioginė apklausa, ji gali būti atliekama panaudojant technines priemones arba padedant psichologui. Jeigu tardytojas ar prokuroras dėl to nesutinka, tiesioginė apklausa atliekama tik leidus ikiteisminio tyrimo teisėjui, o teisme – teismo nutartimi.

(2) Procesą vedantysis asmuo ir kiti pakviesti asmenys yra kitoje patalpoje, kurioje techninėmis priemonėmis užtikrinama galimybė matyti ir girdėti apklausiamąjį asmenį ir psichologą. Apklausiamasis ir psichologas yra jų pokalbiui tinkamoje patalpoje, kuri techniškai taip įrengta, kad procesą vedančiojo pateikiami klausimai būtų girdimi tik psichologo.

(3) Jeigu apklausiamasis asmuo neturi 14 metų, psichologas, įvertinęs konkrečias aplinkybes, išaiškina nepilnamečiui atliekamų veiksmų būtinumą ir jo pateiktos informacijos reikšmingumą, nustato apklausiamąjo asmens duomenis, pateikiamus procesą vedančiojo asmens klausimus nepilnamečiui perteikia atitinkamu šio psichiką būdu, jei būtina, informuoja apie pertrauką atliekant tyrimo veiksmą ir jo tęsimą.

(4) Jeigu apklausiamas asmuo jau sulaukęs keturiolikos metų, procesą vedantysis asmuo, tarpininkaujant psichologui, informuoja nepilnametį apie atliekamo veiksmo esmę, nustato asmens duomenis, išaiškina teises ir pareigas, taip pat įspėja dėl atsakomybės už pareigų nevykdymą. Psichologas, pateikiamus procesą vedančiojo asmens klausimus nepilnamečiui perteikia atitinkamu šio psichiką būdu, jei būtina, informuoja apie pertrauką atliekant tyrimo veiksmą ir jo tęsimą.

(5) Apklausa fiksuojama šio Kodekso nustatyta tvarka.

• **straipsnis. Pareiga nurodyti informacijos šaltinį**

(1) Teismas gali žurnalistui ar žiniasklaidos priemonės redaktoriui nurodyti paskelbtos informacijos šaltinį.

(2) Tardytojo ar prokuroro prašymu ikiteisminio tyrimo teisėjas sprendimą priima išklausęs prašymą pateikusį žurnalistą ar žiniasklaidos priemonės redaktorių ir susipažinęs su medžiaga.

(3) Sprendimą dėl informacijos šaltinio nurodymo ikiteisminio tyrimo teisėjas priima įvertinęs asmens teisių ir visuomenės intereso santykio proporcingumą.

(4) Ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimas nurodytų asmenų gali būti apskųstas aukštesniajai teismo instancijai.

• straipsnis. Apklausimas

(1) Jeigu tai, kad apklausa nėra detalai užfiksuojama, nesukelia pavojų pasiekti baudžiamojo proceso tikslų, duomenys apie faktus, kurie priskiriami prie įrodinėtinų aplinkybių, gali būti gauti apklausimo būdu.

(2) Atliekant apklausimą, tyrimo veiksmą atliekantis asmuo asmeniškai susitinka su liudytoju, išaiškina jo teises ir pareigas, taip pat nustato žinomą ar nežinomą liudytojui informaciją apie reikšmingus tyrimui duomenis.

(3) Apklausimo metu parodymai gali būti užfiksuoti protokole arba tik pažymėti panaudojant technikos priemones, fiksuojančias garsą ar vaizdą.

(4) Jeigu apklausimas nefiksuojamas protokole, veiksmą atlikęs asmuo apie jo eigą ir apklausimo rezultatus surašo pranešimą, kuriame nurodo:

- 1) apklausimo vietą, datą, apklausimo pradžios ir pabaigos laiką;
  - 2) savo duomenis ir pareigas;
  - 3) apklausto asmens (asmenų) pavardę, vardą, adresą;
  - 4) iš kiekvieno asmens gautą informaciją; jeigu kelių asmenų parodymai sutampa, tokia informacija nurodoma vieną kartą;
  - 5) panaudotas technines priemones.
- (5) Viename pranešime gali būti užfiksuota keletas apklausimų.

• straipsnis. Eksperto apklausa

(1) Procesą vedantysis asmuo gali pakviesti ekspertą duoti parodymus siekiant:

- 1) išaiškinti susijusius su išvada esminius klausimus, dėl kurių nereikia atlikti papildomų tyrimų;
- 2) patikslinti duomenis apie taikytą atliekant ekspertizę metodiką ar vartojamus išvadoje terminus;

3) gauti informaciją apie kitus faktus ir aplinkybes, nesančias sudėtinė išvados dalimi, tačiau susijusią su eksperto dalyvavimu baudžiamajame procese;

4) nustatyti eksperto kvalifikaciją.

(2) Eksperto apklausa atliekama laikantis liudytojo apklausos taisyklių.

• **straipsnis. Akistata**

(1) Akistata yra dviejų ar daugiau anksčiau apklaustų asmenų apklausa vienu metu dėl esminių prieštaravimų tarp jų duotų parodymų.

(2) Akistata gali būti atliekama tarp bet kurių anksčiau apklaustų asmenų, neatsižvelgiant į jų procesinę padėtį.

• **straipsnis. Akistatos tvarka**

(1) Akistata yra atliekama laikantis apklausos taisyklių su išimtimis, numatytomis šiame straipsnyje.

(2) Suvestų į akistatą asmenų apklausos pradžioje paklausiama, ar jie pažįsta vienas kitą ir kokie jų tarpusavio santykiai.

(3) Akistatoje asmenims iš eilės pasiūloma duoti parodymus apie tas aplinkybes, dėl kurių yra prieštaravimų anksčiau duotuose parodymuose, ir apie šių prieštaravimų priežastis.

(4) Dalyvaujantys akistatoje asmenys, procesą vedančiojo asmens leidimu, gali užduoti vienas kitam klausimų. Atliekantis akistatą asmuo turi teisę atmesti neesminius ar neturinčius ryšio su byla klausimus. Visi pateikti klausimai ir atsakymai yra fiksuojami protokole.

(5) Asmenų suvestų į akistatą ankstesni parodymai gali būti perskaičiuoti tik po to, kai bus užfiksuoti akistatoje duoti parodymai.

(6) Kiekvienas dalyvaujantis akistatoje asmuo pasirašo savus parodymus.

(7) Jeigu akistatoje dalyvauja asmuo, kuriam yra taikoma speciali procesinė apsauga, akistata atliekama laikantis tam atvejui numatytų šio Kodekso nuostatų.

• **straipsnis. Apžiūra**

(1) Apžiūra yra tyrimo veiksmas, kurio metu ją atliekantis asmuo tiesiogiai suvokia, nustato ir fiksuoja kurio nors objekto požymius, jeigu yra tikimybė, kad toks objektas susijęs su tiriamą nusikalstama veika.

(2) Turint tikslą aptikti nusikalstamos veikos pėdsakus ir nustatant kitas esmines aplinkybes, gali būti būti vizualiai apžiūrima vietovė, aplinkinė teritorija, patalpos, transporto priemonė, daiktas, dokumentas, lavonas, gyvūnas ar kitas objektas.

• **straipsnis. Bendrosios apžiūros taisyklės**

(1) Atliekantis tyrimo veiksmą asmuo gali pakviesti joje dalyvauti bet kurį asmenį, kuris yra įtrauktas į konkretų baudžiamąjį procesą.

(2) Užtikrinant apžiūrimo objekto saugumą, gali būti organizuojama jo apsauga.

(3) Jeigu atliekant apžiūrą iškyla kratos, parodymo atpažinti ar kito tyrimo veiksmo būtinumas, jie yra atliekami laikantis taisyklių, numatytų tam tikram veiksmui atlikti.

(4) Jeigu atliekant kitą tyrimo veiksmą aptinkamas objektas, jis gali būti apžiūrėtas atliekamo veiksmo metu, užfiksuojant apžiūros rezultatus atitinkamo tyrimo veiksmo protokole.

(5) Kelių patalpų ar aplinkinių teritorijų apžiūrą vienu metu gali atlikti keli pareigūnai, įpareigoti vesti baudžiamąjį procesą. Kiekvienas iš jų atskirai fiksuoja apžiūrą ir jos rezultatus nustatytoje apžiūrėti teritorijoje.

• **straipsnis. Eksperto dalyvavimas apžiūroje**

(1) Jeigu atliekant apžiūrą, kurioje dalyvauja ekspertas, aptinkami ir paaimami nusikalstamos veikos pėdsakai arba objektai, dėl kurių numatoma ateityje skirti ekspertizę, apžiūros protokole nurodoma jų radimo vieta, požymiai, paėmimo faktas, taip pat kuriam atsakingam asmeniui jie perduoti. Šiuo atveju paaimtų pėdsakų ir daiktų apžiūra atliekama ekspertizės metu.

(2) Procesą vedantysis asmuo ekspertui gali pavesti atlikti nuodugnią apžiūrą, jeigu apžiūrimas objektas pateiktinas tolesnei ekspertizei.

• **straipsnis. Įvykio vietos apžiūra**

(1) Įvykio vietos apžiūra yra tam tikros vietos ir ten esančių daiktų apžiūra, atliekama gavus informaciją apie nusikalstamą veiką ir yra pagrindas manyti, kad šioje vietoje veika įvykdyta ar tęsiama.

(2) Jeigu įvykio vietos apžiūra atlikta neišsamiai ar iškilo neaiškumų ir papildomų klausimų, gali būti atliekama papildoma ar pakartotinė apžiūra.

(3) Atliekant įvykio vietos apžiūrą, ją atliekantis asmuo gali paimti daiktus, ant kurių yra nusikalstamos veikos pėdsakų, ir dokumentus.

• **straipsnis. Aplinkinės teritorijos, patalpų, transporto priemonės ar daikto apžiūra**

(1) Jeigu manoma, kad aplinkinė teritorija, patalpos, transporto priemonė ar daiktas yra susiję su nusikalstama veika, galima atlikti jų apžiūrą.

(2) Apžiūrėti viešai neprieinamą teritoriją, patalpas ir juose esančius daiktus taip pat transporto priemonės ar kompiuterį, galima tik tuomet, jei sutinka jų naudotojas, arba ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi.

(3) Priklausantys nuosavybės teise, valdomi ar naudojami fizinių ar juridinių asmenų teritorijos, patalpos arba transporto priemonės kiek leidžia galimybės apžiūrėti dalyvaujant šiems asmenims ar jų atstovams.

(4) Jei yra neatidėliotinių apžiūros aplinkybių, patekti į vietą nebūtinai kieno nors sutikimas.

• **straipsnis. Lavono apžiūra**

(1) Jeigu išorinė lavono apžiūra nėra pavesta teismo medicinos ekspertui, apžiūra atliekama dalyvaujant gydytojui.

(2) Lavoną kremuoti leidžiama tik atlikus teismo medicinos ekspertizę, ikiteisminiame procese – gavus prokuroro sutikimą, o teisminiame nagrinėjime – teismo sprendimu.

• **straipsnis. Lavono ekshumavimas**

Lavoną iškasti iš palaidojimo vietos, kad būtų galima atlikti apžiūrą, parodymą atpažinti, paimti pavyzdžių arba atlikti ekspertizę (ekshumavimas), leidžiama, jei sutinka mirusiojo artimas giminaitis, arba ikiteisminiame procese – ikiteisminio tyrimo teisėjas, teisminiame nagrinėjime – teismas.

• **straipsnis. Ekshumavimo tvarka**

(1) Lavono ekshumavimą, prieš tai suderinus su kompetentinga medicinos struktūra, atlieka procesą vedantysis asmuo dalyvaujant teismo medicinos ekspertui, taip pat kapinių administracijos atstovui.

(2) Ekshumavimo procesas yra fotografuojamas ar atliekamas jo vaizdo įrašas.

(3) Pakartotinai lavonas palaidojamas po ekshumavimo, kai tai daryti leidžia pareigūnas, kurio nutarimu buvo atliktas ekshumavimas.

• **straipsnis. Gyvūno apžiūra**

Apžiūrint gyvūną, prireikus taip pat fiksuojama jo reakciją į tam tikrą komandą ar vardą.

• **straipsnis. Asmens apžiūra**

(1) Jeigu yra pakankamas pagrindas manyti, kad ant žmogaus kūno yra tyrimui svarbių nusikalstamos veikos pėdsakų, ypatingų žymių arba pats asmuo yra ypatingos fiziologinės būsenos ar nustatant asmens fizinį išsivystymą, gali būti atlikta asmens apžiūra.

(2) Jeigu procesą vedantysis asmuo paveda atlikti apžiūrą kitam asmeniui, apie tai jis priima sprendimą, nurodydamas, koks asmuo ir kokių tikslų turi būti apžiūrimas ir kas tai turi atlikti ar dalyvauti.

• **straipsnis. Asmens apžiūros tvarka**

(1) Asmens apžiūra yra atliekama laikantis apžiūros taisyklių, išskyrus šiame straipsnyje nurodytas išimtis.

(2) Jeigu asmens apžiūra susijusi su kūno apnuoginimu, o veiksmą atliekantis specialistas yra priešingos apžiūrimajam lyties, šio veiksmo atlikimą pareigūnas paveda tos pačios lyties medicinos srities specialistui arba ekspertui. Protokolą surašo pareigūnas, dalyvaujant apžiūrą atlikusiam medicinos srities specialistui ar ekspertui.

• **straipsnis. Priverstinė asmens apžiūra**

(1) Jeigu asmuo nesutinka būti apžiūrimas, atliekama asmens apžiūra panaudojant prievartą.

(2) Jeigu tam tikrame baudžiamajame procese asmuo nėra sulaikytas, įtariamasis ar kaltinamasis, asmens priverstinė apžiūra galima ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi.

(3) Jeigu asmens apžiūra negali būti atidėta dėl grėsmės prarasti įrodymus ar kyla pavojus siekiant baudžiamojo proceso tikslų, asmens privers-

tinė apžiūra atliekama su prokuroro sutikimu ir pranešama ikiteisminio tyrimo teisėjui apie padarytą apžiūrą ne vėliau kaip kitą darbo dieną, pateikiant apžiūros protokolą ir medžiagą, pagrindžiančią tyrimo veiksmo neatidėliotinumą. Ikiteisminio tyrimo teisėjas patikrina apžiūros pagrįstumą ir teisėtumą. Jeigu tyrimo veiksmas nebuvo pagrįstas ar atliktas neteisėtai, ikiteisminio tyrimo teisėjas priima sprendimą dėl įrodymų leistinumų.

• **straipsnis. Tyrimo eksperimentas**

Eksperimentas yra tyrimo veiksmas, kurio metu atliekami specialūs bandomieji veiksmai, siekiant nustatyti, ar galėjo įvykti koks nors įvykis ar veiksmas žinomomis aplinkybėmis arba būdu, taip pat gauti naujų duomenų ar patikrinti anksčiau gautus duomenis apie aplinkybes, kurios byloje gali būti reikšmingos.

• **straipsnis. Tyrimo eksperimento atlikimo tvarka**

(1) Tyrimo veiksmą atliekantis asmuo prireikus dalyvauti eksperimente pakviečia asmenis, kurie atlieka numatytus veiksmus.

(2) Eksperimentas atliekamas sąlygomis, kiek įmanoma panašiomis į tas, kurios buvo tikrinamo įvykio ar veiksmo metu. Siekiant išvengti atsitiktinio rezultato, numatyti eksperimentui veiksmai gali būti daugkartiniai.

• **straipsnis. Parodymų patikrinimas vietoje**

Parodymų patikrinimas vietoje yra tyrimo veiksmas, kurio metu asmuo pakartotinai apklausiamas apie ankstesnėje apklausoje nurodytus faktus, kartu parodant vietoje savo veiksmus įvykio metu vykusiomis aplinkybėmis, taip pat papildomi ir detalizuojami parodymai.

• **straipsnis. Parodymų patikrinimo vietoje atlikimo tvarka**

(1) Parodymai patikrinami vietoje dalyvaujant anksčiau apklaustam asmeniui.

(2) Parodymus patikrinant vietoje, asmuo nuosekliai duoda parodymus apie kurį nors faktą ar nurodo savo veiksmus, apibūdintus ankstesniuose parodymuose ir tai tikrinama vietoje, kartu ją apžiūrint.

(3) Jeigu nustatoma prieštaravimų tarp parodymų ir tam tikrų aplinkybių vietoje, asmeniui pasiūloma prieštaravimus paaiškinti.

• straipsnis. Parodymas atpažinti

(1) Parodymas atpažinti yra tyrimo veiksmas, kurio metu liudytojui, nukentėjusiajam, įtariamajam ar kaltinamajam parodomas koks nors objektas, siekiant jį identifikuoti su objektu, kuris asmeniui buvo žinomas iš anksčiau.

(2) Norint atpažinti, gali būti parodomas žmogus (pagal jo išorės bruožus, dinامينius požymius ar balsą), lavonas, daiktas, dokumentas, gyvūnas ar kitas objektas.

• straipsnis. Apklausa, atliekama prieš parodant atpažinti

Atpažįstantis asmuo pirmiau turi būti apklaustas apie aplinkybes, kuriomis jis matė ar kitaip įsidėmėjo atpažintiną asmenį, daiktą ar kitokį objektą, taip pat apie žymes ir ypatybes, pagal kurias jis gali atpažinti tą asmenį, daiktą ar kitokį objektą. Nesugebėjimas apklausiamojo detaliai apibūdinti objekto ypatumų ir požymių nėra kliūtis atsisakyti atlikti parodymą atpažinti.

• straipsnis. Parodymo atpažinti tvarka

(1) Parodomas atpažinti objektas pateikiamas kartu su ne mažiau kaip dar dviem objektais. Visi objektai turi būti tarpusavyje vienuose be ryškių skirtumų.

(2) Aplinkybės, kuriomis vyksta tyrimo veiksmas, turi būti kiek įmanoma panašesnės į tas, kuriomis atpažįstantysis suvokė atpažintiną objektą, susijusį su tiriamu įvykiu, o atpažintinas objektas kiek įmanoma turi būti tokios padėties ir pavidalo, kaip ir anksčiau suvoktasis.

(3) Pateikiami objektai, jų išdėstymas ar pateikimo nuoseklumas turi būti tokie, kad atpažįstantysis negalėtų iš anksto žinoti atpažintino objekto buvimo vietos ir kad jis turėtų visas galimybes suvokti tuos ypatumus ir žymes, pagal kurias galėtų objektą atpažinti. Asmenį šiame straipsnyje nustatyta tvarka taip pat gali būti pasiūloma atpažinti ir pagal kitus jutimo organais suvokiamus požymius. Parodymo atpažinti pradžioje atpažintiui asmeniui pasiūloma užimti bet kokią vietą tarp parodomų asmenų. Tai pažymima protokole.

(4) Parodomi atpažinti objektai kiek leidžia galimybės yra nufotografuojami arba daromas garso ir vaizdo įrašas.

(5) Jeigu paties atpažintinio objekto pateikti negalima, gali būti parodomas jo atvaizdas, kuris užfiksuotas fotografija, vaizdu ar kitomis techninėmis priemonėmis ir ant kurio atsispindi tokie požymiai ir žymės, pagal kuriuos objektas gali būti atpažintas.

(6) Šio straipsnio penktoje dalyje nurodyta taisyklė taikoma ir tais atvejais, kai atpažintinas daiktas retai matomas ir sunku surasti dar du tarpusavyje vienaarūšius objektus.

(7) Jeigu atpažįstantis asmuo nurodo vieną iš parodytų asmenų, daiktų ar kitų objektų, jam pasiūloma paaiškinti, pagal kokias žymes ar ypatybes jis tą asmenį, daiktą ar kitą objektą pažino. Atpažintam asmeniui pasiūloma pasakyti savo vardą ir pavardę. Jeigu atpažįstantis asmuo pareiškia, kad pateiktoje atpažinti grupėje nėra to asmens, daikto ar kito objekto, apie kurį jis davė parodymus, jam pasiūloma paaiškinti, kuo skiriasi jo parodymuose minėtas asmuo, daiktas ar kitas objektas nuo parodytųjų atpažinti.

(8) Tais atvejais, kai atpažįstančiam taikoma speciali procesinė apsauga, kuri būtina užtikrinant jo saugumą, parodymas atpažinti atliekamas vadovaujantis šio Kodekso nuostatomis.

(9) Nurodytos šio straipsnio aštuntoje dalyje taisyklės yra taikomos ir tuomet, kai dėl etinių ar psichologinių sumetimų reikia, kad atpažintinis nematytų atpažįstančiojo.

• straipsnis. Lavono parodymas atpažinti

(1) Parodomas atpažinti – vienas lavonas, jei būtina, – atitinkamai su tvarkytas.

(2) Lavono apranga pateikiama atpažinti atskirai, pagal taisykles, taikomas objektų parodymui atpažinti.

• straipsnis. Krata

(1) Krata yra tyrimo veiksmas, kuris apibūdintinas kaip prievartinė apžiūra patalpų, statinių, aplinkinės teritorijos, transporto priemonės ar tam tikrų asmenų, siekiant surasti ir paimti ieškomus objektus, kai yra pagrindas manyti, kad ieškomas objektas yra kratos darymo vietoje.

(2) Krata atliekama, siekiant surasti turinčius reikšmės baudžiamajame procese daiktus, dokumentus, lavonus ar ieškomus asmenis.

• straipsnis. Sprendimas kratai daryti

(1) Krata daroma ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi ar teismo sprendimu. Ikiteisminio tyrimo teisėjas priima sprendimą pateikto procesą vedančiojo asmens pareiškimo ir prie jo pridėtos medžiagos pagrindu.

(2) Nutarime ar nutartyje kratai daryti nurodoma, kas, pas ką, kokioje byloje atlieka kratą ir kokie daiktai bus ieškomi ir paimami.

(3) Neatidėliotinais atvejais, kai delsiant ieškomi daiktai ar dokumentai gali būti sunaikinti, paslėpti arba sugadinti, o ieškomas asmuo gali pasislėpti, procesą vedantysis asmuo gali atlikti kratą su prokuroro sutikimu.

(4) Nutarimo, nutarties kratai daryti nereikia, atliekant asmens sulaukymą, taip pat ... (kito str. 5 dalies atveju).

(5) Apie nurodytą šio straipsnio trečioje dalyje kratą procesą vedantysis asmuo ne vėliau kaip kitą darbo dieną praneša ikiteisminio tyrimo teisėjui ir pateikia kratos protokolą bei medžiagą, pagrindžiančią kratos neatidėliotumą. Ikiteisminio tyrimo teisėjas patikrina kratos pagrįstumą ir teisėtumą. Jeigu tyrimo veiksmas nebuvo pagrįstas ar atliktas neteisėtai, ikiteisminio tyrimo teisėjas priima sprendimą apie gautų įrodymų neleistinumą ir sprendžia, kokių veiksmų turi būti imtasi dėl paimtų daiktų.

• straipsnis. Kratoje dalyvaujantys asmenys

(1) Darant kratą, turi dalyvauti buto, namo, statinio ar kitų patalpų, kuriose daroma krata, savininkas, nuomotojas, valdytojas, pilnametis jų šeimos narys ar artimas giminaitis. Jeigu atitinkamo asmens dalyvavimas neįmanomas ar toks asmuo dalyvauti vengia, krata atliekama esant vietos savivaldos atstovui.

(2) Krata juridinio asmens patalpose atliekama dalyvaujant juridinio asmens atstovui. Jeigu atitinkamo asmens dalyvavimas neįmanomas ar toks asmuo dalyvauti vengia, krata daroma kviestinio ar vietos savivaldos atstovo akivaizdoje. Prireikus kviestiniai gali būti kviečiami dalyvauti atliekant kratą ir kitais atvejais.

(3) Krata gali būti atliekama dalyvaujant įtariamajam ar kaltinamajam, jeigu ji atliekama nurodytų asmenų deklaruotoje gyvenamojoje ar darbo vietoje, išskyrus atvejus, kai tai dėl objektyvių priežasčių neįmanoma.

(4) Ieškant objektų ir tikslų juos atpažinti, dalyvauti kratoje gali būti pakviestas nukentėjusysis ar liudytojas.

(5) Asmenims, kurie yra kratos atlikimo vietoje, išaiškinama teisė dalyvauti, stebėti atliekamus veiksmus ir pareikšti pastabas dėl veiksmų.

• **straipsnis. Kratos atlikimo tvarka**

(1) Atliekantis tyrimo veiksmą asmuo kartu su esančiais asmenimis turi teisę patekti į nurodytas nutartyje patalpas, teritorijas, siekiant surasti ieškomus daiktus, dokumentus, lavoną ar asmenį. Prireikus gali būti organizuojama kratos vietos apsauga.

(2) Prieš pradėdant kratą, atliekantis tyrimo veiksmą asmuo supažindina asmenį, pas kurį krata bus atliekama, su nutartimi ar nutarimu kratai atlikti. Asmuo pasirašo apie tai nutartyje ar nutarime. Paskui atliekantis kratą pareigūnas pasiūlo asmeniui geranoriškai išduoti ieškomus objektus.

(3) Jeigu asmuo, pas kurį krata atliekama, atsisako atidaryti užrakinatas ar uždarytas patalpas ir talpyklas, pareigūnas turi teisę jas atverti, vengiant nereikalingai gadinti užraktus, duris ir kitus daiktus.

(4) Kratos metu esantiems asmenims gali būti uždrausta išeiti iš patalpos, vaikščioti, susižinoti tarpusavyje, naudotis ryšių ar kitomis informacijos perdavimo priemonėmis iki kratos pabaigos. Jeigu savo veiksmais arba dėl asmenų gausumo yra trukdoma daryti kratą, asmenys gali būti perkelti į kitas patalpas.

(5) Atliekant kratą patalpose, statiniuose ir aplinkinėse teritorijose, gali būti padaryta krata ir ten esamose transporto priemonėse, ir pas asmenis.

(6) Kratos metu yra paimami nurodyti nutartyje ar nutarime daiktai ir dokumentai, taip pat ir kiti daiktai bei dokumentai, kurie gali turėti reikšmės byloje. Aptikus civilinėje apyvartoje uždraustus daiktus, jie yra paimami nurodant protokole paėmimo priežastį.

(7) Jeigu esantys kratoje nukentėjusysis ar liudytojas atpažįsta kurį objektą, apie tai yra nurodoma protokole.

(8) Visi paimtieji daiktai ir dokumentai parodomi dalyvaujantiems asmenims ir išvardijami kratos protokole arba prie protokolo pridedama apyraše (nurodoma jų kiekis, svoris, individualios žymės, susidėvėjimas). Paimti daiktai ir dokumentai kratos vietoje turi būti kaip įmanoma supakuojami ir užantspauduojami.

(9) Jeigu procesą vedantysis asmuo davė pavedimą dalyvaujančiam kratoje ekspertui paimti aptiktus kratos metu objektus atlikti ekspertizei, kratos protokole apie tai yra užfiksuojama, nurodant objekto radimo vietą, identifikuojančius požymius, paėmimo faktą ir ekspertinę įstaigą, kurios atsakomybėn objektas perduotas.

(10) Pabaigus kratą jos vieta kiek įmanoma sutvarkoma, kaip buvo prieš kratą.

• **straipsnis. Asmens krata**

(1) Kai yra pakankamas pagrindas manyti, kad baudžiamajam procesui turintys reikšmės daiktai ar dokumentai gali būti kurio nors asmens drabužiuose, prie jo esančiuose daiktuose arba ant jo kūno ar jo erkmės, gali būti atlikta asmens krata.

(2) Asmens kratą gali daryti tik tos pačios lyties asmuo, jei būtina, pakvietus gydytoją, kuris gali būti ir kitos lyties.

• **straipsnis. Krata diplomatinės ar konsulinės atstovybės patalpose**

(1) Daryti kratas diplomatinėse ar konsulinėse atstovybėse arba patalpoje, kuri panaudojama užsienio parlamentų ar vyriausybių oficialių delegacijų ir misijų poreikiams, galima tik su atstovybės vadovo, delegacijos ar misijos prašymu ar sutikimu.

(2) Daryti kratą patalpose, kuriose gyvena užsienio valstybių diplomatinė atstovybių darbuotojai, taip pat užsienio parlamentų ar vyriausybių oficialių delegacijų ir misijų nariai, kurie, vadovaudamiesi Lietuvos tarptautinių sutarčių įsipareigojimais, turi diplomatinę imunitetą taip pat jų šeimų nariai, kaip ir jų asmens krata galima tik jų prašymu ar su jų sutikimu.

(3) Nurodytas sutikimas kratai daryti procesą vedančiojo asmens yra gaunamas tarpininkaujant Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijai.

(4) Darant kratą diplomatinė ar konsulinė atstovybių patalpose, būtinai Užsienio reikalų ministerijos atstovo dalyvavimas.

• **straipsnis. Išdavimas kratos protokolo kopijos.**

Kratos protokolo kopija išduodama asmeniui, pas kuri buvo atlikta krata, arba kitiems nurodytiems asmenims, kurie dalyvavo kratoje.

• **straipsnis. Poėmis**

Poėmis yra tyrimo veiksmas, kurio metu paimami daiktai ar dokumentai, turintys reikšmės nusikalstamai veikai tirti, ir yra žinoma, kur jie yra ar kas juos turi, ir nėra būtinybės jų ieškoti arba jie yra viešai prieinama vietoje.

• **straipsnis. Nutarimas atlikti poėmį**

(1) Poėmis yra atliekamas procesą vedančiojo asmens nutarimu.

(2) Nutarime yra nurodoma, kas, kur, pas ką, kokioje byloje ir kokie dokumentai ar daiktai bus paimami.

• **straipsnis. Poėmio tvarka**

(1) Prieš atliekant poėmį, jį atliekantis asmuo supažindina su nutarimu atlikti poėmį asmenį, pas kurį daromas šis tyrimo veiksmas. Šis asmuo nutarimą pasirašo. Paskui tyrimo veiksmą atliekantis pareigūnas pasiūlo nedelsiant išduoti paimtinus objektus.

(2) Paimti daiktai ir dokumentai aprašomi poėmio protokole.

(3) Poėmio protokolo kopija pabaigus tyrimo veiksmą yra išduodama asmeniui, pas kurį atliktas poėmis.

(4) Jeigu asmuo atsisako išduoti paimtinus daiktus ar jų nėra nurodytoje vietoje, tačiau esama pagrindo manyti, kad jie yra kitoje vietoje, nustatyta tvarka gali būti priimtas nutarimas atlikti kratą ir, siekiant surasti objektus, padaryta krata.

• **straipsnis. Daiktų ir dokumentų išdavimas sava iniciatyva**

(1) Asmenys turi teisę procesą vedančiajam asmeniui išduoti daiktus ir dokumentus, kurie, jų manymu, gali turėti reikšmės baudžiamajame procese.

(2) Išdavimo faktas fiksuojamas protokole, kuriame nurodomi daiktus ir dokumentus identifikuojantys požymiai, taip pat juos išdavusiojo asmens paaiškinimai apie objektų atsiradimo ar gavimo aplinkybes.

(3) Jeigu asmuo išduoda daiktus ar dokumentus kito tyrimo veiksmo metu, tai nurodoma atitinkamo veiksmo protokole.

(4) Jeigu paaiškėja, kad išduotas daiktas ar dokumentas nėra reikšmingas baudžiamajame procese, jis sugrąžinamas objektą išdavusiam asmeniui.

- **straipsnis. Procesą vedančiojo asmens reikalaujamų daiktų ir dokumentų išdavimas**

(1) Procesą vedantysis asmuo vietoje poėmio gali raštu iš fizinio ar juridinio asmens pareikalauti išduoti reikšmingus baudžiamajame procese daiktus ar dokumentus.

(2) Jeigu fizinis ar juridinis asmuo reikalaujamų dokumentų nurodytu terminu neišduoda, procesą vedantysis asmuo atlieka numatytus šiame Kodekse poėmį arba kratą.

(3) Juridinių asmenų vadovai procesą vedančiojo asmens reikalavimu privalo pagal savo kompetenciją atlikti dokumentinę reviziją, inventurizaciją, žinybinį ar tarnybinį patikrinimą ir nustatyti laiku pateikti dokumentus kartu su atitinkamais priedais apie reikalavimų įvykdymą.

- **straipsnis. Išsaugojimas duomenų, esančių elektroninėse informacinėse sistemose**

(1) Procesą vedantysis asmuo savo nutarimu gali pavesti elektroninės informacinės sistemos savininkui ar teisėtam valdytojui (t. y. asmeniui, kuris užtikrina tarp asmenų ryšį pasitelkęs informacines sistemas ar kuris šios paslaugos pagrindu apdoroja ar kaupia duomenis) nedelsiant be būklės pakitimų užtikrinti, kad jo valdomi ar kontroliuojami tam tikri duomenys, kurie būtini tyrimo poreikiams, bus visiškai išsaugoti ir užkirsta prie jų prieiga kitiems asmenims.

(2) Įpareigojimas išsaugoti duomenis gali būti nustatytas iki 30 dienų terminui, kuris prireikus ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimu dar gali būti pratęstas iki 30 dienų.

- **straipsnis. Atskleidimas esančių elektroninėse informacinėse sistemose išsaugotų duomenų**

Procesą vedantysis asmuo ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarimu arba su elektroninės informacinės sistemos duomenų subjekto ar teisėto valdytojo sutikimu gali pareikalauti atskleisti duomenis, kurie buvo išsaugoti informacinėse sistemose.

- **straipsnis. Ekspertizė**

Ekspertizė vadinamas procesą vedančiojo asmens pavedimu vieno ar kelių ekspertų atliekamas veiksmas, turint tikslą panaudojant specialiąsias

žinias nustatyti baudžiamajam procesui reikšmingus faktus ir aplinkybes, analizuojant pateiktus ekspertizei objektus ir apie tai pateikiant eksperto aktą.

• **straipsnis. Pagrindas skirti ekspertizę**

Ekspertizė skiriama tais atvejais, kai nustatant baudžiamajam procesui reikšmingas aplinkybes, būtina atlikti tyrimą, kuriame panaudojamos specialiosios tam tikros srities mokslo, technikos meno ar amato žinios.

• **straipsnis. Būtinoji ekspertizė**

Ekspertizė yra būtina nustatant:

- 1) mirties priežastį arba kūno sužalojimų būdą ir sunkumą;
- 2) nėštumą ar dirbtinį jo nutraukimo faktą;
- 3) lytinio nusikaltimo požymius;
- 4) asmens amžių, kai tai reikšminga baudžiamajame procese, o atitinkamų dokumentų nėra;
- 5) įtariamojo, kaltinamojo ar asmens, kurio atžvilgiu vyksta priversminių medicinos priemonių taikymo procesas, psichinę būklę, kai procesą vedančiajam asmeniui kyla pagrįstų abejonių dėl atitinkamų asmenų pakaltinamumo;
- 6) asmens galimybę atitinkamai suvokti ir įsiminti reikšmingus byloje faktus ir duoti apie juos parodymus, taip pat jo gebėjimą savarankiškai įgyvendinti savo teises ir teisėtus interesus baudžiamajame procese, jeigu dėl to kyla pagrįstų abejonių;
- 7) pinigų ir vertybinių popierių tikrumą;
- 8) narkotines, psichotropines priemones ir prekursorius;
- 9) identifikuojant mirusį asmenį, jeigu lavonas yra ekshumuotas;
- 10) ginklą, šaudmenis arba sprogstamąsias medžiagas.

• **straipsnis. Papildoma ekspertizė**

(1) Papildoma ekspertizė yra skiriama, jeigu procesą vedantysis asmuo sutinka dėl ekspertizės išvadų, tačiau esama neaiškumo ar nepakankamumo arba iškilo naujų klausimų;

(2) Papildoma ekspertizė gali būti pavedama tam pačiam ekspertui.

- **straipsnis. Pakartotinė ekspertizė**

(1) Pakartotinė ekspertizė skiriama, jeigu procesą vedančiajam asmeniui kyla abejonių dėl viso ekspertizės akto, dėl jo nepagrįstumo, esminio nepakankamumo arba esamų metodinio pobūdžio klaidų, taip pat tais atvejais kai stokojama reikiamos kvalifikacijos ar eksperto kompetencijos, arba jeigu atliekant ekspertizę, buvo padaryta esminių procesinės teisės pažeidimų;

(2) Pakartotinę ekspertizę atlikti pavedama kitam ekspertui ar ekspertų komisijai perduodant tuos pačius tyrimo objektus ir anksčiau atliktos ekspertizės aktą. Pirmesnę ekspertizę atlikęs ekspertas gali dalyvauti atliekamoje pakartotinėje ekspertizėje, tačiau nedalyvaudamas darant tyrimus.

- **straipsnis. Ekspertizė atliekama ekspertų komisijoje**

(1) Ekspertizės atlikimas ekspertų komisijoje paprastai yra pavedamas:

1) jeigu ekspertizės metu gali būti prarasta ar iš esmės pakisti tyrimo objektas, panaikinant pakartotinės ekspertizės galimybę;

2) dėl asmens identifikavimo;

3) dėl medicinos darbuotojo klaidų atliekant gydymą.

(2) Ekspertinės institucijos vadovas gali bet kurią ekspertizę pavesti atlikti ekspertų komisijai.

(3) Komisiją iš ekspertų, kurie dirba ne vienoje ekspertinėje įstaigoje, sudaroma procesą vedančiojo asmens nutarimu.

(4) Ekspertų komisijos išvada yra pasirašoma visų jos narių, o jeigu nėra vienos nuomonės, kiekvienas iš ekspertų pateikia savo išvadą.

- **straipsnis. Kompleksinė ekspertizė**

(1) Kompleksinė ekspertizė yra skiriama, kai baudžiamajame procese reikšmingiems klausimams išspręsti vienas ar keli objektai turi būti ištirti skirtingų sričių ekspertų.

(2) Kompleksinę ekspertizę atlikę ekspertai pateikia bendrą išvadą.

(3) Atskira išvada gali būti pateikta eksperto, kuris nesutinka su bendra išvada.

- **straipsnis. Nutarimas skirti ekspertizę**

(1) Nutarimą skirti ekspertizę priima procesą vedantysis asmuo arba tardymo grupės narys.

(2) Nutarime skirti ekspertizę yra nurodoma:

- 1) ekspertizės skyrimo priežastis ir pagrindas;
- 2) susijusios su tiriamuoju objektu aplinkybės;
- 3) pavedamos atlikti ekspertizės įstaiga ar eksperto vardas ir pavardė;
- 4) ekspertui iškeliamas uždavinys ir išspręstini klausimai;
- 5) perduodama ekspertui medžiaga.

(3) Atliekant asmens ekspertizę, nurodomi jo asmeniniai duomenys.

(4) Jeigu procesą vedančiojo asmens pavedimu tyrimo veiksmą atlieka ar jame dalyvauja ekspertinės įstaigos ekspertas, kuris ekspertizės tikslu paima objektus, procesą vedantysis asmuo gali pavesti ekspertizę atlikti tam pačiam ekspertui arba tai pačiai ekspertinei įstaigai, tyrimo veiksmo protokole nurodžius tokį pavedimą ir spręstinus klausimus. Prireikus procesą vedantysis asmuo gali ekspertizei iškelti papildomų klausimų ir pateikti papildomą medžiagą.

• **straipsnis. Ekspertizės atlikimas ekspertinėje įstaigoje**

(1) Skiriant ekspertizę atlikti ekspertinei įstaigai, nutarimas dėl ekspertizės, tiriamieji objektai ir būtina bylos medžiaga pateikiami ekspertinės įstaigos vadovui.

(2) Jeigu nutarime nėra nurodomas konkretus ekspertas, kuriam pavedama ekspertizė, arba kai procesą vedančiojo asmens ekspertizę atlikti pavedama ekspertinei įstaigai, kurios ekspertas dalyvavo tyrimo veiksmo ar pats ją atliko, ekspertą paskiria įstaigos vadovas ir apie tai praneša procesą vedančiajam asmeniui.

(3) Ekspertinės įstaigos vadovas neturi teisės duoti ekspertui privalomų vykdyti nurodymų, kurie gali daryti įtaką tyrimo rezultatams ir išvadų esmei, taip pat nederinant su procesą vedančiuoju asmeniu, savarankiškai reikalauoti tyrimui papildomos medžiagos, išskyrus medicininius dokumentus.

• **straipsnis. Ekspertizę atliekantis asmuo –pakviestasis ekspertas**

(1) Kai pavedama ekspertizę atlikti ekspertui, nedarbančiam ekspertinėje įstaigoje, procesą vedantysis asmuo specialistą pasirenka ir:

- 1) nustato jo asmenybę bei kompetenciją;
- 2) aiškinasi, ar nėra kliūčių, dėl kurių jis ekspertizės atlikti negalėtų;

3) ekspertui pasiunčia nutarimą skirti ekspertizę, tiriamuosius objektus ir kitą būtiną medžiagą;

4) išaiškina eksperto pareigas ir teises;

5) įspėja jį apie atsakomybę dėl atsisakymo atlikti ekspertizę ar davi-
mo melagingos išvados;

6) prireikus paaiškina ekspertizės akto surašymo tvarką.

(2) Kad expertas susipažino su nutarimu, patvirtinama jo parašu. Ten pat pažymimas eksperto pareiškimas ar pranešimas, kuriuos procesą vedantysis asmuo savo nutarimu gali atmesti.

(3) Procesą vedantysis asmuo užtikrina perdavimą ekspertui visų objektų, prireikus ir tiriamo asmens dalyvavimą atliekant ekspertizę.

(4) Pavesdamas ekspertizę, procesą vedantysis asmuo kartu įpareigo-
ja eksperto darbdavį netrukdyti atliekant ekspertizę.

• straipsnis. Ekspertizės aktas

(1) Expertas pateikia rašytinį ekspertizės aktą. Ekspertizės akte eks-
pertas nurodo:

1) savo vardą ir pavardę;

2) užimamas pareigas;

3) savo kvalifikacijos duomenis;

4) nutarimą ar pavedimą, kuriuo paskirta ekspertizė;

5) ekspertizės atlikimo datą;

6) dalyvavusius asmenis;

7) panaudotą medžiagą ir tirtų objektų įvadinius duomenis;

8) tyrime panaudotus metodiką ir gautus rezultatus;

9) argumentuotus atsakymus į užduotus klausimus arba priežastis,
dėl kurių negalima pateikti atsakymo;

10) kitas aplinkybes, kurios turi reikšmės baudžiamajame procese,
nustatytas eksperto savo iniciatyva.

(2) Jeigu į pateiktą klausimą expertas negali tvirtai ir konkrečiai at-
sakyti, galimas aiškinamo fakto tikėtinumas. Jeigu tai įmanoma moksliš-
kai pagrįsti, expertas nurodo tikėtinumo patikimumo laipsnį.

(3) Prie ekspertizės akto pridedami atvaizdai ir kiti objektai bei me-
džiaga.

• **straipsnis. Prievartos panaudojimas atliekant ekspertizę**

(1) Užtikrinant teismo psichiatrinės ar psichologinės ekspertizės atlikimą, sulaikytajam, įtariamajam ar kaltinamajam arba kai reikia atlikti ekspertizę, susijusią su kūno ištyrimu, prireikus gali būti panaudota procesinė prievarta.

(2) Prievartinė teismo psichiatrinė ar psichologinė ekspertizė liudytojui, nukentėjusiajam ar asmeniui, kurio atžvilgiu yra pradėtas baudžiamasis procesas, arba ekspertizė, susijusi su asmens kūno tyrimu, gali būti atlikta tik ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi ir tik tuo atveju, kai įrodinėtinės aplinkybės baudžiamajame procese negali būti nustatytos neatlikus tokios ekspertizės.

• **straipsnis. Pranešimas apie negalėjimą pateikti eksperto išvadą**

Jeigu iki tyrimo pradžios ekspertas įsitikina, kad negalės atsakyti į nutarime pateiktus klausimus dėl to, jog neturi atitinkamų specialių žinių ar atitinkamos tyrimo metodikos, arba nepakanka tiriamųjų objektų ar jie nekokybiški, taip pat dėl kitų esminių priežasčių, ekspertas apie tai surašo motyvuotą pranešimą, kurį pasiunčia procesą vedančiajam asmeniui.

• **straipsnis. Pavyzdžiai, būtini lyginamajam tyrimui**

Siekiant užtikrinti eksperto galimybę atsakyti į pateiktus klausimus, procesą vedantysis asmuo gali paimti ar pavesti ekspertui paimti būtinus lyginamajam tyrimui pavyzdžius, atspindinčius tiriamo objekto požymius ir ypatumus.

• **straipsnis. Asmenys, iš kurių imami pavyzdžiai lyginamajam tyrimui**

(1) Pavyzdžiai lyginamajam tyrimui gali būti paimti iš sulaikytojo, įtariamojo, kaltinamojo arba asmens, kurio atžvilgiu vedamas baudžiamasis procesas dėl priverčiamųjų medicinos pobūdžio priemonių skyrimo.

(2) Kad būtų galima nustatyti, ar pėdsakai atsirado ant daiktų (objektų) arba iškilo kokios nors reikšmingos baudžiamajam procesui aplinkybės dėl kitų asmenų poveikio, pavyzdžiai gali būti paimti iš nurodytų asmenų ir po nukentėjusiojo ar liudytojo apklausos.

- **straipsnis. Pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimo tvarka**

(1) Reikalingus lyginamajam tyrimui pavyzdžius gali paimti procesą vedantysis asmuo arba jo pavedimu ekspertas.

(2) Jeigu pavyzdžiai lyginamajam tyrimui paimami iš asmens su šio sutikimu, tai įforminama protokolu nustatyta tvarka.

(3) Jeigu pavyzdžiai lyginamajam tyrimui paimami ne iš asmens, tai įforminama atskiru tyrimo veiksmu. Tai gali būti padaryta atliekant kitą tyrimo veiksmą, tačiau pavyzdžių paėmimą būtina užfiksuoti atitinkamo tyrimo veiksmo protokole.

- **straipsnis. Pavyzdžių lyginamajam tyrimui paėmimo tvarka panaudojant procesinę prievartą**

(1) Sulaikytasis, įtariamasis ir kaltinamasis privalo paklusti paimant iš jų pavyzdžius lyginamajam tyrimui, o iš asmens, kurio atžvilgiu pradėtas priverstinių medicininio pobūdžio taikymo baudžiamasis procesas, taip pat iš nukentėjusiojo ar liudytojo pavyzdžiai gali būti paimti per prievartą ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi.

(2) Neatidėliotinais atvejais, kai delsiant pavyzdžiai lyginamajam tyrimui gali būti sunaikinti arba sugadinti, procesą vedantysis asmuo su prokuroro sutikimu gali juos paimti panaudojant procesinę prievartą. Apie tai procesą vedantysis asmuo ne vėliau kaip kitą darbo dieną praneša ikiteisminio tyrimo teisėjui ir pateikia tyrimo veiksmo protokolą bei medžiagą, pagrindžiančią veiksmo būtinumą ir neatidėliotumą. Ikiteisminio tyrimo teisėjas patikrina atlikto veiksmo pagrįstumą ir teisėtumą.

? skirsnis. Neviešo pobūdžio tyrimo veiksmai

- **straipsnis. Neviešo pobūdžio tyrimo veiksmo atlikimo tvarka**

(1) Nurodyti šiame skyriuje neviešo pobūdžio veiksmai yra atliekami, nustatant įrodinėtinas aplinkybes baudžiamajame procese, kai faktiniai duomenys renkami neinformuojant į baudžiamąjį procesą įtrauktų asmenų ar asmenų, kurie tokius duomenis galėtų pateikti.

(2) Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties pagrindu neviešo pobūdžio veiksmai atliekami procesą vedančiojo asmens arba jo pavedimu įstaigų ir institucijų. Neviešo pobūdžio veiksmus galima atlikti tik tiriant labai sunkius ir sunkius nusikaltimus.

• **straipsnis. Gauta atliekant neviešo pobūdžio veiksmus informacija**

(1) Atliekant neviešo pobūdžio tyrimo veiksmus, fiksuojama tik gautama informacija dėl labai sunkių, sunkių ir apysunkių nusikaltimų, ji:

1) būtina nustatant aplinkybes, kurios įrodinėtinos baudžiamajame procese;

2) nurodo kitą nusikaltimą ar jo padarymo aplinkybes;

3) būtina siekiant nedelsiant užkirsti kelią iškilusiam pavojui visuomenės saugumui.

(2) Procesą vedantysis asmuo, jo įtraukti asmenys, taip pat prokuroras ir ikiteisminio tyrimo teisėjas, vykdamas neviešo pobūdžio veiksmų kontrolę, turi imtis visų priemonių, kad nebūtų renkama ir panaudojama informacija kitais tikslais, nei šio straipsnio pirmojoje dalyje nurodyta.

• **straipsnis. Leidimas atlikti neviešo pobūdžio veiksmus**

(1) Neviešo pobūdžio veiksmai gali būti atliekami tik ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties pagrindu.

(2) Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties nereikia, kai neviešo pobūdžio tyrimo veiksmas atliekamas su visų asmenų, kurie veiksmo atlikimo momentu dirba ar gyvena viešai neprieinamoje vietoje, sutikimu.

(3) Šio skyriaus samprata „viešai neprieinama vieta“ laikoma vieta, į kurią neįmanoma patekti arba joje būti be savininko, valdytojo ar vartotojo sutikimo.

(4) Neatidėliotinais atvejais procesą vedantysis asmuo su prokuroro sutikimu gali pradėti neviešo pobūdžio veiksmą ir ne vėliau, kaip kitą darbo dieną gauti ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartį.

• **straipsnis. Nutartis atlikti neviešo pobūdžio tyrimo veiksmą**

(1) Ikiteisminio tyrimo teisėjas priima nutartį atlikti neviešo pobūdžio tyrimo veiksmą išnagrinėjęs procesą vedančiojo asmens motyvuotą pareiškimą ir baudžiamosios bylos medžiagą.

(2) Nutartyje nurodomas neviešo pobūdžio tyrimo veiksmas, institucija ar asmenys, kuriems pavedamas to veiksmo atlikimas, tikslai ir veiksmo atlikimo trukmė, taip pat visos kitos aplinkybės, turinčios reikšmės užtikrinant veiksmo atlikimą.

(3) Neviešo pobūdžio tyrimo veiksmo atlikimas viešai neprieinamoje vietoje negali tęstis ilgiau nei 30 dienų. Ikiteisminio tyrimo teisėjas gali šį terminą pratęsti, jeigu tam yra pagrindas.

• **straipsnis. Pažeidimo gaunant leidimą pasekmės**

(1) Jeigu procesą vedantysis asmuo nesilaiko šiame skyriuje nustatytos leidimo gavimo tvarkos, gauti dėl neviešo pobūdžio veiksmo įrodymai negali būti panaudoti įrodinėjimo procese.

(2) Jeigu neviešo pobūdžio veiksmas buvo pradėtas pasinaudojant viešai neprieinamos vietos procedūra, ikiteisminio tyrimo teisėjas priima sprendimą dėl veiksmo pradėjimo pagrįstumo, taip pat dėl būtinumo veiksmą tęsti. Jeigu veiksmo atlikimas buvo nepagrįstas ir neteisėtas, teisėjas nusprendžia apie gautų įrodymų leistinumą ir ką daryti su paimitais daiktais.

• **straipsnis. Neviešo pobūdžio veiksmų rūšys**

(1) Vadovaujantis šio skyriaus nuostatomis, atliekami neviešo pobūdžio veiksmai:

- 1) legalios korespondencijos kontrolė;
- 2) ryšio priemonių kontrolė;
- 3) elektroninėse informacinėse sistemose esančių duomenų kontrolė;
- 4) transliuojamų duomenų turinio kontrolė;
- 5) vietovės ar asmens garso kontrolė;
- 6) vietovės vaizdo kontrolė;
- 7) asmens stebėjimas ir sekimas;
- 8) objekto stebėjimas;
- 9) specialus tyrimo eksperimentas;
- 10) būtinų lyginamajam tyrimui pavyzdžių paėmimas specialiu būdu;
- 11) nusikalstamos veiklos kontrolė;

(2) Atliekant pirmoje straipsnio dalyje nurodytus veiksmus ar siekiant įrengti jiems atlikti būtinas technines priemones, leidžiama slapta patekti į viešai neprieinamą vietą, jeigu tam yra gautas ikiteisminio tyrimo teisėjo leidimas.

• **straipsnis. Neviešo pobūdžio veiksmų fiksavimas**

(1) Procesą vedantysis asmuo, savarankiškai atlikdamas neviešo pobūdžio veiksmą pats surašo protokolą.

(2) Jeigu neviešo pobūdžio veiksmas atliekamas specializuotos valstybinės institucijos, jos atstovas surašo ataskaitą ir kartu su gauta veiksmo atlikimo metu medžiaga pateikia procesą vedančiajam asmeniui.

(3) Jeigu neviešo pobūdžio veiksmą procesą vedančiojo asmens pavedimu atlieka kitas asmuo, jis pateikia raštišką ataskaitą ir kartu su šiuo veiksmu gauta medžiaga pateikia procesą vedančiajam asmeniui.

(4) Atliekantis neviešą tyrimo veiksmą asmuo, pasitelkęs technines priemones, stengiasi, kad būtų užfiksuoti visi tyrimą dominantys faktai.

(5) Apie duomenis, kurie nurodo kitą nusikalstamą veiką ar jo padarymo aplinkybes, procesą vedantysis asmuo informuoja instituciją, kuriai priklauso tokios veikos žinybingumas.

(6) Apie duomenis, kurie reikalauja nedelsiant užkirsti kelią iškilusiam esminiam pavojui visuomenės saugumui, procesą vedantysis asmuo tučtuojau praneša valstybės saugumo institucijai.

• straipsnis. Korespondencijos kontrolė

(1) Pašto įstaigos arba siuntų pristatymo paslaugą teikiantys asmenys perduotų jų atsakomybėn siuntų kontrolę atlieka nežinant siuntėjui ir gavėjui ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties pagrindu, jeigu yra duomenų manyti, kad siuntos turi ar gali turėti faktinių duomenų, kurie yra privalomi įrodinėjant tam tikras aplinkybes, ir be šio veiksmo gauti būtinus duomenis neįmanoma ar sunku.

(2) Pašto įstaigos arba siuntų pristatymo paslaugą teikiantys asmenys informuoja nutartyje nurodytą asmenį apie jų žinioje esančią kontroliuojamą siuntą. Pareigūnas nedelsdamas, tačiau ne vėliau kaip per 48 valandas nuo informacijos gavimo momento, susipažįsta su siuntos turiniu ir priima sprendimą dėl siuntos paėmimo ar išsiuntimo nurodytu adresu, padarius kopiją, nufotografavus arba kitaip užfiksavus siuntos turinį arba to nedarius. Visais atvejais pareigūnas, dalyvaujant siuntų pristatymo atstovui, surašo siuntos apžiūros protokolą.

(3) Siunta paimama tik tuo atveju, jeigu yra pagrindas manyti, kad įrodinėjimo procese originalas bus reikšmingesnis nei kopija ar vizualus fiksavimas.

(4) Jeigu siunta paimama arba ji perduodama adresatui iš esmės vėluojant, jis informuojamas apie vėlavimo priežastis ir kontrolės pagrindą, kiek įmanoma nepakenkiant baudžiamojo proceso interesams.

- **straipsnis. Ryšio priemonių kontrolė**

(1) Telefono ar kitų ryšio priemonių kontrolė, nežinant pokalbio dalyviams ar informacijos siuntėjui ir gavėjui, vykdoma priėmus ikiteisminio tyrimo teisėjui nutartį, jeigu yra pagrindas manyti, kad pokalbis ar perduota informacija gali būti susijusi su duomenimis apie faktus, kurie įeina į įrodinėtinų aplinkybių sąrašą, ir neatlikus šio veiksmo negalima gauti būtinų duomenų.

(2) Telefono ar kitų ryšio priemonių kontrolė, raštu sutinkant pokalbio dalyviui, siuntėjui ar informacijos gavėjui, gali būti vykdoma, jeigu yra pagrindas manyti, kad prieš šį asmenį ar jo artimuosius gali būti taikoma nusikalstama veika ar šis asmuo yra ar gali būti įtrauktas į nusikalstamą veiką.

- **straipsnis. Kontroliavimas duomenų, kurie yra elektroninėse informacinėse sistemose**

(1) Informacinės sistemos (ar jos dalies) kontrolė, joje sukauptų duomenų aplinkos paieška ir prieiga prie jos, taip pat jos fiksavimas (toliau informacinės sistemos duomenų kontrolė), nežinant šios sistemos ar duomenų savininkui, valdytojui ar laikytojui, atliekamas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, jeigu yra pagrindas manyti, kad esanti sistemoje konkreti informacija gali turėti duomenų apie faktus, įeinančius į įrodinėtinų aplinkybių sąrašą.

(2) Jeigu esama pagrindo manyti, kad ieškomi duomenys (informacija) yra saugomi kitoje Lietuvos teritorijoje esančioje sistemoje, prie kurios gali būti autorizuota prieiga panaudojant sistemą, paminėtą ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartyje, nauja nutartis nereikalinga.

(3) Prieš pradėdant tyrimo veiksmą, procesą vedantysis asmuo iš asmens, išmanančio sistemos darbą ar atliekančio pareigas, susijusias su perduodamų duomenų apdorojimu, išsaugojimu, arba užtikrinančio duomenų perdavimą (toliau sistemos atsakingas darbuotojas), gali pareikalauti pateikti būtiną informaciją, taip pat šį asmenį įspėja dėl tyrimo paslapties nepaviešinimo.

(4) Atliekant informacinės sistemos duomenų kontrolę, procesą vedančiojo asmens pavedimu atsakingas sistemos darbuotojas privalo perimti ar kitu būdu užtikrinti sistemą (jos dalį, sukauptų duomenų aplinką), parengti duomenų kopijas, išsaugoti nepakeistus duomenis, užtikrinti esamų siste-

moje išteklių visumą, užtikrinti kontroliuojamų duomenų neprieinamumą kitiems vartotojams arba uždrausti jiems atlikti kitus veiksmus.

• **straipsnis. Transliuojamų duomenų turinio kontrolė**

Transliuojamų informacinėmis techninėmis sistemomis, panaudojant Lietuvoje esančias ryšio priemones (toliau transliuojamų duomenų kontrolė), duomenų perėmimas, rinkimas ar įrašymas, nežinant šios sistemos duomenų savininkui, valdytojui ar laikytojui, atliekamas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, jeigu yra pagrindas manyti, kad esanti sistemoje konkreti informacija gali turėti duomenų apie faktus, įeinančius į įrodinėtinų aplinkybių sąrašą.

• **straipsnis. Vietovės garso ar vaizdo kontrolė**

Viešai neprieinamos vietovės garso ar vaizdo kontrolė, nežinant savininkui, valdytojui ar lankytojui, atliekama ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, jei yra pagrindas manyti, kad toje vietoje vykstantys pokalbiai, kiti garsai ar įvykiai gali būti susiję su duomenimis apie faktus, įeinančius į įrodinėtinų aplinkybių sąrašą. Viešai neprieinamos vietovės garso ar vaizdo kontrolė atliekama tik tokiais atvejais, kai neatliekant šio veiksmo, nėra kitų galimybių gauti būtinus duomenis.

• **straipsnis. Asmens pokalbių kontrolė**

(1) Nežinant asmeniui, jo pokalbių kontrolė atliekama ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, jei yra pagrindas manyti, kad vykstantys pokalbiai ar kiti garsai gali būti susiję su duomenimis apie faktus, įeinančius į įrodinėtinų aplinkybių sąrašą, ir neatliekant šio veiksmo, nėra kitų galimybių gauti būtinus duomenis.

(2) Asmens pokalbių kontrolė, gavus jo paties raštišką sutikimą, atliekama procesą vedančiojo asmens nutarimu, jeigu yra pagrindas manyti, kad prieš šį asmenį ar jo artimuosius gali būti nukreipta nusikalstama veika ar šis asmuo yra ar gali būti įtrauktas į nusikalstamos veikos padarymą.

• **straipsnis. Asmens stebėjimas ir sekimas**

(2) Kai asmuo nežino, jis stebimas ir sekamas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, jeigu yra pagrindas manyti, kad asmens elgesys arba jo

kontaktai su kitais asmenimis gali turėti duomenų apie faktus, įeinančius į įrodinėtinų aplinkybių sąrašą.

(3) Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartyje nurodoma, ar suteikiama teisė stebėti ir sekti kitus asmenis, kontaktuojančius su stebimu asmeniu iki 48 val. laikotarpį. Jei būtina, šis terminas gali būti pratęstas.

- **straipsnis. Daikto ar vietovės stebėjimas**

Daikto ar vietovės stebima ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, jeigu yra pagrindas manyti, kad stebint gali būti gauta duomenų apie faktus, įeinančius į įrodinėtinų aplinkybių sąrašą.

- **straipsnis. Specialus tyrimo eksperimentas**

(1) Specialus tyrimo eksperimentas atliekamas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, jeigu yra pagrindas manyti, kad:

1) anksčiau padaręs nusikalstamą veiką asmuo rengiasi padaryti ar jau pradėjo atlikti nusikalstamus veiksmus;

2) konkreti nusikalstama veika gali būti užkardyta pradėto baudžiamojo proceso pagrindu;

3) atliekant eksperimentą, gali būti duomenų apie faktus, įeinančius į įrodinėtinų aplinkybių sąrašą, ir be šio veiksmo kitų galimybių gauti būtinus duomenis nėra.

(2) Atliekant specialų eksperimentą, sukurama asmeniui įprasta kasdienė situacija ar aplinkybės, padedančios nustatyti nusikaltimo sumanymą, ir šiomis aplinkybėmis yra fiksuojami asmens veiksmai.

(3) Draudžiama provokuoti asmens veiksmus, taip pat jį paveikti prievarta, bauginti, šantažuoti arba pasinaudoti jo bejėgiška būkle.

(4) Jeigu specialus tyrimo eksperimentas pasibaigia akivaizdžiu nusikalstamos veikos fiksavimu, apie tai, dalyvaujant tikrinamajam asmeniui, surašomas protokolą.

- **straipsnis. Palyginamųjų pavyzdžių gavimas specialiu būdu**

(1) Jeigu proceso interesai reikalauja neatskleisti asmeniui įtarimų dėl jo dalyvavimo darant nusikalstamą veiką, palyginamųjų pavyzdžių gavimas specialiu būdu atliekamas remiantis ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, apie tai asmenį neinformuojant.

(2) Pavyzdžiai, kurie gali būti gauti pakartotinai ir turėti įrodymo reikšmę, paimami viešai, kai išnyksta poreikis slėpti tyrimo faktą.

• **straipsnis. Nusikalstamos veikos kontrolė**

(1) Jeigu yra nustatytas atskiras vienos nusikalstamos veikos epizodas arba tarpusavyje susietos nusikalstamos veikos, tačiau staigiai užkardant veiką būtų prarasta galimybė užkirsti kelią kitai nusikalstamai veikai arba nustatyti visus į ją įtrauktus asmenis, ypač jos organizatorius ar užsakovus, arba visą veikos sumanymą, ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties pagrindu gali būti vykdoma nusikalstamos veikos kontrolė.

(2) Atidėti nusikalstamos veikos užkardymą veikos kontrolės tikslu neleistina, jeigu neužtikrinama galimybė išvengti:

- 1) pavojaus žmonių sveikatai ar gyvybei;
- 2) daugelio žmonių gyvybei pavojingų medžiagų išplitimo;
- 3) pabėgti pavojingiems nusikaltėliams;
- 4) ekologinės katastrofos ar nebegrįžtamo turto praradimo.

(3) Jeigu siekiant kontroliuoti nusikalstamą veiką būtina atlikti kitus neviešo pobūdžio veiksmus, leidimas jiems yra gaunamas bendra nustatyta tvarka.

(4) Kontrolę vykdančys asmenys procesą vedančiajam asmeniui pateikia ataskaitas apie specialaus veiksmo atlikimą ne rečiau, nei tai nustatyta nutartyje.

• **straipsnis. Neviešo pobūdžio tyrimo veiksmų užtikrinimo priemonės**

(1) Užtikrinant specialių tyrimo veiksmų atlikimą, įtraukti į procesą pareigūnai ir asmenys gali panaudoti iš anksto parengtus duomenis ir dokumentus, anksčiau specialiai įsteigtas įstaigas ir įmones, daiktų ir medžiagų imitacijas, specialiai parengtas technines priemones, taip pat imituoti dalyvavimą nusikalstamoje veikoje ar padėjimą bendrininkavimo forma.

(2) Imituojant nusikalstamą veiką, draudžiama kelti pavojų gyvybei, padaryti kokių nors nuostolių, jeigu tai nėra būtina atskleidžiant sunkesnę ar pavojingesnę nusikaltimą.

(3) Už šio straipsnio pirmoje dalyje nurodytų priemonių panaudojimą jų neribojant asmeniui atsakomybė taikoma bendra tvarka.

- **straipsnis. Neviešo pobūdžio veiksmų rezultatų panaudojimas įrodinėjant**

(1) Neviešo pobūdžio tyrimo veiksmų protokolai, ataskaitos, garso ar vaizdo įrašai, fotografijos, kiti užfiksuoti techninėmis priemonėmis, paimiti daiktai ir dokumentai, jų kopijos panaudojami įrodinėjimo procese tokiu pat būdu, kaip ir kitų tyrimo veiksmų rezultatai.

(2) Jeigu įrodinėjant panaudojami slapta užfiksuoti pasisakymai ar kurio nors asmens veiksmai, šis asmuo būtinai turi būti apie tai apklaustas.

(3) Jeigu neviešo pobūdžio veiksmas atliktas nesilaikant leidimo gavimo taisyklių, gauti duomenys negali būti panaudojami įrodinėjimo procese.

- **straipsnis. Neviešo pobūdžio veiksmų rezultatų panaudojimas kitais tikslais**

(1) Įrodymai, gauti panaudojant neviešo pobūdžio tyrimo veiksmus, yra panaudojami išimtinai tik tame baudžiamajame procese, kuriame jie buvo atliekami. Jeigu gauti duomenys apie faktus nurodo kitos nusikalstamos veikos padarymą ar kitoje byloje įrodinėtinas aplinkybes, jie gali būti panaudoti kitame procese tik su prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo sutikimu, kuris užtikrino neviešo pobūdžio veiksmo priežiūrą. Šis apribojimas netaikomas, kai jie panaudojami kaip išteisinantys įrodymai kitame baudžiamajame procese.

(2) Ikiteisminio tyrimo teisėjo arba prokuroro sprendimo nereikia, kai neviešo pobūdžio veiksmiais gauti duomenys yra panaudojami užkertant kelią esminiam pavojui visuomenės saugumui.

- **straipsnis. Susipažinimas su ne pridėta prie baudžiamosios bylos medžiaga**

(1) Ataskaitos apie neviešo pobūdžio tyrimo veiksmus, taip pat techninėmis priemonėmis užfiksuota medžiaga, kuriuos procesą vedantysis asmuo pripažino kaip neturinčius įrodomosios reikšmės baudžiamajame procese, nėra pridedami prie baudžiamosios bylos ir yra saugomi įstaigoje, kurioje užbaigtas ikiteisminis procesas.

(2) Įtrauktas į baudžiamąjį procesą asmuo, kuris turi susipažinimo su byla teisę, pasibaigus ikiteisminiam tyrimui, gali paduoti prokurorui pareiškimą arba ikiteisminio tyrimo teisėjui prašymą apie supažindinimą su ne pridėta medžiaga.

(3) Prokuroras arba ikiteisminio tyrimo teisėjas įvertina prašymą, įskaitant galimą medžiagos baudžiamajame procese reikšmę ir padarytus žmogaus teisių apribojimus, ir gali neleisti susipažinti su neprisidėta medžiaga, kai kyla pavojus kurio nors įtraukto į baudžiamąjį procesą asmens gyvybei, sveikatai ar saugomiems įstatymo jo interesams, arba jei tai yra susiję su trečiųjų asmenų asmeninio gyvenimo paslaptimi.

(4) Įtrauktas į baudžiamąjį procesą asmuo, kurį prokuroras ar ikiteisminio tyrimo teisėjas supažindino su neprisidėta prie baudžiamosios bylos medžiaga, gali procesą vedančiajam asmeniui pareikšti prašymą pridėti medžiagą prie bylos. Šis prašymas yra nagrinėjamas tokia pat tvarka, kaip ir kiti prašymai, pareikšti pabaigus tyrimą.

(5) Jeigu prašymas leisti susipažinti su neprisidėta prie bylos neviešo pobūdžio veiksmų medžiaga pareiškiamas teisminio bylos nagrinėjimo metu, sprendimą priima tos pačios sudėties teismas, kai susipažįsta su prašymu ir bylos medžiaga, jei reikia, paklausę pareiškėjo ir prokuroro paaiškinimų.

• **straipsnis. Veiksmai dėl neviešo pobūdžio veiksmais gautų rezultatų, neturinčių baudžiamajame procese įrodomosios reikšmės**

(1) Sprendimą dėl veiksmų su ataskaitomis, garso ir vaizdo įrašais, fotografijomis, kita medžiaga, užfiksuota panaudojant technikos priemones, paimtais daiktais ir dokumentais, jų kopijomis, jeigu procesą vedantis asmuo pripažino, kad jie baudžiamajame procese neturi įrodomosios reikšmės, priima ikiteisminio tyrimo teisėjas.

(2) Paimti dokumentai ir daiktai, jeigu tik tai galima, sugrąžinami jų savininkams ir jie informuojami apie neviešo pobūdžio veiksmus tiek, kiek jie šiuose su tais asmenimis susiję.

(3) Ataskaitos, kopijos, medžiaga, užfiksuoti panaudojant technikos priemonės, sunaikinama, jeigu yra nustatyta, kad jie baudžiamajame procese neturi įrodomosios reikšmės.

(4) Baudžiamuosiuose procesuose, kuriuose nenustatyti trauktini baudžiamojon atsakomybėn asmenys, sprendimas dėl veiksmų su nurodyta šiame straipsnyje medžiaga turi būti priimtas ne anksčiau kaip po šešių mėnesių pabaigus neviešo pobūdžio tyrimo veiksmus.

(5) Sprendimas apie veiksmus su tokia medžiaga nutrauktuose baudžiamuosiuose procesuose gali būti priimtas pasibaigus nutarimo apskundimo terminui.

(6) Baudžiamuosiuose procesuose, pasiųstuose teismui nagrinėti, sprendimas dėl veiksmų su minėta medžiaga yra priimamas įsigaliojus teismo sprendimui.

• **straipsnis. Priemonės apsaugant baudžiamajame procese informaciją**

(1) Duomenys apie neviešo pobūdžio tyrimo veiksmo panaudojimą iki jo pabaigos yra neskelbtini tyrimo duomenys, už jų paskelbimą pareigūnai ir asmenys, atsakingi už jų atlikimą, atsako pagal įstatymą. Gynėjas, turintis teisę nuo kaltinimo pareiškimo momento susipažinti su visos baudžiamosios bylos medžiaga, nesusipažįsta su dokumentais, susijusiais su neviešo pobūdžio tyrimo veiksmu, iki veiksmas nebus baigtas.

(2) Procesą vedantysis asmuo panaudoja visas įstatymo numatytas priemones, kad būtų apribota paviešinimo grėsmė duomenims, gautiems neviešo tyrimo veiksmo būdu ir turintiems įrodomąją reikšmę baudžiamajame procese, jeigu jie susiję su privataus asmens gyvenimo paslaptimi arba su įstatymu saugoma riboto naudojimo informacija.

(3) Kopijuoti medžiagą, kuri gauta panaudojant neviešo pobūdžio tyrimo veiksmus, galima tik išimtiniais, įstatymo numatytais atvejais, įrašant apie tai atitinkamo veiksmo protokole.

• **straipsnis. Priemonės apsaugant informaciją, kuri nepridėta prie baudžiamosios bylos**

(1) Neviešo pobūdžio tyrimo veiksmo metodai, būdai ir priemonės, taip pat atliekant veiksmą gauti duomenys, kurie neturi įrodomosios reikšmės baudžiamajame procese, kuriame toks veiksmas atliktas, arba kurių kitame baudžiamajame procese neleidžiama, arba kurie nėra būtini, kad būtų galima nedelsiant užkirsti kelią esminiam pavojui visuomenės saugumui, yra valstybės ar tyrimo paslaptis, už kurios paviešinimą asmenys atsako pagal įstatymą.

(2) Procesą vedantysis asmuo įspėja asmenis, įtrauktus į neviešo pobūdžio tyrimo veiksmų atlikimą, apie pirmoje šio straipsnio dalyje pa-

minėtą atsakomybę. Jeigu atlikti neviešo pobūdžio tyrimo veiksmą yra asmens profesinė pareiga, įspėjimą užtikrina jo darbdavys.

(3) Prokuroras ir ikiteisminio tyrimo teisėjas apie atsakomybę įspėja asmenis, kurie supažindinti su neprisidėta prie baudžiamosios bylos medžiaga.

(4) Priimant sprendimą apie veiksmus su neprisidėta prie baudžiamosios bylos medžiaga, prokuroras ir ikiteisminio tyrimo teisėjas patikrina, ar visi asmenys yra įspėti ir ar atliktos visos priemonės užkertant kelią, kad informacija nebūtų nepateisinamai paviešinta, ir nurodo, jog būtina pašalinti trūkumus.

? skirsnis. Veiksmai su daiktiniais įrodymais ir dokumentais

• straipsnis. Pridėjimas prie bylos daiktinių įrodymų ir dokumentų

(1) Tyrimo veiksmų metu gauti daiktai ir dokumentai, jeigu yra pagrindas manyti, kad tolesniame baudžiamajame procese jie gali turėti įrodomąją reikšmę, procesą vedančiojo asmens yra apžiūrėti ir registruojami esančiame baudžiamojoje byloje daiktinių įrodymų ir daiktų sąrašė.

(2) Daiktai ir dokumentai, gauti atliekant tyrimo veiksmus, tačiau tolesniame procese nustačius, kad jie įrodomosios reikšmės baudžiamajame procese neturi, nedelsiant ir pasirašytinai grąžinami savininkui ar teisėtam valdytojui arba priimamas sprendimas apie įstatymu numatytą kitą veiksmą ir tai pažymima daiktinių įrodymų bei daiktų sąrašė.

(3) Dokumentų originalai, saugomi Valstybinio archyvo fonduose, tyrimo veiksmais paimami tik tuomet, kai reikia atlikti dokumentų technines ar rašysenos ekspertizes, o kitais atvejais pridedamos patvirtintos kopijos.

• straipsnis. Daiktinių įrodymų ir dokumentų sąrašas

Daiktinių įrodymų ir dokumentų sąrašė procesą vedantis asmuo nurodo:

- 1) daiktinio įrodymo ar dokumento pavadinimą;
- 2) jo gavimo datą ir tyrimo veiksmo, kuri atliekant jis gautas;
- 3) laikymo vietą;
- 4) datą ir galutinio su daiktiniu įrodymu ar dokumentu veiksmą.

- **straipsnis. Daiktinių įrodymų laikymas**

(1) Daiktiniai įrodymai, kurie negali būti laikomi su kita bylos medžiaga, saugomi specialiai tam tikslui skirtoje patalpoje. Jeigu tokios sąlygos nėra, jie gali būti laikomi Vyriausybės nutarimais apibrėžtomis sąlygomis ir vietose iki galutinio sprendimo dėl tam tikrų daiktų.

(2) Jeigu daiktai yra būtini savininkui ar teisėtam valdytojui, siekiant teisėtų tikslų, jie gali būti perduoti visam laikui arba laikinai, jeigu tai nebus žalinga tolesniam baudžiamajam procesui.

(3) Pinigai, vertybiniai popieriai, juvelyriniai dirbiniai, brangūs metalai ir brangakmeniai, nuodingos, narkotinės ir psichotropinės medžiagos, prekursoriai, radioaktyvios ir kitos strateginės paskirties medžiagos, taip pat ginklai, šaudmenys ir sprogstamosios medžiagos, jeigu šie daiktai turi įrodymų reikšmę, perduodami saugoti specialiose Vyriausybės nustatytoje įstaigose.

(4) Perduodant bylos medžiagą kitam procesą vedančiajam asmeniui, daiktiniai įrodymai gali būti palikti saugoti toje pačioje vietoje, į kurią buvo jie perduoti buvusio procesą vedančiojo asmens.

- **straipsnis. Dokumentų saugojimas**

(1) Dokumentų originalai, atlikus su jais būtinus tyrimo veiksmus, nedelsiant turi būti sugrąžinti savininkui ar teisėtam valdytojui, o prie bylos pridedamos jų kopijos.

(2) Jeigu dokumentų originalų sugrąžinimas jų savininkui ar teisėtam valdytojui gali sukelti neigiamas pasekmes tolesniam baudžiamajam procesui, kai esama pagrįsto įtarimo, kad sugrąžinti jie gali būti panaudoti neteisėtiems veiksams atlikti, dokumentų savininkui ar teisėtam valdytojui yra atiduodamos dokumentų kopijos, o dokumentų originalai pridedami prie bylos ir saugomi kartu su byla per visą saugojimo terminą.

- **straipsnis. Daiktinių įrodymų ir dokumentų saugojimo terminai**

(1) Daiktiniai įrodymai ir dokumentai yra laikomi, iki įsigalioja teismo nuosprendis arba pasibaigia nutarimo nutraukti baudžiamąjį procesą apskundimo terminas.

(2) Jeigu dėl paimto daikto teisės vyksta ginčas civiline procesine tvarka, daiktai ir dokumentai saugomi, iki įsigalios sprendimas dėl to arba iki ieškinio senaties termino sukakties.

(3) Daiktiniai įrodymai, kurių ilgą laiką saugoti negalima ir kurie negali būti sugrąžinti savininkui ar teisėtam valdytojui arba ilgalaikis saugojimas gali būti valstybei nuostolingas, procesą vedančiojo asmens nutarimu perduodami realizuoti ar sunaikinti Vyriausybės nustatyta tvarka.

(4) Šio straipsnio trečioje dalyje nurodytas procesą vedančiojo asmens nutarimas ikiteisminiame procese gali būti apskūstas nustatyta tvarka ikiteisminio tyrimo teisėjui.

• **straipsnis. Galutiniai veiksmai atliekami su daiktiniais įrodymais ir dokumentais**

(1) Nuosprendyje arba nutarime nutraukti baudžiamąjį procesą yra nurodoma, kokie veiksmai yra atliekami dėl daiktinių įrodymų ar dokumentų, būtent:

1) daiktai, dokumentai ir vertybės grąžinami savininkui ar teisėtam valdytojui;

2) nusikalstamos veikos įrankiai, priklausantys įtariamajam ar kaltinamajam, yra sunaikinami;

3) vertybės, daiktai ir dokumentai, įgyti nusikalstamu būdu, konfiskuojami;

4) apyvartoje uždrausti daiktai perduodami į atitinkamas įstaigas arba sunaikinami;

5) neturintys vertės daiktai suinteresuotų asmenų prašymu perduodami jiems arba sunaikinti.

(2) Jeigu daiktinis įrodymas turi būti grąžintas savininkui ar teisėtam valdytojui, tačiau to padaryti neįmanoma, savininkui atlyginama atiduodant tos pačios rūšies ir kokybės daiktą arba sumokama grąžinimo metu buvusi jo vertė.

X skyrius. Procesinės prievartos priemonės ir sankcijos

? skirsnis. Prievartos taikymo bendrosios nuostatos

• **straipsnis. Procesinės prievartos priemonių taikymo pagrindas**

(1) Procesinės prievartos taikymo pagrindas yra asmens priešinimasis konkrečiame procese, siekiant baudžiamajam procesui keliamų tikslų

arba atliekant tam tikrą procesinį veiksma, ar netinkamas nustatytų pareigų vykdymas.

(2) Kardomoji priemonė kaip procesinės prievartos rūšis skiriama įtariamajam arba kaltinamajam, jeigu yra pagrindas manyti, kad jis toliau tęs nusikalstamą veiklą, slėpsis nuo tyrimo ir teismo ar trukdys procesui.

(3) Priimdamas nuosprendį teismas gali taikyti kaltinamajam kardomąją priemonę, jeigu yra pagrindas manyti, kad jis vengs vykdyti nuosprendį.

• **straipsnis. Procesinės prievartos priemonės**

(1) Siekiant užtikrinti baudžiamąjį procesą, asmens teisės gali būti ribojamos šiomis procesinės prievartos priemonėmis:

- 1) sulaikant;
- 2) siunčiant į medicinos įstaigą ekspertizei atlikti;
- 3) atvesdinant.

(2) Kardamosios priemonės taip pat yra procesinės prievartos priemonės. Jos skiriamos įtariamajam ir kaltinamajam.

• **straipsnis. Kardamosios priemonės**

(1) Yra šios kardamosios priemonės:

- 1) siuntų gavimo adreso pranešimas;
- 2) draudimas artintis prie tam tikro asmens ar vietos;
- 3) tam tikros veiklos uždraudimas;
- 4) draudimas išvykti iš valstybės;
- 5) dokumentų paėmimas;
- 6) buvimas tam tikroje gyvenamojoje vietoje;
- 7) asmeninis laidavimas;
- 8) piniginis užstatas;
- 9) atidavimas policijos priežiūron;
- 10) namų areštas;
- 11) suėmimas.

(2) Nepilnamečiui kardamosios priemonės dar gali būti:

- 1) atidavimas tėvų ar globėjų priežiūrai;
- 2) atidavimas į socialinės korekcijos lavinimo įstaigą.

(3) Kariui kardomoji priemonė gali būti jo atidavimas dalinio vado (viršininko) priežiūrai.

(4) Nurodytos šio straipsnio 1–4 punktuose kardomosios priemonės gali būti taikomos kaip papildomos kitoms kardomosioms priemonėms.

• **straipsnis. Procesinės prievartos priemonės paskyrimas**

(1) Procesą vedantysis asmuo parenka tokią procesinės prievartos priemonę, kuri kiek įmanoma mažiau varžo pagrindines žmogaus teises ir yra proporcinga.

(2) Procesą vedantysis asmuo, sprenddamas, ar reikia skirti kardomąją priemonę, ir parinkdamas jos rūšį, turi atsižvelgti į įtariamojo ar kaltinamojo nusikalstamos veikos sunkumą, įtariamojo ar kaltinamojo asmenybę, į tai, ar jis turi nuolatinę gyvenamąją vietą ir darbą ar kitoki legalų pragyvenimo šaltinį, į tai, koks jo amžius, sveikatos būklė, šeiminė padėtis ir į kitas aplinkybes, galinčias turėti reikšmės sprendžiant dėl kardomosios priemonės.

(3) Procesinės prievartos priemonė negali būti taikoma nepilnamečiam nukentėjusiajam.

• **straipsnis. Nutarimas skirti procesinės prievartos priemonę**

(1) Procesinė prievartos priemonė, išskyrus sulaikymą, skiriama procesą vedančiojo asmens motyvuotu nutarimu arba ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi, kuriuose yra nurodoma:

- 1) asmuo, kuriam skiriama prievartos priemonė;
- 2) prievartos priemonės skyrimo pagrindas;
- 3) prievartos priemonės rūšis;
- 4) įstaiga ar asmuo, kuriam yra pavesta vykdyti šį sprendimą;
- 5) sprendimo apskundimo tvarka.

(2) Nutarime papildomai skirti kardomąją priemonę yra nurodoma, dėl kokios nusikalstamos veikos padarymo įtariamajam ar kaltinamajam skiriama kardomoji priemonė.

(3) Nutartį dėl suėmimo, namų arešto, nepilnamečio atidavimo į socialinės korekcijos mokymosi įstaigą ar dėl siuntimo į medicinos įstaigą ekspertizei atlikti, ikiteisminiame procese priima ikiteisminio tyrimo teisėjas.

• **straipsnis. Procesinės prievartos priemonės taikymas**

(1) Procesinės prievartos taikymo pradžioje asmuo, kuriam pavestas taikyti priemonę, informuoja asmenį, kuriam yra paskirta procesinė prie-

varta, apie priimtą sprendimą, taip pat išaiškina priemonės esmę, jos turinį, apskundimo tvarką ir prievartos priemonės nevykdymo pasekmes.

(2) Vykdantis gynybos teisę asmuo gali susipažinti su procesiniais dokumentais, kuriuose yra užfiksuoti duomenys apie faktus, panaudotus pagrindžiant procesinės prievartos skyrimą. Jeigu toks susipažinimas kelia pavojų ikiteisminiam tyrimui ar trečiųjų asmenų arba visuomenės svarbiems interesams, procesą vedančiojo asmens nutarimu jis gali būti atidėtas, iki išnyks atitinkamas pavojus.

• **straipsnis. Kitų asmenų informavimas apie procesinės prievartos taikymą**

(1) Jeigu paskirta procesinė prievartos priemonė yra susijusi su laisvės atėmimu, procesą vedantysis asmuo apie jos skyrimą ir atitinkamo asmens buvimo vietą nedelsiant informuoja atitinkamą asmenį, atsižvelgdamas į asmens nurodymą dėl šeimos ar kito artimo giminaičio, darbovietės ar mokymosi įstaigos.

(2) Apie pirmoje dalyje nurodytos priemonės skyrimą nepilnamečiui procesą vedantysis asmuo tučtuojau informuoja jo tėvus ar kitą pilnametį artimą giminaitį arba globėją, jeigu atitinkamas asmuo yra globojamas.

(3) Apie pirmoje dalyje nurodytos priemonės skyrimą užsienio piliečiui procesą vedantysis asmuo, atsižvelgdamas į atitinkamo asmens norą, informuoja jo valstybės atstovybę, tarpininkaujant Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijai.

• **straipsnis. Nepilnamečio, išlaikytinio ar turto apsauga**

(1) Kai asmeniui paskiriama procesinė prievartos priemonė yra susijusi su laisvės atėmimu ir be priežiūros bei rūpinimosi lieka nepilnamečiai vaikai ar šie yra priskirti jo globai arba rūpybai, procesą vedantysis asmuo per kontroliuojamą ryšio priemonę asmeniui suteikia galimybę susisiekti su artimu giminaičiu ar kitu asmeniu, sprendžiant priežiūros ir globos klausimus. Jei nėra tokios galimybės, procesą vedantysis asmuo informuoja vaiko teisių gynybos instituciją arba kitą specialią įstaigą.

(2) Kai asmeniui paskirta procesinė prievartos priemonė yra susijusi su laisvės atėmimu ir be priežiūros lieka jo nuosavybė, procesą vedan-

tysis asmuo per kontroliuojamą ryšio priemonę asmeniui suteikia galimybę susisiekti su artimu giminaičiu ar kitu asmeniu, kad būtų galima užtikrinti turto valdymą. Jei asmuo neturi tokios galimybės, jo prašymu procesą vedantysis asmuo priima nutarimą pavesti ne daugiau kaip trims mėnesiams turto apsaugą savivaldybei, kurios teritorijoje yra turtas, kad per nurodytą laikotarpį asmuo galėtų susitarti dėl tolesnio turto valdymo. Turto apsaugą, dėl to patirtų išlaidų kompensavimą nustatyto Vyriausybės nutarimai.

(3) Jeigu asmeniui paskyrus procesinę prievartos priemonę, susijusią su laisvės atėmimu, be priežiūros ir rūpinimosi lieka gyvūnai ir asmuo, per kontroliuojamą ryšio priemonę nesusisiekė su artimu giminaičiu arba kitu asmeniu dėl pasirūpinimo gyvūnu ar nesikreipė į procesą vedantįjį asmenį dėl šio straipsnio antroje dalyje nurodyto turto apsaugos užtikrinimo, procesą vedantysis asmuo savo nutarimu paveda savivaldybei, kurios teritorijoje yra turtas, pasirūpinti likusiu be priežiūros gyvūnu teisės aktuose nustatyta tvarka.

(4) Apie ėmimąsi nurodytų priemonių procesą vedantysis asmuo raštu informuoja asmenį, kuriam paskirta procesinė prievarta.

• straipsnis. Procesinės prievartos priemonės pakeitimas ar panaikinimas

(1) Jeigu procesinės prievartos taikymo laikotarpiu išnyko ar pasikeitė jos skyrimo pagrindai, sąlygos, asmens elgesys arba buvo nustatytos kitokios aplinkybės, kurios lėmė procesinės prievartos rūšį, procesą vedantysis asmuo priima nutarimą dėl jos panaikinimo ar pakeitimo.

(2) Jeigu asmuo pažeidžia procesinės prievartos sąlygas, procesą vedantysis asmuo turi teisę pasirinkti ir taikyti labiau apribojančią procesinę priemonę.

(3) Apie nutarimą nedelsiant pakeisti ar panaikinti procesinę prievartos priemonę yra pranešama įstaigai ar pareigūnui, kuris užtikrina jos vykdymą, ir asmeniui, dėl kurio priemonė paskirta.

(4) Jeigu paskirta procesinė prievartos priemonė buvo panaikinta išnagrinėjus pareikštą skundą, labiau apribojanti prievartos priemonė gali būti skiriama tik tuomet, kai atsiranda naujų aplinkybių.

? skirsnis. Procesinės prievartos priemonės, kurios nesusijusios su laisvės atėmimu

• straipsnis. Atvesdinimas

(1) Siekiant užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo, liudytojo ar nukentėjusiojo dalyvavimą atliekant procesinį veiksmą, jeigu šaukiamas be pateisinamos priežasties jis neatvyksta, procesą vedantysis asmuo turi teisę jį atvesdinti.

(2) Įtariamąjį ir kaltinamąjį galima atvesdinti ir be išankstinio šaukimo, kai nežinoma jo gyvenamoji vieta arba jis slepiasi nuo tyrimo ar teismo.

(3) Nėščiąjų ir sunkiomis ligomis sergančių asmenų, jeigu toks faktas yra patvirtintas gydytojo, atvesdinimas galimas tik atvejais, kai neįmanoma atlikti procesinį veiksmą asmens buvimo vietoje ir tik ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi.

• straipsnis. Atvesdinimo tvarka

(1) Atvesdinimas atliekamas procesą vedančiojo asmens nutarimu ar nutartimi, kuriame yra nurodoma, kas, pas kurį pareigūną, kada, kokių tikslų turi būti pristatytas, kuriam policijos padaliniui tai pavedama atlikti.

(2) Nustatęs asmenį, kuris turi būti atvesdintas, policijos darbuotojas pasirašytinai supažindina su nutarimu ar nutartimi, pristato jį pas nurodytą pareigūną ir nutarime nurodo laiką, kada tai padaryta.

(3) Jeigu atvesdinti negalima ar atvesdintinas asmuo nerastas, policijos darbuotojas tai pažymi nutarime ar nutartyje, kuriuos grąžina procesą vedančiajam asmeniui.

• straipsnis. Pranešimas apie adresą, kuriuo gaunamos siuntos

(1) Pranešimas apie adresą, kuriuo yra gaunamos siuntos, tai įtariamojo ar kaltinamojo raštu pateikiami duomenys apie jo pašto korespondencijai ar elektroninio pašto adresą ir pasižadėjimas procesą vedančiajam asmeniui nedelsiant per 24 valandas pas jį atvykti ir atlikti kitus nurodytus procesinius įsipareigojimus.

(2) Jeigu siunta nurodytu adresu atlikta tinkamai, yra laikoma, kad adresatas per nurodytą pirmoje šio straipsnio dalyje laiką ją gavo.

• **straipsnis. Draudimas artintis prie tam tikro asmens ar vietos**

(1) Draudimas artintis prie tam tikro asmens yra procesą vedančiojo asmens priimtu nutarimu ar nutartimi skirtas įtariamajam ar kaltinamajam apribojimas prisiartinti labiau nei nutarime ar nutartyje nustatytu nuotoliu iki atitinkamo asmens, vengti su juo fizinio ar vizualaus kontakto ir nenaudoti jokių ryšio priemonių ar kitokio informacijos perdavimo šiam asmeniui būdo.

(2) Draudimas artintis prie tam tikros vietos yra procesą vedančiojo asmens priimtu nutarimu ar nutartimi skirtas įtariamajam ar kaltinamajam apribojimas lankytis tam tikroje vietoje arba būti ten arčiau, nei nutarime ar nutartyje nurodyta.

(3) Nelaikoma šio straipsnio pirmoje ir antroje dalyse nurodytais pažeidimais, kai prisiartinta prie atitinkamo asmens ar vietos vykdančios procesą vedančiojo asmens nurodymus baudžiamajame procese.

• **straipsnis. Uždraudimas tam tikros veiklos**

(1) Uždraudimas tam tikros veiklos yra procesą vedančiojo asmens priimtu nutarimu nustatytas uždraudimas įtariamajam ar kaltinamajam laikinai užsiimti tam tikro pobūdžio veikla (atlikti tam tikrus veiksmus) arba vykdyti konkrečias (darbines) pareigas.

(2) Nutarimas apie uždraudimą užsiimti tam tikra veikla pasiunčiamas vykdyti asmens darbdaviui ar atitinkamai institucijai.

(3) Nurodytas nutarimas yra privalomas bet kuriam pareigūnui ir turi būti įvykdytas per tris darbo dienas nuo jo gavimo momento. Apie nutarimo vykdymo pradžią pareigūnas privalo pranešti procesą vedančiajam asmeniui.

• **straipsnis. Draudimas išvykti iš valstybės**

Draudimas išvykti iš valstybės yra procesą vedančiojo asmens priimtu nutarimu nustatytas draudimas įtariamajam ar kaltinamajam išvykti iš Lietuvos Respublikos teritorijos negavus proceso vedančiojo asmens leidimo.

• **straipsnis. Buvimas tam tikroje gyvenamojoje vietoje**

Buvimas tam tikroje gyvenamojoje vietoje yra įtariamojo ar kaltinamojo rašytinis įsipareigojimas be procesą vedančiojo asmens leidimo

pasitraukti daugiau nei 24 valandoms iš konkrečios nurodytos gyvenamosios ar laikino buvimo vietos ir vykdyti kitus procesinius įsipareigojimus.

• **straipsnis. Piniginis užstatas**

(1) Piniginis užstatas yra proceso vedančiojo asmens nutarimu nustatyta piniginė įmoka, įmokėta į depozitinę sąskaitą (saugoti) nurodytos nutarime kreditinėje įstaigoje, užtikrinant įtariamąjo ar kaltinamojo atvykimą pas procesą vedantįjį asmenį ir kitų numatytų procesinių pareigų vykdymą.

(2) Užstato dydį nustato procesą vedantysis asmuo, atsižvelgdamas į nusikalstamą veiką, padarytą žalą, turtinę asmens padėtį, gresiančios bausmės dydį.

(3) Piniginį užstatą gali įmokėti asmuo, kuriam yra paskirta ši kardomoji priemonė taip pat bet kuris kitas fizinis ar juridinis asmuo. Jeigu piniginių užstatą įmoka kitas asmuo, procesą vedantysis asmuo jį informuoja apie konkretaus baudžiamojo proceso, kuriame skirta ši kardomoji priemonė, esmę ir išaiškina paskirtos priemonės pažeidimo pasekmes.

(4) Įmokėjęs piniginių užstatą asmuo pateikia procesą vedančiajam asmeniui kvitą, kuris yra pridedamas prie bylos.

(5) Jeigu įtariamasis ar kaltinamasis nustatytų įsipareigojimų nevykdo arba padaro naują tyčinę nusikalstamą veiką, piniginis užstatas procesą vedančiojo asmens nutarimu pervedamas į valstybės biudžetą, o tuomet, kai nurodyta kardomoji priemonė panaikinama arba pakeičiama, grąžinama įmoka padariusiam asmeniui.

• **straipsnis. Asmens laidavimas**

(1) Asmens laidavimas yra rašytinis įsipareigojimas, kuriuo fizinis asmuo laiduoja, kad įtariamasis ar kaltinamasis atvyks šaukiamas pas procesą vedantįjį asmenį ir vykdys kitas procesines pareigas.

(2) Asmens laiduotojų turi būti ne mažiau kaip du.

(3) Priimdamas laidavimą procesą vedantysis asmuo informuoja laiduotojus apie konkretaus baudžiamojo proceso, kuriame skirta ši kardomoji priemonė, esmę ir išaiškina paskirtos priemonės pažeidimo pasekmes.

(4) Jeigu ši kardomoji priemonė pažeidžiama, ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi laidootojui skiriamas priverstinis įpareigojimas įmokėti nuo 10 iki 30 MBA Lietuvos Respublikoje...

• **straipsnis. Kario atidavimas dalinio vado (viršininko) priežiūrai**

(1) Kario atidavimas dalinio vado (viršininko) priežiūrai yra dalinio vado (viršininko) rašytinis įsipareigojimas, remiantis procesą vedančiojo asmens nutarimu skirti kardomąją priemonę, užtikrinamas įtariamąjo ar kaltinamojo kario atvykimas šaukiant procesą vedančiajam asmeniui ir vykdant kitus procesinius įsipareigojimus.

(2) Kario atidavimas dalinio vado (viršininko) priežiūrai skiriamas tik tuomet, kai sutinka dalinio vadas (viršininkas), ir jis bet kuriuo metu gali atsisakyti kario priežiūros.

(3) Gavęs dalinio vado (viršininko) rašytinį įsipareigojimą priimti karį priežiūron, procesą vedantysis asmuo jį informuoja apie konkretaus baudžiamojo proceso, kuriame skirta ši kardomoji priemonė, esmę ir apie jo atsakomybę.

(4) Jeigu įtariamasis ar kaltinamasis nustatytų įsipareigojimų nevykdo, ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi dalinio vadui (viršininkui), kuris priėmė karį priežiūron, skiriamas priverstinis įpareigojimas įmokėti nuo 10 iki 30 MBA Lietuvos Respublikoje...

• **straipsnis. Nepilnamečio atidavimas tėvų ar globėjų priežiūrai**

(2) Nepilnamečio atidavimas tėvų ar globėjų priežiūrai yra vieno ar kelių tokių asmenų rašytinis įsipareigojimas užtikrinti nepilnamečio įtariamąjo ar kaltinamojo atvykimą kviečiant ir laikymąsi kitų procesinių įsipareigojimų, nustatytų procesą vedančiojo asmens nutarimu skirti šią kardomąją priemonę.

(3) Nepilnamečio atidavimas tėvų ar globėjų priežiūrai yra taikomas tik tuomet, kai sutinka nurodyti asmenys ir nepilnametis.

(4) Perduodant nepilnametį tėvų ar globėjų priežiūrai, procesą vedantysis asmuo juos informuoja apie konkretaus baudžiamojo proceso, kuriame skirta ši kardomoji priemonė, esmę ir išaiškina paskirtos priemonės pažeidimo pasekmes.

(5) Tėvai ir globėjai bet kuriuo metu gali atsisakyti nepilnamečio priežiūros, jeigu nebegali užtikrinti normalaus nepilnamečio elgesio.

(6) Jeigu nepilnametis įtariamasis ar kaltinamasis nevykdo nustatytų procesinių įsipareigojimų, ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi asmenims, kurie įsipareigojo prižiūrėti nepilnametį, skiriamas priverstinis įpareigojimas įmokėti nuo 10 iki 30 MBA Lietuvos Respublikoje...

• **straipsnis. Atidavimas policijos priežiūrai**

(1) Atidavimas policijos priežiūrai yra įtariamojo ar kaltinamojo elgesio ar judėjimo ribojimas su sąlyga, kad atitinkamas asmuo be procesą vedančiojo leidimo negali keisti savo nuolatinės ar laikinosios gyvenamosios vietos, lankytis nutarime nurodytose vietose, įstaigose ar susitikti su tam tikrais asmenimis ir kad apibrėžtu paros laiku būtų savo gyvenamojoje vietoje, taip pat ne dažniau kaip tris kartus per savaitę registruotųsi gyvenamosios vietos teritorinėje policijos įstaigoje. Apribojimai yra nustatomi atsižvelgiant į įtariamojo ar kaltinamojo darbo ar mokymosi sąlygas.

(2) Nutarimas skirti kardomąją priemonę vykdyti pasiunčiamas policijos įstaigai, kurios teritorijoje gyvena atitinkamas asmuo.

(3) Policijos įstaiga nedelsiant turi užregistruoti prižiūrimą asmenį ir apie tai informuoti procesą vedantįjį pareigūną.

(4) Tikrindami prižiūrimojo elgesį dėl nustatytų veiksmų ar judėjimo ribojimų laikymosi, policijos darbuotojai turi teisę užėti į nuolatinę ar laikinąją asmens gyvenamąją vietą (butą, namą).

• **straipsnis. Nutarimo skirti kardomąją priemonę apskundimas**

(1) Ikiteisminiame procese gali būti apskustas proceso vedančiojo asmens nutarimas dėl:

- 1) draudimo artintis prie tam tikro asmens ar vietos;
- 2) uždraudimo tam tikros veiklos;
- 3) draudimo išvykti iš valstybės;
- 4) piniginio užstato dydžio;
- 5) atidavimo policijos priežiūron, tačiau tik dėl nurodytų nutarime veiksmų ar judėjimo apribojimų.

(2) Jeigu asmuo, kuriam skirta kardomoji priemonė, gali pagrįsti negalėjimą vykdyti nustatytų nutarime sąlygų, jis pats, taip pat jo gynėjas arba atstovas per septynias dienas nuo nutarimo skirti kardomąją priemonę kopijos gavimo momento gali paduoti skundą ikiteisminio tyrimo teisėjui.

(3) Ikiteisminio tyrimo teisėjas skundą išnagrinėja per tris dienas rašytinio proceso tvarka. Prireikus jis gali pareikalauti bylos duomenų, proceso vedančiojo asmens ir skundo pateikėjo paaiškinimų.

(4) Ikiteisminio tyrimo teisėjas savo nutartimi gali skundą atmesti arba procesą vedančiajam asmeniui pasiūlyti per tris darbo dienas pakeisti taikytą kardomąją priemonę ar jos vykdymo sąlygas.

(5) Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties kopija pasiunčiama procesą vedančiajam asmeniui, taip pat asmeniui, kurio atžvilgiu priemonė taikoma, ir skundo davėjui. Ši nutartis neskundžiama.

? skirsnis. Procesinės prievartos priemonės, kurios susijusios su laisvės atėmimu

• straipsnis. Sulaikymas

Sulaikymas yra asmens laisvės iki 48 valandų atėmimas, kai tam yra pagrindas, nesant ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties.

• straipsnis. Sulaikymo pagrindai

(1) Asmuo gali būti sulaikytas tik tuomet, jeigu yra pagrindas manyti, kad jis padarė nusikalstamą veiką, už kurią gali būti skiriama susijusi su laisvės atėmimu bausmė, ir yra kuris nors iš šių pagrindų:

1) asmuo, užkluptas darant nusikalstamą veiką ar tuoj ją padarius arba bėgant iš nusikalstamos veikos padarymo vietos;

2) kaip nusikalstamą veiką padariusį asmenį nurodo nukentėjusysis arba kitas asmuo, kuris stebėjo įvykį ar kitaip tiesiogiai gavo tokios informacijos;

3) radimas ant asmens ar jo naudojamose patalpose arba ant kitų objektų aiškių nusikalstamos veikos padarymo pėdsakų;

4) nusikalstamos veikos padarymo vietoje rasti šio asmens palikti pėdsakai.

(2) Jeigu yra sulaikymo pagrindas, tačiau už nusikalstamos veikos padarymą negali būti skiriama susijusi su laisvės atėmimu bausmė, asmuo gali būti sulaikytas, jeigu yra pagrindas manyti, kad nebus galima užtikrinti jo atvykimo kviečiant procesą vedančiajam asmeniui, nes:

1) asmuo atsisako pranešti jį identifikuojančius duomenis ir jie nėra nustatyti;

- 2) asmuo neturi konkrečios gyvenamosios ar darbo vietos;
- 3) asmuo neturi nuolatinės gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje ir gali iš valstybės išvykti.

(3) Jeigu yra pagrindas manyti, kad padarytas sunkus ar labai sunkus nusikaltimas, gali būti sulaikytas ir toks asmuo, kuris valkatauja ar slepiasi nusikaltimo vietoje arba netoliese ir kuris neturi konkrečios gyvenamosios ir darbo vietos, jeigu tik yra pagrindas prielaidai dėl jo ryšio su padarytu nusikaltimu.

(4) Šiame straipsnyje nurodytomis sąlygomis asmuo viename baudžiamajame procese gali būti sulaikytas tik vieną kartą.

• straipsnis. Sulaikymo tvarka

(1) Sulaikydamas asmenį savo iniciatyva ar vykdydamas procesą vedančiojo asmens pavedimą policijos, ikiteisminio tyrimo institucijos darbuotojas ar prokuroras nedelsiant asmeniui praneša, dėl ko jis sulaikomas, ir įspėja, kad turi teisę tylėti, ir kad viskas, ką pasakys, gali būti panaudota prieš jį.

(2) Kai yra pagrindas manyti, kad sulaikomas asmuo gali turėti ginklą ar kad jis gali sunaikinti, išmesti ar paslėpti turimus įrodymus, sulaikymą atliekantis pareigūnas, laikydamasis asmens kratos taisyklių, gali atlikti pas jį kratą, tai pažymėdamas sulaikymo protokole.

(3) Jeigu yra akivaizdus ryšys tarp sulaikomo asmens ir padarytos nusikalstamos veikos, už kurią gali būti skiriama susijusi su laisvės atėmimu bausmė, arba jam esant nusikaltimo padarymo vietoje ar iš jos bėgant, arba kai yra paskelbta jo paieška dėl šio nusikaltimo padarymo, asmenį gali sulaikyti bet kuris asmuo ir nedelsiant perduoti artimiausiam policijos darbuotojui.

(4) Sulaikant Vidaus reikalų sistemos, STT, VSD ar ... pareigūną, procesą vedantysis asmuo nedelsiant privalo informuoti atitinkamą sulaikomo pareigūno įstaigos vadovą.

• straipsnis. Sulaikymo procesinis įtvirtinimas

(1) Sulaikymo vietoje ar asmenį pristčius į sulaikytųjų patalpas, pareigūnas tučtuojau privalo surašyti sulaikymo protokolą. Protokole yra nurodoma:

- 1) kas, kada ir kur asmenį sulaikė;
  - 2) už kokios nusikalstamos veikos padarymą asmuo sulaikytas;
  - 3) kas ir kodėl sulaikomas;
  - 4) kokia yra sulaikytojo būklė, kokia jo yra išorė ir kokius jis turi nusiskundimus dėl sveikatos;
  - 5) kaip jis apsirengęs;
  - 6) ar buvo atlikta asmens krata ir kas surasta;
  - 7) kokius dokumentus, daiktus, pinigus ar kitas vertybes sulaikytasis turi su savimi;
  - 8) sulaikytojo pateiktas paaiškinimas.
- (2) Sulaikytasis susipažįsta su protokolo turiniu, jam išaiškinamos sulaikomo asmens pareigos ir asmuo protokolą pasirašo.
- (3) Ikiteisminio tyrimo įstaiga nedelsiant perduoda sulaikymo protokolą procesą vedančiajam asmeniui, o protokolo kopiją per 24 valandas pasiunčia prokurorui.
- (4) Sulaikymo protokole pažymimi duomenys apie kitus veiksmus – sulaikytojo paleidimą ar paskirtą jam kitą kardomąją priemonę.

• straipsnis. Sulaikymo vykdymas

- (1) Sulaikytojo atžvilgiu yra taikomi šiame Kodekse numatyti apribojimai ir tam nereikalinga ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis ar teismo sprendimas.
- (2) Sulaikytojų laikymo tvarka nustatoma specialiu įstatymu.

• straipsnis. Sulaikymo laikas

- (1) Procesą vedantis asmuo nedelsdamas ir ne vėliau kaip per 48 valandas privalo priimti nutarimą pripažinti sulaikytąjį įtariamuoju arba kaltinamuoju ir paskirti kardomąją priemonę.
- (2) Pripažinus sulaikytąjį įtariamuoju arba kaltinamuoju ir apklausus, jeigu tai būtina, procesą vedantis asmuo tuojau pat priima nutarimą paleisti asmenį iš trumpalaikio sulaikymo vietos, jeigu asmens atžvilgiu paskiriama kardomoji priemonė nesusijusi su laisvės atėmimu.
- (3) Jeigu sulaikytasis pripažįstamas įtariamuoju arba kaltinamuoju ir prireikus apklausiamas, o procesą vedančiojo asmens paskirta kardomoji priemonė yra susijusi su laisvės atėmimu, asmuo gali būti trumpalaikio

sulaikymo vietoje, kol jis bus pristatytas ikiteisminio tyrimo teisėjui laikantis nustatytos 48 valandų trukmės nuo faktinio sulaikymo momento.

• **straipsnis. Sulaikytojo paleidimas**

(1) Sulaikytasis turi būti nedelsiant paleidžiamas, jeigu:

- 1) nepasitvirtino įtarimas, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką;
- 2) paaiškėjo, kad jo sulaikymui nebuvo pagrindo ir sąlygų;
- 3) sulaikytajam nebūtina skirti susijusios su laisvės atėmimu kardomosios priemonės;
- 4) baigėsi įstatymu nustatytas sulaikymo terminas;
- 5) ikiteisminio tyrimo teisėjas nepaskyrė susijusios su laisvės atėmimu kardomosios priemonės.

(2) Paleidžiant sulaikytąjį, jam išduodama sulaikymo protokolo kopija, kurioje nurodomas paleidimo pagrindas ir data.

• **straipsnis. Sulaikymas įtariamojo, kaltinamojo arba asmens, kurio atžvilgiu vyksta medicininio pobūdžio prievartos priemonės skyrimo procesas**

(1) Įtariamasis arba kaltinamasis gali būti sulaikytas, siekiant pristatyti jį procesą vedančiajam asmeniui, jeigu yra paskelbta jo paieška dėl nusikalstamos veikos, už kurios padarymą numatyta laisvės atėmimo bausmė ir šiam asmeniui nėra pritaikyta su laisvės atėmimu susijusi kardomoji priemonė.

(2) Siekiant užtikrinti įtariamojo, kaltinamojo arba asmens, kurio atžvilgiu vyksta medicininio pobūdžio prievartos priemonės skyrimo procesas, pristatymą ikiteisminio tyrimo teisėjui, tardytojas ar prokuroras gali asmenį sulaikyti, jeigu:

1) parengtas siūlymas skirti susijusią su laisvės atėmimu kardomąją priemonę;

2) priimtas nutarimas skirti ekspertizę ir parengtas siūlymas atlikti ekspertizę ir asmenį paguldyti į gydymo įstaigą;

3) parengtas siūlymas paguldyti į psichiatrinę ligoninę asmenį, kurio atžvilgiu vyksta medicininio pobūdžio prievartos priemonės skyrimo procesas.

(3) Šio straipsnio pirmoje dalyje numatytais atvejais apie įtariamojo arba kaltinamojo sulaikymą nedelsiant pranešama procesą vedančiojo

asmens įstaigai, kuri ne vėliau kaip per 12 valandų turi užtikrinti sulaikytojo pristatymą procesą vedančiajam asmeniui. Jeigu procesą vedantysis asmuo parengia siūlymą skirti susietą su laisvės atėmimu kardomąją priemonę, asmuo tučtuojau ir ne vėliau kaip per 24 valandas nuo faktinio sulaikymo momento pristatomas ikiteisminio tyrimo teisėjui.

(4) Šio straipsnio antroje dalyje numatytais atvejais sulaikytasis nedelsiant ir ne vėliau kaip per 12 valandų pristatomas ikiteisminio tyrimo teisėjui. Su asmeniu, sulaikytu šio straipsnio antroje dalyje numatytais atvejais, negalima atlikti jokio tyrimo veiksmo, išskyrus apklausą apie svarbias aplinkybes sprendžiant prievartos priemonės skyrimą ar pakeitimą.

(5) Sulaikymas, atliktas šiame straipsnyje numatytais atvejais, įtvirtinamas nustatyta tvarka. Jeigu sulaikymas yra atliktas šio straipsnio pirmoje dalyje nurodytu atveju, sulaikymo protokole taip pat yra nurodoma, kas asmeniui paskelbė paiešką. Jeigu sulaikymas atliktas pagal šio straipsnio antros dalies pirmame punkte nurodytą atvejį ir asmuo anksčiau buvęs sulaikytas, pakartotinis sulaikymo protokolas nesurašomas, tačiau protokole įrašoma nuoroda, nuo kurio momento asmuo sulaikomas pagal šį straipsnį.

• straipsnis. Suėmimas

(1) Suėmimas – tai laisvės atėmimas asmeniui, kuris ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo nutartimi įstatymo nustatytais atvejais ir pagrindais gali būti skirtas įtariamajam arba kaltinamajam iki galutinio sprendimo įsigaliojimo konkrečiame baudžiamajame procese.

(2) Suėmimas yra pagrindas apriboti asmens teises ir suteikia galimybę:

- 1) uždaryti asmenį į kalėjimą ar specialiai įrengtą policijos patalpą;
- 2) prižiūrint sargybai perkelti asmenį tam tikru laiku į procesui reikiamą vietą;
- 3) apriboti suimtojo susitikimus ir bendravimą, išskyrus susitikimus su gynėju;
- 4) kontroliuoti suimtojo korespondenciją ir pokalbius;
- 5) suimto laikymo vietoje nustatyti vidaus tvarką ir režimą;
- 6) riboti turimus daiktus, kurie yra individualiai naudojami.

(3) Apribojimų apimtys įstatymo nustatytomis ribomis yra nustatomos ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo individualiai kiekvienam

suimtajam, įvertinus tardytojo ir prokuroro siūlymus, išklausius suimamąjį, taip pat atsižvelgus į nusikalstamos veikos pobūdį ir suėmimo priežastį.

(4) Suimtųjų asmenų laikymo tvarka yra nustatoma specialiu įstatymu.

• **straipsnis. Suėmimo skyrimo pagrindas**

(1) Suėmimas gali būti skiriamas tik tuomet, kai baudžiamajame procese gauti konkretūs duomenys apie faktus kelia pagrįstą įtarimą, kad asmuo padarė nusikalstamą veiką, už kurią įstatymas numato laisvės atėmimo bausmę, ir kitos kardamosios prievartos taikymas negali užtikrinti, kad asmuo nepadarys kitos nusikalstamos veikos, nekliudys tyrimui ar nepasislėps nuo tyrimo, teismo ir nuosprendžio įvykdymo.

(2) Asmeniui, kuris yra įtariamas arba kaltinamas dėl labai sunkaus nusikaltimo padarymo, suėmimas gali būti skiriamas ir tokiais atvejais:

1) nusikaltimas padarytas prieš nepilnametį ar asmenį kuris buvo ar yra materialiai ar kitaip priklausomas nuo įtariamojo arba kaltinamojo, arba asmens, kuris dėl amžiaus, ligos ar kitų priežasčių negalėjo apginti savo interesų;

2) asmuo yra organizuotos nusikalstamos grupės narys;

3) jeigu nustatyta viena iš sulaikymo antros dalies pagrindų 1 ar 2 punktuose nurodytų sąlygų;

4) Asmuo Lietuvos Respublikoje neturi nuolatinės gyvenamosios vietos.

• **straipsnis. Suėmimo skyrimo pagrindai nepilnamečiams, nėščiosioms ir pogimdyminio laikotarpio moterims**

(1) Nepilnamečiams, nėščiosioms ir pogimdyminio iki vienerių metų laikotarpio moterims, o jeigu moteris maitina vaiką krūtimi, – visu maitinimo laikotarpiu, taikomos sąlygos, kurios yra numatytos suėmimo skyrimo pagrinduose, išskyrus šiame straipsnyje nurodytas išimtis.

(2) Jeigu šio straipsnio pirmoje dalyje nurodytas asmuo yra įtariamas arba kaltinamas dėl neatsargaus nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo, suėmimas nėra skiriamas.

(3) Jeigu pirmoje šio straipsnio dalyje nurodytas asmuo įtariamas arba kaltinamas dėl tyčinio apysunkio nusikaltimo padarymo, suėmimas gali būti skiriamas tik tuomet, jeigu asmuo pažeidė kitos kardomosios priemonės sąlygas, kai buvo įtariamas ar kaltinamas dėl sunkaus arba labai sunkaus nusikaltimo padarymo.

• **straipsnis. Suėmimo skyrimo ikiteisminiame procese tvarka**

(1) Sprendimą dėl suėmimo ikiteisminiame procese skyrimo priima ikiteisminio tyrimo teisėjas, išnagrinėjęs procesą vedančiojo asmens siūlymą, išklauses atitinkamo asmens nuomonę taip pat bylos medžiagą ir įvertinęs suėmimo skyrimo priežastį bei pagrindą.

(2) Nagrinėjant procesą vedančiojo asmens siūlymą, dalyvauja jis pats, asmuo, kurio atžvilgiu sprendimas priimamas, jo gynėjas ir atstovas. Procesą vedančiojo asmens siūlymas gali būti nagrinėjamas ir nedalyvaujant asmeniui, kurio atžvilgiu yra siūloma kardomoji priemonė, jeigu remiantis gydytojo išvada jo dalyvavimas neleidžiamas ir jeigu procesiniame veiksmė dalyvauja jo gynėjas.

(3) Jeigu procesą vedantysis asmuo gali įrodyti, kad atitinkamas asmuo slepiasi ir vengia dalyvauti tyrime, klausimas gali būti išspręstas jam nedalyvaujant.

(4) Ikiteisminio tyrimo teisėjas uždaramame teismo posėdyje, kurio eiga fiksuojama protokole, priima vieną iš šių sprendimų:

- 1) nesutikti skirti suėmimą;
- 2) nesutikti skirti suėmimą, tačiau taikyti namų areštą;
- 3) nesutikti skirti suėmimą, tačiau apgyvendinti socialinės korekcijos lavinimo įstaigoje;
- 4) skirti suėmimą;

(5) Ikiteisminio tyrimo teisėjas, skirdamas suėmimą ar kitą kardomąją priemonę, nutartyje pagrindžia tokį sprendimą konkrečiais ir bylos medžiaga patvirtintais duomenimis.

(6) Jeigu ikiteisminio tyrimo teisėjas nesutinka su procesą vedančiojo asmens siūlymu ir suėmimo neskiria, nutartyje taip pat nurodo atsisakymo motyvus.

(7) Ikiteisminio tyrimo teisėjui paskelbus savo sprendimą, per 24 valandas proceso dalyviams išduodamos nutarties kopijos.

• straipsnis. Suėmimo pakeitimas į piniginį užstatą

(1) Jeigu ikiteisminio tyrimo teisėjas nustato, kad yra įstatyme numatyti suėmimo skyrimo pagrindai, tačiau taip pat esama aplinkybių taikyti ir piniginį užstatą, ir jeigu to prašo užtikrinantis gynybą asmuo, ikiteisminio tyrimo teisėjas gali skirti suėmimą vienam mėnesiui, kartu nustatant, kad suėmimas gali būti pakeistas, jeigu per nurodytą laikotarpį įmokės teisėjo nustatytą piniginį užstatą.

(2) Jeigu per vieną mėnesį piniginis užstatas yra įmokamas ir ikiteisminio tyrimo teisėjui pateikiamas tai patvirtinantis dokumentas, teisėjas priima sprendimą dėl kardomosios priemonės pakeitimo. Šiuo pagrindu asmuo nedelsiant yra išlaisvinamas.

(3) Jeigu piniginis užstatas neįmokamas, suėmimo taikymo pratęsimo klausimas sprendžiamas bendra tvarka dėl jo taikymo ikiteisminiame procese.

• straipsnis. Suėmimo taikymas perdavus bylą teismui

Prasidėjus bylos teisminiam nagrinėjimui, suėmimą savo iniciatyva ar prokuroro siūlymu nurodytais pagrindais ir tvarka taiko teismas.

• straipsnis. Suėmimo terminai

(1) Asmuo gali būti suimtas tik tokį laikotarpį, kiek būtina užtikrinti normalią proceso eigą, tačiau ne ilgiau, kaip šiuo Kodeksu apibrėžta atsakomybė už nusikalstamos veikos, kuri nurodyta nutarime pripažinti asmenį įtariamuoju arba kaltinamuoju arba patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn, padarymą.

(2) Į bendrą suėmimo laikotarpį įskaitomas laikas, per kurį asmuo buvo sulaikytas ir laikomas, iki paskiriant jam suėmimą ir jau suimtas, arba taikyta kita susijusi su laisvės atėmimu kardomoji priemonė, tačiau neįskaitomas laikas, kurį asmuo buvo areštuotas kitoje valstybėje dėl baudžiamojo proceso perdavimo ar asmens išdavimo.

(3) Į suėmimo laikotarpį ikiteisminiame procese įskaitomas šio straipsnio antroje dalyje nurodytas terminas iki bylos perdavimo į teismo kanceliariją, o nagrinėjant bylą teisme suėmimo terminas skaičiuojamas iki proceso pirmoje teismo instancijoje pabaigos.

(4) Suėmimas įtariamojo arba kaltinamojo asmens dėl baudžiamojo nusižengimo negali viršyti trijų mėnesių, iš kurių ikiteisminiame procese asmuo negali būti suimtas daugiau nei du mėnesius.

(5) Suėmimas įtariamojo arba kaltinamojo asmens dėl nesunkaus nusikaltimo padarymo negali viršyti devynių mėnesių, iš kurių ikiteisminiame procese asmuo negali būti suimtas daugiau nei keturis mėnesius.

(6) Suėmimas įtariamojo arba kaltinamojo asmens dėl sunkaus nusikaltimo padarymo negali viršyti 12 mėnesių, iš kurių ikiteisminiame procese asmuo negali būti suimtas daugiau nei šešis mėnesius. Ikiteisminio tyrimo teisėjas ikiteisminiame procese ir teisėjas bylą nagrinėjant teisme – kiekvienas gali suėmimo terminą pratęsti iki trijų mėnesių, jeigu procesą vedantysis asmuo be pagrindo nevilkino arba vykdamas gynybą asmuo sąmoningai neužtęsė proceso, arba kai greitesnis procesas nebuvo įmanomas dėl ypatingo jo sudėtingumo.

(7) Suėmimas įtariamojo arba kaltinamojo asmens dėl labai sunkaus nusikaltimo padarymo negali viršyti 24 mėnesių, iš kurių ikiteisminiame procese asmuo negali būti suimtas daugiau nei 15 mėnesių. Ikiteisminio tyrimo teisėjas ikiteisminiame procese ir teisėjas bylą nagrinėjant teisme – kiekvienas gali suėmimo terminą pratęsti iki trijų mėnesių, jeigu procesą vedantysis asmuo be pagrindo nevilkino arba vykdamas gynybą asmuo sąmoningai neužtęsė proceso, arba kai greitesnis procesas nebuvo įmanomas dėl ypatingo jo sudėtingumo. Aukštesnės instancijos teismo teisėjas suėmimo terminą gali prailginti dar trims mėnesiams, jeigu procesą vedantysis asmuo be pagrindo proceso nevilkino ir kada kitos kardamosios priemonės taikymas neužtikrins visuomenės saugumo.

(8) Suėmimo pratęsimo klausimas aukštesnės instancijos teismo teisėjo nagrinėjamas uždaramame teismo posėdyje, sudarant galimybę išreikšti savo nuomonę asmeniui, dėl kurio suėmimo sprendžiamas klausimas, jo gynėjui ir atstovui, taip pat prokurorui. Sprendimas neskundžiamas.

(9) Jeigu baudžiamojo proceso metu asmuo, kuriam paskirta susijusi su laisvės atėmimu kardomoji priemonė, vėl padaro nusikalstamą veiką, už kurios padarymą yra numatyta laisvės atėmimo bausmė, jam gali būti taikomas suėmimas. Šiuo atveju suėmimo terminas skaičiuojamas kaip už naują nusikalstamą veiką.

(10) Suimtas asmuo nedelsiant turi būti paleistas, jeigu suėmimo terminas viršija Kodeksu numatytą maksimalios laisvės atėmimo bausmės, kuri gali būti teismo skirta už nusikalstamą veiką, dėl kurios asmuo kaltinamas, laiką, o po apkaltinamojo nuosprendžio – kai baigėsi teismo paskirta bausmė.

• **straipsnis. Suėmimo terminai nepilnamečiams**

(1) Nepilnamečio suėmimas negali viršyti pusės maksimalaus taikomo pilnamečiams nurodyto termino.

(2) Suėmimo terminas negali būti pratęstas nepilnamečiui, įtariamam arba kaltinamam dėl sunkaus nusikaltimo padarymo.

(3) Suėmimo terminas nepilnamečiui, įtariamam arba kaltinamam dėl labai sunkaus nusikaltimo padarymo, gali būti pratęstas tris mėnesius tik aukštesniojo teisėjo lygmeniu, kai dėl nusikaltimo asmuo mirė arba nusikaltimas padarytas panaudojant ginklą ar sprogstamąsias medžiagas.

• **straipsnis. Suėmimo įtariamiesiems terminai**

(1) Įtariamasis iki patraukimo baudžiamojon atsakomybėn gali būti suimtas ne daugiau kaip pusę termino, kuris leidžiamas ikiteisminiame procese.

(2) Priežiūros prokuroras gali leisti ikiteisminio tyrimo įstaigai viršyti šio straipsnio pirmoje dalyje nurodytą terminą, tačiau ne ilgiau kaip iki pusės bendro suėmimo termino.

• **straipsnis. Pakartotinis siūlymas suimti**

Jeigu ikiteisminio tyrimo teisėjas suėmimo nepaskyrė, procesą vedantysis asmuo gali siūlyti šį klausimą spręsti pakartotinai, kai:

1) asmeniui pareikštas naujas kaltinimas dėl sunkesnio nusikaltimo padarymo;

2) asmuo pažeidė paskirtos kardamosios priemonės sąlygas;

3) gauti įrodymai apie neteisėtą poveikį duodančiam parodymus asmeniui;

4) asmuo panaikino ar bandė panaikinti nusikalstamos veikos padarymo pėdsakus;

5) gauta ikiteisminiame procese medžiaga sukelia pagrįstą įtarimą, kad asmuo padarė kitą tyčinę nusikalstamą veiką arba bando pasislėpti nuo tyrimo ir teismo.

• **straipsnis. Suėmimo taikymo kontrolė**

(1) Suimtas asmuo, jo gynėjas ar atstovas bet kuriuo laiku gali paduoti ikiteisminio tyrimo teisėjui ar teismui prašymą įvertinti paskirto jo atžvilgiu suėmimo būtinumą, kuris nagrinėjamas bendra suėmimo skyrimo ir taikymo tvarka.

(2) Prašymas įvertinti paskirto suėmimo būtinumą gali būti atmestas nenagrinėjant žodiniame procese, jeigu po paskutinio šio klausimo nagrinėjimo nepraėjo keturių savaitių ir prašymas nėra grindžiamas naujais duomenimis apie faktus, kurie nebūtų žinomi ikiteisminio tyrimo teisėjui ar teismui priimant ankstesnį sprendimą.

(3) Šiame straipsnyje nurodyti sprendimai gali būti apskūsti nurodyta tvarka.

• **straipsnis. Namų areštas**

(1) Namų areštas yra laisvės atėmimas ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi ar teismo sprendimu gali būti skiriamas įtariamajam arba kaltinamajam iki galutinio sprendimo įsigaliojimo konkrečiame baudžiamajame procese, jeigu yra pagrindas skirti suėmimą, tačiau dėl ypatingų aplinkybių laikyti asmenį suimtą nepageidautina ar nėra galimybės.

(2) Namų arešte asmuo gali būti laikomas nuolatinėje gyvenamojoje vietoje, jeigu su tuo sutinka kartu gyvenantys pilnamečiai asmenys.

(3) Namų areštas skiriamas, skundai nagrinėjami ir jo taikymas kontroliuojamas tokia pat tvarka, kaip ir suėmimo atveju.

(4) Namų arešto sąlygomis esančiam asmeniui gali būti skiriami asmens teisių ribojimai, kaip ir suimant.

(5) Prireikus gali būti atliekama namų arešto sąlygomis esančio asmens apsauga, pavedant policijai kontroliuoti jam skirtus apribojimus, taip pat kontroliuoti jo korespondenciją ir kartu su juo gyvenančių asmenų ryšio priemonės.

(6) Namų areštui yra taikomi suėmimo terminai ir buvimo namų arešto sąlygomis laikotarpis laikomas suėmimu prilyginant vieną suėmimo dieną vienai namų arešto dienai.

• straipsnis. Paguldymas į gydymo įstaigą atlikti ekspertizę

(1) Įtariamasis arba kaltinamasis, taip pat ir asmuo, kurio atžvilgiu pradėtas priverstinių medicininio pobūdžio priemonių skyrimo procesas, gali būti prievarta paguldytas į gydymo įstaigą ekspertizei atlikti, jeigu sprendžiant turinčius byloje reikšmę klausimus būtina atlikti teismo medicinos ar teismo psichiatrinę ekspertizę o tyrimus būtina atlikti tik stacionaraus gydymo sąlygomis.

(2) Asmuo gali būti paguldytas į gydymo įstaigą ekspertizei atlikti ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties ar teismo sprendimo pagrindu ir tik tuo atveju, jeigu yra priimtas nutarimas skirti atitinkamą ekspertizę.

(3) Paguldymas į gydymo įstaigą ekspertizei atlikti taikomas, skundai nagrinėjami ir jo taikymas kontroliuojamas tokia pat tvarka, kaip ir suėmimo atveju. Asmens dalyvavimas sprendžiant klausimus, susijusius su procesinės prievartos taikymu, nėra būtinas, jeigu vadovaujantis gydytojo (eksperto) išvada tai neleidžiama arba nerekomenduojama dėl asmens sveikatos būklės ir jeigu atliekant atitinkamą procesinę veiksmą dalyvauja jo gynėjas.

(4) Paguldytam į gydymo įstaigą asmeniui gali būti skiriami asmens teisių ribojimai, kaip ir suimant.

• straipsnis. Buvimo laikas gydymo įstaigoje atliekant ekspertizę

(1) Priverstinai paguldytas gydymo įstaigoje asmuo gali būti tiek, kiek reikia ekspertizei atlikti, tačiau ne ilgiau, kaip numatyta suėmimo atveju ikiteisminiame procese dėl atitinkamos nusikalstamų veikų kategorijos.

(2) Buvimo gydymo įstaigoje laikas dėl priverstinės ekspertizės atlikimo įskaitomas į suėmimo terminą ir tuo atveju, jeigu jam suėmimas kaip kardomoji priemonė nebuvo paskirtas.

• straipsnis. Nepilnamečio apgyvendinimas į socialinės korekcijos lavinimo įstaigą

(1) Nepilnamečio apgyvendinimas į socialinės korekcijos lavinimo įstaigą yra laisvės atėmimas asmeniui, kuriam ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartimi ar teismo sprendimu gali būti taikomas nepilnamečiui, įtariamam arba kaltinamajam, iki galutinio sprendimo įsigaliojimo konkrečiame baudžiamajame procese, jeigu nėra būtina skirti suėmimą, tačiau nėra

tvirto pagrindo manyti, kad būdamas laisvas nepilnametis gali vykdyti savo procesines pareigas ir nedaryti naujų nusikalstamų veikų.

(2) Nepilnamečio apgyvendinimas į socialinės korekcijos lavinimo įstaigą vyksta tokia pat tvarka, sąlygomis, tais pačiais terminais ir tokia pačia apskundimo ir kontrolės tvarka, kaip ir suimant. Laikas, būnant socialinės korekcijos lavinimo įstaigoje, įskaitomas viena diena už vieną suėmimo dieną.

• **straipsnis. Apskundimas kardomųjų priemonių, susijusių su laisvės atėmimu**

(1) Ikiteisminiame procese asmuo, kuriam paskirta susijusi su laisvės atėmimu prievartos priemonė, išskyrus sulaikymą, jo atstovas arba gynėjas, taip pat ir prokuroras per septynias dienas nuo nutarties tokiai priemonei skirti ar atsisakyti kopijos gavimo momento gali pateikti skundą dėl ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimo. Teisėjas savo nutartį, kartu su paduotu skundu ne vėliau kaip kitą darbo dieną pasiunčia apygardos teismui.

(2) Jeigu siūlymas skirti prievartos priemonę buvo pateiktas tardytojo, o ikiteisminio tyrimo teisėjas atsisakė ją taikyti, tardytojo skundas dėl ikiteisminio tyrimo teisėjo nutarties gali būti paduotas tik tuomet, jei sutinka priežiūros prokuroras.

(3) Jeigu susijusi su laisvės atėmimu prievartos priemonė buvo asmeniui paskirta perdavus bylą teismui ir kitas teismo posėdis nėra numatytas per artimiausias 14 dienų, šis asmuo, jo atstovas arba gynėjas per tris darbo dienas gali pateikti skundą vienu lygiu aukštesniajam teismui.

(4) Jeigu susijusi su laisvės atėmimu prievartos priemonė asmeniui buvo paskirta jam pačiam nedalyvaujant, toks asmuo turi teisę apskųsti atitinkamą nutartį per septynias dienas nuo to momento, kai jam tapo žinoma apie prievartos priemonės taikymą.

• **straipsnis. Skundo nagrinėjimo tvarka**

(1) Skundas dėl susijusios su laisvės atėmimu prievartos priemonės skyrimo arba atsisakymo ją taikyti nagrinėjamas aukštesniojo lygio teismo teisėjo uždaramame posėdyje per septynias dienas nuo atitinkamo skundo ar nutarties gavimo momento.

(2) Nagrinėjant skundą išklausomas asmuo, kuriam skirta prievartos priemonė, jo atstovas ir gynėjas, o prireikus išreikalaujama bylos medžiaga. Jeigu sprendimas taikyti prievartos priemonę yra priimtas ne teismo, taip pat išklausomas ir procesą vedantysis asmuo.

(3) Teisėjas priima vieną iš nutarčių:

1) skundą atmesti ir palikti galioti apskųstą nutartį;

2) skundą patenkinti, panaikinti apskųstą nutartį ir atitinkamai paskirti reikiamą prievartos priemonę ar atsisakyti ją skirti;

(4) Teisėjas nutartyje motyvuoja savo sprendimą, nurodo šiame Kodekse numatytų priežasčių ir pagrindų buvimą ar nebuvimą. Nutarties kopija per 24 valandas pasiunčiama ikiteisminio tyrimo teisėjui, procesą vedančiajam asmeniui, asmeniui, kuriam taikyta prievarta anksčiau ir padavusiam skundą asmeniui.

(5) Nutartis neskundžiama.

? skirsnis. Procesinės sankcijos

• straipsnis. Procesinės sankcijos sąvoka

Procesinė sankcija yra prievartos priemonė, kurią procesą vedantysis asmuo arba ikiteisminio tyrimo teisėjas gali taikyti asmeniui, kuris nevykdo įstatymo numatytų procesinių pareigų, trukdo atliekant procesinius veiksmus arba išreiškia nepagarbą teismui.

• straipsnis. Procesinės sankcijos taikymo pagrindas

(1) Įtrauktam į baudžiamąjį procesą arba kitam asmeniui procesinės prievartos sankcija gali būti skiriama už:

1) nevykdymą įstatymo numatytų ir procesą vedančiojo asmens nustatytų procesinių pareigų;

2) kliūčių procesiniams veiksams atlikti sukėlimą;

3) pakartotinį neatvykimą be pateisinamų priežasčių šaukiant procesą vedančiajam asmeniui;

4) nepranešimą dėl negalėjimo atvykti šaukiant procesą vedančiajam asmeniui, kai buvo galima apie tai pranešti;

5) trukdymą asmeniui, kuris yra įtrauktas į baudžiamąjį procesą, atliekant šiam procesines pareigas.

(2) Procesinės sankcijos taikymas neatleidžia asmens nuo pareigos vykdyti procesines pareigas, taip pat galimybės taikyti įstatyme numatytas procesinės prievartos priemones.

(3) Jeigu šio straipsnio pirmoje dalyje nurodytuose asmens veiksmuose yra administracinės teisės pažeidimo, arba nusikalstamos veikos sudėtis, šis asmuo gali būti patrauktas administracinėn ar baudžiamojon atsakomybėn.

• **straipsnis. Procesinių sankcijų rūšys**

(1) Asmeniui, kuris pažeidė įstatymu nustatytą tvarką, gali būti taikomos šios procesinės sankcijos:

- 1) įspėjimas;
- 2) piniginė bauda;
- 3) pašalinimas iš teismo salės.

(2) Advokato arba prokuroro atžvilgiu gali būti taikomas tik įspėjimas, o apie jų pažeidimus kitais atvejais informuojami Advokatų taryba arba Generalinė prokuratūra.

• **straipsnis. Įspėjimas**

(1) Asmeniui, kuris pažeidžia baudžiamąją procesinę tvarką arba aplaidžiai atlieka savo procesines pareigas, procesą vedantysis asmuo gali pareikšti įspėjimą.

(2) Įspėjimas gali būti pareikštas žodžiu arba raštu.

• **straipsnis. Piniginė bauda**

Asmeniui, kuris pasipriešina nustatytai baudžiamajai procesinei tvarkai arba nevykdo vedančiojo proceso asmens reikalavimų, gali būti skirta Lietuvos Respublikoje nustatytos minimalios mėnesinės algos dydžio piniginė bauda, jeigu šiuo Kodeksu nenustatoma kitaip.

• **straipsnis. Piniginės baudos skyrimas**

(1) Tardytojas arba prokuroras, nustatęs pasipriešinimą nustatytai baudžiamajai procesinei tvarkai arba vedančiojo proceso asmens reikalavimų nevykdymą, apie tai surašo protokolą ir kartu su tą faktą patvirtinančiais dokumentais nedelsiant pasiunčia ikiteisminio tyrimo teisėjui dėl sprendimo skirti piniginę baudą.

(2) Gavęs protokolą ikiteisminio tyrimo teisėjas, tą pačią dieną priima nutartį ir jos kopiją nedelsiant pasiunčia asmeniui, kurio atžvilgiu paskirta piniginė bauda, taip pat procesą vedančiajam asmeniui, jeigu piniginė bauda neskiriama.

(3) Jeigu pažeidimas yra nustatomas teismo nagrinėjimo metu, pirmininkaujantis formuluoja pažeidimo esmę, įrašoma į teismo posėdžio protokolą, praneša revoliucinę nutarties dalį apie procesinės sankcijos skyrimą ir paaiškina nubaustam asmeniui, kad šis tą pačią dieną gali gauti teisme visos nutarties kopiją, taip pat per 10 dienų apskųsti priimtą sprendimą.

• **straipsnis. Nutarties skirti piniginę baudą apskundimas**

(1) Ikiteisminio tyrimo teisėjo nutartis dėl piniginės baudos per 10 dienų nuo nutarties kopijos gavimo dienos gali būti asmens apskųsta apylinkės teismo, kuriame buvo skirta piniginė bauda, pirmininkui. Skundu gali būti prašoma visiškai panaikinti sprendimą, atleisti nuo baudos įmokos arba ją sumažinti.

(2) Skundas nagrinėjamas per 10 dienų, prieš tai pranešus asmeniui apie skundo nagrinėjimo laiką. Jei nubaustas asmuo neatvyksta, tai negali kliudyti išnagrinėti skundo.

(3) Priimtas sprendimas neskundžiamas.

• **straipsnis. Piniginės baudos išieškojimas**

(1) Jeigu asmuo priimto sprendimo skirti piniginę baudą neapskundžia arba paduotas skundas atmetamas, per 10 dienų nuo pranešimo apie skundo nepatenkinimą turi savanoriškai sumokėti pinigus.

(2) Jeigu įmokos savanoriškai neįmoka, nutartis pasiunčiama antstoliui dėl prievartinio išieškojimo.

(3) Pareigūnas jam skirtą piniginę baudą privalo sumokėti savo asmeninėmis lėšomis.

• **straipsnis. Pašalinimas iš teismo salės**

(1) Asmenį, pažeidžiantį tvarką teismo posėdžio metu ir neklausantį teisėjo nurodymų, teismo posėdžio pirmininkas gali pašalinti iš teismo posėdžio salės. Apie tai pažymima teismo posėdžio protokole.

(2) Kaltinamasis ir nukentėjusysis gali būti pašalinti iš teismo salės teismo sprendimu, jeigu pakartotinai iš esmės pažeidžia tvarką. Pašalinus kaltinamąjį, teismo posėdis gali būti tęsiamas, jeigu teismas nutars, kad kaltinamojo dalyvavimas teismo posėdyje nėra būtinas ir tiek ilgai, iki bus pagrindas manyti, jog kaltinamasis tęs teismo posėdžio pažeidimus.

(3) Bet kuriam asmeniui, išskyrus kaltinamąjį, advokatą ar prokurorą, pašalintam iš teismo posėdžio salės, kartu gali būti skirta piniginė bauda.

• **straipsnis. Pašalinimo iš teismo salės pasekmės**

(1) Jeigu pašalintam iš teismo posėdžio salės kaltinamajam ar nukentėjusiajam leidžiama dalyvauti posėdyje, teismo posėdžio pirmininkas šį asmenį supažindina su procesiniais veiksmais, atliktais po jų pašalinimo.

(2) Jeigu iš teismo posėdžio salės buvo pašalintas kaltinamasis, kuris neturi gynėjo, jam turi būti sudaryta galimybė dalyvauti baigiamosiose kalbose. Visais atvejais jam turi būti leista pasakyti paskutinį žodį.

X skyrius. Specialioji procesinė apsauga

• **straipsnis. Specialiosios procesinės apsaugos turinys**

Specialioji procesinė apsauga yra nukentėjusiojo, liudytojo ir kitų asmenų, kurie baudžiamajame procese duoda ar davė parodymus apie labai sunkius ar sunkius nusikaltimus, taip pat nukentėjusiuosius, duodančius parodymus apie lytinius nusikaltimus ir asmenis, kuriems gresia pavojus dėl duotų parodymų gyvybei, sveikatai ar kitiems teisėtiems interesams.

• **straipsnis. Dingstis ir pagrindas specialiajai procesinei apsaugai**

(1) Dingstis taikyti specialiąją procesinę apsaugą yra realus pavojus gyvybei, sveikatai ir asmens turtui ir jis išsakytas tiesiogiai arba yra duomenų, kurie proceso vedančiajam asmeniui duoda pakankamą pagrindą manyti, kad pavojus gali turėti realų ryšį su asmenų duotais parodymais.

(2) Pagrindas taikyti specialiąją procesinę apsaugą yra rašytinis pareiškimas asmens, kuriam kyla realus pavojus, ar jo atstovo arba gynėjo ir proceso vedančiojo asmens siūlymas.

- **straipsnis. Pareiškimo skirti specialiąją procesinę apsaugą nagrinėjimo tvarka**

(1) Rašytinis pareiškimas skirti specialiąją procesinę apsaugą paduodamas procesą vedančiajam asmeniui.

(2) Procesą vedantysis asmuo:

1) Nustato, ar yra dingstis specialiajai procesinei apsaugai;

2) tikrina pareiškėjo identiškumą ir kitas aplinkybes;

3) sprendžia, ar yra būtinumas specialiajai procesei apsaugai arba pareiškimui atmesti.

(3) Jeigu procesą vedantysis asmuo pripažįsta, kad būtina skirti specialiąją procesinę apsaugą, jis savo siūlymą pateikia teritorinių prokuratūrų vyr. prokurorams, kad priimtų sprendimą dėl specialiosios procesinės apsaugos nustatymo.

(4) Teisminio bylos nagrinėjimo metu asmuo, kuriam kyla pavojus, savo pareiškimą dėl specialiosios procesinės apsaugos nustatymo pateikia teismui, o jis pareiškimą patikrina pats arba tai paveda prokurorui.

- **straipsnis. Procesą vedančiojo asmens siūlymas skirti specialiąją procesinę apsaugą**

Procesą vedančiojo asmens siūlyme skirti specialiąją procesinę apsaugą yra nurodoma:

1) vardas, pavardė, asmens kodas (jo nežinant – gimimo data), pilietybė, gyvenamoji ir darbo vieta, išsilavinimas, šeiminė padėtis, išlaikytiniai, asmens, kuriam gresia pavojus, teistumo duomenys;

2) pareiškimo gavimo data ir turinys;

3) pareiškimo patikrinimo rezultatai ir medžiaga, kuri patvirtina specialiosios procesinės apsaugos nustatymo būtinumą;

4) išvada dėl specialiosios procesinės apsaugos būtinumo, nurodant ir taikytinas konkrečias apsaugos priemones.

- **straipsnis. Specialiosios procesinės apsaugos asmeniui skyrimo pripažinimas**

(1) Teritorinės prokuratūros vyriausiasis prokuroras, susipažinęs su pareiškimu, procesą vedančiojo asmens siūlymu ir baudžiamosios bylos medžiaga, o jei būtina, taip pat išklauses asmenį, kuriam gresia pavojus,

arba jo atstovą ar gynėją, priima nutarimą apie specialiosios procesinės apsaugos nustatymą arba nutarimą atsisakyti taikyti asmeniui specialiąją procesinę apsaugą.

(2) Jeigu asmuo dėl specialiosios procesinės apsaugos skyrimo pareikškimą pateikia teismui, sprendimą dėl apsaugos priima teismas. Tokį sprendimą teismas gali priimti ir savo iniciatyva, jeigu bylos nagrinėjimo procese iškyla būtinumas taikyti specialiąją procesinę apsaugą ir su tuo sutinka.

(3) Jei būtina laikyti paslapyje asmens identišumą, teritorinės prokuratūros vyriausiasis prokuroras nutarime nurodo tikruosius asmens duomenis pakeisti slapyvardžiu.

(4) Jeigu nutarime yra numatomas asmens identiškumo nuslėpimas, procesą vedantysis asmuo visus anksčiau byloje surašytus dokumentus, kuriuose yra nurodyti asmenį identifikuojantys duomenys, perrašo ir asmens duomenis pakeičia. Dokumentų originalai iš bylos išimami ir saugomi kartu su nutarimu skirti asmeniui specialiąją procesinę apsaugą, su šiais dokumentais gali susipažinti tik baudžiamąją procesą vedantysis asmuo ir generalinio prokuroro nurodytas ypač įgaliotas prokuroras.

• **straipsnis. Nutarimas skirti specialiąją procesinę apsaugą arba jos atsisakyti.**

(1) Nutarimas skirti specialiąją procesinę apsaugą yra priimamas kiek įmanoma skubiau, tačiau ne vėliau kaip per 10 dienų.

(2) Nutarime nurodoma institucija ir pareigūnas, kuriam pavedamas nutarimo vykdymas, taip pat gali būti nurodomos taikytinos apsaugos priemonės.

(3) Nurodytas šio straipsnio pirmoje dalyje nutarimas prie bylos nepridedamas, o prie bylos pridedama tik pažyma apie tokio nutarimo priėmimą.

(4) Priimant nutarimą atsisakyti skirti specialiąją procesinę apsaugą, jame nurodoma tokio sprendimo motyvacija.

• **straipsnis. Nutarimo skirti specialiąją procesinę apsaugą vykdymas**

(1) Priėmus nutarimą, procesą vedantysis asmuo:

1) supažindina apsaugotiną asmenį su priimtu nutarimu;

2) paaiškina tokio nutarimo apskundimo tvarką;
3) išaiškina apsaugomo asmens teises ir pareigas;
4) apsaugotiną asmenį, kurio atžvilgiu identifikuojantys duomenys pakeisti slapyvardžiu, informuoja, kad šiuo atveju jo procesinė atsakomybė išlieka veikiant ir su slapyvardžiu. Asmuo apie tai pasirašo ir pateikia slapyvardžio parašo pavyzdį.

(2) Jeigu specialioji procesinė asmens apsauga yra užtikrinama vien šiame kodekse nurodytais būdais, nutarimą vykdo procesą vedantysis asmuo.

(3) Jeigu specialioji procesinė asmens apsauga yra užtikrinama specialiu įstatymu apibrėžta tvarka, procesą vedantysis asmuo nutarimą vykdyti pasiunčia į specialią apsaugos instituciją, kuri ir užtikrina specialiąją apsaugą.

(4) Perduodant baudžiamąją bylą iš vieno procesą vedančiojo asmens kitam procesą vedančiajam asmeniui, šis supažindina asmenį su nutarimu ir medžiaga apie specialiosios procesinės apsaugos skyrimą.

(5) Nutarimas skirti specialiąją procesinę apsaugą, asmens pareiškimas, jo patikrinimo medžiaga, procesą vedančiojo asmens siūlymas ir kita medžiaga, susijusi su specialiosios procesinės apsaugos skyrimu ir taikymu, prie bylos nepridedama ir yra saugoma pagal valstybės paslaptį sudarančių dokumentų saugojimo taisykles.

- **straipsnis. Gynėjo ir kitų asmenų teisės ir pareigos**

Gynėjas ir kiti asmenys, kurie dalyvauja baudžiamajame procese ir kuriems dėl atitinkamų procesinių pareigų vykdymo yra žinoma apie specialiosios procesinės apsaugos vykdymą, neturi teisės paviešinti specialiosios asmens apsaugos ir susijusių su ja taikomų priemonių duomenų.

- **straipsnis. Apsaugomo asmens teisės ir pareigos**

Asmuo, kuriam yra taikoma specialioji procesinė apsauga, turi teises ir pareigas, numatytas specialiaame apsaugos įstatyme.

- **straipsnis. Ikiteisminiame procese atliekamų procesinių veiksmų ypatumai**

(1) Asmuo, kurio atžvilgiu yra taikoma procesinė apsauga, į apklausą yra šaukiamas tarpininkaujant apsaugą vykdančiai specialiai institucijai.

(2) Fiksuojant procesinius veiksmus, kuriuose dalyvauja apsaugomas asmuo, ir jį identifikuojantys duomenys pakeisti slapyvardžiu, procesą vedantis asmuo dokumentuose duomenis nurodo vien slapyvardžiu. Prireikus nurodyti siuntų gavimo adresą, nurodomas specialios apsaugos institucijos adresas.

(3) Atliekant procesinius veiksmus, kuriuose dalyvauja keletas asmenų ir būtina užkirsti kelią identifikacijai asmens, kurio atžvilgiu taikoma speciali procesinė apsauga, yra panaudojamos techninės priemonės, neleidžiančios identifiкуoti asmens. Apsaugomas asmuo gali neatsakyti į klausimus, į kuriuos atsakant gali paaiškėti jį identifikuojantys duomenys.

(4) Jei sutinka teritorinės prokuratūros vyriausiasis (?) prokuroras, baudžiamasis procesas dėl kaltinamojo, kurio atžvilgiu yra taikoma speciali procesinė apsauga, gali būti paskirtas į atskirą procesą.

(5) Į sąrašą asmenų, kurie yra šaukiami į teismo posėdį, įrašomas asmens, kurį identifikuojantys duomenys yra nuslėpti, tik slapyvardis ir specialios apsaugos institucijos adresas.

• straipsnis. Teismo nagrinėjimo ypatumai

(1) Baudžiamoji byla, kurioje asmeniui taikoma specialioji apsauga, nagrinėjama uždaramame posėdyje.

(2) Prireikus apsaugomas asmuo gali teisiniame nagrinėjime dalyvauti naudojant technines priemones, o pats nebūti teismo posėdžio salėje, užtikrinant šiuo Kodeksu nustatytą procesinę tvarką.

(3) Asmuo, kurį identifikuojantys duomenys pakeisti slapyvardžiu, turi teisę neduoti teisme parodymų, jeigu yra pagrindas manyti, kad kyla grėsmė jo asmeniui. Šis asmuo netraukiamas baudžiamajon atsakomybėn už atsisakymą duoti parodymus teisme. Tokiu atveju jo duoti parodymai ikiteisminiame procese teisme neperskaitomi ir negali būti panaudoti kaip įrodymai.

(4) Jeigu asmuo, kurį identifikuojantys duomenys pakeisti slapyvardžiu, duoda teisme parodymus panaudojant technikos priemones, gali būti vaizdo ir garso klišių, neleidžiančių asmens identifiкуoti, tačiau teismas jį gali stebėti ir girdėti be klišių. Apsaugomas asmuo gali neatsakyti į klausimus, į kuriuos atsakant būtų galima jį identifiкуoti.

(5) Prireikus teismas gali apklausti liudytoją, kurio identifiкуojantys duomenys nuslėpti, atskiroje patalpoje užtikrinant parodymų girdimumą

posėdžių salėje, taip pat užduoti liudytojui klausimus ir išklausant atsakymus.

(6) Jeigu teisminiame posėdyje išaiškėja asmens, įvardyto slapyvardžiu, identifikuojantys duomenys, teritorinės prokuratūros vyriausiasis prokuroras savo nutarimu paveda specialiąją apsaugą užtikrinančiai institucijai imtis specialiame įstatyme numatytų priemonių tokio asmens apsaugai.

- **straipsnis. Specialiosios procesinės apsaugos nutraukimas**

(1) Specialioji procesinė apsauga nutraukiama generalinio prokuroro nutarimu arba teismo sprendimu bet kuriuo proceso momentu, jeigu:

- 1) išnyko dingstis apsaugai;
- 2) asmuo apsaugos atsisakė;
- 3) savo veiksmais asmuo apsaugą padarė neįmanomą.

(2) Jeigu apsaugomas asmuo atsisakė apsaugos, apie tai jis pateikia rašytinį pareiškimą procesą vedančiajam asmeniui, kuris pasiunčia jį priimti sprendimą nurodytai šio straipsnio pirmoje dalyje atitinkamai institucijai.

(3) Nutarimas nutraukti specialiąją procesinę apsaugą, yra laikomas kartu su kita medžiaga, susijusia su specialiosios apsaugos asmeniui taikymu.

- **straipsnis. Apsaugomo asmens parodymų nepanaudojimas**

Jeigu vykdomos priemonės apsaugomo asmens atžvilgiu neužtikrina jo saugumo, procesą vedančiojo asmens siūlymu teritorinės prokuratūros vyriausiasis prokuroras arba teismas, kurie skyrė specialiąją procesinę asmens apsaugą, priima sprendimą nenaudoti tokio asmens parodymų kaip įrodymų baudžiamojoje byloje.

X skyrius. Procesiniai terminai ir dokumentai

? skirsnis. Procesiniai terminai

- **straipsnis. Procesinis terminas**

Procesinis terminas yra šiuo Kodeksu numatytas laikas (arba momentas), per kurį (arba kuriam atsitikus) įtraukti į baudžiamąjį procesą asmenys privalo arba turi teisę atlikti tam tikrus veiksmus ar jų atsisakyti.

• **straipsnis. Procesinio termino pradžia**

(1) Jeigu procesinis terminas nustato atlikti kurį nors procesinį veiksmą iki ar po kito procesinio veiksmo arba dėl numatyto šiuo Kodeksu įvykio, arba tuo pačiu metu, kaip ir kitas procesinis veiksmas, tai jis yra siejamas nustatytu veiksmu ir jam netaikomos nustatytos bendros procesinių terminų skaičiavimo taisyklės.

(2) Procesinio termino, skaičiuojamo valandomis, dienomis ar mėnesiais, pradžia yra nurodoma šiuo Kodeksu, o jeigu nėra nurodoma, jo pradžia laikoma baudžiamųjų procesinių santykių atsiradimo momentas.

(3) Baudžiamųjų procesinių santykių atsiradimo momentu laikomas momentas, kai į procesą įtrauktas asmuo sužino arba dėl įstatymo nustatyta tvarka atlikto pranešimo turėjo sužinoti apie konkrečią procesinę teisę ar pareigą.

• **straipsnis. Procesinių terminų skaičiavimo tvarka**

(1) Skaičiuojant terminus valandomis arba dienomis, neįskaitoma valanda ar diena, kuria terminas prasideda. Termino pradžia skaičiuojama kita tolesnė valanda ar diena. Terminas pasibaigia atitinkamo periodo paskutinės pilnos valandos pabaigoje, jeigu laikas skaičiuojamas valandomis, arba pasibaigus paskutinei parai, jeigu terminas skaičiuojamas dienomis.

(2) Mėnesiais skaičiuojamas terminas pasibaigia atitinkamą paskutinio mėnesio dieną. Jeigu paskutinis mėnuo atitinkamos dienos neturi, terminas pasibaigia paskutinę to mėnesio dieną.

(3) Jeigu terminas pasibaigia ne darbo dieną, paskutine termino diena laikoma pirmoji po jos einanti darbo diena.

(4) Jeigu terminas susijęs su asmens teisių netekimu ar ribojimu, jo pradžia laikoma faktinis teisių netekimo ar ribojimo momentas, o termino pabaiga – įstatymo arba nutarimo nustatytas termino nutūkimo faktinis momentas (valanda ar diena).

• **straipsnis. Procesinių terminų trukmė**

(1) Terminas nelaikomas praleistu, jeigu procesinis veiksmas yra atliktas iki pasibaigiant nustatytam terminui, arba atitinkamas dokumentas iki pasibaigiant terminui perduotas asmeniui, kuris turi teisę ar įgaliotas

jį gauti, arba dokumentas iki nustatyto termino pabaigos įteiktas paštui ir šis faktas atitinkamu būdu yra patvirtintas.

(2) Terminas nelaikomas praleistu, jeigu suimtas ar esantis gydymo įstaigoje asmuo atitinkamą dokumentą įteikė kalinimo vietos ar gydymo įstaigos administracijai iki nustatyto termino pabaigos.

(3) Praleidimas termino, nustatyto savo teisei įgyvendinti, be pateisinamos priežasties sukelia šios teisės praradimą.

(4) Praleidimas termino, nustatyto procesinei pareigai įgyvendinti, neatleidžia nuo pareigos įvykdymo ir atitinkama pareiga įvykdoma įstatymu nustatyta tvarka.

• straipsnis. Procesinio termino pratęsimas

(1) Yra pratęjami tik tokie procesiniai terminai, dėl kurių šiame Kodekse tokia galimybė nurodyta.

(2) Jeigu šiame Kodekse nenurodyta kitaip, termino pratęsimo klausimas išsprendžiamas ne vėliau kaip per penkias dienas iki nustatyto termino pabaigos, remiantis suinteresuoto asmens pareiškimu ir pateiktais dokumentais, pateiktais ne vėliau kaip prieš septynias dienas iki termino pabaigos. Įstatymo nustatytais atvejais ir tais atvejais, jeigu to reikalauja bylos aplinkybės ir asmuo, kurio atžvilgiu sprendžiamas atitinkamas klausimas, pareiškimas apie termino pratęsimą nagrinėjamas dalyvaujant suinteresuotiems asmenims.

(3) Nagrinėjant pareiškimą dėl termino pratęsimo yra priimamas nutarimas terminą pratęsti arba atsisakyti jį pratęsti.

(4) Nutarime pratęsti terminą arba atsisakyti jį pratęsti nurodomas pagrindas, kodėl terminas pratęsiamas arba nepratęsiamas. Nutarime nurodomas laikas, iki kurio terminas pratęsiamas, arba laikas, iki kurio jis pratęsiamas.

• straipsnis. Praleisto procesinio termino atnaujinimas

(1) Suinteresuotas asmuo, kuris dėl svarbių priežasčių praleido savo teisių įgyvendinimo terminą, gali paduoti pareiškimą dėl termino atnaujinimo. Pareiškime yra nurodomos priežastys, dėl kurių terminas buvo praleistas, ir prie jo pridedami dokumentai, patvirtinantys praleisto termino pateisinimą.

(2) Suinteresuoto asmens pareiškimas dėl praleisto termino atnaujinimo yra nagrinėjamas procesą vedančiojo asmens per dvi kitas tolesnes darbo dienas. Jeigu klausimo išspręsti negalima negavus papildomų paaiškinimų iš pareiškėjo ir kitų asmenų, taip pat jeigu to prašo pareiškėjas, pareiškimas dėl praleisto termino atnaujinimo nagrinėjamas dalyvaujant pareiškėjui ir kitiems pakviestiems asmenims.

(3) Nagrinėjant pareiškimą dėl praleisto termino atnaujinimo, procesą vedantis asmuo gali priimti nutarimą atnaujinti praleistą terminą arba atsisakyti terminą atnaujinti.

(4) Nutarimas apie termino atnaujinimą arba atsisakyti atnaujinti praleistą terminą turi būti motyvuotas ir nedelsiant apie tai turi būti informuotas pareiškėjas.

(5) Procesą vedantis asmuo, gavęs pareiškimą atnaujinti praleistą terminą, pareiškėjo prašymu arba savo iniciatyva gali pristabdyti nutarimo vykdymą, iki bus išspręstas paduotas dėl jo skundas.

(6) Pareiškimą apie praleisto termino atnaujinimą dėl sprendimo, kuris įeina į ikiteisminio tyrimo kompetenciją, ikiteisminiame procese nagrinėja ikiteisminio tyrimo teisėjas.

? skirsnis. Sprendimai

• straipsnis. Nutarimai ikiteisminiame procese

(1) Ikiteisminiame procese vedantis asmuo priima rašytinius motyvuotus nutarimus apie:

- 1) ikiteisminio proceso pradžią ir jo eigą;
- 2) pripažinti asmenį įtariamuoju;
- 3) pripažinti asmenį nukentėjusiuoju;
- 4) patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn;
- 5) taikyti procesinę prievartą;
- 6) ikiteisminio proceso baigimą.

(2) Procesą vedantis asmuo priima motyvuotus nutarimus ir kitais šiuo Kodeksu numatytais atvejais, o prireikus gali priimti bet kuriuos nutarimus ir kitais procese reikšmingais klausimais.

(3) Kiti pareigūnai, kurie nėra procesą vedantieji asmenys, priima motyvuotus nutarimus kitais pagal jų kompetenciją klausimais.

• straipsnis. Teismo sprendimai

- (1) Teismo sprendimai yra teismo nuosprendžiai ir nutartys.
- (2) Teismo nuosprendis yra teismo sprendimas apie kaltinamojo kaltumą ar nekaltumą, skirti ar neskirti jam bausmę, taip pat apie jo išteisinimą arba atleidimą nuo bausmės.
- (3) Teismas priima nutartis klausimais, kurie turi būti išspręsti rengiant baudžiamąją bylą teisminiam nagrinėjimui, teismo proceso metu ir perduodant nuosprendį vykdyti.
- (4) Teismo nuosprendžiai, o įstatymo numatytais atvejais ir nutartys, surašomi raštu.

• straipsnis. Sprendimų struktūra

- (1) Raštu surašytas sprendimas susideda iš įvadinės, aprašomosios, motyvuojančios ir rezoliucinės dalių.
- (2) Įvadinėje dalyje nurodomas vieta ir sprendimo priėmimo laikas, įstaiiga ir sprendimą priėmęs pareigūnas, taip pat sprendimo teisinis klausimas.
- (3) Aprašomojoje dalyje nurodoma proceso metu iškilusios situacijos, kuri pagrindė sprendimo priėmimą, esmė.
- (4) Motyvuojančioje dalyje nurodomas ryšys su atitinkamu įstatymu ir pagrindžiamas priimamas sprendimas. Motyvuojančioji dalis sprendime turi būti, jeigu tai numatyta šiuo Kodeksu, kuriuo remiantis priimamas sprendimas.
- (5) Rezoliucinėje dalyje nurodoma išvada dėl sprendžiamo klausimo, priimtas sprendimas, jo apskundimo tvarka ir terminas.
- (6) Šiame Kodekse numatytais atvejais procesą vedančiojo asmens nutarimas gali susidėti tik iš įvadinės ir rezoliucinės dalių (toliau – rezoliucijos pavidalo nutarimas).

• straipsnis. Supažindinimas su sprendimu

- (1) Į procesą įtrauktas asmuo, dėl kurio teisių ir interesų priimtas sprendimas, jo gynėjas ir atstovas, taip pat asmuo, kurio pareiškimo ar prašymo pagrindu buvo priimtas sprendimas, susipažįsta su juo iki pradedant jo vykdymą, jeigu vykdymas susijęs su atitinkamu asmeniu.
- (2) Įstatymo numatytais atvejais supažindinimas su ikiteisminio proceso metu priimtais sprendimais gali būti atliekamas tik pabaigus tam tikrą tyrimo veiksmą arba pabaigus ikiteisminį procesą.

- **straipsnis. Sprendimo įsigaliojimo tvarka**

(1) Visi procesiniai sprendimai įsigalioja juos priėmus, jeigu įstatymas nenumato kitos įsigaliojimo tvarkos.

(2) Teismo nuosprendžiai įsigalioja šiuo Kodeksu nustatyta tvarka.

(3) Įsigalioję sprendimai yra privalomi ir visų vykdytini.

? skirsnis. Siūlymai

- **straipsnis. Siūlymai**

Procesą vedantysis asmuo surašo siūlymą, jeigu siekiant baudžiamojo proceso tikslų turi būti atlikti veiksmai, kurie neįeina į jo kompetenciją, arba kuriems atlikti būtina kompetentingo asmens nutarimas.

- **straipsnis. Siūlymo nagrinėjimas**

(1) Siūlymas yra nagrinėjamas pareigūno, kuriam baudžiamajame procese suteikti įgaliojimai pačiam atlikti ar jo nutarimu leisti kitam atlikti rekomenduotus siūlyme veiksmus nusikalstamos veikos padarymo vietoje arba ikiteisminio tyrimo įstaigos ar prokuratūros, kurie atsakingi už tyrimą, buvimo vietoje.

(2) Jeigu įstatymu nenumatyta kitaip, siūlymas turi būti išnagrinėtas per septynias dienas, prireikus pakviečiant siūlymo teikėją. Apie priimtą sprendimą arba pradėtus veiksmus siūlymo teikėjui pranešama ne vėliau kaip per tris dienas.

? skirsnis. Protokolai

- **straipsnis. Procesinio veiksmo protokolas**

(1) Ikiteisminiame tyrime atlikto tyrimo veiksmo, o šiuo Kodeksu nustatyto atveju ir kito procesinio veiksmo eiga yra fiksuojama tokio veiksmo protokole.

(2) Teisminio bylos nagrinėjimo metu atliekami procesiniai veiksmai fiksuojami teismo posėdžio protokole.

- **straipsnis. Protokolo turinys**

(1) Procesinio veiksmo protokole yra nurodoma:

1) procesinio veiksmo atlikimo vieta ir data;

- 2) veiksmo pradžia ir pabaiga;
  - 3) procesinį veiksmą atliekančio asmens pareigos, vardas ir pavardė;
  - 4) procesiniame veiksmė dalyvaujančių asmenų vardas, pavardė, asmens kodas, o advokato atžvilgiu – vardas, pavardė, procesinis statusas;
  - 5) procesinio veiksmo eiga, nustatyti faktai, jeigu tokių esama;
  - 6) panaudotos mokslo ir technikos priemonės;
  - 7) protokoluojančio asmens pareigos, vardas ir pavardė.
  - 8) dalyvaujančių asmenų pastabos ar atsiliepimai, jei tokie buvo pareikšti;
  - 9) prie protokolo pridedami priedai.
- (2) Prie protokolo pridedami daiktai ir dokumentai, gauti atliekant procesinį veiksmą.
- (3) Teismo posėdžio protokolo turinį nustato šių stadijų reglamentuojantys straipsniai.

• **straipsnis. Supažindinimas su procesinio veiksmo protokolu**

(1) Procesinį veiksmą atliekantis asmuo supažindina procesinio veiksmo dalyvius su atitinkamo veiksmo protokolo turiniu ir jo priedais, perskaitydamas, pateikdamas ar kitaip paskelbdamas. Protokole užfiksuojami asmenų pareikšti pataisymai ir papildymai.

(2) Visas protokolas ir kiekvienas jo puslapis atskirai pasirašomas procesinį veiksmą atliekančio asmens, protokoluojančiojo ir kitų veiksmė dalyvavusių asmenų. Jeigu asmuo pasirašyti atsisako, apie tai pažymima protokole, nurodant atsisakymo priežastis ir motyvus.

? skirsnis. Šaukimai

• **straipsnis. Šaukimas**

Šaukime yra nurodoma:

- 1) šaukiamo fizinio asmens vardas, pavardė, gyvenamoji vieta ar kitas šio asmens nurodytas adresas;
- 2) šaukiamo juridinio asmens pavadinimas, adresas arba kitas jo įgalioto asmens adresas;
- 3) ikiteisminio tyrimo įstaigos, prokuratūros arba teismo pavadinimas ir adresas;

- 4) atvykimo vieta ir laikas;
- 5) asmens šaukimo priežastis;
- 6) paėmusio šaukimą asmens įsipareigojimas perduoti šaukiamajam asmeniui, jeigu jis nebuvo rastas;
- 7) neatvykimo pasekmės.

• **straipsnis. Šaukimo pristatymas**

(1) Šaukimas įteikiamas ne vėliau, kaip dvi dienas iki jame nurodytas terminas atvykti. Jeigu procesinio veiksmo atlikimas iš anksto neplanuotas arba negali būti atidėtas, šaukimas gali būti įteiktas tiesiogiai prieš atvykimą.

(2) Šaukimas paprastai pristatomas paštu arba kurjerio pagal šaukiamąjo asmens nurodytą adresą, o šaukiamam pirmą kartą asmeniui, – pagal gyvenamąją vietą ar juridinio asmens buveinę.

(3) Jeigu šaukiamas asmuo nurodė kitokį su juo ryšio būdą arba iškvietimas yra skubus, asmuo gali būti pakviestas panaudojant kitą ryšio būdą.

(4) Šaukiamam asmeniui, gyvenančiam užsienio valstybėje arba ten yra juridinio asmens buveinė, šaukimas siunčiamas tiesiogiai ar tarpininkaujant konsulinei įstaigai.

• **straipsnis. Šaukimo įteikimas**

(1) Šaukimas įteikiamas asmeniškai šaukiamam asmeniui pasirašytinai. Šaukimo parsirašymo dalyje nurodomas jo įteikimo laikas.

(2) Jeigu šaukimą pristatęs asmuo šaukiamąjo nurodytu adresu asmens neranda, šaukimas yra įteikiamas pilnamečiam šeimos nariui, kuris gyvena kartu su šaukiamuoju. Šiuo atveju šaukimo gavėjas pasirašymo vietoje įrašo savo vardą ir pavardę, taip pat įrašo, kokie santykiai jį su šaukiamuoju sieja. Šaukimo gavėjas privalo šaukimą įteikti šaukiamam asmeniui.

(3) Jeigu šaukiamąjo asmens nėra, jį pristatęs asmuo apie tai pažymi pasirašymo vietoje, taip pat nurodo, kur yra asmuo išvykęs ir laiką, kada jis sugrįš.

(4) Šaukimas, adresuotas juridiniam asmeniui, yra įteikiamas atitinkamam jo darbuotojui.

(5) Pasirašyto šaukimo dalis yra grąžinama procesą vedančiajam asmeniui.

- **straipsnis. Šaukiamojo asmens pareiga paimti šaukimą**

- (1) Šaukiamas asmuo privalo šaukimą paimti.
- (2) Jeigu šaukiamas asmuo atsisako paimti šaukimą, jį pristatęs asmuo apie tai pažymi šaukimo pasirašymo vietoje ir jį grąžina procesą vedančiajam asmeniui.

- **straipsnis. Šaukiamojo asmens pareiga būti pasiekiamam**

- (1) Asmuo, kuris konkrečiame baudžiamajame procese nurodė atliekančiam procesinį veiksmažį asmeniui savo adresą, privalo šiuo adresu būti pasiekiamas.
- (2) Jeigu šaukimas yra pristatytas nurodyta tvarka, laikoma, kad šaukiamam asmeniui yra pranešta apie procesinio veiksmo laiką ir vietą.
- (3) Jeigu šaukimas šaukiamajam asmeniui pristatytas nurodyta tvarka, laikoma, kad asmeniui yra pranešta apie procesinio veiksmo atlikimo laiką ir vietą septintą dieną po jo įteikimo paštui dienos.

? skirsnis. Pareiškimai

- **straipsnis. Pareiškimų išnagrinėjimo terminai**

- (1) Pareiškimas yra išnagrinėjamas ir sprendimas dėl jo priimamas iš karto jį gavus, jeigu šiuo Kodeksu nenustatyta kitokia tvarka.
- (2) Jeigu priimti sprendimą dėl pareiškimo iš karto negalima, tai turi būti padaryta per tris darbo dienas nuo pareiškimo gavimo.

- **straipsnis. Sprendimo dėl gauto pareiškimo priėmimas**

- (1) Pareiškimas turi būti patenkinamas, jeigu tai padeda nustatyti faktus, kurie turi reikšmės baudžiamajame procese, užtikrinant įtrauktą į baudžiamąjį procesą ir kitų asmenų teisėtus interesus.
- (2) Jeigu pareiškimas yra patenkinamas, rašytinis sprendimas gali būti nesurašomas, o apie pareiškimo patenkinimą raštu pranešama jo pateikėjui ir užtikrinamas jo įvykdymas.
- (3) Apie dalinį ar visišką pareiškimo atmetimą procesą vedantysis asmuo priima motyvuotą nutarimą, apie kurį per tris darbo dienas praneša pareiškimo pateikėjui, jį persiųsdamas ar išduodamas nutarimo kopiją.
- (4) Procesą vedančiojo asmens nutarimas apie pareiškimo atmetimą gali būti apskųstas šio Kodekso nustatyta tvarka.

? skirsnis. Skundai

• straipsnis. Teisė paduoti skundą

(1) Skundas dėl procesą vedančiojo asmens veiksmų ir sprendimų gali būti paduotas įtraukto į baudžiamąjį procesą asmens ir kitų asmenų, kurių teisės ir teisėti interesai buvo paliesti konkrečiu veiksmu ar sprendimu.

(2) Procesą vedančiojo asmens sprendimai gali būti apskūsti, išskyrus šiuo Kodeksu nustatytais atvejais.

• straipsnis. Skundo padavimas

(1) Skundas paduodamas į valstybinę įstaigą arba tokiam procesą vedančiajam asmeniui, kurie yra atsakingi už procesą, įstatymu įgalioti išnagrinėti skundą ir priimti dėl jo sprendimą.

(2) Skundas paduodamas:

1) dėl tardymo grupės nario, procesinių įpareigojimų vykdytojo, eksperto – procesą vedančiajam asmeniui;

2) dėl tardytojo ar jo tiesioginio viršininko veiksmų ar nutarimų – prižiūrinčiajam prokurorui;

3) dėl prokuroro veiksmų ar nutarimų – aukštesniajam prokurorui;

4) dėl ikiteisminio tyrimo teisėjo veiksmų ir sprendimų – teismo pirmininkui;

5) dėl teisėjo veiksmų – teismo pirmininkui.

(3) Jeigu asmuo apskundžia veiksmus ar sprendimus asmenų, kurie nurodyti šio straipsnio antros dalies 1–3 punktuose ir nesutinka su skundą išsprendusiojo asmens – aukštesniojo prokuroro pozicija, gali apskūsti kitam aukštesniajam prokurorui, kurio sprendimas ikiteisminiame procese yra galutinis.

(4) Teismo pirmininko sprendimas, priimtas šio straipsnio antros dalies 4 ir 5 punktuose nurodytais atvejais, yra galutinis.

(5) Asmuo, gavęs skundą dėl savo veiksmų ar sprendimų, nedelsiant skundą turi perduoti pareigūnams, nurodytiems šio straipsnio antroje dalyje. Jeigu asmuo laiko skundą pagrįstu, jis nutraukia apskūstą veiksmą arba panaikina apskūstą nutarimą ir pripažįsta jo rezultatus neturinčiais galios.

(6) Skundai gali būti rašytiniai ir žodiniai. Žodiniai skundai įrašomi į protokolą, pasirašomi skundo davėjo ir jį priėmusio asmens. Skundas, paduotas žodžiu, išsprendžiamas tokia pat tvarka, kuri nustatyta rašytiniams skundams. Skundas gali turėti ir priedus, susijusius su skundo turiniu.

(7) Valstybinės kalbos nemokantis asmuo skundą gali kalba, kurią jis moka.

• **straipsnis. Sulaikytų ir areštuotų asmenų skundų pasiuntimas**

Sulaikymo vietų ar suimtų asmenų administracija, kai gautas laikomo asmens skundas nedelsiant, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną, turi būti perduotas pareigūnui, kuriam skundas yra adresuotas.

• **straipsnis. Skundo padavimo terminai**

(1) Skundai dėl pareigūnų veiksmų ir sprendimų ikiteisminiame etape gali būti paduoti viso ikiteisminio proceso metu.

(2) Tardytojo ar prokuroro nutarimas nutraukti baudžiamąjį procesą gali būti apskūstas per 10 dienų gavus nutarimo kopiją.

(3) Teismo sprendimą galima apskūsti per 10 dienų nuo to momento, kai sprendimas tapo prieinamas.

(4) Jeigu skundo padavimo terminas dėl pateisinamų priežasčių yra praleistas, pareiškėjo prašymu gali būti atnaujintas atitinkamos įstaigos ar pareigūno, kuris turi tokią teisę.

• **straipsnis. Skundo atšaukimas**

(1) Padavęs skundą asmuo turi teisę jį atšaukti.

(2) Teismui paduotas skundas gali būti atšauktas iki teismui išeinant pasitarti dėl priimamo sprendimo.

(3) Skundas, paduotas kaltinamojo ar įtariamojo interesais, gali būti atšauktas tik su jų sutikimu.

• **straipsnis. Sprendimo vykdymo sustabdymas dėl skundo padavimo**

Šiame Kodekse numatytais atvejais, skundo padavimas pristabdo apskūsto sprendimo vykdymą. Kitais atvejais sprendimo vykdymą gali atidėti pareigūnas, kuris nagrinėja skundą, jeigu mano, kad tai yra reikalinga.

• **straipsnis. Skundo nagrinėjimas**

(1) Gavęs skundą asmuo per tris darbo dienas nuo gavimo dienos priima sprendimą dėl jo išnagrinėjimo arba jį persiunčia pagal priklausomybę.

(2) Draudžiama pavesti skundą nagrinėti tam pačiam asmeniui, kurio veiksmas ar sprendimas yra apskūsti, taip pat asmeniui, patvirtinusiame tokį sprendimą.

(3) Skundą nagrinėjantis pareigūnas gali įvertinti ne vien skunde nurodytus motyvus. Jei būtina, jis gali patikrinti viso apskūsto sprendimo arba netgi viso baudžiamojo proceso teisėtumą ir pagrįstumą.

(4) Skundą nagrinėjantis pareigūnas pagal savo kompetenciją privalo nedelsiant atlikti priemones, atkuriančias pažeistas asmenų teises ir teisėtus interesus.

(5) Jeigu apskundimo terminas yra pažeistas ir neatnaujintas, skundas nenagrinėjamas ir apie tai pranešama skundo padavėjui.

(6) Skundas teisme yra nagrinėjamas uždareme posėdyje, dalyvaujant skundo teikėjui ir jo gynėjui ar atstovui. Šių asmenų neatvykimas nėra kliūtis išnagrinėti skundą.

(7) Apeliaciniai ir kasaciniai skundai nagrinėjami vadovaujantis atitinkama šiuo Kodeksu apibrėžta tvarka.

• **straipsnis. Skundo nagrinėjimo terminai**

(1) Skundas, išskyrus apeliacinį ir kasacinį, yra išnagrinėjami per 10 dienų nuo jo gavimo dienos.

(2) Kai tikrinant skundą reikia gauti papildomą medžiagą arba atlikti kitas priemones, leidžiama jį išnagrinėti per 30 dienų, apie tai informavus skundo teikėją.

(3) Jeigu paduotas skundas ne valstybine kalba, jo nagrinėjimo pradžia laikomas teksto prieinamumas, apie tai pranešus skundo teikėjui.

• **straipsnis. Skundo išsprendimas**

(1) Skundas gali būti patenkinamas arba atmetamas.

(2) Jeigu skundas yra patenkinamas, gali būti:

- 1) visiškai ar iš dalies atmestas ar pakeistas apskūstas sprendimas;
- 2) iš dalies ar visiškai nutrauktas baudžiamasis procesas;

3) baudžiamasis procesas pasiūstas naujam tyrimui atlikti;
4) apskūsto veiksmo rezultatai pripažinti neturinčiais galios.
(3) Ikiteisminio tyrimo teisėjas arba teismas, patenkindamas skundą, priima šio straipsnio antroje dalyje 1 ir 4 punktuose nurodytus sprendimus.

(4) Atsisakymas patenkinti skundą turi būti motyvuotas.

(5) Pareigūnas ar teismas, kurie nagrinėja skundą, negali pakeisti ankstesnio sprendimo, jeigu tai gali apsunkinti padėti asmeniui, kuris padavė skundą, arba skundas paduotas jo interesais.

• **straipsnis. Pranešimas apie skundo išnagrinėjimą**

(1) Asmeniui, kuris padavė skundą, yra pranešama apie skundo išsprendimą ir apie tolesnę apskundimo galimybę.

(2) Jeigu apskūstu veiksmu ar sprendimu asmeniui buvo neteisėtai padaryta žala, jam yra išaiškinama teisė reikalauti atlyginti žalą, ją pašalinti ir garantuoti tokią teisę.

(3) Skundas ir atsakymo dėl jo kopija, taip pat skundo patikrinimo medžiaga pridedama prie baudžiamosios bylos.

? skirsnis. Skundai dėl generalinio prokuroro nutarimų

• **straipsnis. Generalinio prokuroro nutarimo apskundimas**

Skundas dėl generalinio prokuroro nutarimo gali būti paduotas asmuo, kurio teisės ar teisėti interesai paliesti konkrečiu nutarimu, per 10 dienų, kai tapo žinoma apie tokį nutarimą ir jo turinį.

• **straipsnis. Skundo padavimas ir jo nagrinėjimo paskyrimas**

(1) Skundas dėl generalinio prokuroro nutarimo paduodamas Aukščiausiojo Teismo Plenarinei sesijai.

(2) Gavęs skundą atitinkamos Aukščiausiojo Teismo struktūros pirmininkas paskiria teisėjų sudėtį ir paveda vienam iš jų patikrinti skundą.

(3) Teisėjas, kuriam yra pavesta patikrinti skundą, išreikalauja iš generalinio prokuroro baudžiamąją bylą ar kitą medžiagą, kuria grindžiamas nutarimas, ir paskiria skundo nagrinėjimo datą.

(4) Prireikus teisėjas išreikalauja dokumentus ir kitą medžiagą, taip pat, kad būtų iškviesti duoti paaiškinimus atitinkami asmenys.

(5) Teisėjas praneša generaliniam prokurorui ir skundo davėjui apie skundo nagrinėjimo datą ir apie teisę dalyvauti posėdyje pačiam ar jų atstovams. Skundo teikėjo, kuris yra suimtas, prašymu gali būti užtikrintas dalyvavimas skundo nagrinėjimo metu.

• **straipsnis. Skundo nagrinėjimas**

(1) Skundas dėl generalinio prokuroro nutarimo nagrinėjamas Aukščiausiojo Teismo plenarinėje sesijoje, susidedančioje iš ??? teisėjų, dalyvaujant generaliniam prokurorui ir skundo teikėjui arba jų atstovams. Šių asmenų neatvykimas dėl nepateisinamų priežasčių, jeigu jiems laiku buvo pranešta apie nagrinėjimo laiką ir vietą, nėra kliūtis skundui išnagrinėti.

(2) Teismas, išklauses skundo teikėją ir generalinį prokurorą ar jų atstovus, pasišalina pasitarti ir priimti sprendimą, skelbiamą teismo posėdyje.

(3) Teismas gali priimti vieną iš šių sprendimų:

- 1) palikti generalinio prokuroro nutarimą nepakeistą;
- 2) generalinio prokuroro nutarimą pakeisti;
- 3) generalinio prokuroro nutarimą panaikinti.

• **straipsnis. Teismo veiksmai išnagrinėjus skundą**

Teismas, priėmęs sprendimą dėl paduoto skundo, per tris darbo dienas baudžiamąją bylą ir kitą išreikalautą medžiagą kartu su sprendimu pasiunčia generaliniam prokurorui

X skyrius. Turtiniai klausimai baudžiamajame procese

? skirsnis. Žalos, padarytos nusikalstamais veiksmais, atlyginimas

• **straipsnis. Padarytos nukentėjusiajam žalos kompensavimas**

(1) Kompensacija yra piniginę išraišką turintis mokėjimas, kurį nusikalstamais veiksmais padaręs žalą asmuo, sumoka nukentėjusiajam dėl padarytos moralinės skriaudos, fizinio skausmo ar turtinės žalos.

(2) Kompensacija yra baudžiamųjų teisinių santykių sureguliuavimo elementas, kuris kaltinamojo sumokamas savanoriškai ar teismo sprendimo pagrindu.

(3) Jeigu nukentėjusysis mano, kad kompensavimas neatlygina visos patirtos žalos, jis turi teisę pareikalauti ją atlyginti Civilinio proceso tvarka. Nustatant atlyginimo dydį, reikia įskaičiuoti kompensavimą, gautą baudžiamajame procese.

(4) Reikalaujantis atlyginti žalą civilinio proceso tvarka, nukentėjusysis yra atleidžiamas nuo žyminio mokesčio.

(5) Teismo sprendimas civiliniame procese dėl asmens kaltumo yra privalomas nagrinėjant baudžiamąsias bylas.

• **straipsnis. Pareiškimas dėl kompensacijos**

(1) Nukentėjusysis turi teisę paduoti pareiškimą dėl padarytos žalos kompensavimo bet kurioje baudžiamojo proceso stadijoje iki pradedant teisme įrodymų tyrimą. Pareiškime pareikalautos kompensuoti žalos dydis turi būti pagrįstas.

(2) Pareiškimas gali būti paduotas raštu ar išdėstytas žodžiu. Žodinį pareiškimą procesą vedantis asmuo įrašo į protokolą.

(3) Ikiteisminio tyrimo metu paduotas pareiškimas ir pareikalauta kompensacija prokuroro yra nurodoma dokumente dėl ikiteisminio proceso baigimo.

(4) Nenustačius trauktino baudžiamojon atsakomybėn asmens, nėra kliūtis paduoti pareiškimą dėl kompensacijos.

(5) Nukentėjusysis turi teisę atšaukti paduotą pareiškimą dėl kompensacijos bet kurioje proceso stadijoje, kol teismas išeina priimti nuosprendžio. Jei nukentėjusysis atsisako kompensacijos, tai nėra pagrindas panaikinti ar pakeisti kaltinimą arba išteisinamajam nuosprendžiui.

• **straipsnis. Kompensacijos dydis**

(1) Kompensacijos dydį teismas nustato po to, kai įvertina nukentėjusiojo pareiškimą, įskaitant:

- 1) padarytos turtinės žalos dydį;
- 2) nusikalstamos veikos sunkumą ir pobūdį;
- 3) padaryto fizinio skausmo, nepataisomo subjaurojimo ir darbingumo praradimą;
- 4) moralinio įžeidimo viešumą ir dydį;
- 5) psichinę traumą.

(2) Jeigu žala padaryta juridiniam asmeniui, kompensacijos dydžiui taip pat turi įtakos sunkumai, atsiradę dėl komercinės veiklos tęstinumo.

(3) Tiesioginiai nuostoliai įvertinami įkainiais, kurie apibrėžia kaltinimo apimtį.

(4) Asmuo, padaręs žalą, gali savanoriškai sutikti dėl nukentėjusiojo pareikšto kompensacijos dydžio arba jis gali būti apibrėžtas abipusiu susitarimu. Toks susitarimas įforminamas raštu ir abiejų šalių prašymu įrašomas į procesinio veiksmo protokolą.

• straipsnis. Asmenys, kuriems gali būti nustatyta pareiga sumokėti kompensaciją

(1) Teismas kompensacijos įmoką gali paskirti:

1) kaltu padarant nusikalstamą veiką pripažintam pilnamečiam kaltinamajam;

2) kaltu padarant nusikalstamą veiką pripažintam nepilnamečiui, – subsidiariai su tėvais ar juos pakeičiančiais asmenimis;

3) Juridiniam asmeniui, jeigu jo byloje kaltu padarius nusikalstamą veiką yra pripažintas fizinis asmuo, veikiantis individualiai ar kaip kolegialios atitinkamo juridinio asmens struktūros narys, turintis teisę atstovauti juridiniam asmeniui, veikti jo pavedimu arba priimti sprendimus juridinio asmens vardu, arba vykdyti juridinio asmens kontrolę, arba būdamas juridinio asmens tarnyboje.

(2) Kitais atvejais kompensacija nenustatoma, žala atlyginama civilinės teisenos būdu.

(3) Žalos kompensavimo nukentėjusiajam iš kompensavimo fondo tvarka ir kompensavimo dydžiai yra nustatomi specialiu įstatymu.

• straipsnis. Įmoka į nukentėjusiųjų kompensacinį fondą

(1) Įmokos į nukentėjusiųjų fondą pagrindai yra apkaltinamojo nuosprendžio priėmimas, prokuroro rašytinis paliepimas dėl nuobaudos ir prokuroro nutarimas nutraukti baudžiamąjį procesą, sąlyginai atleidžiant nuo bausmės asmenis pripažintus kaltais padarius nusikalstamą veiką.

(2) Įmokos dydis nustatomas:

1) už baudžiamąjį nusižengimą – 100 litų;

2) už apysunkį nusikaltimą – 150 litų;

- 3) už sunkų nusikaltimą – 200 litų;
  - 4) už ypač sunkų nusikaltimą – 250 litų.
- (3) Jeigu asmuo pripažintas kaltu padaręs kelias nusikalstamas veikas, įmoka nustatoma siejant su sunkesniu nusikaltimu.

? skirsnis. Veiksmai dėl nusikalstamu būdu įgyto turto

• straipsnis. Nusikalstamu būdu įgytas turtas

(1) Turtas laikomas įgytu nusikalstamu būdu, jeigu jis pateko asmens nuosavybėn ar yra disponuojamas dėl nusikalstamos veikos.

(2) Jeigu neįrodyta priešingai, nusikalstamu būdu gautu turtu, taip pat ir finansinės priemonės, priklausančios asmeniui, kuris:

- 1) yra nusikalstamos grupės narys arba ją palaiko;
- 2) pats dalyvauja teroristiniuose veiksmuose arba palaiko nuolatinįs santykius su asmeniu, įtrauktu į teroristinę veiklą;
- 3) pats dalyvauja žmonių prekyboje arba palaiko nuolatinįs santykius su asmeniu, įtrauktu į prekybą žmonėmis;
- 4) pats dalyvauja nusikalstamoje veikoje su narkotikais ar psichotropinėmis medžiagomis arba palaiko nuolatinįs santykius su asmeniu, dalyvaujančiu tokioje veikloje;

(4) Šio straipsnio samprata „nuolatinįs santykių palaikymas su kitu asmeniu, įtrauktu į atitinkamą nusikalstamą veiklą“, reiškia, kad asmuo kartu su kitu asmeniu gyvena arba jį kontroliuoja, lemia jo elgesį arba daro įtaką jo elgesiui.

• straipsnis. Turto pripažinimas įgytu nusikalstamu būdu

(1) Turtas kaip įgytas nusikalstamu būdu pripažįstamas įsigaliojusio teismo nuosprendžiu arba prokuroro nutarimu nutraukti baudžiamąjį procesą.

(2) Ikiteisminiame baudžiamajame procese turtas gali būti pripažintas kaip įgytas nusikalstamu būdu taip pat:

- 1) Apylinkės teismo nutartimi šio Kodekso nustatyta tvarka, jeigu turto savininkas ar jo valdytojas nežinomas ir procesą vedantysis asmuo turi pakankamai įrodymų, nepaliekiančių abejonių dėl turto nusikalstamos kilmės (ryšys tarp turto ir nusikalstamos veikos);

2) procesą vedančiojo asmens nutarimu, jeigu ikiteisminiame procese pas įtariamąjį, kaltinamąjį ar trečią asmenį aptiktas ir paimtas turtas, dėl kurio anksčiau savininko ar teisėto valdytojo buvo pareikšta apie turto dingimą ir jį aptikus dėl protingų abejonių pašalinimo įrodinėjama jo teisė į tą turtą.

• **straipsnis. Nusikalstamu būdu įgyto turto grąžinimas**

(1) Procesą vedančiojo asmens nutarimu po to, kai baudžiamojo proceso tikslais turto saugoti nebereikia, turtas yra grąžinamas pagal priklausomybę jo savininkui ar teisėtam valdytojui.

(2) Daiktai, kurių apyvarta įstatymu yra uždrausta ir dėl šios priežasties jie pas asmenį buvo neteisėtai, šiam asmeniui negrąžinami, o teismo sprendimu perduodami atitinkamai valstybės institucijai arba juridiniam asmeniui, turinčiam teisę juos įgyti ir naudoti.

• **straipsnis. Nusikalstamu būdu įgyto turto konfiskavimas**

(1) Turtas, įgytas nusikalstamu būdu, jeigu tolesnis jo laikymas baudžiamojo proceso tikslais nereikalingas ir jeigu negali būti savininkui ar teisėtam valdytojui grąžinamas, teismo sprendimu konfiskuojamas, o gautos piniginės vertybės pervedamos į valstybės biudžetą.

(2) Jeigu turtas, įgytas nusikalstamu būdu, yra nusavintas, sunaikintas ar nusiųptas ir jo konfiskuoti negalima, gali būti konfiskuojamas kitas turtas, taip pat atitinkamo dydžio sumos ir piniginės vertybės.

(3) Jeigu kaltinamasis neturi konfiskuotino turto, kuris nurodytas šio straipsnio antroje dalyje, gali būti konfiskuojamas:

1) turtas, kuris kaltinamojo po nusikalstamos veikos padarymo neatlygintinai buvo nusavintas tretiesiems asmenims;

2) kaltinamojo sutuoktinio turtas, jeigu mažiausiai per trejus metus iki nusikalstamos veikos padarymo sutuoktinių turtas nebuvo padalytas;

3) kito asmens turtas, jeigu su šiuo asmeniu kaltinamasis turi bendrą (nedalomą) ūkį.

(4) Į valstybės biudžetą pervedami:

1) lėšos, gautos nustatyta norminiais aktais tvarka realizavus turtą, kurio priklausomybė nenustatyta, arba savininkas neturi į jas teisės, arba savininkas ar teisėtas valdytojas jų atsisakė;

- 2) lėšos, gautos realizavus turtą asmens, kuris žinojo apie nusikalstamą jų kilmę;
- 3) augimo procentai, gauti pasinaudojant nusikalstamu būdu įgytu turtu;
- 4) konfiskuotos finansinės priemonės;
- 5) materialinė vertė tokios turtinės gerovės ar kitokios gerovės, kurią valstybės pareigūnas ar jam prilygintas asmuo priėmė kaip kyši.

• straipsnis. Panaudojimas lėšų, gautų realizavus nusikalstamu būdu įgytą turtą

Jeigu nukentėjusysis pareikalavo kompensuoti žalą ir konkrečiame baudžiamajame procese yra gautos nurodytos lėšos, jos pirmiausia yra panaudojamos reikalaujamai kompensacijai užtikrinti.

• straipsnis. Trečiųjų asmenų teisės

- (1) Jeigu nusikalstamu būdu įgytas turtas aptiktas pas trečiąjį asmenį, jis grąžinamas savininkui pagal priklausomybę arba teisėtam jo valdytojui.
- (2) Jeigu nusikalstamu būdu įgytas turtas grąžinamas savininkui ar teisėtam valdytojui, trečiasis asmuo, kuris buvo sąžiningas gavėjas arba sąžiningas šio turto užstato gavėjas, turi teisę išieškant žalą paduoti ieškinį civilinio proceso tvarka, taip pat ir prieš kaltinamąjį ar nuteistąjį.

? skirsnis. Sprendimų turtiniais klausimais užtikrinimas

• straipsnis. Turto areštas

(1) Siekiant užtikrinti sprendimus turtiniais klausimais baudžiamajame procese, taip pat galimą turto konfiskaciją ar išplėstinį turto konfiskavimą, proceso metu areštuojamas sulaikytojo, įtariamojo ar kaltinamojo turtas, taip pat ir turtas, kuris turi būti gautas iš kitų asmenų, ar turtas tokių asmenų, kurie yra materialiai atsakingi už įtariamojo ar kaltinamojo veiksmus. Gali būti areštuotas taip pat ir nusikalstamu būdu gautas turtas arba susijęs su baudžiamuoju procesu turtas, kuriuos turi tretieji asmenys.

(2) Areštas gali būti uždėtas taip pat ir procese dėl juridinių asmenų ar priverčiamųjų medicinos priemonių taikymo procese, jeigu tai būtina užtikrinant turtinių klausimų sprendimą, galimą piniginių išieškojimą ar turto konfiskavimą arba išplėstinį turto konfiskavimą.

(3) Ikiteisminiame procese turtas areštuojamas procesą vedančiojo asmens nutarimu, patvirtintu ikiteisminio tyrimo teisėjo, o teisminiame bylos nagrinėjime sprendimą šiuo klausimu priima teismas.

(4) Neatidėliotinais atvejais, kai dėl delsimo turtas gali būti nusavinamas, sunaikintas ar paslėptas, procesą vedantysis asmuo gali jį areštuoti su prokuroro sutikimu. Apie turto areštavimą procesą vedantysis asmuo ne vėliau kaip kitą darbo dieną praneša ikiteisminio tyrimo teisėjui, kartu pateikia protokolą ir kitą medžiagą, patvirtinančią arešto būtinumą ir neatidėliotinumą. Jeigu ikiteisminio tyrimo teisėjas proceso vedančiojo asmens nutarimo nepatvirtina, turto areštas turi būti panaikintas.

(5) Nutarime uždėti turtui areštą turi būti nurodyta, kuriuo tikslu ir kieno turtui uždedamas areštas, o jeigu sprendžiant turtinius klausimus yra žinomas areštuotino turto dydis, nurodoma ir užtikrintina suma.

(6) Procesą vedantysis asmuo gali pavesti areštuoti turtą policijos pareigūnams, taip pat apie areštą praneša atitinkamiems valstybiniais registrams, kuriuose užregistruota teisė į turtą, kad būtų galima uždrausti tokį turtą nusavinti ar kitaip perleisti.

(7) Jeigu prieš areštuojant turtą jo atžvilgiu užregistruotas hipotekinis užstatas, veiksmai dėl tokio turto gali būti vykdomi tik suderinus tai su procesą vedančiuoju asmeniu. Jeigu toks turtas teismo sprendimu pripažintas gautu nusikalstamu būdu, turto areštas turi prioritetinę reikšmę, palyginti su užstatu.

(8) Negalima uždėti arešto būtiniausiems daiktams, naudojamiems asmens, kurio turtas yra areštuojamas, taip pat jo šeimos narių ar kitų jo išlaikomų asmenų.

• **straipsnis. Turto arešto protokolai**

(1) Apie turto areštavimą yra surašomas protokolai.

(2) Protokole nurodoma:

1) kiekvienas daiktas, kuriam yra uždedamas areštas, nurodant jo pavadinimą, modelį, svorį, nusidėvėjimo lygį, identifikacinį (registracijos) numerį, taip pat kitus individualius požymius;

2) jeigu areštuojamas visas turtas, nurodomi daiktai, kuriems areštas neuždedamas;

3) pareiškimai, paduoti trečiųjų asmenų apie turto priklausomybę.

(3) Uždedant turtui areštą jo savininkui, valdytojui, naudotojui ar laikytojui yra pranešama apie uždraudimą juo disponuoti ar naudoti, o prireikus paaimamas saugoti.

(4) Jeigu turtas yra paaimamas, protokole nurodoma, kas konkrečiai paaimama, kur ir kam perduota saugoti.

(5) Jeigu arešto turtui uždėjimo metu buvo bandoma turtą paslėpti, sunaikinti ar sugadinti, apie tai pažymima protokole.

• **straipsnis. Uždėti turtui areštą protokolo kopijos išdavimas**

(1) Protokolo uždėti areštą turtui kopija pasirašytinai įteikiama asmeniui, kurio buvo aprašytas turtas, arba vienam iš jo šeimos pilnamečių narių, o jeigu tokie nedalyvauja – vietos savivaldos atstovui, kurios administruojamoje teritorijoje uždėtas turtui areštas.

(2) Jeigu areštuotas turtas yra juridinio asmens teritorijoje, protokolo kopija pasirašytinai įteikiama juridinio asmens atstovui.

• **straipsnis. Areštuotino turto vertės nustatymas**

(1) Turtas, kuriam uždedamas areštas, yra įvertinamas pagal jo faktinę vertę, įskaitant nusidėvėjimo laipsnį. Prireikus vertei nustatyti pakviečiamas specialistas.

(2) Pinigai ir vertybiniai popieriai įvertinami pagal jų nominalią vertę.

(3) Jeigu areštas turi būti uždėtas tik daliai atitinkamos sumos turto, savininkas arba turto valdytojas turi teisę nurodyti, koks, jo nuomone, turtas turi būti areštuojamas.

• **straipsnis. Areštuoto turto saugojimas**

(1) Turtas, kuriam yra uždėtas areštas, gali būti paliktas saugoti savininkui arba naudotojui, jo šeimos nariui arba kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, kuriam yra išaiškinama įstatymo numatyta atsakomybė už tokio turto išsaugojimą. Apie tai asmuo pasirašo.

(2) Turtas, kuriam yra uždėtas areštas, negali būti paliktas saugoti įtariamajam ar kaltinamajam.

(3) Jeigu areštas uždedamas daiktams, kurių apyvarta įstatymu uždrausta, taip pat pinigams, valiutai, vertybiniams popieriams, bankų išduotiems akreditivams, vekseliams, akcijoms ir kitiems piniginiams dokumentams, gaminiais iš brangiųjų metalų ir brangakmenių, taip pat

brangiesiems metalams ir brangakmeniams, jų saugojimo tvarka ir vieta nustatoma Vyriausybės.

(4) Indėliai ir vertybiniai popieriai, kurie yra laikomi bankuose ir kitose kredito įstaigose, nepaimami, o gavus nutarimą uždėti jiems areštą, jų išlaidavimo operacijos nutraukiamos.

• **straipsnis. Turto arešto panaikinimas**

(1) Procesą vedantysis asmuo priima nutarimą panaikinti turto areštą ir nedelsiant apie tai praneša asmeniui, kurio turtui buvo uždėtas areštas arba kuriam areštuotas turtas buvo perduotas saugoti. Nutarimas panaikinti turto areštą yra priimamas, kai:

- 1) teismas priėmė išteisinamąjį nuosprendį;
- 2) teismas nenusprendė, kad turtas įgytas nusikalstamu būdu ar buvo nusikalstamos veikos padarymo įrankis arba priemonė;
- 3) procesą vedantysis asmuo priima nutarimą nutraukti baudžiamąjį procesą reabilituojančiu pagrindu;
- 4) baudžiamajame procese nepareikalauta kompensuoti žalos arba nukentėjusysis jos atsisakė;
- 5) nusikalstama veika perkvalifikuota į kitą straipsnį, kuris nenumato turto konfiskuoti;
- 6) išnyko bet kuri kita dingstis užtikrinti sprendimą turtiniais klausimais.

(2) Procesą vedantysis asmuo gali palikti areštuotą turto dalį, kuriai gali būti perduota padengti teismo išlaidas.

(3) Apie turto arešto panaikinimą procesą vedantysis asmuo įsigaliojus sprendimui nedelsiant taip pat praneša atitinkamam viešajam registru, kuriame registruota teisė į šį turtą.

? skirsnis. Procesinės išlaidos ir jų atlyginimas

• **straipsnis. Procesinės išlaidos**

(1) Procesinės išlaidas sudaro:

1) liudytojams, nukentėjusiesiems, ekspertams, specialistams, vertėjams ir kitiems į baudžiamąjį procesą įtrauktiems asmenims išmokami pinigai, skirti jų kelionei į iškviatimo vietą ir atgal bei nakvynpinigiai;

2) pinigai, išmokėti liudytojams ir nukentėjusiesiems kaip vidutinis darbo atlyginimas už laiką, kurį jie savo darbovietėje nedirbo dėl dalyvavimo procesiniuose veiksmuose, arba ikiteisminio tyrimo, prokuratūros institucijų ar Teisingumo ministerijos išmokos nurodytų asmenų darbavimams už vidutinį darbo užmokestį;

3) ekspertams, specialistams, vertėjams išmokami pinigai, skirti atlyginti už jų darbą, išskyrus tuos atvejus, kai jie šias pareigas atlieka kaip tarnybinių užduočių;

4) atlyginimas advokatui, jeigu išlaidos už teisinę pagalbą mokamos valstybės biudžeto lėšomis;

5) pinigai, panaudoti sumokėti už daiktinių įrodymų saugojimą, persiuntimą, realizavimą ar sunaikinimą;

6) pinigai, panaudoti ekspertizėms atlikti;

7) pinigai, panaudoti turtui saugoti;

8) kitos baudžiamajame procese atsiradusios išlaidos.

(2) Nurodytos šio straipsnio pirmoje dalyje procesinės išlaidos padengiamos iš valstybės lėšų Vyriausybės nustatyta tvarka ir dydžiais.

• straipsnis. Procesinių išlaidų išieškojimas

(1) Procesinės išlaidos teismo sprendimu išieškomos iš nuteistųjų, išskyrus atvejus, kurie nurodomi šio straipsnio trečioje, ketvirtoje ir penktoje dalyse.

(2) Jeigu teismo nuosprendžiu yra nuteisti keli asmenys, teismas nustato, kokia išlaidų dalis turi būti atlyginama kiekvieno iš nuteistųjų. Teismas įvertina nusikalstamos veikos pobūdį, atsakomybės nuteistojo laipsnį ir jo turtinę padėtį.

(3) Jeigu asmuo teismo nuosprendžiu išteisinamas, procesinės išlaidos padengiamos valstybės lėšomis. Jeigu asmuo yra išteisinamas iš dalies, iš jo gali būti išiešotos išlaidos, susijusios su kaltinimu, dėl kurio pripažintas kaltu ir nuteistas.

(4) Procesinės išlaidos padengiamos valstybės lėšomis, jeigu asmuo, iš kurio jos turi būti išieškomos, yra nepasiturintis. Teismas gali nuteistąjį visiškai ar iš dalies atleisti nuo procesinių išlaidų išieškojimo, taip pat ir kitais atvejais, jeigu išieškojimas gali padaryti esminį poveikį asmenims, kurie yra nuteistojo išlaikomi.

(5) Procesinės išlaidos, susijusios su advokato dalyvavimu baudžiamajame procese pagal paskyrimą, jeigu procesą vedantysis asmuo įstatymo nustatyta tvarka atleido asmenį nuo apmokėjimo už teisinę pagalbą, taip pat vertėjo darbo apmokėjimas padengiami valstybės lėšomis.

(6) Procesinės išlaidos, susijusios dėl ikiteisminio tyrimo veiksmų ar teismo posėdžių atidėjimo, jeigu jie atidėti be pateisinamos priežasties neatvykus asmenims, šauktiems nustatyta tvarka, gali būti išieškomos iš tokio asmens Civilinio kodekso nustatyta tvarka.

(7) Procesinių išlaidų išieškojimas numatyta šiame straipsnyje tvarka taikomas ir prokuroro, kai baudžiamasis procesas yra nutraukiamas dėl sąlyginio atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės arba susitarus dėl kaltės ir bausmės, arba kitais nereabilituojančiais pagrindais.

X skyrius. Ikiteisminis baudžiamasis procesas

? skirsnis. Baudžiamojo proceso pradžia ir pabaiga

• straipsnis. Dingstys pradėti baudžiamąjį procesą

(1) Dingstis pradėti baudžiamąjį procesą yra pateikimas ikiteisminio tyrimo įstaigai, prokurorui arba teismui (toliau – atsakingai už baudžiamąjį procesą įstaigai) tokių duomenų, kurie nurodo apie galimą nusikalstamos veikos padarymą, arba atsakingos už baudžiamąjį procesą įstaigos nustatyti duomenys.

(2) Šio straipsnio pirmoje dalyje nurodytus duomenis gali pateikti:

1) dėl nusikalstamos veikos nukentėjęs asmuo – paduotu pareiškimu;
2) kontroliuojančios ir prižiūrinčios įstaigos – nustatyta norminiais aktais, reglamentuojančiais jų veiklą aktais, tvarka;

3) gydytojai ir gydymo įstaigos – pranešdamos apie traumas, susirgimus ir mirtis, kurių priežastis galėjo būti nusikalstama veika;

4) nevyriausybinės organizacijos, ginančios vaikų teises – pateikdamos pareiškimus apie nepilnamečių teisių pažeidimus, kurių priežastis galėjo būti nusikalstami veiksmai;

5) bet kuris fizinis ar juridinis asmuo – informuojant apie galimą nusikalstamą veiką, dėl kurios tiesiogiai nukentėjo;

6) bet kuris asmuo apie jo paties padarytą nusikalstamą veiką – pateikdamas pareiškimą.

(3) Atsakinga už baudžiamąjį procesą įstaiga šio straipsnio pirmoje dalyje nurodytus duomenis gali gauti atlikdama savo žinybinę ar baudžiamąją procesinę veiklą šiais atvejais:

- 1) tiesiogiai nustačius nusikalstamą veiką jos padarymo momentu ar užkertant jai kelią;
- 2) tiesiogiai nustačius nusikalstamos veikos akivaizdžias pasekmes;
- 3) baudžiamajame procese nustačius kitą nusikalstamą veiką;
- 4) atliekant kitas įstatymu nustatytas funkcijas, – patikrinimus, žvalgybinę veiklą ir pan.

• **straipsnis. Pagrindas pradėti baudžiamąjį procesą**

(1) Baudžiamasis procesas gali būti pradėtas, jeigu yra reali galimybė, kad buvo padaryta nusikalstama veika.

(2) Baudžiamasis procesas gali būti pradėtas ir tuomet, kai duomenyse yra informacijos apie galbūt padarytą nusikalstamą veiką ir tai gali būti patikrinta tik baudžiamaisiais procesiniais būdais bei priemonėmis.

• **straipsnis. Ikiteisminio tyrimo įstaigos, prokuratūros ir teismo kompetencija pradedant baudžiamąjį procesą**

(1) Tardytojas arba jo tiesioginis viršininkas pagal savo kompetenciją privalo pradėti viešojo kaltinimo baudžiamąjį procesą dėl kiekvienos nurodytos dingsties.

(2) Prokuroras gali pasiūsti medžiagą nagrinėti ikiteisminio tyrimo įstaigai arba pagal savo kompetenciją pradėti viešojo kaltinimo baudžiamąjį procesą dėl kiekvienos nurodytos dingsties.

(3) Prokuroras nutarimą pradėti viešojo kaltinimo baudžiamąjį procesą kartu su medžiaga nedelsiant pasiunčia į ikiteisminio tyrimo įstaigą, išskyrus atvejus, kai proceso vedančiuoju ikiteisminio tyrimo stadijoje paskiriamas prokuroras.

(4) Teisėjas ir teismas pradeda baudžiamąjį procesą privataus kaltinimo byloje.

(5) Kitais atvejais teisėjas arba teismas pareiškimą, medžiagą ar duomenis, gautus teisminio nagrinėjimo metu, nedarydami jokio sprendimo, pasiunčia ikiteisminio tyrimo įstaigai, arba – įstatymo numatytais atvejais – į prokuratūrą.

• **straipsnis. Baudžiamojo proceso pradėjimo tvarka**

(1) Baudžiamąjį procesą pradeda pareigūnas, įgaliotas priimti procesinius sprendimus, priimdamas nutarimą, kuriame nurodoma:

- 1) dingstis ir pagrindas jį pradėti;
- 2) veikos, kiek tuo metu yra žinoma, trumpas aprašymas;
- 3) asmuo, kurio atžvilgiu pradėtas procesas, jeigu toks yra žinomas;
- 4) įstaiga ar tam tikras asmuo, kuriam patikėta būti proceso vedančiuoju.

(2) Nutarimas gali būti ir rezoliucijos pavidalu. Tokiame nutarime nurodomas pavedimas pradėti baudžiamąjį procesą ar įstaiga arba asmuo, kuris bus proceso vedančiuoju.

(3) Neatidėliotinais atvejais nutarimas rezoliucijos pavidalu gali būti užfiksuotas ir pirmame neatidėliotino tyrimo veiksmo protokole.

(4) Nutarimas pradėti ikiteisminį tyrimą neskundžiamas.

(5) Informacija apie pradėtą baudžiamąjį procesą per 24 valandas pasiunčiama tai prokuratūros įstaigai, kuri atsako už tyrimo priežiūrą, taip pat asmeniui, kurie pateikė duomenis apie nusikalstamą veiką, išskyrus gydytojus ir gydymo įstaigą.

(6) Prokuratūros įstaiga per 24 valandas nuo informacijos gavimo momento praneša procesą vedančiajam asmeniui prižiūrinčio prokuroro duomenis.

(7) Duomenys apie pradėtus baudžiamuosius procesus ir nustatytas nusikalstamas veikas yra registruojami Vyriausybės nustatyta tvarka.

• **straipsnis. Atsisakymas pradėti procesą**

(1) Jeigu procesiškai įgaliotas pareigūnas nustato, kad baudžiamajam procesui pradėti pagrindo nėra, jis priima nutarimą ir apie tai praneša asmeniui, pateikusiam duomenis apie galbūt padarytą nusikalstamą veiką, išskyrus gydytojus ir medicinos įstaigas. Aplinkybė, kad duomenyse nėra pakankamai informacijos apie veikos pirminį kvalifikavimą, negali būti atsisakymo pradėti procesą pagrindas.

(2) Jeigu duomenyse yra informacijos apie įstatymo pažeidimą, kuriam atskleisti nebūtina panaudoti baudžiamąsias procesines priemones ir metodus, jie pasiunčiami patikrinti į kompetentingą įstaigą.

(3) Jeigu procesiškai įgaliotas pareigūnas, išnagrinėjęs medžiagą, nustato, kad veika yra padaryta nepilnamečio, kuris neturi 14 metų, jis priima

nutarimą atsisakyti pradėti baudžiamąjį procesą ir medžiagą pasiunčia žiniybiniam patikrinimui atlikti, siekiant išsiaiškinti dėl auklėjamojo pobūdžio priemonių taikymo.

(4) Sprendimą atsisakyti pradėti baudžiamąjį procesą asmenys, gavęs apie tai pranešimą, per 10 dienų gali apskųsti prokurorui, jeigu sprendimas priimtas tardytojo arba aukštesniajam prokurorui, jeigu sprendimas priimtas prokuroro, o dėl privataus kaltinimo bylų – aukštesniojo lygio teismui.

(5) Prokuroras arba teismas privalo skundą išnagrinėti per 10 dienų, kai gautas skundas, arba yra prieinamas jį išvertus, jeigu buvo paduotas nevalstybine kalba. Išimtiniais atvejais, kai skundai patikrinti reikia papildomo termino, leidžiama jį išnagrinėti per 30 dienų, apie tai pranešus skundo pateikėjui.

(6) Patenkinus skundą dėl sprendimo atsisakyti pradėti baudžiamąjį procesą, prokuroras arba teismas gali visiškai ar iš dalies panaikinti ar pakeisti apskųstą nutarimą. Prokuroro ar teismo sprendimas yra galutinis.

• **straipsnis. Raštvedyba baudžiamajame procese**

Nuo baudžiamojo proceso pradėjimo momento visi susiję su juo dokumentai yra saugomi vienoje baudžiamojoje byloje ir nustatyta tvarka registruojami. Dokumentai gali būti paimti tik nutarimo pagrindu ir vadovaujantis šiuo Kodeksu.

• **straipsnis. Susipažinimas su baudžiamosios bylos medžiaga**

(1) Baudžiamojo proceso metu esanti baudžiamojoje byloje medžiaga yra tardymo paslaptis ir su ja gali susipažinti vedantieji baudžiamąjį procesą pareigūnai, taip pat asmenys, kuriems nurodyti pareigūnai pateikia atitinkamą medžiagą nustatytais šiuo Kodeksu atvejais.

(2) Pasibaigus baudžiamajam procesui ir įsigaliojus galutiniam sprendimui, su baudžiamosios bylos medžiaga gali susipažinti teismų, prokuratūros, ikiteisminio tyrimo įstaigų darbuotojai, asmenys, kurių teisės buvo paliestos konkretaus baudžiamojo proceso, taip pat moksline veikla užsiimančios asmenys. Visi galutiniai sprendimai baudžiamosiose bylose, užtikrinant įstatymais numatytą informacijos apsaugą, yra viešai prieinami.

(3) Informacija apie įtrauktą į baudžiamąjį procesą asmenų (išskyrus turinčius teisę gintis asmenis) gyvenamąją vietą, telefono numerį, adresą

ar kitą ryšio priemonę yra saugoma atskiroje pažymoje, kuri pridėta prie baudžiamosios bylos ir su kuria gali susipažinti tik baudžiamąjį procesą vedantys asmenys.

• **straipsnis. Baudžiamojo proceso registras**

(1) Baudžiamojo proceso registras yra į kiekvieną baudžiamąją bylą įdėtas registravimo lapas, kuris prasideda įrašu apie baudžiamojo proceso pradžią ir baigiasi įrašu apie galutinio sprendimo įsigaliojimą.

(2) Baudžiamojo proceso metu į registrą įrašoma:

- 1) svarbiausi procesiniai nutarimai;
- 2) pareigūnai, kurie veda konkretų baudžiamąjį procesą;
- 3) nusikalstamos veikos teisinis kvalifikavimas;
- 4) baudžiamosios bylos judėjimas;
- 5) procesinių terminų datos;
- 6) dokumentų išdavimas.

(3) Proceso metu registras negali būti pakeistas.

(4) Bet kuris įtrauktas į baudžiamąjį procesą asmuo turi teisę nedelsiant susipažinti su baudžiamojo proceso registru.

• **straipsnis. Aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas**

Baudžiamasis procesas negali būti pradedamas, o pradėtas turi būti nutrauktas, jeigu:

- 1) nepadaryta nusikalstama veika;
- 2) padarytoje veikoje nėra nusikalstamos veikos sudėties;
- 3) suėjo senaties terminai;
- 4) yra priimtas amnestijos aktas, panaikinantis baudmės taikymą dėl atitinkamos nusikalstamos veikos padarymo;
- 5) mirusiajam, išskyrus tuos atvejus, kai byla reikalinga mirusiajam reabilituoti arba kitų asmenų bylai atnaujinti dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių;
- 6) asmeniui, kuriam įsiteisėjo teismo nuosprendis dėl to paties kaltinimo arba teismo nutartis ar procesą vedančiojo asmens nutarimas nutraukti procesą tuo pačiu pagrindu;
- 7) nėra nukentėjusiojo asmens pareiškimo procese, kuris gali būti pradėtas tik tokio asmens pareiškimo pagrindu;

8) jeigu nukentėjusysis susitaikė su asmeniu, kaltinamu privataus kaltinimo byloje;

9) yra nustatytos aplinkybės, kurios numato atleidimą nuo baudžiamosios atsakomybės.

• **straipsnis. Baudžiamojo proceso sustabdymas ir atnaujinimas**

(1) Procesą vedantysis asmuo sustabdo baudžiamąjį procesą, nes yra atlikti visi procesiniai veiksmai, kurie galimi nesant įtariamojo ar kaltinamojo, ir jeigu:

1) įtariamasis ar kaltinamasis susirgo liga, kuri ilgam laikui tampa kliūtimi atlikti su šiuo asmeniu procesinius veiksmus, ir tai yra patvirtinta gydymo įstaigos išvada;

2) įtariamasis ar kaltinamasis pasislėpė ir nežinoma jo buvimo vieta;

3) įtariamojo ar kaltinamojo buvimo vieta yra žinoma, tačiau jis yra už Lietuvos Respublikos ribų;

4) trauktinas baudžiamojon atsakomybėn asmuo naudojami baudžiamuoju procesiniu imunitetu ir negautas kompetentingos institucijos leidimas pradėti jo baudžiamąjį persekiojimą;

5) šiuo Kodeksu nustatyti kiti atvejai.

(2) Jeigu baudžiamojoje byloje dėl kelių įtariamųjų arba kaltinamųjų baudžiamasis procesas sustabdomas dėl vieno ar kelių iš jų, kitų atžvilgiu baudžiamasis procesas gali tęstis išsprendus klausimą dėl baudžiamųjų bylų atskyrimo šio Kodekso nustatyta tvarka.

(3) Baudžiamasis procesas atnaujinamas, jeigu išnyksta proceso sustabdymo priežastis.

(4) Apie baudžiamojo proceso sustabdymą, taip pat dėl jo atnaujinimo procesą vedantysis asmuo pažymi baudžiamojo proceso registre.

(5) Jeigu įtariamasis arba kaltinamasis pasislepia ir jo buvimo vieta nežinoma, procesą vedantysis asmuo paskelbia šio asmens paiešką.

• **straipsnis. Baudžiamojo proceso nutraukimas atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės**

(1) Procesą vedantysis asmuo gali baudžiamąjį procesą nutraukti, jeigu:

1) padaryta nusikalstama veika, kuri turi nusikalstamos veikos požymių, tačiau ja nepadaryta tokia žala, kad būtų traukiama baudžiamojon atsakomybėn;

2) asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą arba nesunkų nusikaltimą, susitaikė su nukentėjusiuoju arba jo atstovu;

3) nusikalstama veika padaryta nepilnamečio asmens ir nustatytos ypatingos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės bei dėl nepilnamečio gauti jo atsakomybę lengvinantys duomenys;

(2) Tardytojas, kai sutinka priežiūros prokuroras arba prokuroras, gali nutraukti baudžiamąjį procesą ir pasiūsti medžiagą apie nepilnamečių taikyti jam auklėjamojo pobūdžio priemonės.

(3) Prokuroras gali nutraukti baudžiamąjį procesą, sąlyginai atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės.

(4) Baudžiamasis procesas negali būti nutrauktas dėl susitaikymo, jei gauta duomenų, kad susitaikymas pasiektas dėl grasinimo arba smurto, arba panaudojant kitas neteisėtas priemones.

(5) Baudžiamasis procesas atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės negali būti nutrauktas, jeigu tam prieštarauja padaręs nusikalstamą veiką asmuo arba jo atstovas.

• **straipsnis. Asmenį nereabilituojančios aplinkybės**

Asmuo nėra reabilituojamas, jeigu baudžiamasis procesas nutraukiamas šiame Kodekse numatytais pagrindais:

1) dėl senaties;

2) dėl amnestijos akto;

3) dėl trauktino ar patraukto baudžiamojon atsakomybėn asmens mirties;

4) dėl nusikalstamos veikos, kuria nepadaryta tokia žala, kad būtų traukiama baudžiamojon atsakomybėn;

5) kai asmuo, padaręs baudžiamąjį nusižengimą arba nesunkų nusikaltimą, susitaikė su nukentėjusiuoju arba jo atstovu;

6) kai generalinis prokuroras savo nutarimu nutraukia baudžiamąjį procesą atžvilgiu asmens, kuris iš esmės padėjo atskleidžiant sunkią ar labai sunkią nusikalstamą veiką, sunkesnę arba pavojingesnę negu jo paties padaryta nusikalstama veika;

7) kai prokuroras nutraukė baudžiamąjį procesą sąlyginai atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės.

8) kai prokuroras surašė nurodymą dėl bausmės;

9) kai asmeniui buvo skirta priverčiamojo pobūdžio gydymo priemonė;

10) dėl apkaltinamojo nuosprendžio.

• **straipsnis. Taikos sutarties įgyvendinimas**

(1) Nukentėjusiajam ir nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui susitaikyti gali padėti Probacijos tarnybos apmokytas tarpininkas.

(2) Procesą vedantysis asmuo, nustatęs, kad baudžiamajame procese gali būti susitaikoma geruoju ir tikslinga panaudoti tarpininką, apie tai gali informuoti Probacijos tarnybą.

(3) Taikos sutartyje nurodoma, kad ji sudaryta gera valia, šalys supranta jos pasekmes ir kokios yra susitarimo sąlygos. Taikos sutartis yra pridedama prie baudžiamosios bylos.

(4) Teismo posėdžio metu apie taikos sutartį gali būti pranešama žodžiu ir apie tai įrašoma į posėdžio protokolą.

(5) Taikos sutartis pasirašoma abiejų šalių – nukentėjusiojo ir nusikalstamą veiką padariusio asmens, dalyvaujant procesą vedančiajam asmeniui arba apmokytam Probacijos tarnybos tarpininkui, kurie patvirtina šalių parašus. Šalys taip pat gali procesą vedančiajam asmeniui pateikti notariškai patvirtintą taikos sutartį.

• **straipsnis. Procesinių veiksmų atlikimo tvarka**

(1) Užtikrindamas baudžiamojo proceso tikslų įgyvendinimą kuo įmanoma skubiau ir ekonomiškai, procesą vedantysis asmuo baudžiamajame procese pasirenka ir atlieka procesinius veiksmus.

(2) Jeigu tai būtina ir to reikalauja baudžiamojo proceso interesai, procesiniai veiksmai šio Kodekso nustatyta tvarka gali būti atliekami panaudojant technines priemones (telekonferencijas, vaizdo konferencijas).

• **straipsnis. Prarastos baudžiamosios bylos atnaujinimas**

(1) Jeigu baudžiamoji byla prarasta, prokuroras arba teismas priima sprendimą dėl jos atnaujinimo ir prireikus jį pasiunčia į ikiteisminio tyrimo įstaigą.

(2) Baudžiamoji byla atnaujinama padarius atitinkamų dokumentų kopijas, jeigu tai įmanoma, ir iš naujo atlikus būtinus procesinius veiksmus.

? skirsnis. Ikiteisminio tyrimo bendrosios sąlygos

• straipsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso turinys

Ikiteisminiame baudžiamajame procese atliekant tyrimą ir baudžiamąjį persekiojimą turi būti nustatyta:

- 1) nusikalstamos veikos įvykis;
- 2) traukiamas baudžiamojon atsakomybėn asmuo;
- 3) ar yra pagrindas baudžiamąjį procesą nutraukti, užbaigti arba pasiųsti į teismą.

• straipsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso rūšys

(1) Baudžiamojo proceso metu procesą vedantysis asmuo pasirenka vieną iš proceso rūšių:

1) nukreipiant baudžiamąjį procesą nutraukti, sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės;

2) nukreipiant baudžiamąjį procesą prokurorui surašyti nurodymą dėl bausmės;

3) nukreipiant baudžiamąjį procesą pagreitinta tvarka;

4) nukreipiant baudžiamąjį procesą trumpesniu procesu;

5) nukreipiant baudžiamąjį procesą taikyti susitarimo procesą;

6) atlikti tyrimą ir baudžiamąjį persekiojimą bendra tvarka.

(2) Pasirinktą proceso rūšį procesą vedantysis asmuo įrašo į baudžiamojo proceso registrą tais atvejais, kai tolesnė proceso eiga nevykdoma bendra tvarka. Jeigu procesas vyksta bendra tvarka, registre tai nenurodoma.

• straipsnis. Ikiteisminio tyrimo įstaigos

Ikiteisminį tyrimą pagal savo kompetenciją atlieka:

- 1) policija;
- 2) valstybės sienos apsaugos tarnyba;
- 3) specialiųjų tyrimų tarnyba;
- 4) karo policija;
- 5) finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba;
- 6) muitinė;
- 7) priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas;

- 8) laisvės atėmimo vietos įstaigos;
- 9) tolimajame plaukiojime esančių laivų kapitonai.

• **straipsnis. Institucinis priklausomumas**

(1) Policijos įgalioti pareigūnai tiria bet kurią nusikalstamą veiką, išskyrus atvejus, kurie numatyti kitų ikiteisminio tyrimo įstaigų veiklą apibrėžiančiuose įstatymuose, jeigu tik generalinis prokuroras nenurodys kitaip.

(2) Jeigu konkrečios nusikalstamos veikos tyrimas priklauso ne vienai įstaigai, ji tiriama tos įstaigos, kuri pirma pradėjo baudžiamąjį procesą.

(3) Jeigu kuri nors ikiteisminio tyrimo įstaiga gavo duomenų apie įvykdytą sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, kurio tyrimas jos kompetencijai nepriklauso, o fiksuojant įrodymus arba sulaikyti nusikaltimą padariusį asmenį būtina atlikti neatidėliotinus tyrimo veiksmus, įstaiga pradeda baudžiamąjį procesą, informuoja apie tai atitinkamą kompetentingą tyrimo įstaigą, atlieka neatidėliotinus tyrimo veiksmus ir perduoda baudžiamojo proceso medžiagą pagal priklausomumą.

(4) Ginčai tarp ikiteisminio tyrimo įstaigų dėl nusikalstamų veikų institucinio priklausomumo išsprendžiami generalinio prokuroro.

• **straipsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso teritorinis priklausomumas**

(1) Ikiteisminis baudžiamasis procesas atliekamas tame rajone (mieste), kuriame padaryta nusikalstama veika, o negalint tai nustatyti, vietovėje, kurioje ji buvo atskleista ar nustatyta, išskyrus šiame straipsnyje numatytus atvejus.

(2) Siekiant užtikrinti, kad nusikalstama veika būtų ištirta kuo greičiau ir ekonomiškiau, baudžiamasis procesas gali būti atliktas ten, kur nusikalstama veika buvo atskleista arba iškilo jos pasekmės, taip pat įtariamojo, kaltinamojo, nukentėjusiojo ar daugumos liudytojų buvimo vietovėje.

(3) Nusikalstamų veikų tęstiniais ar daugiaepizodžiais atvejais baudžiamasis procesas gali būti pradėtas ir atliktas taip pat vietovėje, kurioje nusikalstama veika buvo baigta ar nutraukta.

(4) Jeigu nusikalstamos veikos padarytos keliuose rajonuose, ikiteisminis baudžiamasis procesas atliekamas tame rajone, kuriame buvo

padaryta daugiausia nusikalstamų veikų arba kuriame padarytos sunkiausios nusikalstamos veikos, arba kuriame padaryta paskutinė iš nusikalstamų veikų.

(5) Ikiteisminio tyrimo įstaiga ar prokuroras, gavęs duomenų apie nusikalstamos veikos padarymą kitame rajone, nedelsiant pasiunčia gautą medžiagą pagal tyrimo institucinę priklausomumą. Jei būtina atlikti neatidėliotinus tyrimo veiksmus, ikiteisminio tyrimo įstaiga pradeda baudžiamąjį procesą, atlieka būtinus veiksmus ir pradėto baudžiamojo proceso medžiagą perduoda pagal priklausomumą.

(6) Generalinis prokuroras ar vyresnysis prokuroras pagal savo kompetenciją gali paimti bet kurią baudžiamąją bylą iš vienos ikiteisminio tyrimo įstaigos arba vienos prokuratūros ir savo rezoliucijos pavidalo nurodymu perduoti kitai ikiteisminio tyrimo įstaigai ar kitai prokuratūrai, arba iš vieno prokuroro ar tardytojo perduoti kitam prokurorui arba tardytojui neatsižvelgiant į nusikalstamos veikos padarymo vietą.

(7) Ginčus dėl teritorinio priklausomumo ikiteisminiame baudžiamajame procese pagal savo kompetenciją išsprendžia generalinis prokuroras arba jo pavaduotojas ar apygardų prokuratūrų vyriausieji prokurorai.

• **straipsnis. Ikiteisminio proceso terminai**

(1) Nuo to momento, kai į ikiteisminį procesą įtraukiamas turintis teisę gintis asmuo arba asmuo, kurio teisė disponuoti savo turtu yra apribota, ikiteisminis procesas turi būti užbaigtas arba privalo būti panaikintos visos prievartinio pobūdžio priemonės ir nuosavybės turtui apribojimai:

- 1) dėl baudžiamojo nusižengimo – per tris mėnesius;
- 2) dėl nesunkių, apysunkių ir neatsargių nusikaltimų – per šešis mėnesius;
- 3) dėl sunkių ir labai sunkių nusikaltimų – per devynis mėnesius.

(2) Dėl bylos sudėtingumo, didelės apimties ar kitų svarbių aplinkybių šio straipsnio 1 dalyje numatytus terminus proceso vedančiojo asmens prašymu gali pratęsti aukštesnysis prokuroras rezoliucija. Ikiteisminis procesas turi būti prioritetas bylose, kuriose įtariamieji yra suimti, taip pat bylose, kuriose įtariamieji ar nukentėjusieji yra nepilnamečiai.

(3) Nurodyti šio straipsnio pirmoje dalyje ikiteisminio baudžiamojo proceso terminai baigiasi, jeigu baudžiamasis procesas yra sustabdomas.

• straipsnis. Ikiteisminių baudžiamųjų procesų sujungimas

(1) Viename procese gali būti sujungti keletas baudžiamųjų procesų, jeigu:

1) nusikalstamų veikų padarymo būdas labai įtikinamai nurodo jų tarpusavio ryšį;

2) nustatyti faktai liudija tai, kad nusikalstamos veikos padarytos vieno ir to paties asmens;

3) sujungti bylas prašo įtariamasis, kaltinamasis, jo atstovas arba gynėjas.

(2) Viename procese turi būti sujungti baudžiamieji procesai dėl vieno asmens padarytų nusikalstamų veikų arba dėl tarpusavio ryšiais darant nusikalstamų veikų, turinčių organizuoto nusikalstamumo požymių.

(3) Nutarimą sujungti baudžiamuosius procesus į vieną procesą siūlant procesą vedančiajam asmeniui pagal savo kompetenciją priima rajono apylinkės prokuroras, apygardos vyriausiasis prokuroras, generalinis prokuroras, įrašydami tai į sujungto baudžiamojo proceso registrą. Nutarimas negali būti skundžiamas.

• straipsnis. Ikiteisminių baudžiamųjų procesų išskyrimas

(1) Procesą vedantis asmuo turi išskirti baudžiamąjį procesą į atskirą procesą, jeigu:

1) ikiteisminiame procese paaiškėjo apie kito asmens padarytą nusikalstamą veiką, kuri nesusijusi su pradėtu baudžiamuoju procesu;

2) ikiteisminiame procese nenustatytas asmuo, kuris padarė nusikalstamą veiką asmenų grupėje.

(2) Prokuroras gali išskirti baudžiamąjį procesą į atskirą procesą dėl:

1) įtariamojo ar kaltinamojo, kurie nusikalstamą veiką padarė asmenų grupėje, tačiau pasislėpė ir jo buvimo vieta nežinoma arba tokia vieta yra žinoma, tačiau jis yra ne Lietuvos Respublikoje ir procese negali dalyvauti;

2) nepilnamečio kaltinamojo, kuris nusikalstamą veiką padarė su suaugusiuoju;

3) galbūt kaltinamajam padarius kitą nusikalstamą veiką, apie kurią tapo žinoma baudžiamajame persekiojime;

4) asmens, kuriam yra taikoma speciali procesinė apsauga.

(3) Prokuroro procesas gali būti išskirtas taip pat ir dėl jo didelės apimties bei daugelio epizodų, nes tai kliudo sureguliuoti baudžiamuosius procesinius santykius per protingą terminą.

(4) Apie baudžiamojo proceso išskyrimą procesą vedantysis asmuo priima nutarimą, kuris kartu reiškia naujo baudžiamojo proceso pradžią. Nutarimo priėmimo data yra ir naujo baudžiamojo proceso pradžios data. Nutarimas neskundžiamas.

(5) Nutarime išskirti baudžiamąjį procesą vedantysis procesą asmuo nurodo:

- 1) baudžiamojo proceso išskyrimo priežastį ir pagrindą;
- 2) įtariamojo ar kaltinamojo asmens duomenis (jeigu tokie yra žinomi), dėl kurių procesas yra išskiriamas;
- 3) kaltinimo esmę;
- 4) nusikalstamos veikos kvalifikavimą, jeigu ji yra žinoma;
- 5) kardomąją priemonę, datą ir jos taikymo terminą.

(6) Apie baudžiamojo proceso išskyrimą procesą vedantysis asmuo praneša turinčiam teisę gintis asmeniui.

• straipsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso ir baudžiamojo persekiojimo nutraukimas

(1) Ikiteisminį baudžiamąjį procesą ir baudžiamąjį persekiojimą procesą vedantysis asmuo nutraukia, jeigu nustatyta aplinkybė, daranti baudžiamąjį procesą negalimą.

(2) Jeigu konkretaus įtariamojo arba kaltinamojo kaltę padarius nusikalstamą veiką ikiteisminio tyrimo procese įrodyti nepavyko ir negalima surinkti papildomų įrodymų, procesą vedantysis asmuo priima nutarimą nutraukti procesą šio asmens atžvilgiu, tačiau tyrimą tęsia.

(3) Jeigu byloje yra keletas kaltinamųjų, o baudžiamasis persekiojimas nutraukiamas vieno ar keleto iš jų atžvilgiu, baudžiamasis procesas šioje dalyje prokuroro yra nutraukiamas.

(4) Apie priimtą sprendimą prokuroras informuoja kaltinamąjį ir tą nukentėjusįjį, kuriam žala padaryta konkrečia nusikalstama veika ir apie tai pažymi atitinkamo baudžiamojo proceso registre.

- **straipsnis. Nutraukto baudžiamojo proceso ir baudžiamojo persekiojimo atnaujinimas**

(1) Procesiškai įgaliotas asmuo gali atnaujinti nutrauktą baudžiamąjį procesą arba nutrauktą asmens atžvilgiu baudžiamąjį persekiojimą atnaujinti, panaikindamas nutarimą nutraukti procesą, jeigu nustatyta, kad jam priimti nebuvo teisėto pagrindo, arba jeigu nustatytos naujos aplinkybės, kurios procesą vedančiajam asmeniui nebuvo žinomos priimant nutarimą ir kurios turi esminę reikšmę priimant sprendimą.

(2) Ikiteisminis baudžiamasis procesas ir baudžiamasis persekiojimas gali būti atnaujinami, jeigu nesuėjo baudžiamosios atsakomybės senaties terminas.

- **straipsnis. Pavedimai ikiteisminiame baudžiamajame procese**

(1) Tardytojas arba prokuroras gali pavesti atskirą procesinį veiksma atlikti kitai tardymo įstaigai ar pareigūnui, įpareigotam vesti baudžiamąjį procesą.

(2) Pavedimas duodamas raštu nurodant klausimus, kurie turi būti išaiškinti atliekant atskirą procesinį tyrimo ar kitą veiksma. Prie pavedimo pridodamas nutarimas, kurio pagrindu veiksmas turi būti atliekamas, jeigu tai yra nustatyta įstatymo. Jeigu pavedimas duodamas tos pačios įstaigos pareigūnui, tai gali būti perduota ir žodžiu.

(3) Pavedimas turi būti atliktas ne vėliau kaip per 10 dienų jį gavus. Jeigu šio įvykdyti per nurodytą terminą neįmanoma, jo vykdytojas praneša davusiam pavedimą asmeniui ir nurodyto uždelsimo priežastį bei galimą pavedimo atlikimo terminą.

- **straipsnis. Tardymo grupė**

(1) Jeigu baudžiamajame procese būtina atlikti didelės apimties darbus arba jie yra ypač sudėtingi, vyresnysis prokuroras ar tardymo įstaigos vadovas priima nutarimą atlikti nusikalstamos veikos tyrimą grupės iš nurodytų konkrečių asmenų, kurie dalyvaus tiriant ir vykdant baudžiamąjį persekiojimą ir paskiriant grupės vadovą – procesą vedantįjį pareigūną. Šis nutarimas neskundžiamas.

(2) Apie priimtą nutarimą pažymima bylos registre.

(3) Tardymo grupės vadovas organizuoja grupės darbą ir priima visus sprendimus dėl bylos judėjimo, kardomųjų priemonių ir jų taikymo pratęsimo.

• **straipsnis. Ikteisminiame procese gautų duomenų paskelbimo uždraudimas**

(1) Įtraukto į baudžiamąjį procesą asmens gautos žinios, pasinaudojant savo procesinėmis pareigomis ar procesinėmis teisėmis, gali būti paskelbtos tik leidžiant procesą vedančiajam asmeniui ir jo nustatyta apimtimi. Apie tai įtrauktas į procesą asmuo turi būti įspėjamas pasirašant pasižadėjimą.

(2) Pareiga nepaskelbti gautų ikteisminiame procese duomenų netaikoma informacijos apsikeitimo tarp įtariamojo arba kaltinamojo ir jo gynėjo atveju.

? skirsnis. Tardymas

• **straipsnis. Tardymo pradžia**

(1) Priėmus nutarimą pradėti baudžiamąjį procesą, procesą vedantis asmuo atlieka šiame Kodekse numatytus veiksmus iki to momento, kai bus nustatytas trauktinas baudžiamojon atsakomybėn asmuo ir surinkta pakankamai įrodymų, kad būtų galima bylą perduoti prokurorui pradėti baudžiamąjį persekiojimą.

(2) Jeigu asmuo, padaręs nusikalstamą veiką, nenustatytas, tardymas vyksta iki sueinant baudžiamosios atsakomybės senaties terminui arba nustatymo kitų aplinkybių, kurios pagal šį Kodeksą baudžiamajam procesui užkerta kelią.

• **straipsnis. Nusikalstamos veikos kvalifikavimo, atliekant tardymą, reikšmė**

(1) Baudžiamajo proceso pradžioje tiriami veiksmai gali būti kvalifikuoti tik pagal objekto priklausomybę nusikalstamų veikų grupei.

(2) Gavus pakankamai įrodymų, veika, dėl kurios buvo pradėtas tardymas, kvalifikuojama pagal konkretų nusikalstamos veikos straipsnį ir apie tai pažymima baudžiamajo proceso registre.

(3) Asmuo gali būti pripažintas įtariamuoju, taip pat jam gali būti taikoma kardomoji priemonė tik nuo to momento, kai tiriamą veiką bus kvalifikuota pagal konkretų nusikalstamos veikos straipsnį.

- **straipsnis. Ikiteisminis procesas tolimajame plaukiojime esančiuose jūros laivuose arba Lietuvos nacionaliniuose ginkluotųjų pajėgų padaliniuose, esančiuose užsienio valstybės teritorijoje**

(1) Tardymą tolimajame plaukiojime esančiame jūros laive atlieka laivo kapitonas, o Lietuvos nacionalinių ginkluotųjų pajėgų padalinyje, esančiame užsienio valstybės teritorijoje, – šio padalinio vadas šiuo Kodeksu nustatyta tvarka ir terminais iki to momento, kai baudžiamojo proceso medžiagą bus galima pateikti kompetentingai Lietuvos tardymo institucijai ar prokuratūrai.

(2) Prireikus taikyti procesinę prievartą arba atlikti procesinius veiksmus, kurie galimi tik ikiteisminio tyrimo teisėjo sprendimo pagrindu, laivo kapitonas ar padalinio vadas gali pateikti pasiūlymą ir gauti sprendimą panaudojant elektronines ryšio priemones.

- **straipsnis. Baudžiamojo proceso sustabdymas tyrimo metu**

(1) Jeigu baudžiamajame procese per du mėnesius nuo jo pradžios nepavyko nustatyti asmenį, kuris padarė baudžiamąjį nusižengimą ar nesunkų nusikalstamą, tardytojas, jei sutinka priežiūros prokuroras, turi spręsti baudžiamojo proceso sustabdymo klausimą.

(2) Iki šio straipsnio pirmoje dalyje nurodyto baudžiamojo proceso sustabdymo, būtina atlikti minimalią apimtį procesinių veiksmų ir tardymo priemonių, kurios generalinio prokuroro nustatytos atitinkamai nusikalstamų veikų klasifikacijai.

(3) Jeigu priežiūros prokuroras nustato, kad baudžiamajame procese visos generalinio prokuroro nustatytos priemonės numatytos tiriant konkrečią nusikalstamą veiką, procesą vedantysis asmuo baudžiamąjį procesą sustabdo, iki bus nustatytas kaltas asmuo arba sueis baudžiamosios atsakomybės senaties terminas. Tyrimo veiksmai, sustabdžius baudžiamąjį procesą, gali būti atliekami tik procesą atnaujinus.

(4) Apie baudžiamojo proceso sustabdymą pažymima jo registre ir nusikalstamos veikos duomenys paskelbiami Vidaus reikalų ministerijos registre.

- **straipsnis. Tardymo baigimas**

(1) Tardytojas baigia tardymą:

1) pateikdamas prokurorui raštišką siūlymą pradėti baudžiamąjį persekiojimą ir perduodamas baudžiamosios bylos medžiagą

2) perduodamas prokurorui baudžiamosios bylos medžiagą pradėti baudžiamąjį persekiojimą prokuroro iniciatyva;

3) priimdamas nutarimą baudžiamąjį procesą nutraukti.

(2) Siūlyme tardytojas nurodo:

1) nusikalstamos veikos aplinkybes;

2) nusikalstamos veikos kvalifikavimą;

3) traukiamo baudžiamojon atsakomybėn asmens vardą, pavardę, asmens kodą ir praneštą gyvenamąją vietą;

4) įrodymus.

(3) Jeigu baudžiamasis procesas yra nutrauktas dėl nustatymo aplinkybių, kurios neleidžia atlikti tardymo baudžiamajame procese arba duodančios pagrindą nutraukti baudžiamąjį procesą atleidžiant asmenį nuo baudžiamosios atsakomybės, procesą vedantysis asmuo nedelsiant apie tai praneša priežiūros prokurorui ir suinteresuotiems asmenims ir išaiškina jiems teisę susipažinti su baudžiamojo proceso medžiaga.

? skirsnis. Baudžiamasis persekiojimas

• straipsnis. Pagrindas patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn viešojo kaltinimo procese

Asmuo patraukiamas baudžiamojon atsakomybėn viešojo kaltinimo procese, kai tyrimo metu surinkti įrodymai nurodo šio asmens kaltę padarius tiriamą nusikalstamą veiką ir prokuroras yra įsitikinęs, kad tai surinktais įrodymais pasitvirtina.

• straipsnis. Baudžiamojo persekiojimo pradžia

(1) Prokuroras – procesą vedantysis asmuo gali pradėti baudžiamąjį persekiojimą:

1) jeigu gauna tardytojo siūlymą dėl baudžiamojo persekiojimo pradėjimo būtinumo;

2) savo iniciatyva perimdamas iš tardytojo baudžiamąjį procesą.

(2) Prokuroras pradeda baudžiamąjį persekiojimą priimdamas nutarimą patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn per 10 dienų iš tardymo įstaigos gavus baudžiamąją bylos medžiagą.

(3) Nenustatęs pagrindo patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, prokuroras atlieka vieną iš šių veiksmų:

1) baudžiamąją bylą grąžina į tardymo įstaigą toliau tirti ir su rašytiniais nurodymais atlikti būtinus konkrečius procesinius veiksmus;

2) priima nutarimą nutraukti baudžiamąjį procesą konkretaus asmens atžvilgiu ir bylą perduoda tardymo įstaigai kaltam asmeniui nustatyti;

3) priima nutarimą nutraukti baudžiamąjį procesą, jeigu nustato numatytas Kodekse aplinkybes.

(4) Apie baudžiamojo proceso priėmimą prokuroras pažymi baudžiamojo proceso registre.

• **straipsnis. Procesinio imuniteto panaikinimas pradedant baudžiamąjį persekiojimą**

(1) Procesą vedantysis asmuo, jeigu šiuo Kodeksu nenustatoma kitkas, kai reikia patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenį, kuriam įstatymu taikomas baudžiamasis procesinis imunitetas, kreipiasi į kompetentingą struktūrą su siūlymu leisti pradėti tokio asmens baudžiamąjį persekiojimą. Prie siūlymo pridedamas nutarimo patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn (kaltinimas) projektas, kuriame papildomai nei šiuo Kodeksu yra nustatoma, paminimi įrodymai, kurie pagrindžia asmens kaltumą.

• **straipsnis. Nutarimas patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn (kaltinimas)**

(1) Nutarime patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn (toliau taip pat ir kaltinimas) prokuroras nurodo:

1) traukiamo baudžiamojon atsakomybėn asmens vardą, pavardę, asmens kodą, praneštą gyvenamąją ir darbo vietą;

2) kiekvienos inkriminuojamos nusikalstamos veikos faktines aplinkybes, kurios apibūdina jos teisinę kvalifikaciją;

3) nusikalstamos veikos teisinę kvalifikaciją;

4) asmenis, kurie nukentėjo dėl nusikalstamos veikos;

5) kitus asmenis, kurie patraukti baudžiamojon atsakomybėn dėl bendrininkavimo ar dalyvavimo įvykdant tą pačią nusikalstamą veiką.

(2) Jeigu nusikalstamos veikos yra įvykdytos idealia sutaptimi, nurodyti šio straipsnio pirmoje dalyje duomenys pateikiami bendrai apie visas nusikalstamas veikas, įvykdytas tokia sutaptimi.

(3) Nutarimas patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn neskundžiamas.

• **straipsnis. Kaltinimo įteikimas**

(1) Priėmęs nutarimą patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, prokuroras nedelsiant:

1) įteikia kaltinamajam kopiją kaltinimo po to, kai įsitikina asmens tapatybė ir išaiškina kaltinimo esmę;

2) įteikia kaltinamajam rašytinę informaciją apie kaltinamojo teises;

3) užtikrina kaltinamojo galimybę pakviesti gynėją, jeigu toks dar nepakviestas;

4) aiškinasi, ar kaltinamasis turi gynėją, ar yra pagrindas prašyti gynėjo apmokant valstybės lėšomis, arba ar yra būtinas gynėjo dalyvavimas;

5) aiškinasi, ar turi kaltinamasis prašymų, ar jis nori duoti parodymus, ar jis nesiuolo taikyti susitarimo procedūrą.

(2) Kaltinamasis pasirašo, kad gavo kaltinimo kopiją ir rašytinę informaciją apie savo teises, ant nutarimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir nurodo datą.

(3) Jeigu kaltinamasis atsisako pasirašyti, prokuroras apie tai pažymi nutarime, nurodydamas apie kaltinimo kopijos ir rašytinės informacijos apie teises įteikimo datą.

(4) Jeigu kaltinimo įteikimo momentu dalyvauja gynėjas arba kaltinamojo atstovas, jie taip pat pasirašo nutarime patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn.

(5) Jeigu kaltinamasis dėl pateisinamų priežasčių atvykti pas prokurorą negali, prokuroras, esant abipusiam sutarimui, gali perduoti kaltinimo kopiją ir rašytinę informaciją apie kaltinamojo teises kaltinamajam asmeniškai, tarpininkaujant jo gynėjui arba atstovui, per kurjerį arba persiųsti paštu gavėjo praneštu adresu.

(6) Jeigu kaltinamojo buvimo vieta yra žinoma, tačiau šis vengia atvykti pas prokurorą, kaltinimo kopija kaltinamajam įteikiama jį atveddinus.

(7) Jeigu yra paskelbta kaltinamojo paieška, kaltinimo kopija ir rašytinė informacija apie kaltinamojo teises nedelsiant įteikiama gavus raštišką pranešimą apie kaltinamojo sulaikymą ar suėmimą.

(8) Nemokančiam valstybinės kalbos, kuria surašytas kaltinimas, kaltinamajam užtikrinamas kaltinimo vertimas į jam suprantamą kalbą.

(9) Jeigu kaltinamasis slepiasi kitoje valstybėje ir yra ieškomas, kaltinimo kopija įteikiama kartu su oficialiu prašymu jį išduoti.

• **straipsnis. Kaltinamojo apklausa**

Prokuroras gali apklausti kaltinamąjį nedelsiant, įteikus jam kaltinimo kopiją arba, jeigu kaltinamasis prašo skirti laiką pasiruošti gynybai, – per abipusiai sutartą protingą terminą.

• **straipsnis. Kaltinimo pakeitimas**

(1) Jeigu prokuroras po įteikimo kaltinamajam nutarimo patraukti jį baudžiamojon atsakomybėn gaus papildomų įrodymų, dėl kurių būtina pakeisti priimtą nutarimą, prokuroras surašo naują nutarimą atitinkamą asmenį patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir nutarimo kopiją įteikia kaltinamajam.

(2) Jeigu kaltinimas dėl kurios nors nusikalstamos veikos, už kurią asmuo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, nepasitvirtino, prokuroras nutarimu toje dalyje baudžiamąjį persekiojimą nutraukia ir nutarimo kopiją nedelsiant pasiunčia asmeniui, kurio atžvilgiu baudžiamasis persekiojimas yra nutrauktas.

• **straipsnis. Kaltinamojo paieška**

(1) Kai baudžiamasis procesas šiuo Kodeksu nustatyta tvarka sustabdomas, prokuroras nedelsiant priima nutarimą apie kaltinamojo paiešką. Prireikus prokuroras gali priimti nutarimą skirti kaltinamajam kardomąją priemonę arba apie jos pakeitimą.

(2) Nutarimo kaltinamojo paieškai kopiją, taip pat nutarimą skirti kaltinamajam kardomąją priemonę arba jos pakeitimą prokuroras pasiunčia policijai.

• **straipsnis. Baudžiamojo proceso nutraukimas atžvilgiu asmens, kuris aktyviai padėjo atskleisti sunkų ar labai sunkų nusikaltimą**

(1) Generalinis prokuroras savo nutarimu gali nutraukti baudžiamąjį procesą atžvilgiu asmens, aktyviai padėjusio atskleisti sunkų ar labai sun-

kų nusikaltimą, kuris yra labiau sunkesnis arba pavojingesnis nei paties asmens padaryta nusikalstama veika.

(2) Šis straipsnis netaikomas asmeniui, traukiamam baudžiamojon atsakomybėn už labai sunkią nusikalstamą veiką.

• **straipsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso baigimo rūšys**

Prokuroras gali baigti ikiteisminį baudžiamąjį procesą:

- 1) priimdamas nutarimą baudžiamąją bylą perduoti teismui ir ją pasiųsti pagal teismingumą;
- 2) priimdamas nutarimą perduoti baudžiamąją bylą teismui neatidėliotina tvarka;
- 3) priimdamas nutarimą perduoti baudžiamąją bylą teismui sutrumpintu procesu;
- 4) priimdamas išvadą dėl susitarimo su kaltinamuoju ir perduoti baudžiamąją bylą teismui;
- 5) kaltinamajam taikant nurodymą dėl bausmės;
- 6) nutraukiant baudžiamąjį procesą, sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės;
- 7) priimdamas nutarimą nutraukti baudžiamąjį procesą;
- 8) priimdamas nutarimą perduoti baudžiamąją bylą teismui skirti priverstines medicinos ar auklėjamojo pobūdžio priemonės.

• **straipsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso baigimas perduodant bylą teismui**

(1) Prokuroras, pripažinęs, kad pakanka įrodymų kaltinimui palaikyti teisme, surašo perduotinos teismui baudžiamosios bylos medžiagos ir archyvinės bylos sąrašą.

(2) Į perduodamą teismui baudžiamąją bylą prokuroras įtraukia medžiagą, kuri susijusi su tam tikra nusikalstama veika ir teisme bus panaudojama kaip įrodymai, o nepanaudotina teisme medžiaga įtraukiama į archyvinę bylą.

(3) Baigęs procesą prokuroras kaltinamajam arba jo gynėjui:

1) pateikia perduodamos teismui baudžiamosios bylos medžiagos kopiją, jeigu ji nebuvo išduota anksčiau, arba priima nutarimą supažindinti su teismo perduodamos bylos medžiaga;

2) perduoda archyvinės medžiagos sąrašą;

3) praneša, kad kaltinamasis, gavęs medžiagą, ar susipažinęs su baudžiamosios bylos medžiaga, tučtuojau gali pateikti prokurorui informaciją, ar jis reikalauja kolegialaus bylos nagrinėjimo teisme, ar nori, kad nagrinėjant bylą dalyvautų gynėjas, kokie asmenys, gynybos nuomone, turi būti iškviesti į teismo posėdį ir ar kaltinamasis sutinka, kad visas kaltinimas ar jo dalis teisme būtų išnagrinėjama netikrinant įrodymų.

(4) Jeigu kaltinamasis, o privalomos gynybos atveju ir jo gynėjas bei atstovas sutinka, kad visas kaltinimas ar jo dalis teisme būtų išnagrinėjami netikrinant įrodymų, prokuroras apie tai surašo protokolą ir kaltinamajam išaiškina procesinę esmę ir tokio sutikimo pasekmes.

(5) Prokuroras, gavęs nukentėjusiojo pareiškimą, išduoda jam kopiją bylos dokumentų, kurie su juo susiję kaip su nukentėjusiuoju.

(6) Teismo medicinos, teismo psichiatrinės ir teismo psichologinės ekspertizės išvadų kopijos neišduodamos ir tik suteikiama galimybė su jomis susipažinti. Iš nurodytų išvadų gali būti nukopijuota įžanginė dalis ir argumentuoti atsakymai į pateiktus klausimus bei kitos aplinkybės, kurios turi baudžiamajam procesui reikšmę ir nustatytos paties eksperto iniciatyva.

(7) Susipažindamas su gautomis bylos medžiagos kopijomis, kaltinamasis turi teisę nemokamai naudotis vertėjo paslaugomis.

(8) Jeigu kaltinamasis susipažįsta su teismui perduodama baudžiamosios bylos medžiaga, apie tai prokuroras surašo protokolą.

(9) Išdavęs baudžiamosios bylos medžiagos kopiją ar susipažinęs su byla ir gavęs iš kaltinamojo informaciją, prokuroras priima nutarimą apie baudžiamosios bylos perdavimą teismui.

• **straipsnis. Nutarimas perduoti baudžiamąją bylą teismui**

(1) Nutaręs perduoti baudžiamąją bylą teismui prokuroras nurodo:

1) kaltinamojo asmens duomenis;

2) dėl kokios nusikalstamos veikos padarymo asmuo kaltinamas ir byla perduodama į teismą;

3) nusikalstamos veikos kvalifikavimą;

4) nusikalstamos veikos padarymo laiką, vietą ir būdą;

5) kaltinamo asmens parodymus;

6) teisme panaudotinus įrodymus;

- 7) taikomą kardomąją priemonę ir jos pasibaigimo terminą;
- 8) nukentėjusį asmenį ir kompensacijos dydį;
- 9) uždėtą turtui areštą;
- 10) kaltinamojo atsakomybę lengvinančias ir sunkinančias aplinkybes;
- 11) baudžiamosios bylos lapų skaičių.

(2) Prie nutarimo pridedamas daiktinių įrodymų ir dokumentų sąrašas ir sąrašas asmenų, kurie, kaltinimo ir gynybos nuomone, šauktini į teismo posėdį. Asmenų, šauktinų į teismo posėdį, adresai nurodomi tik perduodamame teismui sąrašė.

(3) Nutarimas kartu su siunčiama baudžiamosios bylos medžiaga prokuroro nedelsiant perduodama teismui.

(4) Apie nutarimo priėmimą ir bylos perdavimą teismui prokuroras informuoja kaltinamąjį, nukentėjusįjį arba jų atstovus, perduodamas jiems nutarimo kopijas ir informaciją apie teises ir pareigas teisme, taip pat nurodydamas, į kurią teismą byla pasiųsta. Kaltinamajam, nemokančiam valstybinės kalbos, kuria yra surašytas nutarimas, prokuroras užtikrina nutarimo vertimą į jam suprantamą kalbą.

(5) Nutarimas apie bylos perdavimą teismui negali būti apskūstas.

• **straipsnis. Nutarimas nutraukti baudžiamąją bylą**

(1) Jeigu ikiteisminiame procese yra nustatomos aplinkybės, kurios baudžiamąjį procesą daro negalimą arba gali būti pagrindas dėl asmens atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės, arba jeigu neįrodomas kaltumas ir negalima surinkti papildomų įrodymų, procesą vedantysis asmuo priima nutarimą visiškai ar iš dalies nutraukti baudžiamąją bylą.

(2) Nutarimo aprašomoje dalyje nurodoma:

- 1) baudžiamojo proceso pradėjimo pagrindas;
- 2) duomenys apie kaltinamojo ar įtariamojo asmenį;
- 3) kada ir dėl kokios nusikalstamos veikos padarymo buvo pareikštas ir įteiktas kaltinimas arba asmuo pripažintas įtariamuoju;
- 4) taikyta kardomoji priemonė;
- 5) ar iki šio nutarimo priėmimo buvo priimtas nutarimas nutraukti baudžiamąjį procesą, kurioje dalyje, prieš kurį kaltinamąjį ar įtariamąjį.

(3) Nutarimo motyvuojančioje dalyje nurodoma baudžiamojo proceso ar jo dalies nutraukimo priežastis ir pagrindas.

(4) Revoliucinėje nutarimo dalyje nurodoma:

1) priimtas sprendimas dėl baudžiamojo proceso ar jo dalies nutraukimo;

2) panaikinta kardomoji priemonė;

3) turto arešto panaikinimas;

4) nurodymas dėl paimtų daiktų ar vertybių;

5) nutarimo apskundimo tvarka.

(5) Nutarimo kopija pasiunčiama ar įteikiama asmeniui, kurio atžvilgiu buvo pradėtas baudžiamasis procesas arba kuris buvo įtariamuoju, kaltinamuoju, nukentėjusiuoju arba jo atstovu, taip pat asmeniui ar institucijai, dėl kurios pranešimo buvo pradėtas baudžiamasis procesas.

(6) Jeigu baudžiamasis procesas buvo nutrauktas, tačiau bylos medžiagoje yra duomenų apie faktus, dėl kurių asmeniui turi būti taikomos drausminio pobūdžio priemonės arba administracinė nuobauda, procesą vedantysis asmuo pasiunčia būtiną medžiagą į kompetentingą instituciją arba pareigūnui.

(7) Jeigu baudžiamasis procesas baigiamas, o bylos medžiagoje yra duomenų, kad veika padaryta asmens, kuris neturi 14 metų, procesą vedantysis asmuo priima nutarimą perduoti medžiagą teismui, siekiant taikyti auklėjamojo pobūdžio prievartos priemones.

? skirsnis. Ikiteisminio proceso ypatumai nutraukiant baudžiamąjį procesą sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės

• straipsnis. Baudžiamojo proceso nutraukimas sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės

(1) Jeigu prokuroras, atsižvelgdamas į nusikalstamos veikos pobūdį ir ją padarytą žalą, asmenį charakterizuojančias ir kitas aplinkybes, įsitikina, kad kaltinamasis ateityje nedarys nusikalstamų veikų, prokuroras gali baudžiamąjį procesą nutraukti sąlyginai asmenį atleisdamas nuo baudžiamosios atsakomybės.

(2) Norėdamas gauti asmenį charakterizuojančių duomenų, prokuroras gali pareikalauti atitinkamų duomenų.

(3) Baudžiamasis procesas gali būti nutrauktas sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, jeigu:

1) asmuo kaltinamas padaręs baudžiamąjį nusižengimą arba nesunkų nusikaltimą;

2) asmuo anksčiau nebuvo teistas už tyčinę nusikalstamą veiką;

3) asmens atžvilgiu per pastaruosius penkerius metus baudžiamasis procesas nebuvo nutrauktas sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės;

4) sutikimą tokiu būdu nutraukti baudžiamąjį procesą patvirtina aukštesnysis prokuroras ir apie tai pažymi baudžiamojo proceso registre.

(4) Baudžiamojo proceso nutraukimas leidžiamas tik su savanorišku ir nedviprasmiu išreikštu kaltinamojo sutikimu.

(5) Kai baudžiamasis procesas nutraukiamas sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, prokuroras nustato bandomąjį laikotarpį nuo trejų iki aštuoniolikos mėnesių terminui.

(6) Baudžiamąjį procesą baigiant sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, prokuroras kaltinamajam gali nustatyti numatytas šiuo Kodeksu pareigas.

• **straipsnis. Nutarimas nutraukti baudžiamąjį procesą sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės**

Nutarime nutraukti baudžiamąjį procesą sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės prokuroras nurodo:

- 1) kokios nusikalstamos veikos padarymu asmuo yra kaltinamas;
- 2) baudžiamojo proceso nutraukimo pagrindą;
- 3) bandomąjį laikotarpį;
- 4) kaltinamam asmeniui skirtus įpareigojimus;
- 5) instituciją, kuriai pavesta kontroliuoti atitinkamo asmens elgesį;
- 6) paskirtos kardomosios priemonės panaikinimą;
- 7) turto arešto panaikinimą.

• **straipsnis. Supažindinimas su nutarimu ir baudžiamosios bylos medžiaga**

(1) Asmeniui, kurio atžvilgiu yra nutraukiamas baudžiamasis procesas sąlyginai atleidžiant jį nuo baudžiamosios atsakomybės, išduodama nutarimo kopija ir išaiškinamos proceso nutraukimo pasekmės. Savo parašu asmuo patvirtina sutikimą dėl nusikalstamos veikos kva-

lifikavimo ir savanorišką įsipareigojimą įvykdyti nutarime nurodytus įsipareigojimus.

(2) Prokuroras nukentėjusiajam pasiunčia nutarimo nutraukti baudžiamąjį procesą sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės kopiją ir praneša jo teisę susipažinti su baudžiamosios bylos medžiaga ir apskūsti priimtą sprendimą.

(3) Nutarimas įsigalioja, jeigu per 10 dienų nuo pranešimo gavimo dienos nukentėjusysis jo neapskundė arba jo skundas atmetamas.

• straipsnis. Baudžiamojo proceso sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės nutraukimo pasekmės

(1) Nutarimas nutraukti baudžiamąjį procesą visiškai įsigalioja po to, kai pasibaigia bandomasis laikotarpis ir įvykdomi nustatyti įsipareigojimai.

(2) Jeigu asmuo įvykdo nustatytus įsipareigojimus ir bandomuoju laikotarpiu nepadarо naujos tyčinės nusikalstamos veikos, laikoma, kad baudžiamasis procesas asmens atžvilgiu yra nutrauktas ir už tą pačią nusikalstamą veiką jo atžvilgiu procesas negali būti atnaujintas, išskyrus ypatingus šiuo Kodeksu numatytus atvejus.

(3) Baudžiamasis procesas už tą pačią nusikalstamą veiką atžvilgiu asmens, kuriam procesas buvo nutrauktas sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, gali būti atnaujintas išimtinai tik šiais atvejais:

- 1) asmuo neįvykdė jam paskirtų įsipareigojimų;
- 2) bandomuoju laikotarpiu įvykdė naują tyčinę nusikalstamą veiką;
- 3) prokuroras nutarimą priėmė esant interesų konflikto situacijai;
- 4) asmuo neteisėtais veiksmais parodymus davusius asmenis privertė meluoti arba kitu būdu suklastojo įrodymus;

5) paaiškėjo naujos aplinkybės, kurios prokurorui nebuvo žinomos priimančiam nutarimą ir kurios patvirtina padarius asmeniui sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, kuris, nežinant nurodytų aplinkybių, buvo klaidingai kvalifikuotas kaip baudžiamasis nusizengimas arba nesunkus nusikaltimas.

(4) Jeigu nutarimas po sąlygų įvykdymo visiškai įsigalioja ir baudžiamasis procesas nebuvo atnaujintas dėl šio straipsnio antroje dalyje numatytų atvejų, ši veika negali būti laikoma pakartotina. Informacija apie baudžiamojo proceso nutraukimą sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės saugoma Vidaus reikalų ministerijos duomenų bazėse.

• **straipsnis. Baudžiamojo proceso sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės nutraukimo priežiūra**

(1) Prokuroras, kuris priėmė nutarimą nutraukti baudžiamąjį procesą sąlyginai atleidžiant nuo baudžiamosios atsakomybės, pasibaigus bandomajam laikotarpiui ir gavęs kontroliuojančios institucijos pranešimą apie asmens elgesį, nutarime pažymi apie sąlygų įvykdymą ir nutarimo visišką įsigaliojimą.

(2) Jeigu yra nustatomos nurodytos išimtinės aplinkybės, prokuroras panaikina nutarimą, atnauja baudžiamąjį procesą ir jį veda bendra tvarka.

? skirsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso ypatumai prokurorui taikant nurodymą dėl bausmės

• **straipsnis. Prokuroro nurodymo dėl bausmės taikymo leistinumas**

(1) Jeigu asmuo įvykdė baudžiamąjį nusižengimą ar nesunkų nusikaltimą ir prokuroras, atsižvelgdamas į nusikalstamos veikos pobūdį, padarytą žalą, asmenį charakterizuojančias ir kitas aplinkybes, įsitikina, kad šiam asmeniui nebūtina taikyti susijusios su laisvės atėmimu atsakomybės, tačiau asmuo negali likti nenubaustas, baudžiamąjį procesą gali baigti surašydamas nurodymą dėl bausmės.

(2) Norėdamas gauti asmenį charakterizuojančius duomenis, prokuroras gali pareikalauti atitinkamų duomenų.

(3) Jeigu vienas asmuo padarė kelias nusikalstamas veikas, nurodymas dėl bausmės gali būti taikomas tik už visas nusikalstamas veikas.

(4) Jeigu dėl vienos nusikalstamos veikos padarymo kaltinami keli asmenys, nurodymas dėl bausmės gali būti taikomas asmeniui, kuriam toks taikymas dėl šio Kodekso nuostatų yra galimas.

(5) Prokuroras surašo nurodymą dėl bausmės, jeigu asmuo savo kaltę pripažįsta, nukentėjusiajam kompensuoja padarytą žalą ir sutinka su baudžiamojo proceso nutraukimu taikant jam nurodymą dėl bausmės.

• **straipsnis. Prokuroro nurodymas dėl bausmės**

(1) Jeigu prokuroras nustato, kad baudžiamasis procesas gali būti baigtas paskiriant asmeniui bausmę, jis surašo prokuroro nurodymą dėl

bausmės ir į ją įtraukia nutarimą apie baudžiamojo proceso baigimą, šio nutarimo rezoliucinėje dalyje nurodo bausmę ir jos atlikimo terminą.

(2) Prokuroras savo nurodyme dėl bausmės gali kaltinamajam skirti piniginę baudą arba priverstinį darbą, tačiau ne daugiau, kaip pusę maksimalaus dydžio, kuris numatytas už atitinkamos nusikalstamos veikos padarymą.

(3) Prokuroras taip pat gali taikyti ir papildomą bausmę – teisių apribojimą, tačiau ne daugiau, kaip pusę maksimalios trukmės, kuri numatyta už atitinkamą nusikalstamą veiką.

- **straipsnis. Supažindinimas su baudžiamosios bylos medžiaga**

(1) Asmeniui, kurio atžvilgiu baudžiamasis procesas nutraukiamas prokurorui surašant nurodymą dėl bausmės, išduodama šio nurodymo ir baudžiamosios bylos medžiagos kopija, išaiškinamos baudžiamojo proceso tokio nutraukimo pasekmės. Asmuo pasirašo, kad sutinka su nusikalstamos veikos kvalifikacija ir savanoriškai įsipareigoja įvykdyti nurodymo dėl bausmės sąlygas. Savo sutikimą kaltinamasis gali pareikšti nedelsiant arba per penkias darbo dienas nuo kopijos gavimo dienos.

(2) Procesą vedantysis asmuo pasiunčia nukentėjusiajam nurodymo dėl bausmės kopiją ir jam praneša apie teisę susipažinti su baudžiamosios bylos medžiaga, taip pat teisę apskųsti priimtą nutarimą per 10 dienų nuo pranešimo gavimo dienos.

- **straipsnis. Prokuroro nurodymo dėl bausmės pasekmės**

(1) Asmuo laikomas neteistu, jeigu per vienerius metus nuo paskirtos bausmės įvykdymo nepadarys naujos nusikalstamos veikos.

(2) Jeigu asmuo sutiko su nurodymu dėl bausmės, tačiau jo nevykdo, atsakinga institucija nustatyta šiuo Kodeksu tvarka iškelia klausimą dėl bausmės pakeitimo.

? skirsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso ypatumai taikant neatidėliotiną tvarką

- **straipsnis. Neatidėliotinos tvarkos taikymo lestinumas**

Tyrimo pradžioje procesą vedantysis asmuo gali taikyti neatidėliotiną tvarką, jeigu:

1) yra nustatytas nusikalstamą veiką padaręs asmuo, kuris užkluptas darant nusikalstamą veiką ar tuoj pat po jos padarymo;

2) asmuo padarė baudžiamąjį nusižengimą, nesunkų ar sunkų nusi Kaltimą;

3) neatidėliotina tvarka nustatytos apimties tyrimas gali būti baigtas per tris darbo dienas.

• **straipsnis. Tyrimo neatidėliotina tvarka kryptingumas**

(1) Procesą vedantysis asmuo, pradėjęs tyrimą neatidėliotina tvarka:

1) nustato nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes;

2) nustato asmenį, kuris nukentėjo dėl nusikalstamos veikos;

3) nustato nusikalstama veika padarytos žalos pobūdį ir dydį;

4) nustato mačiusiuosius įvykį;

5) atlieka mačiusiųjų ir asmens, kurio atžvilgiu pradėtas procesas, apklausą;

6) prireikus atlieka įvykio vietos apžiūrą arba kitus tyrimo veiksmus;

7) visa tai, kas nustatyta, gali užfiksuoti viename protokole;

8) priėmęs nutarimą pripažinti asmenį įtariamuoju, gali priimti sprendimą dėl jam taikytinos kardomosios priemonės;

9) nustato kitas aplinkybes, kurios gali būti reikšmingos išsprendžiant bylą.

(2) Per tris darbo dienas nuo tyrimo pradžios, procesą vedantysis asmuo persiunčia su lydimuoju raštu surinktą medžiagą priežiūros prokurorui ir tai pažymi baudžiamojo proceso registre.

• **straipsnis. Prokuroro veiksmai atliekant ikiteisminį baudžiamąjį procesą neatidėliotina tvarka**

(1) Prokuroras, gavęs medžiagą, per dvi darbo dienas turi priimti sprendimą apie proceso tęsimą neatidėliotina tvarka.

(2) Jeigu prokuroras nesutinka tęsti proceso neatidėliotina tvarka, nes yra nustatytos aplinkybės, kurios to neleidžia, arba jeigu jis mano, kad nesurinkta pakankamai įrodymų įtariamąjo kaltumui įrodyti teisme, jis grąžina medžiagą į tardymo įstaigą tolesniam baudžiamajam procesui bendra tvarka arba tai daro pats.

(3) Jeigu prokuroras sutinka tęsti procesą neatidėliotina tvarka, jis priima nutarimą perduoti bylą į teismą.

- **straipsnis. Nutarimas perduoti baudžiamąją bylą į teismą neatidėliotina tvarka**

(1) Nutarime perduoti baudžiamąją bylą į teismą neatidėliotina tvarka prokuroras nurodo:

1) asmenį, dėl kurio veikos atliekamas baudžiamasis procesas (vardas, pavardė, asmens kodas, pranešta gyvenamoji ir darbo vieta);

2) dėl kokios nusikalstamos veikos asmuo kaltinamas ir perduodamas teismui;

3) nusikalstamos veikos kvalifikavimą;

4) teisme panaudotinus įrodymus;

5) aplinkybes, kurios lengvina ar sunkina kaltinamojo atsakomybę;

6) taikomą kardomąją priemonę;

7) nukentėjusį asmenį ir kompensacijos dydį;

8) teismo bylos nagrinėjimo laiką ir vietą.

(2) Teismo bylos nagrinėjimo laikas prokuroro nustatomas suderinus jį su teismu, tačiau teismo posėdžio laikas negali būti ne mažiau kaip trys ir daugiau kaip 10 darbo dienų, skaičiuojant nuo įteikimo kaltinamajam nutarimo kopijos.

(3) Prie nutarimo pridedamas daiktinių įrodymų ir dokumentų sąrašas ir sąrašas asmenų, kurie, kaltinimo ir gynybos nuomone, iškviestini į teismo posėdį. Prokuroras išsiunčia šaukimus į teismo posėdį kviečiamiems asmenims.

(4) Priimtas nutarimas perduoti baudžiamąją bylą į teismą, kartu laikomas nutarimu patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn.

(5) Nutarimo kopija kartu su baudžiamosios bylos kopija nedelsiant įteikiama kaltinamajam. Nutarimo kopija taip pat išduodama nukentėjusiajam.

(6) Išdavęs nutarimo kopijas, prokuroras pasiunčia priimtą nutarimą ir baudžiamosios bylos medžiagą į teismą.

(7) Nutarimas perduoti baudžiamąją bylą į teismą neatidėliotina tvarka neskundžiamas.

? skirsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso ypatumai sutrumpintu procesu

- **straipsnis. Sutrumpinto proceso taikymo leistinumas**

Procesą vedantysis asmuo gali atlikti tardymą sutrumpintu procesu, jeigu:

- 1) nustatytas nusikalstamą veiką padaręs asmuo;
- 2) tardymas gali būti baigtas per 10 dienų.

• **straipsnis. Tardymo kryptingumas sutrumpintame procese**

- (1) Procesą vedantysis asmuo, pradėjęs tardymą:
  - 1) nustato nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes;
  - 2) nustato asmenį, kuris nukentėjo dėl nusikalstamos veikos;
  - 3) nustato nusikalstama veika padarytos žalos pobūdį ir dydį;
  - 4) atlieka būtinus tyrimo veiksmus;
  - 5) priima nutarimą pripažinti asmenį įtariamuoju;
  - 6) prireikus įtariamąjį sulaiko arba jam taiko kardomąją priemonę;
  - 7) nustato kitas aplinkybes, kurios gali būti reikšmingos išsprendžiant bylą.

(2) Per 10 dienų nuo tyrimo pradžios procesą vedantysis asmuo prokurorui perduoda bylos medžiagą ir siūlymą pradėti baudžiamąjį persekiojimą.

(3) Procesą vedantysis asmuo savo siūlyme pateikia trumpą tiriamos veikos apibūdinimą, jos kvalifikavimą ir nurodo galimo kaltininko duomenis.

• **straipsnis. Prokuroro veiksmai sutrumpintame ikiteisminiame procese**

(1) Jeigu prokuroras nesutinka, kad procesas būtų tęsiamas sutrumpinta tvarka dėl jo nustatytų aplinkybių, kurios tam užkerta kelią, arba mano, kad nesurinkta pakankamų įrodymų įtariamajam apkaltinti ir įrodyti tai teisme, jis grąžina surinktą medžiagą į tardymo instituciją procesui tęsti bendra tvarka arba tai daro pats.

(2) Jeigu prokuroras sutinka tęsti procesą sutrumpinta tvarka, jis priima nutarimą perduoti baudžiamąją bylą į teismą.

(3) Prokuroras turi per 10 dienų priimti nutarimą ir perduoti bylą teismui.

• **straipsnis. Nutarimas perduoti baudžiamąją bylą teismui sutrumpinto proceso tvarka**

(1) Nutarime perduoti baudžiamąją bylą į teismą sutrumpintu procesu prokuroras nurodo:

1) asmenį, dėl kurio veikos atliekamas baudžiamasis procesas (vardas, pavardė, asmens kodas);

2) dėl kokios nusikalstamos veikos asmuo kaltinamas ir perduodamas teismui;

3) nusikalstamos veikos kvalifikavimą;

4) teisme panaudotinus įrodymus;

5) paskirtą kardomąją priemonę;

6) uždėtą turtui areštą;

7) aplinkybes, kurios lengvina ar sunkina kaltinamojo atsakomybę;

8) duomenis apie kaltinamąjį asmenį;

(2) Prie nutarimo pridedamas daiktinių įrodymų ir dokumentų sąrašas bei sąrašas asmenų, kurie, kaltinimo ir gynybos nuomone, išskiestini į teismo posėdį.

(3) Priimtas nutarimas perduoti baudžiamąją bylą į teismą kartu laikomas nutarimu patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn ir negali būti apskundžiamas.

• **straipsnis. Supažindinimas su bylos sutrumpintu procesu medžiaga**

(1) Nutarimo perduoti bylą teismui sutrumpintu procesu kopija kartu su bylos medžiagos kopija įteikiama kaltinamajam. Nutarimo kopija taip pat įteikiama nukentėjusiajam.

(2) Įvykdęs šio straipsnio pirmos dalies reikalavimus, prokuroras perduoda į teismą bylos medžiagą kartu su nutarimu perduoti baudžiamąją bylą sutrumpinto proceso tvarka.

? skirsnis. Susitarimo taikymas ikiteisminiame baudžiamajame procese

• **straipsnis. Susitarimo taikymo pagrindas**

(1) Prokuroras savo ar kaltinamojo bei jo gynėjo iniciatyva gali sudaryti susitarimą dėl pripažinimo kaltės ir bausmės, jeigu yra nustatytos įrodinėjimo dalyko aplinkybės, kaltinamasis sutinka su inkriminuojamos jam nusikalstamos veikos apimtimi, kvalifikavimu, padarytos žalos įvertinimu ir susitarimo proceso taikymu.

(2) Susitarimo procesas negali būti taikomas, kai viename baudžiamajame procese yra keli kaltinamieji, tačiau jo negalima taikyti visiems kaltinamiesiems.

• **straipsnis. Derybos dėl susitarimo sudarymo**

(1) Jeigu prokuroras pareiškiant kaltinimą ar baudžiamojo persekiojimo metu nustato galimybę susitarti procese, jis atlieka šiuos veiksmus:

1) išaiškina kaltinamajam ar nepilnamečio kaltinamojo atstovui galimybę sureguliuoti baudžiamąjį teisinį santykį susitarimo sudarymo būdu, kaltinamojo teisinę padėtį tokiam procese ir pasekmes;

2) informuoja nukentėjusįjį apie jo teisę pareikšti nuomonę dėl susitarimo proceso taikymo.

(2) Prokuroras, gavęs kaltinamojo ar nepilnamečio kaltinamojo atstovo sutikimą, parengia susitarimo projektą ir pradeda derybas su kaltinamuoju bei jo gynėju ar nepilnamečio kaltinamojo atstovu dėl susitarimo elementų.

(3) Jeigu kaltinamasis ir nepilnamečio kaltinamojo atstovas sutinka su pareikštu ir įteiktu kaltinimo tekstu, nusikalstamos veikos kvalifikavimu bei padarytos žalos įvertinimu, pradėdama derėtis dėl bausmės, kurios prokuroras prašys teisme, rūšies ir dydžio.

• **straipsnis. Kaltinamojo teisės susitarimo procese**

(1) Kaltinamasis susitarimo procese turi teisę:

- 1) sutikti ar nesutikti dėl susitarimo sudarymo;
- 2) pareikšti nušalinimus;
- 3) teikti savo siūlymus dėl bausmės rūšies ir dydžio;
- 4) sudarius susitarimą gauti baudžiamosios bylos medžiagos kopiją;
- 5) žinoti, dėl kokių nusikalstamų veikų padarymo jis bus kaltinamas teisme ir kokios rūšies ir dydžio bausmė bus prokuroro siūloma teisme;
- 6) dalyvauti teismo procese;
- 7) susitarimo metu duoti paaiškinimus;
- 8) atsisakyti sudaryti susitarimą iki teismui išeinant į pasitarimo kambarį priimti sprendimo;
- 9) apskųsti sprendimą;

- 10) susipažinti su teismo posėdžio protokolu;
- 11) gauti gynėjo teisinę pagalbą.

• **straipsnis. Nukentėjusiojo teisės susitarimo procese**

- (1) Pradėjus susitarimo procesą, prokuroras susitarimo protokolo kopiją įteikia nukentėjusiajam.
- (2) Nukentėjusysis turi teisę:
  - 1) pareikšti nušalinimus;
  - 2) laiku gauti informaciją, kur ir kada teismas nagrinės susitarimą;
  - 3) dalyvauti nagrinėjant susitarimą teisme;
  - 4) pareikšti savo prieštaravimus dėl susitarimo tvirtinimo;
  - 5) paduoti kasacinį skundą dėl susitarimo taikymo procedūros ar procesinių normų pažeidimo;
  - 6) dalyvauti nagrinėjant bylą kasacinės instancijos teisme.

• **straipsnis. Susitarimo protokolas**

- (1) Susitarimo protokole yra nurodoma:
  - 1) veiksmo atlikimo vieta ir laikas;
  - 2) procesinį veiksma atlikusio asmens pareigos, vardas ir pavardė;
  - 3) kaltinamojo, nepilnamečio kaltinamojo atstovo vardas, pavardė, asmens kodas, taip pat gynėjo vardas, pavardė ir praktikos vieta;
  - 4) nusikalstamos veikos padarymo vieta, laikas ir trumpas jos aprašymas;
  - 5) nusikalstamos veikos kvalifikavimas;
  - 6) padarytos žalos dydis ir susitarimas dėl jos atlyginimo;
  - 7) kaltinamojo atsakomybę lengvinančios ir sunkinančios aplinkybės;
  - 8) duomenys apie kaltinamąjį asmenį;
  - 9) bausmė, kurios prokuroro bus prašoma teisme.
- (2) Jeigu kaltinamasis yra padaręs keletą nusikalstamų veikų, prokuroras turi protokole konkretizuoti prašytinas skirti bausmės už kiekvieną iš jų ir bendrą bausmę. Šios taisyklės turi būti laikomasi ir tais atvejais, kada kaltinamajam skiriama bausmė pagal kelis nuosprendžius.
- (3) Susitarimo protokolą pasirašo kaltinamasis, nepilnamečio kaltinamojo atstovas, gynėjas ir prokuroras, o protokolo kopija įteikiama kaltinamajam ar jo atstovui.

• **straipsnis. Baudžiamosios bylos perdavimas į teismą**

(1) Pasiekus susitarimą, prokuroras baudžiamosios bylos medžiagą kartu su susitarimo protokolu pasiunčia teismui su siūlymu susitarimą patvirtinti.

(2) Siunčiamame teismui siūlyme prokuroras:

1) informuoja apie pasiektą susitarimą;

2) informuoja apie taikomą kaltinamajam kardomąją priemonę;

3) nurodo pagrindžiančius veikos padarymo ir kaltinamojo kaltumo įrodymus;

4) nurodo nusikalstamais veiksmais padarytos žalos dydį ir susitarimą dėl jos atlyginimo;

5) informuoja apie proceso išlaidas;

6) nurodo daiktinius įrodymus ir jų saugojimo vietą, taip pat priemones, užtikrinančias kompensaciją ir galimą turto konfiskavimą;

7) prašo teismo patvirtinti pasiektą susitarimą ir priteisti numatytą jame bausmę.

(3) Prokuroras informuoja raštu kaltinamąjį, gynėją, nukentėjusį ir jų atstovus, kuriam teismui yra pasiūsta byla.

(4) Perdavus bylą į teismą visi prašymai ir skundai turi būti perduoti tiesiogiai į teismą.

? skirsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso ypatumai taikant juridiniam asmeniui prievartinio pobūdžio priemones

• **straipsnis. Baudžiamojo proceso tvarka**

(1) Jeigu baudžiamojo proceso metu yra nustatoma, kad fizinis asmuo, veikęs individualiai ar juridinio asmens vardu, eidamas vadovaujančias pareigas juridiniame asmenyje, turėjo teisę atstovauti juridiniam asmeniui arba priimti sprendimus juridinio asmens vardu, arba kontroliuoti juridinio asmens veiklą arba tarnaudamas juridiniam asmeniui padarė nusikalstamą veiką šio juridinio asmens interesais, procesą vedantysis asmuo gali priimti motyvuotą nutarimą pradėti procesą taikyti juridinio asmens atžvilgiu prievartinio pobūdžio priemones.

(2) Prievartinio pobūdžio priemonių taikymo juridiniam asmeniui procesas vykdomas baudžiamajame procese, kuriame yra pripažintas ita-

riamuoju arba baudžiamojon atsakomybėn patrauktas šio straipsnio pirmoje dalyje nurodytas fizinis asmuo.

(3) Prievartinio pobūdžio taikymo juridiniam asmeniui proceso pradžioje procesą vedantysis asmuo praneša atitinkamam juridiniam asmeniui pasiūsdamas jam nutarimą, taip pat informuoja apie jo atstovo teises ir pareigas.

• **straipsnis. Ikiteisminiame baudžiamajame procese nustatytinos aplinkybės**

Ikiteisminiame prievartinio pobūdžio priemonių taikymo juridiniam asmeniui procese nustatoma:

- 1) nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės;
- 2) fizinio asmens statusas juridinio asmens struktūroje;
- 3) juridinio asmens faktiniai veiksmai;
- 4) juridinio asmens atliktų veiksmų pobūdis ir atsiradusios pasekmės;
- 5) juridinio asmens atliktos priemonės, siekiant užkirsti kelią nusikalstamai veikai;
- 6) juridinio asmens dydis, veiklos rūšis ir turtinė padėtis.

• **straipsnis. Ikiteisminio baudžiamojo proceso baigimas**

Baigęs ikiteisminį baudžiamąjį procesą ir priėmęs nutarimą perduoti baudžiamąją bylą į teismą, prokuroras, be bendrų proceso reikalavimų, nurodo ikiteisminiame procese nustatytas aplinkybes ir pagrindą taikyti juridiniam asmeniui prievartinio pobūdžio priemones.

X skyrius. Bendrosios nagrinėjimo teisme nuostatos

? **skirsnis. Baudžiamųjų bylų teismingumas**

? **skirsnis. Teismo sudėtis**

? **skirsnis. Teisminio baudžiamųjų bylų nagrinėjimo bendrosios nuostatos**

? **skirsnis. Baudžiamųjų procesų sujungimas, išskyrimas, atidėjimas, sustabdymas ar nutraukimas**

? **skirsnis. Teisminio nagrinėjimo eigos fiksavimas**

X skyrius. Bylų procesas pirmosios instancijos teisme

? **skirsnis. Bylos parengimas nagrinėti teisme**

? skirsnis. Teisminis nagrinėjimas

? skirsnis. Nuosprendis

? skirsnis. Bylos nagrinėjimo ypatumai, kai nukentėjusysis ir kaltinamasis susitaiko

? skirsnis. Bylos nagrinėjimo ypatumai dėl susitarimo ikiteisminiam etape

? skirsnis. Bylos nagrinėjimo ypatumai dėl susitarimo teismo bylos nagrinėjimo procese

? skirsnis. Bylos nagrinėjimo ypatumai, taikant prievartos priemones juridiniam asmeniui

X skyrius. Bylos nagrinėjimas apeliacinėje instancijoje ir kasacinės instancijos teisme.

? skirsnis. Bylos parengimas nagrinėti apeliacinės instancijos teisme

? skirsnis. Bylos nagrinėjimas apeliacine tvarka

? skirsnis. Bylos nagrinėjimas kasacine tvarka

X skyrius. Baudžiamojo proceso ypatumai atskirų kategorijų bylose

? skirsnis. Priverčiamųjų medicinos priemonių taikymas baudžiamajame procese.

? skirsnis. Baudžiamasis procesas dėl mirusio žmogaus reabilitavimo

? skirsnis. Baudžiamojo proceso ypatumai, kai nagrinėjami skundai dėl baudžiamosios bylos nutraukimo pagrįstumo

? skirsnis. Privataus kaltinimo bylų procesas

? skirsnis. Procesas dėl nusikalstamu būdu įgyto turto

X skyrius. Sprendimų įsiteisėjimas ir klausimų dėl jų įgyvendinimo nagrinėjimas

? skirsnis. Nuosprendžio ir nutarimų pateikimas vykdyti

? skirsnis. Klausimų, kylančių dėl nuosprendžių ir nutarimų vykdymo, nagrinėjimas

X skyrius. Įsiteisėjusių sprendimų nagrinėjimas iš naujo

? skirsnis. Baudžiamojo proceso atnaujinimas dėl naujai paaiškėjusių aplinkybių

? skirsnis. Įsiteisėjusiųjų sprendimų nagrinėjimas iš naujo dėl esminių baudžiamosios ar procesinės teisės normų pažeidimų

C dalis. Tarptautinis bendradarbiavimas baudžiamajame persekiojime

X skyrius. Bendradarbiavimo bendrosios nuostatos

X skyrius. Asmenų išdavimas arba perdavimas

? skirsnis. Asmens perdavimas Lietuvai

? skirsnis. Asmens išdavimas užsienio valstybei

X skyrius. Baudžiamojo proceso perėmimas

? skirsnis. Pradėto užsienio valstybėje proceso perėmimas

? skirsnis. Pradėto Lietuvoje proceso perdavimas

X skyrius. Perėmimas nuteistojo atlikti bausmę

? skirsnis. Asmens, nuteisto užsienio valstybėje, perėmimas atlikti bausmę Lietuvoje

? skirsnis. Asmens, nuteisto Lietuvoje, perdavimas atlikti bausmę užsienio valstybėje

X skyrius. Kitoje valstybėje priimto nuosprendžio pripažinimas ir vykdymas

? skirsnis. Priteisto užsienio valstybėje nuosprendžio vykdymas Lietuvoje

? skirsnis. Priteisto Lietuvoje nuosprendžio vykdymas užsienio valstybėje

X skyrius. Pagalba atliekant procesinius veiksmus

? skirsnis. Pagalba užsienio valstybei dėl prašymo atlikti procesinius veiksmus

? skirsnis. Prašymas užsienio valstybei dėl procesinių veiksmų atlikimo

X skyrius. Kiti tarptautinio bendradarbiavimo klausimai

? skirsnis. Jungtinės tyrimo grupės

? skirsnis. Baudžiamasis teisinis bendradarbiavimas su tarptautiniais teismais

Šaltiniai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios*. 1992, Nr. 31.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.
3. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas (1961 m.) su vėlesniais pakeitimais ir papildymais*. Vilnius, 1997.
4. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7 (1950 11 04). *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 96-3016.
5. 1966 m. gruodžio 19 d. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 77- 3288.
6. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 42-1919.
7. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 90-2777.
8. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 65-263.
9. Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos įstatymo aktualinė redakcija. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=291885&p_query=&p_tr2=>>.
10. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo aktualinė redakcija. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=302323&p_query=&p_tr2=>>.
11. Lietuvos Respublikos finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos įstatymo aktualinė redakcija. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=220175&p_query=&p_tr2=>>.
12. Lietuvos Respublikos muitinės įstatymo aktualinė redakcija. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295873&p_query=&p_tr2=>>.
13. Pagrindinės Europos Tarybos rekomendacijos baudžiamojo proceso srityje. Iš anglų kalbos vertė ir parengė R. Jurka, I. Randakevičienė, S. Melničenko. Vilnius, 2006; bei adresu: <http://www.coe.int/t/cm/home_en.asp>.
14. Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos internetiniame puslapyje: <<http://www.tm.lt/default.aspx?item=strasb>>; Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainė: <<http://www.echr.coe.int>>.

15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija: <<http://www.lrkt.lt/dokumentai>>.
16. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencija adresu: <<http://www.lat.lt>> .
17. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro patvirtintos rekomendacijos. Poįstatyminių teisės aktų, reglamentuojančių ikiteisminį tyrimą, sąvadas: 2003, Nr. 1; 2004, Nr. 2; 2005, Nr. 3; <<http://www.lrgp.lt/?item=kitia>>.
18. Ancelis, P. *Baudžiamojo proceso ikiteisminis etapas*. Monografija. Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Saulė, 2007.
19. Ancelis, P. Baudžiamasis persekiojimas sąvokomis ir vadybiniu aspektu. *Jurisprudencija*. 2005, 70 (62).
20. Ancelis, P. Baudžiamojo proceso vystymosi tendencijos po 2003 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso įsigaliojimo. *Jurisprudencija*. 2008, 6 (108) .
21. Ancelis, P. ir autorių kolektyvas. *Sąžiningas baudžiamasis procesas: problemos ir aspektai*. Vilnius: Industrus, 2009, ISBN 9786099504346.
22. Ancelis, P. Nusikalstamų veikų atskleidimo ir tyrimo prielaidos ikiteisminio tyrimo įstaigose. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. Kolektyvinė monografija, 2009, ISBN 9789986555339.
23. Ancelis, P.; Ažubalytė, R. Rekomendacijos prokuratūros darbuotojams derinant valstybės, vietos savivaldos institucijų ir visuomeninių organizacijų veiksmus kovojant su nepilnamečių nusikalstamumu. *Nepilnamečių nusikalstamumas*. Metodinė priemonė prokuratūros darbuotojams. Vilnius: Lietuvos Respublikos generalinė prokuratūra, 2001.
24. Ažubalytė, R. *Diskrecinis baudžiamasis persekiojimas: teoriniai pagrindai, taikymo problemos ir perspektyvos Lietuvoje*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: LTU, 2002.
25. Ažubalytė, R. Nukentėjusiojo teisėtų interesų ir teisių realizavimas baigiant ikiteisminį tyrimą. *Jurisprudencija*. 2005, 70 (62).
26. *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo* (prof. dr. Eugenijui Palskiui atminti). Autorių kolektyvo parengta mokslo studija. Vilnius, 2011.
27. *Baudžiamasis statutas su papildymais*. II leidinys. Kaunas, 1931.
28. Goda, G. Operatyvinės veiklos teisinio reguliavimo problemos ir perspektyvos. *Teisė*. 2006, Nr. 58.
29. Goda, G.; Kazlauskas, M. ir kt. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras. Oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais iki 2001 m. kovo 12 d. Vilnius, 2001.
30. Goda, G.; Kazlauskas, M.; Kuonis, P. ir kt. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso komentaras*. I–IV daly. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003.

31. Goda, G.; Kazlauskas, M.; Kuconis, P. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius, 2005.
32. Gušauskienė, M. *Teisė į gynybą atskleidžiant ir tiriant nusikalstamas veikas: teorinės teisinės prielaidos ir praktinio taikymo problemos*. Daktaro disertacija. 2007.
33. Jurgaitis, R. *Supaprastinta baudžiamoji procesinė forma*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2004.
34. Jurka, R. Ikteisminis tyrimas: nesibaigiančios diskusijos dėl nesibaigiančių problemų? *Policija*. 2005, Nr. 7-8.
35. Juzukonis, S. *Nukentėjusiojo teisių apsauga baudžiamajame procese*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius, 2002.
36. Kukaitis, V. Ikteisminio tyrimo teisėjo procesinė padėtis užsienio šalių ir Lietuvos baudžiamajame procese. *Teisė*. 2006, Nr. 60.
37. Kuklianskis, S. Ikteisminio tyrimo teoriniai pagrindai. *Jurisprudencija*. 2005, 75 (67).
38. Kriminologinės statistikos ataskaitos Lietuvos NPLC. <<http://www.nplc.lt/statistika.html>>.
39. Machovenko, J. Įrodymai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisėje. *Teisė*. 2005, Nr. 55.
40. Merkevičius, R. Ikteisminio tyrimo teisėjo teisė kontroliuoti žmogaus pripažinimą įtariamuoju. *Teisė*. 2005, Nr. 57.
41. Merkevičius, R. *Nemo tenetur se ipsum accusare* principo turinys reformuotame baudžiamajame procese. *Teisė*, 2006, 60.
42. Mikelėnas, V. *Civilinis procesas*. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 1996.
43. Palskys, E. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymų raida 1990–1994 metais. *Kriminalinė justicija*. LPA mokslo darbai. 1995, t. 4.
44. Pradel, J. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius, 2001.
45. Pošiūnas, P. Ekspertizė naujajame baudžiamojo proceso įstatyme. *Teisės problemos*. 1994, Nr. 1.
46. Rinkevičius, J. Specialiųjų žinių samprata ir teismo ekspertų kompetencija. *Teisė*. 2000, Nr. 37.
47. Stungys, K. Specialių žinių samprata ir panaudojimo ypatumai. *Jurisprudencija*. 2004, 52 (44).
48. Šimkus, K. Teisinis elektroninės žvalgybos reguliavimas užsienio valstybėse. *Policija*. 2006, Nr. 1 (41-37).
49. Tarasevičius, P. Esminės operatyvinės veiklos ir ikteisminio tyrimo reglamentavimo poįstatyminiais teisės aktais problemos. *Jurisprudencija*. 2005, Nr. 75 (67).
50. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Trečias leidimas. Vilnius: Alma littera, 2004.
51. *Austrijos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas* (Strafprozessordnung) <http://www.sbg.ac.at/ssk/docs/stopp_index.htm>.

52. *Azerbaidžano Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas* (Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики) *Принят, опубликован в сборнике законодательных актов Азербайджанской Республики. 2000 г. Н. 8. ст. 585 с дополнениями. VneshExpertService. Неофициальный перевод.*
53. *Estijos baudžiamojo proceso kodeksas*. Правовые акты Эстонии. 2003.12.30, № 18. ISSN 1406-3360. Неофициальный перевод с издания „Riigi Teatija“.
54. *Kazachstano Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas* (Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан). *Принят 13.12.1997. N 206-1. Прокуратура Приморского края.*
55. *Latvijos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymas* (Уголовно-процессуальный закон Латвии). *Принят Сеймом 21 апреля 2005 года. Перевод „Biznesa informācijas birojs“. Рига, 2006.*
56. *Moldovas Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas* (Уголовно-процессуальный кодекс Республики Молдова). Н 122-XV, принят 14 марта 2003 г. *Опубликован-Monitorul Oficial, Nr 104 din. 07.06.2003. Параграф: 447.*
57. *Prancūzijos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas*. Code de procedure penale. Paris: Dalloz, 2002.
58. *Vokietijos Federacinės Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas* (Strafprozes-sordnung-StPo) < <http://dejure.org/gesetze/StPo/338.html>>.
59. *Vokietijos valstybės baudžiamojo įstatymo knyga*. Išvertė ir dalyką rodyklę sudarė L. Nezabitauskis. Kaunas, 1935.
60. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000.
61. Головкин, Л. В. *Альтернативы уголовному преследованию в современном праве*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2003.
62. Гуценко, К. Ф.; Головкин, Л. В.; Филимонов, Б. А. *Уголовный процесс западных государств*. 2001.
63. Костенко, Р. В. *Содержание и форма уголовно-процессуальных доказательств*. Правоведение. 2005, Н. 4.
64. Лазарева, В. А. *Доказывание в уголовном процессе*. Москва, 2010, с. 48–52.
65. Смирнов, А. В. *Модели уголовного процесса*. Санкт-Петербург, 2000.
66. Шейфер, С. А. *Доказательства и доказывание по уголовным делам*. М.: НОРМА, 2009.

ÜBEREINSTIMMUNG DER FUNKTIONEN IN EINER EFFEKTIVEN UND AUFRICHTIGEN STRAFVERFOLGUNG

Dr. Petras Ancelis

Professor der Mykolas Romeris Universität,
der Fakultät für öffentliche Sicherheit, des
Lehrstuhls für Kriminalistik und Strafprozess
V. Putvinskio Str. 70 LT-44211 Kaunas
Phone: 837303670
E-mail: ancelis@mruni.eu

Hauptbegriffe: der Strafprozess, das Vorverfahren, die Strafverfolgung

Zusammenfassung

Ein Rechtsstaat, als ein die Bedürfnisse der Gesellschaft befriedigendes Gebilde, soll die Art und Weise von der Gewährleistung einer sicheren Umwelt der Bevölkerung und ihrer Werte passend definieren, also gleichzeitig auch die Verantwortung für die Begehung der verbrechrischen Handlungen sowie für den Mechanismus der Anwendung dieser Verantwortung feststellen. Alle diese Fragen sind bei der entsprechenden Modelierung der systemischen Rechtsmechnismen, die in der Gestalt einer Rechtsform auftreten, zu lösen, und in ihnen sind die Funktionen der entsprechenden Rechtsakte, das Objekt sowie Rechte und Pflichten von entsprechenden Beamten verankert. Zur Zeit reglamentieren in Litauen die Strafverfolgung grundlegende kodifizierte Rechtsakte: das Strafgesetzbuch Litauens vom Jahre 2000 und die Strafprozessordnung der Republik Litauen vom Jahre 2002. Entsprechende Rechtsnormen, die mit der Strafverfolgung in Verbindung stehen, besonders mit dem Beginn der vorgerichtlichen Ermittlung, gibt es auch in den die Arbeitsbereiche der

einzelnen statutarischen Behörden reglementierenden Gesetzen, wie z.B., im Gesetz der polizeilichen Tätigkeit der Litauischen Republik. Es ist zu bemerken, dass es in den Funktionen der beiden Gesetzbücher ein und derselbe Element enthalten ist: die Rechte und Freiheiten der Bürger und die Interessen des Staates und der Gesellschaft vor verbrecherischen Handlungen zu schützen. Beide Gesetzbücher beginnen mit dem Allgemeinen Teil und Allgemeinen Bestimmungen, worin sich ähnliche Forderungen zur Geltung der Gesetze, zu den Umständen, die die strafrechtlichen Verantwortung aufheben oder davon entlassen sowie die internationale Zusammenarbeit bei der Strafverfolgung widerspiegeln. Andererseits, die Besonderheiten der im Allgemeinen Teil des Strafgesetzbuches festgestellten Verantwortung und der Strafe stehen mit den in anderen Teilen der Strafprozessordnung festgestellten Forderungen in Verbindung. Eine außergewöhnliche Stellung im Strafgesetzbuch nehmen nur die im Speziellen Teil festgestellten verbrecherische Handlungen und die für ihre Begehung festgelegten Strafen ein. Dieser Teil ist aber nicht groß und umfasst über 200 Artikel. In der der Strafprozessordnung sind fast 500 Artikel enthalten, aber etwa ein 100 davon sind mit den in Allgemeinen Bestimmungen des Strafgesetzbuches festgelegten Forderungen verbunden. Wir sind der Meinung, dass die in den Artikeln V-XIV des Allgemeinen Teiles des gültigen Strafgesetzbuches festgestellten Bestimmungen könnte man in den prozessuellen Teil übertragen und die übrigen Begriffe der beiden Gesetzbücher sollten zusammengefasst werden. Dasselbe gilt auch für die Funktionen der Gesetzbücher, für die Geltung, Prinzipien, Extradition, europäische Haftbefehle, internationale Zusammenarbeit u.ä. Andererseits, einzelne für die Bereiche der gerichtlichen Regulierung charakteristische Fragen sind heutzutage in der Strafprozessordnung nicht konkret festgelegt; sie sind unverständlicherweise in der Struktur des Strafgesetzbuches enthalten. Im Artikel 212 der Strafprozessordnung sind die Fälle der Einstellung der vorgerichtlichen Ermittlung reglementiert, aber deren prozessuelle Umstände sind wesentlich im Strafgesetzbuch festgelegt. Als ein Beispiel dafür ist die Versöhnung zwischen dem Verdächtigen und dem Geschädigten, falls der Verdächtige die verbrecherische Handlung gestanden sowie die physische oder juridische Person freiwillig, ohne jeglichen Zwang entschädigt hat, sich mit der geschädigten Person oder

mit dem Vertreter der staatlichen Institution versöhnt hat und falls es zu glauben ist, dass er neue verbrecherische Handlungen nicht mehr begehen wird (StGB, Artikel 38, Teil 1). Auch andere Teile dieses Artikels sind prozessueller Art, genauso, wie die ganze im Artikel VI des Strafgesetzbuches verankerte Enthebung der strafrechtlichen Verantwortung.

Die strafrechtlichen Beziehungen entstehen durch die Begehung der verbrecherischen Handlungen (ihre Folgen) und das sollte unserer Meinung nach zwischen zwei Gesetzbücher nicht geteilt werden, ohne das ganze System, die Voraussetzungen und Prinzipien in Betracht zu ziehen.

Aus diesem Grund, um die Übereinstimmung, die Berichtigung sowie die Konsequenz zu erzielen, sollte man versuchen, beide Gesetzbücher zu harmonisieren; die einzelnen Rechtsbestimmungen anderer Gesetze, die die strafrechtliche Verfolgung bestimmen, sollte man in ein Ganzes konsolidieren. Der Autor ist der Meinung, dass es einen negativen Einfluss auf den Erfolg der Strafverfolgung und auf die Nichtentgehung der Strafe eine vor einigen Jahrhunderten geschehene Aufteilung des Strafgesetzes in das materielle Strafrecht und das prozessuelle Strafrechts hatte. Es soll gleichzeitig betont werden, dass die Spaltung des Rechts sich nicht gleichmäßig, nicht überall und nicht in gleiche Richtungen vollzog; die Differenzierungsprozesse einzelner Rechtszweige vollziehen sich bis heute. Andererseits, im Ergebnis der Spaltung von Rechtszweigen vollzog sich gleichzeitig die Aufteilung der Juristen, besonders der Theoretiker, in zwei verschiedene Lager: der Spezialisten des Strafrechts und der des Strafprozessrechts, welche in ihren Untersuchungen sich immer mehr und mehr voneinander entfernen. Die Vertreter beider Lager vertiefen, klären die Zweige der Doktrin, die sie vertreten, aber nur selten betonen sie die Übereinstimmung der beiden Zweige sowie den Einfluss eines Zweiges auf den anderen.

Aktualität des Themas und Ziel der Arbeit. In der Arbeit wird die heutzutage existierende Unkonsequenz bei der Reglamentierung der Strafverfolgung sowie der große Bruch in den Doktrinen der oben genannten Rechtszweige erörtert und untersucht. In der Arbeit werden die Annahmen begründet, auf deren Grundlage die Handlungen bei der Konsolidierung der rechtlichen Reglamentierung der Strafverfolgung, bei der Einigung der in einzelnen Gesetzbücher und in anderen Gesetzen veran-

kerten Bestimmungen und bei der Liquidierung der bestehenden Nicht-übereinstimmungen oder sogar Widersprüche unternommen werden sollten. Das neue Gesetzbuch, Gesetz oder die Gesetzsammlung könnte einfach „Strafgesetzbuch“ oder „Strafgesetzbuch der verbrecherischen Handlungen, ihrer Aufklärung und Ermittlung“ oder „Strafgesetzbuch der verbrecherischen Handlungen, ihrer Aufklärung und der Strafverfolgung“ heißen. In so einem Gesetzbuch sollten die Gesamtaufgaben der gültigen Gesetzbücher und Gesetze, die Geltung und Anwendung des Gesetzes hinsichtlich der Person, die Grundlagen der strafrechtlichen Verantwortung, die Prinzipien, internationale Zusammenarbeit u.ä. festgelegt werden. Bei der Modellierung der Strafverfolgung sollten auch die Erfahrungen anderer Staaten, die sich in der Praxis bestätigt haben, in Betracht gezogen werden. An die detaillierte Reglamentierung der Gerichtsstadien macht sich der Autor nicht, weil das nicht das Gebiet seiner Interesse ist.

Im zweiten Teil wird das Projekt eines einheitlichen Strafgesetzbuches vorgelegt.

Die wissenschaftliche Novität der Arbeit. Zum ersten Mal in Litauen untersucht der Autor systematisch die Voraussetzungen der rechtlichen Reglamentierung der Strafpolitik und besonders ihre Verankerung in den die Strafverfolgung reglamentierenden Rechtsakten. Der Autor betont, dass die Politiker und die Regierungsbehörden bei der Verkündung ihrer Programme und Stellungnahmen das Durcheinander der Gesamtheit der rechtlichen Regulierung nicht beachten. Aus diesem Grund bevorzugen sie oft in ihrer Tätigkeit die Reformierung eines oder anderen Elementes der rechtlichen Regulierung, ohne die Forderungen der Übereinstimmung anderer Gesetze zu akzeptieren, was keine bessere Vorbedingungen zur Lösung der existierenden Probleme schafft. z.B., es existiert die Meinung, dass es mit der Einführung strengerer Sanktionen oder Strafen für einzelne Handlungen zu einem schnelleren Ergebnis bei der Bekämpfung der Kriminalität kommen wird, was in der Wirklichkeit kaum passiert. Der Autor bemerkt, dass in der jetzigen Etappe mit der Medialisierung des Strafprozesses die Juristen imstande sind, die Inventarisierung einzelner Rechtsakte durchzuführen, sie zu systematisieren, die einzelnen Gesetzbücher, Gesetze sowie Rechtsnormen zu strukturieren u.ä.

Im zweiten Teil der Arbeit konstruiert der Autor die neue Modellierung der Strafverfolgung, die Bestimmungen von den beiden Gesetzbüchern und von anderen Gesetzen in ein einheitliches Modellprojekt des Strafgesetzbuches umfassend. Der Inhalt dieses Strafgesetzbuchprojektes ist folgend:

Teil A. Allgemeiner Teil

- X Titel. Allgemeine Vorschriften.
- X Titel. Geltung des Gesetzbuches.
- X Titel. Verbrechen und strafrechtliches Vergehen.
- X Titel. Stadien und Formen der verbrecherischen Handlung.
- X Titel. Strafrechtliche Verantwortung aufhebende Umstände.
- X Titel. Entlassung von der strafrechtlichen Verantwortlichkeit.
- X Titel. Strafe.
- X Titel. Verhängung der Strafe.
- X Titel. Strafrechtliche Maßnahmen und ihre Auferlegung.
- X Titel. Aussetzung der Strafvollstreckung und Strafaufhebung.
- X Titel. Besonderheiten der strafrechtlichen Verantwortung von Minderjährigen.
- X Titel. Strafverjährung.
- X Titel. Vorbestraftheit.
- X Titel. Medizinische Zwangsmaßnahmen.

Teil B. Verbrecherische Handlungen. (alle im Besonderen Teil des gültigen Strafgesetzbuches festgelegten Handlungen, Auslieferung, Auslieferung nach dem Strafbefehl sind am Ende des Strafgesetzbuches, d.h. im Titel „Internationale Zusammenarbeit“ festgelegt.)

Teil C. Aufdeckung von verbrecherischen Handlungen und Strafverfolgung.

- X Titel. Hauptprinzipien.
- X Titel. Die im Strafverfahren beteiligten Personen.
- X Abschnitt. Den Strafprozess leitende Personen.
- X Abschnitt. Umstände zur Verhinderung der Durchführung des Strafverfahrens.

- X Abschnitt. Die Verteidigung ausübende Personen.
- X Abschnitt. Geschädigte Person und sein Vertreter.
- X Abschnitt. Andere, in den Strafprozess einbezogene Personen.
- X Abschnitt. Immunität im Strafverfahren.
- X Titel. Beweismittel und Ermittlungshandlungen.
- X Abschnitt. Beweisführung und Beweismittel.
- X Abschnitt. Ermittlungshandlungen
- X Abschnitt. Nichtöffentliche Ermittlungshandlungen.
- X Abschnitt. Handlungen mit Sachbeweisen und Dokumenten.
- X Abschnitt. Prozessuale Zwangsmaßnahmen und Sanktionen.
- X Abschnitt. Allgemeine Vorschriften zur Anwendung der Zwangsmaßnahmen.
- X Abschnitt. Prozessuale Zwangsmaßnahmen ohne Freiheitsentzug.
- X Abschnitt. Prozessuale Zwangsmaßnahmen mit Freiheitsentzug.
- X Abschnitt. Prozessuale Sanktionen.
- X Titel. Besonderer Schutz im Strafverfahren.
- X Titel. Prozessuale Termine und Dokumenten.
- X Abschnitt. Prozessuale Termine.
- X Abschnitt. Beschlüsse.
- X Abschnitt. Vorschläge.
- X Abschnitt. Protokolle.
- X Abschnitt. Vorladungen.
- X Abschnitt. Anträge.
- X Abschnitt. Beschwerden.
- X Abschnitt. Beschwerden gegen Beschlüsse des Generalstaatsanwalts.
- X Titel. Vermögensfragen im Strafprozess.
- X Abschnitt. Entschädigung für den durch verbrecherische Handlungen zugefügten Schaden.
- X Abschnitt. Ermittlungshandlungen gegen das verbrecherisch erlangenes Vermögen.
- X Abschnitt. Gewährleistung der Beschlüsse in Vermögensfragen.
- X Abschnitt. Prozessualer Kostenaufwand und seine Erstattung.
- X Titel. Vorgerichtlich Strafverfahren.

- X Abschnitt. Einleitung und Abschluss des Strafverfahrens.
- X Abschnitt. Allgemeine Voraussetzungen im Vorverfahren.
- X Abschnitt. Ermittlung.
- X Abschnitt. Strafverfolgung.
- X Abschnitt. Besonderheiten des Vorverfahrens bei der Einstellung des Strafverfahrens bei der bedingter Entlassung aus der Haftung.
- X Abschnitt. Besonderheiten des Vorverfahrens mit der Strafanordnung durch den Staatsanwalt.
- X Abschnitt. Besonderheiten des Vorverfahrens im Dringlichkeitsverfahren.
- X Abschnitt. Besonderheiten des Vorverfahrens im abgekürzten Verfahren.
- X Abschnitt. Anwendung der Versöhnung im Vorverfahren.
- X Titel. Besonderheiten des strafrechtlichen Vorverfahrens bei Verhängung von Zwangsmaßnahmen für juristische Personen.
- X Titel. Strafprozess im Gericht der ersten Instanz.
- X Abschnitt. Vorbereitung der Strafsache zur Gerichtsverhandlung.
- X Abschnitt. Hauptverhandlung.
- X Abschnitt. Gerichtsurteil.
- X Abschnitt. Besonderheiten der Behandlung einer Strafsache bei der Wiedergutmachung zwischen dem Geschädigten und dem Angeschuldigten.
- X Abschnitt. Besonderheiten der Behandlung einer Strafsache, um eine Wiedergutmachung im Ermittlungsverfahren zu erreichen.
- X Abschnitt. Besonderheiten der Behandlung einer Strafsache, um eine Wiedergutmachung in der Gerichtsverhandlung zu erreichen.
- X Abschnitt. Besonderheiten der Behandlung einer Strafsache bei der Anwendung der Zwangsmaßnahmen für eine juristische Person.
- X Titel. Verhandlung einer Strafsache in Berufungsinstanz und in Revisionsinstanz.

- X Abschnitt. Vorbereitung einer Strafsache zur Verhandlung vor dem Berufungsgericht.
- X Abschnitt. Verhandlung einer Strafsache vor dem Berufungsgericht.
- X Abschnitt. Verhandlung einer Strafsache vor dem Revisionsgericht.
- X Titel. Besonderheiten des Strafverfahrens in Strafsachen einzelner Kategorien.
- X Abschnitt. Anwendung medizinischer Zwangsmaßnahmen im Strafverfahren.
- X Abschnitt. Strafprozess zur Rehabilitierung einer verstorbenen Person.
- X Abschnitt. Besonderheiten des Strafverfahrens bei Verhandlung der Beschwerden zur Begründung der Einstellung einer Strafsache.
- X Abschnitt. Strafprozess gegen Privatklagen.
- X Abschnitt. Strafverfahren wegen des verbrechrisch erworbenes Vermögen.
- X Titel. In-Kraft-Treten der Beschlüsse und Erörterung der Fragen zu ihrer Ausführung.
- X Abschnitt. Einreichung des Urteils und der Beschlüsse zu ihrer Durchführung.
- X Abschnitt. Erörterung der wegen der Durchführung der Urteile und Beschlüsse entstehenden Fragen.
- X Titel. Wiederholte Erörterung der in Kraft getretenen Beschlüsse.
- X Abschnitt. Erneuerung des Strafverfahrens infolge neu entstandenen Umstände.
- X Abschnitt. Wiederholte Erörterung der in Kraft getretenen Beschlüsse infolge der wesentlichen Verletzungen der Strafrechtsnormen oder Strafprozessrechtsnormen.

Teil D. Internationale Zusammenarbeit im Strafprozess

- X Titel. Allgemeine Bestimmungen der Zusammenarbeit.
- X Teil. Auslieferung oder Übergabe der Personen.
- X Abschnitt. Überlieferung einer Person an Litauen.

- X Abschnitt. Auslieferung einer Person an einen Auslandsstaat.
- X Titel. Übernahme des Strafverfahrens.
- X Abschnitt. Übernahme eines im Ausland eingeführten Strafverfahrens.
- X Abschnitt. Übergabe eines in Litauen eingeführten Strafverfahrens.
- X Titel. Übernahme eines Strafangeklagten.
- X Abschnitt. Übernahme einer in einem ausländischen Staat angeklagten Person, um die Strafe in Litauen zu verbüßen.
- X Abschnitt. Übernahme einer in Litauen angeklagten Person, um die Strafe im Ausland zu verbüßen.
- X Titel. Anerkennung und Vollstreckung eines in einem anderen Staat ausgesprochenen Gerichtsurteils.
- X Abschnitt. Vollstreckung eines im ausländischen Staat ausgesprochenen Gerichtsurteils in Litauen.
- X Abschnitt. Vollstreckung eines in Litauen ausgesprochenen Gerichtsurteils im ausländischen Staat.
- X Titel. Rechtshilfe bei der Ausführung prozessualer Handlungen.
- X Abschnitt. Rechtshilfe den ausländischen Staaten auf Ersuchen, prozessuale Handlungen durchzuführen.
- X Abschnitt. Ersuchen für einen ausländischen Staat, prozessuale Handlungen auszuführen.
- X Titel. Andere Fragen der internationalen Zusammenarbeit.
- X Abschnitt. Gemeinsame Ermittlungsgruppen.
- X Abschnitt. Strafrechtliche Zusammenarbeit mit den internationalen Gerichten.

Untersuchungsmethoden. In der Arbeit werden meistens die teleologische Rechtsauslegungsmethode, die rechtsvergleichende Untersuchungsmethode, die Methode zur Analyse von Dokumenten und statistischen Daten, die logische Methode, die kritische Methode und andere Methoden der wissenschaftlichen Forschung angewandt.

Der Autor ist der Meinung, diese Arbeit sollte die Juristen aus der heutzutage existierenden Erstarrung endlich rütteln sowie viele Diskus-

sionen und Meinungen im breiteren Kontext hervorrufen, was in der heutigen Etappe sehr sinnvoll und nutzbringend wäre, denn abgesehen davon, dass es in den letzten Jahren viele Ergänzungen und Gesetzesnovellen im geltenden Strafgesetzbuch, in der Strafprozessordnung, im Gesetz der Einsatztätigkeit sowie in anderen Rechtsakten ständig eingebracht wurde, bleibt die Situation in der Strafverfolgung stabil unverändert. Die praktische Tätigkeit in der Strafverfolgung ist weder wirkungsvoll noch aufrichtig.

Der Autor hofft auf Nützlichkeit der vorliegenden Arbeit nicht nur für die Rechtswissenschaftler und Studenten, sondern auch für die am Prozess der Rechtsschöpfung teilnehmende Personen.

Ancelis, Petras

An-09   **FUNKCIJŲ SUDERINAMUMAS VEIKSMINGAME IR SĄŽININGAME BAUDŽIAMAJAME PERSEKIOJIME.** – Mokslo studija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2012. 340 p.

Bibliogr. 326–329 p.

ISBN 978-9955-19-414-9

Šioje studijoje nagrinėjami daugelis baudžiamojo persekiojimo institutų, baudžiamosios justicijos raida, praktinė veikla, perspektyva ir kiti klausimai. Remdamasis Lietuvos ir kitų skirtingų valstybių teisės šaltiniais, savo praktine ir mokslinė patirtimi, autorius pagrindžia ir pateikia naują baudžiamojo persekiojimo modelį, vienijantį materialinę ir procesinę teisę.

Studija turėtų būti naudinga ne tik nagrinėjantiems teisę studentams, bet ir teisėkūros procese dalyvaujantiems asmenims bei kitiems teisininkams.

UDK 343.1

Petras Ancelis

**FUNKCIJŲ SUDERINAMUMAS VEIKSMINGAME IR SĄŽININGAME
BAUDŽIAMAJAME PERSEKIOJIME**

Mokslo studija

Redagavo *Ramutė Pinkevičienė*

Maketavo *Birutė Bilotienė*

SL 585. 2012 02 29. 17,74 leidyb. apsk. l.

Tiražas 200 egz. Užsakymas 15 198

Išleido Mykolo Romerio universitetas

Ateities g. 20, Vilnius

Puslapis internete www.mruni.eu

El. paštas leidyba@mruni.eu

Parengė spaudai UAB „Baltijos kopija“

Kareivių g. 13B, Vilnius

Puslapis internete www.kopija.lt

El. paštas info@kopija.lt

Spausdino UAB „Vita Litera“

Kurpių g. 5–3, Kaunas

Puslapis internete www.bpg.lt

El. paštas info@bpg.lt